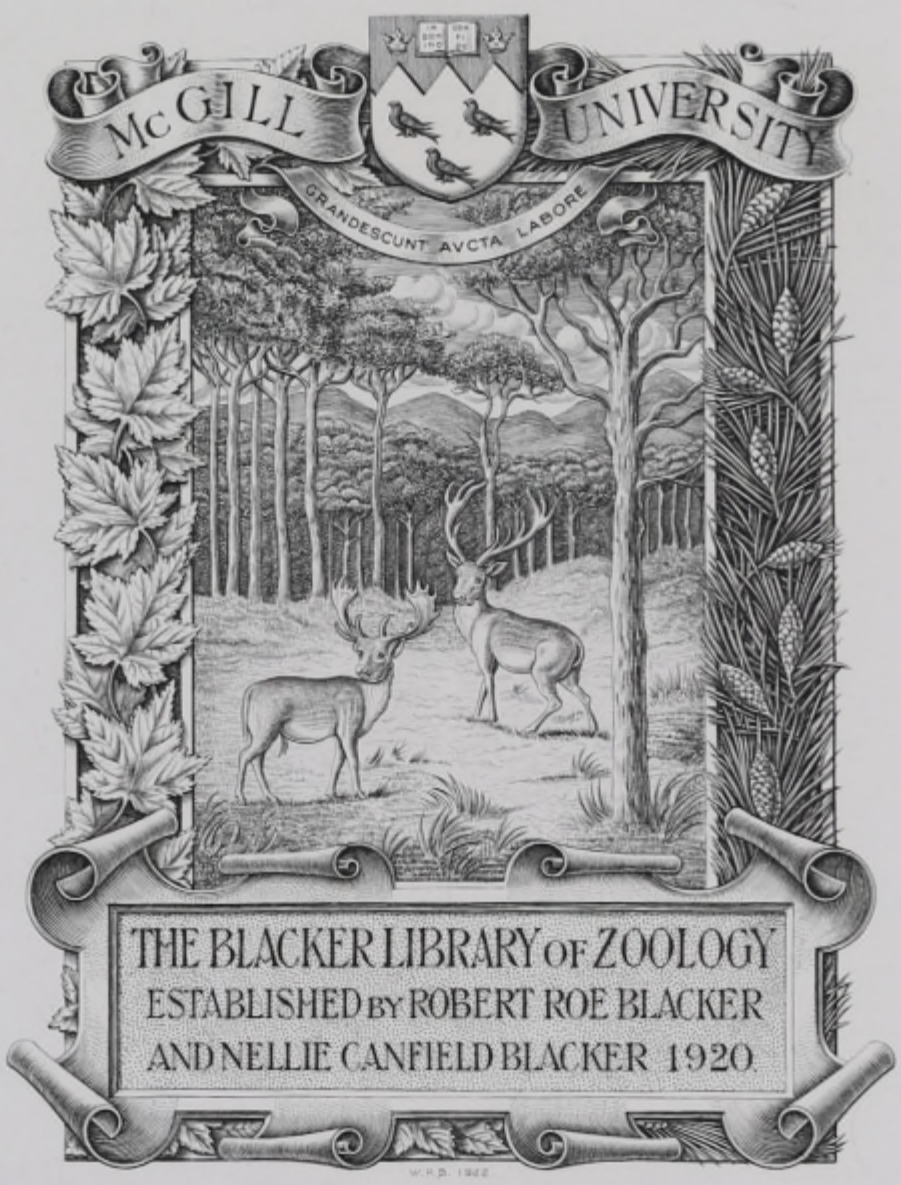
McGILL UNIVERSITY LIBRARY
Q115 Z62 folio v.2 B-Wood
Zichy Jeno grof harnadik
azsiai utazasa ~~OA/Z65/folio~~
71349698

ZICHY JENŐ GRÓF

HARMADIK ÁZSIAI UTAZÁSA.

DRITTE ASIATISCHE FORSCHUNGSREISE

DES

GRAFEN EUGEN ZICHY.

DRITTE ASIATISCHE

FORSCHUNGSREISE DES GRAFEN EUGEN ZICHY.

— BAND II. —

ZOOLOGISCHE ERGEBNISSE

DER

DRITTEN ASIATISCHEN FORSCHUNGSREISE

DES

GRAFEN EUGEN ZICHY.

REDIGIRT VON

Dr. G. HORVÁTH

ORD. MITGLIED DER UNGARISGHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

DIRECTOR DER ZOOLOGISCHEN ABTHEILUNG DES UNGARISCHEN NATIONAL-MUSEUMS.

—— MIT 28 TAFELN UND 22 TEXTFIGUREN. ——

BUDAPEST ◦ ◦ ◦ 1901 ◦ ◦ ◦ LEIPZIG

VICTOR HORNYÁNSZKY KARL W. HIERSEMANN

ZICHY JENŐ GRÓF

HARMADIK ÁZSIAI UTAZÁSA.

— II. KÖTET. —

ZICHY JENŐ GRÓF

HARMADIK ÁZSIAI UTAZÁSÁNAK

ÁLLATTANI EREDMÉNYEI.

SZERKESZTETTE

DR. HORVÁTH GÉZA,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA RENDES TAGJA,
A MAGYAR NEMZETI MUZEUM ÁLLATTANI OSZTÁLYÁNAK IGAZGATÓ-ŐRE.

28 TÁBLÁVAL ÉS 22 SZÖVEGKÖZI ÁBRÁVAL.

BUDAPEST ◦ ◦ ◦ 1901 ◦ ◦ ◦ LEIPZIG

HORNYÁNSZKY VIKTOR KARL W. HIERSEMANN

ELŐSZÓ.

Midőn harmadik ázsiai expedicziómat előkészítésével és szervezésével foglalkoztam, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr azt az óhajtását fejezte ki előttem, hogy expedicziómat programmjába az állattani kutatásokat és gyűjtéseket is felvegyem. Ámbár ázsiai utazásomnak főczélját a magyar faj őstörténetének kutatása képezte s ehhez képest expedicziómat programmjában mindig a régészeti, néprajzi és nyelvészeti kutatásokra helyeztem a fősulyt, mindamellett szivesen megfeleltem a miniszter úr óhajtásának s harmadik expedicziómat feladatai közé az állattani kutatásokat és gyűjtéseket is felvettem, hogy ezen a téren is szolgálatot tehessek a tudománynak és nemzetemnek.

E czélból magammal vittem Csiki Ernő urat, a Magyar Nemzeti Muzeum állattári osztályának assistensét, a ki aztán hűségesen megosztva velem a hosszú út fáradalmait és

VORWORT.

Während der Vorbereitungen zu meiner dritten asiatischen Forschungsreise äusserte Seine Excellenz der königl. ungarische Minister für Cultus und Unterricht den Wunsch, das Programm meiner Expedition auch auf die Zoologie auszudehnen Obwohl meine asiatischen Reisen in erster Reihe die Erforschung der Urgeschichte des ungarischen Volkes bezweckten und daher das Hauptgewicht auf archäologische, ethnographische und philologische Forschungen gelegt wurde, entsprach ich dennoch mit Vergnügen dem Wunsche des Herrn Ministers und nahm in das Programm meiner dritten Expedition auch die Zoologie auf, um der Wissenschaft und meiner Nation auch auf diesem Gebiete einen Dienst erweisen zu können.

Zu diesem Behufe engagierte ich den Assistenten an der Zoologischen Abtheilung des Ungarischen National-Museums, Herrn E. Csiki, als Zoologen der Expedition, der mich denn auch auf der langen und mühevollen Reise

viszontagságait, szivós kitartással, kiváló szakértelemmel és sohasem lankadó buzgalommal végezte az állattani kutatásokat és gyűjtéseket. Utunk első felében Krasznojarszkig LEHOCZKY ANDRÁS preparátor is segítségére volt.

Magam inkább csak a vadászember szemével figyeltem meg az állatvilág jelenségeit. A Kaukazus és az Ural, Dél-Szibéria és a Gobi-sivatag mind kitünő vadászterületekben bővelkednek, a hol gazdag és érdekes vadállományokban volt alkalmam gyönyörködhetni.

A megfigyelt vadak közűl e helyen csak az őzekről akarok néhány szóval megemlékezni. Az általunk beutazott területeken tapasztalataim szerint háromféle őz fordul elő, ú. m.:

1. A *kaukazusi őz*, mely minden tekintetben megegyezik a mi európai őzünkkel, csak jóval erősebb és nagyobb termetű. Agancsa igen magas; gyakran láttam 40—42 centiméter hosszú agancsokat nem ritkán 10—14 véggel. Az agancs az első évben ennél is nyársas s aztán évről-évre tovább fejlődik.

2. Az *urali őz* a mi őzünkhöz képest óriási termetű; Jekaterinburgban egy 86 kilós bakot lőttünk. Különösen jellemző, hogy meglehetősen hosszú farka van; de még különösebb az, hogy agancsa — BJÖRMEL jekaterinburgi vadász és vadkereskedő és más vadászok állítása szerint — már az első fölrakásnál azonnal 6-os lesz, de ennél több

treu begleitete und dem Sammeln zoologischer Objecte mit ausgezeichneter Sachkentniss, unermüdlicher Ausdauer und rastlosem Eifer oblag. In der ersten Hälfte unserer Reise, bis Krasnojarsk, war ihm hiebei auch A. LEHOCZKY als Präparator behilflich.

Ich selbst beobachtete die Thierwelt eigentlich nur mit dem Auge des Waidmannes. Der Kaukasus und der Ural, das südliche Sibirien und die Wüste Gobi sind reich an herrlichen Jagdgründen und boten mir oft Gelegenheit, mich an schönen und interessanten Wildbeständen zu ergötzen.

Aus der Menge des beobachteten Wildes will ich hier nur dem Reh einige Worte widmen. In den bereisten Gebieten kommen nach meinen Erfahrungen drei verschiedene Formen des Rehes vor, nämlich:

1. Das *kaukasische Reh*, welches mit dem europäischen in jeder Hinsicht übereinstimmt, nur viel grösser und stärker gebaut ist. Das Geweih ist sehr hoch; wiederholt sah ich solche von 40—42 Centimeter Länge, nicht selten mit 10—14 Enden. Es besteht im ersten Jahr aus Spiessen und entwickelt sich dann von Jahr zu Jahr weiter.

2. Das *uralische Reh* ist im Verhältniss zu unserem Reh ungemein kräftig gebaut; in Jekaterinburg erlegten wir einen Bock im Gewichte von 86 Kilogr. Sonderbar, dass diese Thiere geschwänzt sind; aber noch merkwürdiger, dass ihr Geweih — nach der Versicherung des Jekaterinburger Jägers und Wildhändlers

ágat aztán föl nem rak. Több helyen magamnak is alkalmam volt ilyen egyéves és máris 6-os őzeket bekerített kertekben láthatni.

3. Az *altáji őz* testalkatára nézve a mi őzünkkel megegyezik. Agancsképződése a legerősebb és szintén nyárssal kezdődik, de 6-osnál több sohasem lesz. Altáji vadászoknál láttam akárhány 40 centiméter magas és a rózsánál 16—17 centiméter vastag őzagancsot

Kétséget nem szenved, hogy a kaukazusi őz (a tulajdonképeni Kaukazusból) az európai őzzel (*Capreolus caprea*) azonos, és hogy a másik kettő, t. i. az urali és az altáji őz a szibériai őz (*Capreolus pygargus*) alakköréhez tartozik. MÉHELY LAJOS tanárnak a jelen kötet 18-ik lapján kifejtett abbeli nézetét, hogy a szibériai őznek két fajtája (*leptocerus* és *pachycerus*) van, e szerint a vadászok tapasztalatai is igazolják. Az urali őz nyilván a *leptocerus*-, az altáji őz pedig a *pachycerus*-alaknak felel meg.

Az expedicziò tartama alatt gyűjtött zoologiai anyagot mind a Magyar Nemzeti Muzeumnak ajándékoztam, a hol az szakszerűen preparáltatott, rendeztetett s aztán a legilletékesebb bel- és külföldi szakemberek által tudományosan feldolgoztatott.

Midőn az erre vonatkozó dolgo-

BJÖRMEL und anderer Jäger — schon beim ersten Aufsatz gleich 6 Sprossen besitzt und auch später nie *mehr* Sprossen entwickelt. Ich hatte an mehreren Orten selbst Gelegenheit, solche einjährige Sechsender in umzäunten Gehegen zu sehen.

3. Das *altaische Reh* stimmt im Körperbau mit unserem Reh überein, das Geweih ist jedoch stärker entwickelt. Es beginnt ebenfalls mit Spiessen, hat aber nie mehr als 6 Sprossen. Ich sah deren bei altaischen Jägern öfters Stücke von 40 Centimeter Höhe und an der Rose von 16—17 Centimeter Dicke.

Es unterliegt keinem Zweifel, das das kaukasiche Reh (aus dem eigentlichen Kaukasus) mit dem europäischen (*Capreolus caprea*) identisch ist, und dass die beiden anderen, nämlich das uralische und das altaische, in den Formenkreis des sibirischen Rehes (*Capreolus pygargus*) gehören. Die auf Seite 18 dieses Bandes dargelegte Ansicht von Prof. L. MÉHELY, laut welcher vom sibirischen Reh zwei Rassen (*leptocerus* und *pachycerus*) existiren, wird somit auch durch die Erfahrungen der Jäger bestätigt. Das uralische Reh entspricht offenbar der *leptocerus*-, das altaische der *pachycerus*-Rasse.

Die heimgebrachte zoologische Ausbeute habe ich dem Ungarischen National-Museum gespendet. Hier wurde dieselbe sachgemäss präparirt, geordnet und sodann von hervorragenden Spezialisten des In- und Auslandes wissenschaftlich bearbeitet.

Bei der Herausgabe des vorlie-

zatok a jelen kötetben a nyilvánosságnak átadatnak, kedves kötelességemnek tartom, hogy a tisztelt munkatársaknak szives közreműködésükért és fáradságukért őszinte köszönetemet kifejezzem.

Zichyfalva, 1900. október havában

Gróf Zichy Jenő.

genden Bandes, welcher die diesbezüglichen Arbeiten enthält, erachte ich es für eine angenehme Pflicht, sämmtlichen geehrten Mitarbeitern für ihre freundliche Mitwirkung hiermit meinen innigen Dank auszusprechen.

Zichyfalva, im October 1900.

Graf Eugen Zichy.

BEVEZETÉS.

Zichy Jenő gróf harmadik ázsiai utazása figyelemre méltó eredményekre vezetett a zoologia terén is és becses adatokkal járult a meglátogatott területek, t. i. a Kaukazus, európai Oroszország, Szibéria, Mongolia és Khina faunájának ismeretéhez.

Az a tekintélyes zoologiai anyag, melyet — csekély kivétellel — mind az expedicziò buzgó zoologusa Csiki Ernő gyűjtött, és melyet Zichy Jenő gróf hazafias áldozatkészséggel a Magyar Nemzeti Muzeumnak ajándékozott, a jelen kötetben van tudományosan feldolgozva.

Az egyes állatcsoportok feldolgozását a legilletékesebb hazai és külföldi szakemberek végezték. Belföldi munkatársak (s a tőlük feldolgozott állatcsoportok) a következők voltak: Csiki Ernő (bogarak), dr. Daday Jenő (édesvizi mikroszkópi állatok), dr. Horváth Géza (Hemipterák), dr. Kertész Kálmán (legyek), dr. Madarász Gyula (madarak), Méhely Lajos (emlősök, csúszómászók és kétéltűek), Mocsáry Sándor (Hymenopterák), Pável János (lepkék) és Szépligeti Győző (Hymenopterák). Külföldi szakemberek közül a következők működtek közre: dr. Attems Károly gróf Bécsben (Myriopodák), Bolivar Ignácz Madridban (Orthopterák), Dollfus Adorján Párisban (Isopodák), Klapálek Ferencz Karolinenthalban (Neuropteroidák), Kulczyński Ulászló Krakóban (Arachnoideák) és dr. Sturany Rudolf Bécsben (csigák és kagylók).

E munkatársaknak a jelen kötetben közölt dolgozataiból kitünik, hogy a Zichy-

EINLEITUNG.

Die dritte asiatische Forschungsreise des Grafen Eugen Zichy hat auch auf dem Gebiete der Zoologie zu nennenswerthen Resultaten geführt und werthvolle Beiträge zur Kenntniss der Fauna der berührten Länder, d. h. des Kaukasus, des europäischen Russlands, Sibiriens, der Mongolei und von China geliefert.

Die gesammte zoologische Ausbeute, welche — mit wenigen Ausnahmen — vom Zoologen der Expedition E. Csiki gesammelt und vom Herrn Grafen Eugen Zichy mit patriotischer Opferwilligkeit dem Ungarischen National-Museum gespendet wurde, ist im gegenwärtigen Bande bearbeitet.

Die Bearbeitung der einzelnen Thiergruppen wurde von hervorragenden Spezialisten Ungarns und des Auslandes besorgt. Einheimische Mitarbeiter (und die von ihnen bearbeiteten Thiergruppen) waren: E. Csiki (Coleopteren), Dr. E. Daday (mikroskopische Süsswasserthiere), Dr. G. Horváth (Hemipteren), Dr. K. Kertész (Dipteren), Dr. J. Madarász (Vögel), Prof. L. Méhely (Säugethiere, Reptilien und Amphibien), A. Mocsáry (Hymenopteren), J. Pável (Lepidopteren) und Prof. V. Szépligeti (Hymenopteren). Von auswärtigen Spezialisten haben sich folgende Herren an der Arbeit betheiligt: Dr. C. Graf Attems in Wien (Myriopoden), Ign. Bolivar in Madrid (Orthopteren), Adr. Dollfus in Paris (Isopoden), Prof. F. Klapálek in Karolinenthal (Neuropteroiden), Prof. Vlad Kulczyński in Krakau (Arachnoiden) und Dr. R. Sturany in Wien (Mollusken).

Aus den im vorliegenden Bande veröffentlichten Arbeiten dieser Herren ist es er-

féle expediczió összesen 2532 állatfajt gyűjtött, mely szám az egyes állatkörök közt a következő arányban oszlik meg:

Gerinczesek	71	faj.
Lágytestűek	16	»
Izeltlábúak	2348	»
Férgek	69	»
Tömlőállatok . . .	1	»
Véglények	27	»

A gyűjtött állatok termőhelyei mindeniknél pontosan fel lévén jegyezve, e feljegyzések hiteles és megbízható adatokkal szolgálnak az illető állatfajok földrajzi elterjedésének ismeretéhez. Az egyes termőhelyek fekvéséről s az ottani gyűjtés idejéről kellő tájékozást nyujt a következő fejezet, melyben Csiki Ernő az egész utazás rövid vázlatát adja.

A Zichy-féle expediczió azonban nemcsak az állatföldrajznak tett szolgálatokat. Gyűjteményei egyszersmind számos, eddig csak hiányosan vagy kevésbbé ismert állatfaj tüzetesebb tanulmányozására nyujtottak alkalmat, sőt a tudományra nézve egészen új állatok felfedezésére is vezettek. Az újdonságok: új nemek, fajok és varietások, az Izeltlábúak és Férgek köréből kerültek elő, még pedig összesen 4 új nem, 2 új al-nem, 167 új faj és sok új varietás.

Minthogy a gyűjtött anyagnak túlnyomó részét Izeltlábúak alkotják, ezek között akadt természetesen a legtöbb új dolog. Az új nemek és al-nemek mind ebből az állatkörből valók, ú. m. 3 új nem és 1 új al-nem a rovarok, 1 új nem és 1 új al-nem pedig a százlábúak osztályából. Az Izeltlábúak között talált új fajok a következő arányban vannak képviselve:

Rovarok	2067	faj	közűl	115	új	faj.
Százlábúak	17	»	»	7	»	»
Pókfélék	171	»	»	28	»	»
Rákfélék	93	»	»	10	»	»
Összesen	2348	faj	közűl	160	új	faj.

sichtlich, dass das zoologische Ergebniss der Expedition insgesammt 2532 Thierarten umfasst, welche sich in folgender Weise auf die verschiedenen Thierkreise vertheilen:

Wirbelthiere . .	71	Arten.
Mollusken . .	16	»
Arthropoden . .	2348	»
Würmer	69	»
Coelenteraten . .	1	»
Protozoen . . .	27	»

Nachdem die Fundorte bei sämmtlichen Thieren genau notirt wurden, so liefern dieselben authentische Beiträge zur Kenntniss der geographischen Verbreitung der betreffenden Arten. Nähere Angaben über die einzelnen Fundorte, sowie über die Sammelzeit bietet die nachfolgende Reiseskizze, in welcher E. Csiki über den Verlauf der ganzen Reise kurz berichtet.

Die Zichy'sche Expedition hat jedoch nicht nur der Zoogeographie Dienste geleistet. Die Ausbeute derselben ermöglichte zugleich ein eingehenderes Studium zahlreicher, bisher ungenügend bekannter Thiere und führte auch zur Entdeckung mancher, für die Wissenschaft neuer Thierformen. Die neuen Gattungen, Arten und Varietäten wurden unter den Arthropoden und Würmern vorgefunden, u. zw. 4 neue Genera, 2 neue Subgenera, 167 neue Arten und zahlreiche neue Varietäten.

Die Arthropoden, welche in der Ausbeute am reichsten vertreten waren, lieferten naturgemäss die meisten neuen Sachen. Die neuen Genera und Subgenera gehören diesem Thierkreise an, nämlich 3 neue Genera und 1 neues Subgenus aus der Classe der Insecten, sowie 1 neues Genus und 1 neues Subgenus aus der Classe der Myriopoden. Die neuen Arten von Arthropoden vertheilen sich auf die einzelnen Classen wie folgt:

Insecten	2067	Arten,	davon	115	neu.	
Myriopoden	17	»	»	7	»	
Arachnoiden	171	»	»	28	»	
Crustaceen	93	»	»	10	»	
Zusammen	2348	Arten,	davon	160	neu.	

A Férgek állatköréből 7 faj bizonyult a tudományra nézve újnak.

Mindezek az adatok mutatják, hogy a Zichy-féle expedicziò csakugyan hasznos szolgálatot tett a zoologiának, és hogy az expedicziò áldozatkész szervezője és vezetője a zoologusok háláját is kiérdemelte. Ennek a hálának akartak a jelen kötet munkatársai is kifejezést adni, midőn az új állatfajok közűl egész sort Zichy Jenő gróf úr tiszteletére neveztek el. Ezek az új fajok a következők:

Der Thierkreis der Würmer ergab 7 neue Arten

All dies beweist zur Genüge, dass die Zichy'sche Expedition auch für die Zoologie erspriesslich war, und dass ihr hochherziger Veranstalter und Führer auch die Zoologen zum Dank verpflichtet hat. Diesem Danke wünschten die Mitarbeiter des gegenwärtigen Bandes Ausdruck zu verleihen, indem sie eine ganze Reihe von neuen Arten zu Ehren des Herrn Grafen Eugen Zichy benannten. Diese neuen Arten sind folgende:

Aphodius Zichyi Csiki (Coleoptera).
Sphenoptera Zichyi Csiki »
Trigonoscelis Zichyi Csiki »
Neodorcadion Zichyi Csiki »
Nomada Zichyana Mocsáry (Hymenoptera).
Nemotelus Zichyi Kertész (Diptera).
Alydus Zichyi Horváth (Hemiptera).
Pholcus Zichyi Kulczyński (Arachnoidea).
Egaenus Zichyi Kulczyński »
Eylais Zichyi Daday »
Limnetis Zichyi Daday (Crustacea).
Diaptomus Zichyi Daday »
Taenia Zichyi Daday (Vermes).

Ez a 13 állatfaj, valamint a Bolivar-tól *Zichya* név alatt leírt új rovarnem mint ugyanannyi «monumentum aere perennius» fogja azokat az érdemeket megörökíteni, melyeket Zichy Jenő gróf úr ama nemes elhatározásával szerzett, hogy harmadik ázsiai utazásának programmjába az állattani kutatásokat is felvette s e czélból egy szakavatott zoologust magával vitt, hogy a gyűjtött anyagot egy nyilvános muzeumnak átengedvén, annak tudományos feldolgozását lehetővé tette, és hogy egyszersmind a tudományos eredmények méltó kiadásáról gondoskodott.

Dr. Horváth Géza.

Diese 13 neuen Thierarten, sowie die neue Insecten-Gattung *Zichya* Boliv. werden als ebensoviele «monumenta aere perennia» die Verdienste verewigen, welche sich Herr Graf Eugen Zichy dadurch erworben hat, dass er die Zoologie in das Programm seiner dritten asiatischen Forschungsreise aufnahm, zu diesem Zwecke einem sachverständigen Zoologen die Theilnahme ermöglichte, die heimgebrachte Ausbeute einem öffentlichen Museum überliess und für die würdige Publication der zoologischen Ergebnisse Sorge trug.

Dr. G. Horváth.

UTIVÁZLAT.

A palearktikus régiónak azon a részén, mely Ázsia északi felét foglalja el, meglehetősen sok faunisztikai kutatás történt már ugyan, de azért ismereteink kivált az ottani alsóbbrendű állatokat illetőleg aránylag még igen hézagosak. Örömmel fogadtam e miatt Zichy Jenő gróf úr megtisztelő felszólítását, hogy ázsiai expedicziójában mint zoologus részt vegyek. Mint ilyennek az volt a feladatom, hogy az expedicziótól meglátogatott helyeken állattani gyűjtéseket végezzek.

Hogy ebbeli feladatomnak miként feleltem meg, arról a jelen kötet tartalma tanuskodik. Utazásunk gyors menete nem kedvezett ugyan az állattani kutatásoknak; de azért mégis minden igyekezettel azon voltam, hogy a hol csak lehetett, minél gazdagabb anyagot gyűjtsek össze.

Utazásunk vázlatát a következőkben adom.

Budapestet 1898 márczius 12-én hagytuk el. Utunk Lembergen keresztül egyenesen Dél-Oroszországba, Odesszába vezetett. A zoologiai gyűjtéseket itt még nem kezdhettem meg; a fauna ébredését a tél utolsó hidegei még meggátolták. E miatt Odessza környékén legfeljebb csak néhány nálunk is közönséges állandó madarat figyelhettem meg; hiába rándultam ki az ottani sós limánokhoz is, mert még vastag jéggel voltak borítva. A tavasz első jeleit csak akkor vettük észre, midőn gőzhajón a krimi félsziget déli partjai mentén Novorossziszk,

REISESKIZZE.

In jenen Theilen der paläarktischen Region, welche die nördliche Hälfte Asiens umschliessen, wurde in faunistischer Hinsicht zwar viel geforscht, demungeachtet aber ist die Kenntniss besonders der niederen Thierklassen verhältnissmässig noch sehr lückenhaft. Mit Freude begrüsste ich demnach die ehrende Aufforderung des Herrn Grafen Eugen Zichy, an seiner Expedition als Zoologe theilzunehmen. Als solcher war es meine Aufgabe, an den von der Expedition berührten Orten zoologische Sammlungen zu veranstalten.

In welcher Weise ich dieser Aufgabe entsprochen, ist aus dem Inhalt des vorliegenden Bandes zu ersehen. Der rasche Gang der Reise war für das Sammeln von Thieren zwar durchaus nicht günstig; indessen war ich dennoch allerorten eifrigst bestrebt, ein je reicheres Material zusammenzubringen.

Eine Skizze unserer Reise theile ich im Nachstehenden mit.

Budapest verliessen wir am 12. März 1898. Unser Weg führte über Lemberg direct nach Odessa. Hier konnte noch nicht gesammelt werden, weil die Thierwelt noch nicht erwacht war. Deshalb konnte ich bei Odessa nur einige auch bei uns gewöhnliche Standvögel zu Gesichte bekommen; auch ein Ausflug zu den dortigen salzigen Limans blieb erfolglos, weil sie noch mit einer dicken Eiskruste bedeckt waren. Die ersten Anzeichen des Frühlings gewahrten wir erst, als wir mit einem Dampfer längs der Südküste der

illetőleg Batum felé tartottunk. Novoroszsziszkon túl a Kaukazus hóborította hatalmas hegylánczolata tünt fel előttünk, egészen télies képet mutatva; pedig a tavasz hírnökei, a vándormadarak már sürű csapatokban vonultak el hajónk felett. A Fekete-tengeren, ámbár nagyon messze voltunk a parttól, igen sok ilyen szárnyas vándort láttunk: vadkacsákat, kárakatnákat, gémeket, pacsirtákat stb. Vonulásuk északkeleti irányban történt, valószinűleg első sorban a Volga-deltába, a vizi madarak Eldorádójába.

Batum. Batumban, hová márczius 23-án érkeztünk, már kellemes meleg és tavaszias idő volt. Az itteni időzésünkre szánt nap nagy
Kobuleti. részét a közeli Kobuleti-be rendezett kirándulás foglalta el. Kobuleti környékén, melynek enyhe klimájáról a nagy tea- és narancs-ültetvények tanuskodnak, a Magnoliák, Corydalisok, Galanthusok, Cyclamenek és Violák már javában virágoztak, az állatvilág azonban, leszámítva a tengerparton rikácsoló kárakatna-csapatokat, még téli álomba volt merülve. Csak kövek alul került elő néhány bogár (*Anisodactylus signatus* Panz., *Xenomela Heydeni* Weise).

Siettünk Tifliszbe; azért e vidéken nem is gyűjthettem és csak a vasúti kocsi ablakából láttam a Batum és Supsa között fekvő tengerpartvidéken a zöld fák között néhány kora tavaszi pillangót (*Rhodocera Rhamni* L., *Vanessa sp.*, *Pieris sp.*) röpködni, a mocsarakban pedig teknősbékákat úszkálni vagy a parton sütkérezni.

Tiflisz. Tifliszben három hétig (márczius 25—április 15) maradtunk; de sajnos, hogy itt a folytonos nagy esőzések akadályoztak a gyűjtésben. Alig tehettem néhány kirándulást a város felett emelkedő Szent-Dávid-hegyre és a közeli Vera-völgybe. A Szent-Dávid-hegy jellemzésére felemlíthetem a mezei czingolánynak (*Cicindela campestris* L.) azt az alakját, melyet Faldermann *desertorum*-nak tartott, továbbá a nem ritka *Tentyria tessulata* Tausch. bogarat; érdekesebbek voltak még a *Carabus* nem-

Krim gegen Novorossisk, beziehungsweise nach Batum steuerten. Von Novorossisk an entrollte sich uns das Bild der mächtigen, noch im Winterkleid befindlichen Kaukasus-Kette. Ober unserem Schiff zogen die ersten Frühlingsboten in dichten Schaaren dahin. Obwohl weit von der Küste entfernt, sahen wir viele dieser Zugvögel: Wildenten, Kormorane, Reiher, Lerchen etc. Ihr Zug erfolgte in nordöstlicher Richtung, wahrscheinlich zunächst in das Wolga-Delta, in dieses Eldorado der Wasservögel.

In Batum, wo wir am 23. März landeten, Batum.
herrschte bereits angenehmes, warmes Frühlingswetter. Einen grossen Theil unseres eintägigen dortigen Aufenthaltes nahm ein Ausflug nach dem nahen Kobuleti in Kobuleti.
Anspruch. Bei Kobuleti, von dessen mildem Klima die grossen Theepflanzungen und Orangerien Zeugenschaft ablegen, blühten schon Magnolien, Corydalis, Schneeglöckchen, Cyclamen und Veilchen; die Thierwelt aber ruhte, abgesehen von den am Meeresstarnde kreischenden Kormoranen, noch im Winterschlafe. Nur unter Steinen fanden sich einige Käfer (*Anisodactylus signatus* Panz., *Xenomela Heydeni* Weise).

Wir eilten nach Tiflis; es bot sich somit keine Gelegenheit, in dieser Gegend mehr zu sammeln, und nur aus dem Fenster des Eisenbahnwagens sah ich an der Küste des Schwarzen Meeres zwischen Batum und Schupscha, um die grünen Bäume einige Schmetterlinge (*Rhodocera Rhamni* L., *Vanessa sp.*, *Pieris sp.*) flattern und in den Sümpfen Schildkröten schwimmen oder sich am Ufer sonnen.

In Tiflis blieben wir drei Wochen (25. Tiflis.
März — 15. April); das fortwährende Regenwetter verhinderte mich jedoch leider am Sammeln. Demzufolge machte ich bloss einige Ausflüge auf den unmittelbar ober der Stadt gelegenen St. Davidberg und in das nahe Wera-Thal. Auf dem St. Davidberge erbeutete ich jene Form von *Cicindela campestris* L., welche Faldermann für *desertorum* hielt, ferner *Tentyria tessulata* Tausch., dann *Carabus maurus* Ad., den einzigen dortigen Vertreter dieser Gat-

nek e vidéken egyedüli képviselője, a *Carabus maurus* Ad., valamint a *Tachyporus Hypnorum* Fabr. egy új fajváltozata, melyet *atratus* név alatt írtam le. A hegy északi oldalán röpködött a *Dolerus ciliatus* Knw. levéldarázs, kövek alatt pedig különféle százlábúak rejtőzködtek, mint: *Geophilus flavidus* Koch *subsp. Escherichii* Verh., *Julus tanymorphus* Att. és *Leptophyllum caucasicum* Att., mely utóbbi nem csak mint új faj érdekes, de mint egy egészen új al-nem (*Anuroleptophyllum* Att.) képviselője is. A Vera völgye sem áll sokkal hátrább; itt találtam nagyobb számban a *Gymnopleurus flagellatus* Fabr. nevű bogarat, a *Potosia hungarica* Herbst *var. armeniaca* Mén. és *Dorcadion scabricolle* Dalm. azonban csak egy-egy példányban kerültek elő, úgyszintén a vöröslábú nünüke (*Meloë erythrocnemus* Pall.). Zichy Jenő gróf úr egy szép dögkeselyűt (*Neophron percnopterus* L.) ejtett el. Itt említhetem fel azt is, hogy Tifliszben a vándormadarak közül április 11-én érkezett meg a házi fecske (*Chelidon urbica* Boie), 12-én a fehér gólya (*Ciconia alba* L.) és 16-án a füsti fecske (*Hirundo rustica* L.).

Tifliszből egy érdekes kirándulást tettünk
Gori. Gori környékére és az Athene- (vagy Tana-) völgybe (április 3—6). Itt is jobbára csak ugyanazok az állatok kerültek kezeim közé, mint Tiflisz körül. Újabb jelenség legfeljebb a *Dorcadion sericatum* Kryn. *var. micans* Thoms. nevű czinczér volt, meg a bibiczlile (*Chettusia gregaria* Pall.), melyből Up-
Uplisz cziche. lisz cziche mellett három példányt lőttünk.
Tuszrébi. Az Athene-völgy felső részében, Tuszrébi fölött rendezett medvevadászat (április 4.) eredménytelen volt ugyan; mindazonáltal nem volt érdektelen néhány félig-meddig még úgy szólván a hó alul kikapart állatka, mint péld. *Ophonus azureus* Fabr. *var. coeruleipennis* Fald., *Metabletus truncatellus* L., *Lithobius captivus* Stuxberg. Visszatérőben az Athene-völgy alsó részében
Ichnyevi. Ichnyevi mellett a nagy kaukazusi gyíkot
Sion. (*Agama caucasica* Eichw.), Sion falu IX. századbeli templomának falain pedig a fali gyík egyik változatát (*Lacerta muralis* tung, und eine neue Varietät von *Tachyporus Hypnorum* Fabr., die ich als *atratus* beschrieb. Auf der Nordseite des Berges flog *Dolerus ciliatus* Knw., unter Steinen fanden sich verschiedene Myriopoden, so: *Geophilus flavidus* Koch *subsp. Escherichii* Verh., *Julus tanymorphus* Att. und *Leptophyllum caucasicum* Att., welch letzteres nicht nur eine neue Art, sondern auch Vertreter einer neuen Untergattung (*Anuroleptophyllum* Attems) ist. Auch im Wera-Thal fand sich manches Interessante; so ausser zahlreichen *Gymnopleurus flagellatus* Fabr. einige *Potosia hungarica* Hbst. *var. armeniaca* Mén., *Dorcadion scabricolle* Dalm. und *Meloë erythrocnemus* Pall. Herr Graf E. Zichy erlegte einen schönen Aasgeier (*Neophron percnopterus* L.). An dieser Stelle möchte ich erwähnen, dass von den Zugvögeln die Hausschwalbe (*Chelidon urbica* Boie) am 11. April, der weisse Storch (*Ciconia alba* L.) am 12., und die Rauchwalbe (*Hirundo rustica* L.) am 16. April in Tiflis ankamen.

Aus Tiflis unternahmen wir auch eine interessante Excursion in die Umgebung von Gori und in das Athene-(oder Tana-) Gori.
Thal (3—6. April). Auch hier zeigten sich fast nur dieselben Thiere, wie bei Tiflis. Neue Erscheinungen waren an Käfern *Dorcadion sericatum* Kryn. *var. micans* Thoms. und an Vögeln der Steppenkiebitz (*Chettusia gregaria* Pall.), von welchem wir bei Uplisz ziche drei Stück erlegten. Uplisz ziche.
Eine oberhalb Tusrebi im Athene-Thal Tusrebi.
veranstaltete Bärenjagd (4. April) blieb zwar erfolglos, nicht uninteressant waren jedoch einige, sozusagen aus dem Schnee hervorgeholte Arthropoden, nämlich *Ophonus azureus* Fabr. *var. coeruleipennis* Fald., *Metabletus truncatellus* L., *Lithobius captivus* Stuxberg. Während der Rückkehr erbeutete ich im untern Theile des Athene-Thales bei Ichnjewi die schöne Ichnjewi.
kaukasische Eidechse (*Agama caucasica* Eichw.) und an den Mauern der alten Kirche aus dem IX. Jahrhundert bei Schion Schion.
eine Varietät der Mauereidechse (*Lacerta muralis* Laur. *var. depressa* Cam.).

LAUR. *var. depressa* CAM.) sikerült gyűjtenem.

Ha a folytonos esőzések a gyűjtésben akadályoztak is, némi kárpótlást találtunk abban, hogy ez idő alatt Tifliszben a kaukazusi muzeum igen gazdag és érdekes gyűjteményeit tanulmányozhattuk, melyeket a múzeum igazgatója és alapítója dr. RADDE GUSZTÁV e czélra szivesen rendelkezésünkre bocsájtottt.

Tifliszt április 15-én hagytuk el; vasúton egyenesen Bakuba mentünk, onnan pedig hajón a Káspi-tavon át Asztrachánba. Asztrachán. Asztrachánnál újból kezdetét vehette a gyűjtés, melynek eredményeként csak egy új bogár (*Anthicus astrachanicus* CSIKI) felfedezését és a már nagyon pusztuló káspi fóka (*Phoca caspica* GMEL.) két példányának megszerzését akarom felemlíteni. Egy háromnapos kirándulás a Volga deltájában, melyet dr. SCHMIDT egészségügyi felügyelő és az asztracháni halászati múzeum igazgatója, JODKOVSZKI rendőrfőnök és dr. JANKÓ társaságában tettem, bepillantást engedett az alsó Volga halászatába és a halásztelepek (vataga) életébe. Ezeken a helyeken dolgozzák fel a voblát (*Leuciscus rutilus* L. *var. wobla*), a vizát (*Acipenser huso* L.) és a sőreget (*Acipenser stellatus* PALL.), mely három halfaj itt a halászat főtárgyát képezi; mellettük a többi hal, nevezetesen a tokfélék három más képviselője: a kecsege (*Acipenser ruthenus* L.), a vágó-tok (*Acipenser Güldenstaedtii* BRANDT) és a faj-tok (*Acipenser schypa* GÜLD.) csak alárendelt szerepet játszik. Vizi madarakra április 26-án vadásztam Sarapovszkij sztan-nál, Sarapovszkij sztan. mely alkalommal azonban csak két közönséges faj, ú. m. a csörgő-kacsa és a vörös lotyósnef (*Limosa rufa* BRISS.), továbbá egy közönséges füstfark (*Ruticilla phoenicurus* L.) és egy mezei poczok (*Microtus arvalis* PALL.) kerültek birtokomba. Néhány madarat Szamodilka vataganál is lőttem; Szamodilka vataga. ZICHY JENŐ gróf pedig ugyancsak a Volga-deltában Tizsan mellett egy fekete nyakú Tizsan. vöcsököt (*Proctopus nigricollis* BREHM) ejtett el.

Wirkte das anhaltende Regenwetter auch störend auf das Sammeln, so fanden wir dafür einigen Ersatz, dass wir während dieser Zeit die reichhaltigen und interessanten Sammlungen des Kaukasischen Museums in Tiflis studieren konnten, in welche uns Herr Director Dr. G. RADDE freundlichst Einblick gestattete.

Wir verliessen Tiflis am 15. April und fuhren mittelst Eisenbahn nach Baku und von da mit Dampfschiff durch das Kaspische Meer nach Astrachan. Bei Astrachan Astrachan. konnte das Sammeln wieder aufgenommen werden und führte zu der Entdeckung eines neuen Käfers (*Anthicus astrachanicus* CSIKI) und zur Erwerbung von zwei Exemplaren des bereits sehr seltenen Kaspi-Seehundes (*Phoca caspica* GMEL.). Ein dreitägiger Ausflug in das Wolgadelta, welchen ich in Gesellschaft der Herren Dr. SCHMIDT, Sanitätschef und Director des Fischerei-Museums in Astrachan, Polizeichef JODKOWSKY und Dr. JANKÓ unternahm, gewährte einen Einblick in die Fischerei an der unteren Wolga und in das Leben der dortigen Fischerkolonien (wataga).

Die drei wichtigsten Fischarten, welche hier verarbeitet werden, sind der Wolga-Weissfisch (*Leuciscus rutilus* L. *var. wobla*), der Hausen (*Acipenser huso* L.) und der Rüsselstör (*Acipenser stellatus* PALL.); die übrigen Fische, namentlich der Sterlet (*Acipenser ruthenus* L.), der Ossete (*Acipenser Güldenstaedti* BRANDT) und der Schip oder Sewruge (*Acipenser schypa* GÜLD.) spielen dabei nur eine untergeordnete Rolle. Am 26. April jagte ich bei Scharapowskij stan auf Wasservögel, erbeutete aber nur zwei gewöhnliche Arten, Scharapowskij stan. die Krickente und die rothe Pfuhlschnepfe (*Limosa rufa* BRISS.); ausserdem noch einen Rothschwanz (*Ruticilla phoenicurus* L.) und eine gewöhnliche Feldmaus (*Microtus arvalis* PALL.). Einige Vögel erlegte ich auch bei Samodilka wataga, sowie Herr Graf Samodilka wataga. EUG. ZICHY einen Ohrensteissfuss (*Proctopus nigricollis* BREHM) im Wolgadelta bei Tischan. Tischan.

Asztrachánt május 1-én hagytuk el és gőzhajón mentünk fel a Volgán Kazánig. Első állomásunk Czariczin (május 3—5) volt Czaraczin egy órányira fekszik északra az entomologiai tekintetben oly hiressé vált Szareptától, szintén a déloroszországi puszta (sztyep) keleti szélén. Állatvilága, úgy látszik, nem olyan gazdag, mint Szareptáé, mindamellett eléggé érdekes. Rövid itt tartózkodásunk daczára néhány ritka állatot gyűjtöttem, mint péld. a *Platystethus volgensis* Csiki és *Bulaea Lichatschovi* Hummel nevű bogarakat, továbbá egy érdekes százlábút (*Lithobius sp.?*).

Czaraczin.

Utunkat Szaratov felé folytatva, hajónk két ízben volt kénytelen a nagy jégzajlás miatt kikötni, a minek az a jó oldala volt, hogy az alkalmat felhasználva május 6-án Lapash és 7-én Bannovka községek mellett gyűjthettem. Szaratovba május 8-án érkeztünk. A város északi oldalán elterülő magasabb fekvésű sztyep-részleten, mely a Volgánál végződik, csak egy hétig lehetett gyűjteni; mert a nap heve rövid idő alatt kiszárította a rövid gyepet, mire a pusztai állatok nagy része is eltünt, így a bogarak közűl az azelőtt nagyon gyakori *Dorcadion elegans* Kr., *equestre* Laxm. és *Tentyria taurica* Tausch., a ritkábbak közűl a *Blaps halophila* Fisch., *Meloë Reitteri* Esch., *Dorcadion carinatum* Pall. A nap heve elől száraz trágya alá menekült egy ritka díszbogár, a *Sphenoptera fossulata* Gebl. Annál többet nyujtottak ezután az óriási vízmosások, melyeket részben erdő, részben buja bozót borít. Nagy számban röpködött itt a kecses Polyxena-pillangó (*Thais Polyxena* Schiff.) és fajváltozata (*var. Cassandra* Mn.), míg egy nagyfülű sün (*Erinaceus auritus* Gm.) hullája huzamosabb időn át különféle dögevő állatok gyűjtésére adott alkalmat, minők a ritka *Philonthus Linki* Solsky és *Dermestes sibiricus* Erichs., és egy új atka-faj, a *Caeculus dubius* Kulcz. Száraz lomb alatt egy új százlábút (*Geophilus ganonotus* Attems) fedeztem fel, különféle növényekről és virágokról pedig különféle rovarok kerültek

Lapash. Bannovka. Szaratov.

Von Astrachan fuhren wir am 1. Mai zu Schiff an der Wolga hinauf nach Kasan. Unsere erste Station war Zarizin (3—5. Mai). Diese Stadt liegt eine Stunde nördlicher, als der in entomologischer Hinsicht so bekannte Ort Sarepta, ebenfalls am östlichen Rande der südrussischen Steppe. Die Thierwelt scheint hier nicht so reich zu sein, wie bei Sarepta, ist aber dennoch recht interessant, denn ich konnte während unseres kurzen Aufenthaltes auch einige bessere Sachen finden, so einen neuen Staphyliniden (*Platystethus volgensis* Csiki), die seltene *Bulaea Lichatschovi* Humm. und einen interessanten Myriopoden (*Lithobius spec.?*).

Zarizin.

Unterwegs nach Saratow musste der Dampfer wegen Eisstoss zweimal anlanden, was mir insoferne willkommen war, als ich jedesmal Zeit zum Sammeln fand, u. zw. am 6. Mai bei Lapasch und am 7. bei Bannowka. In Saratow langten wir am 8. Mai an. Hier konnte ich auf dem nördlich der Stadt gelegenen Steppengebiet, das an der Wolga endigt, nur eine Woche sammeln, weil das niedrige Gras wegen der grossen Sonnenhitze schnell verdorrte und damit auch die meisten Steppenthiere verschwanden, so an Coleopteren die vorher häufigen *Dorcadion elegans* Kr. und *equestre* Laxm. und *Tentyria taurica* Tausch., sowie die selteneren *Blaps halophila* Reitt., *Meloë Reitteri* Esch. und *Dorcadion carinatum* Pall. Die Hitze mag viele Thiere zur Flucht in geschützte Verstecke veranlasst haben, wie z. B. die seltene Buprestide *Sphenoptera fossulata* Gebl. Sodann aber boten die riesigen Wasserrisse, welche theils mit Wald, theils mit Gestrüpp bestanden sind, gute Sammelplätze. In Anzahl flog hier *Thais Polyxena* Schiff. nebst ihrer Varietät *Cassandra* Mn.; der Cadaver eines langohrigen Igels (*Erinaceus auritus* Gm.) lieferte viele Aas-Thiere, so den seltenen *Philonthus Linki* Solsky, *Dermestes sibiricus* Er. und eine neue Milben-Art (*Caeculus dubius* Kulcz.). Unter trockenem Laub fand sich ein neuer Myriopode (*Geophilus ganonotus* Att.);

Lapasch. Bannowka. Saratow.

a gyűjtőüvegbe, mint a *Nitidula fusula* Gebl., *Aniarophron niger* Szépl. és két méhféle, a *Nomada Zichyana* és *quadrispinosa* Mocs. Kisebb pocsolyákban számtalan kecskebéka (*Rana esculenta var. ridibunda* Pall.) lubiczkolt, mindenféle mikroszkópi állatkával egyetemben. Napsütötte helyeken a fürge gyíknak oroszországi változata (*Lacerta agilis var. exigua* Eichw.) gyönyörű színruhájában pompázott. A Volga egyik szigetéről, mely a város fölött fekszik, még eddig ismeretlen, érdekes hangyaleső álczák kerültek elő. Május 15-én a
Uvek. Szaratovtól délre fekvő Uvek-be rándultunk ki, mely a Kr. u. I—III. századból való földváráról nevezetes; ez alkalommal gyűjtöttem a *Dicerca furcata* Thunbg. és *Xyletinus ruficollis* Gebl. ritka bogárfajokat.

Szaratov városát május 24-én hagytuk el
Volszk. és gőzhajón Volszk, Szizran, Szamara és Szimbirszk városok érintésével Kazánba utaztunk, hol május 28-án megérkeztünk. Már másnap (május 29.) az archeologiai
Bolgary. szempontból nevezetes Bolgary-ba rándultunk ki, de az itt gyűjtött állatokról nincs semmi különös mondani valóm.

Kazán. Kazán környékén legjobb gyűjtőhelyeknek bizonyultak a Kazanka folyó árterülete, dús növényzetével, füzeseivel s kisebb-nagyobb tócsáival és mocsaraival és a balparti magasabb fekvésű erdő. A balparton azonkívül egy különben száraz, gyér növényzetű helyen a boglárka szirontákot (*Ranunculus repens*) a díszdarazsak kedvencz virágának ismertem fel, a melyen számos más többé-kevésbbé ritka fajon kívül egy új díszdarazsat (*Cleptes elegans* Mocs.) is sikerült kézrekerítenem.

A Kazanka menti rétségen igen sok érdekes rovart gyűjtöttem, sőt egészen új fajokra is akadtam. Ilyenek voltak egy légy (*Dolichopus angustipennis* Kert.), egy levélbolha (*Bactericera rossica* Horv.) és nem kevesebb mint 23 élősködő darázsfaj.

A kazáni alsó és felső Kabán-tó édesvizi mikroszkópi állatvilágát már régebben

von verschiedenen Pflanzen und ihren Blüthen kamen unter Anderen *Nitidula fusula* Gebl., *Aniarophron niger* Szépl. und zwei Bienen, *Nomada Zichyana* und *quadrispinosa* Mocs. in das Sammelglas. In kleinen Pfützen war der Seefrosch (*Rana esculenta v. ridibunda* Pall.) nebst verschiedenen mikroskopischen Thierchen in seinem Element. An sonnigen Stellen jagte die orientalische Form der Zauneidechse (*Lacerta agilis var. exigua* Eichw.) in prächtigem Farbenkleide umher. Auf einer Insel der Wolga, nördlich der Stadt, sammelte ich bisher unbekannte, interessante Myrmeleoniden-Larven. Am 15. Mai unternahmen wir einen Ausflug nach dem südlich von Saratow gelegenen Uwek, das Uwek. durch seine Schanzwerke aus dem I—III. Jahrhundert bekannt ist; hier sammelte ich die seltenen *Dicerca furcata* Thunbg. und *Xyletinus ruficollis* Gebl.

Saratow verliessen wir am 24. Mai und reisten mittels Dampfers mit Berührung von Wolsk, Sisran, Samara und Simbirsk Wolsk. nach Kasan, wo wir am 28. Mai ankamen. Schon am nächsten Tage (29. Mai) machten wir einen Ausflug nach dem in archäologischer Hinsicht berühmten Bolgary; Bolgary. unter den dort erbeuteten Thieren war nichts Besonderes. In der Umgebung von Kasan waren die besten Sammelplätze: das Kasan. Inundations-Gebiet des Kasanka-Flusses, mit seiner üppigen Vegetation, seinen schönen Weidenbeständen, kleineren und grösseren Tümpeln, sowie der am linken Ufer gelegene Wald. Am linken Ufer traf ich einen trockenen, spärlich bewachsenen Ort, wo auf *Ranunculus repens* verschiedene mehr oder weniger seltene Chrysididen zu finden waren, darunter auch eine neue Art (*Cleptes elegans* Mocs.). Auf Wiesen längs der Kasanka sammelte ich zahlreiche interessante Insecten, darunter auch ganz neue Arten; so z. B. eine Fliege (*Dolichopus angustipennis* Kert.), eine kleine Psyllide (*Bactericera rossica* Horv.) und nicht weniger als 23 neue Schlupfwespen.

Die mikroskopische Thierwelt des oberen

Ruszki M. ottani egyetemi magántanár vizsgálta*; magam ezekből szintén hoztam anyagot, de azonkívül még a Kazanka menti tócsákból is, melyek faunáját Ruszki nem vizsgálta, pedig ez igen érdekesnek bizonyult. Daday Jenő ugyanis ezekből a tócsákból a következő új alakokat írta le: *Eylais Mülleri var. bifissa, Csikii, affinis, rossica* és *Soari var. aculeata, Hydryphantes tataricus* és *intermedius, Hydrachna inermis* és *rossica, Eucandona Csikii* és *Limnetis Zichyi.*

Itt emlékezhetem meg a kazáni egyetem állattani muzeumáról is, mely igen szépen és tanulságosan felállított emlős, madár és herpetologiai gyűjteményeken kívül birtokában van a híres Eversmann-féle bogárgyűjteménynek; ez elég jó karban van és különösen Tenebrionidákban gazdag. Butleroff szintén itt őrzött Microlepidoptera-gyűjteményének egy része azonban már teljesen tönkrement. Ruszki úr szives volt ezeket a gyűjteményeket megmutatni, azonkívül az általa leírt urali hangyából (*Formica uralensis*), melyet Troiczkoszavszk mellett Transzbaikaliában később magam is gyűjtöttem, néhány typikus példányt és a kirgiz puszták egyik jellemző pókjából, a «kara-kurt»-ból két darabot a Magyar Nemzeti Muzeum részére ajándékozni.

A «kara-kurt»-nak nevezett pókot, mely állítólag haláltokozó harapása miatt nagy hírhedtségre tett szert, útleírásokban gyaktaláljuk felemlítve. Igy Ujfalvi-Bourdon Mária** a ferganahi Alti-Arky-Kum sivatag Divanah kislak falujáról írja, hogy ezek a fehérpettyes pókok (ő «kurakurs»-nak nevezi) ott a homokban rejtőzködnek. Kulczyński tanár meghatározása szerint e pók tudományos neve: *Lathrodectus tredecimguttatus* Rossi *var. lugubris* Duf.

Június 16-án bucsút mondtunk Kazánnak és folytattuk utunkat eleinte a Volgán

und unteren Kaban-Sees bei Kasan wurde schon früher von M. Russki, Privatdocent an der dortigen Universität, untersucht.* Ich brachte von diesen Seen ebenfalls Material mit, sowie auch aus den von Russki nicht durchforschten kleinen Tümpeln neben der Kasanka, die sich als recht interessant erwiesen, und folgende von Dr. Daday beschriebene neue Thierchen lieferten: *Eylais Mülleri var. bifissa, Csikii, affinis, rossica* und *Soari var. aculeata, Hydryphantes tataricus* und *intermedius, Hydrachna inermis* und *rossica, Eucandona Csikii* und *Limnetis Zichyi.*

Hier sei des zoologischen Museums der Universität Kasan gedacht, dessen Säugethier-, Vogel- und herpetologische Sammlungen sehr schön sind; in dessen Besitze befindet sich auch die berühmte Eversmann'sche Coleopteren-Sammlung, welche ziemlich gut erhalten und besonders an Tenebrioniden reich ist. Die Butleroff'sche Microlepidopteren-Sammlung ist zum Theil zugrunde gegangen. Herr Russki war so freundlich, mir diese Sammlungen zu zeigen, ausserdem aber auch einige typische Exemplare der von ihm beschriebenen *Formica uralensis*, die ich später bei Troitzkosawsk in Transbaikalien auch selbst sammelte, und zwei Exemplare des «Kara-Kurt», einer für die Kirgisen-Steppe charakteristischen Spinne, für das Ungarische National-Museum zu schenken.

Die «Kara-Kurt» genannte Spinne, welche durch ihren angeblich tödtlichen Biss berüchtigt ist, wird in Reisebeschreibungen oft erwähnt. So sagt Marie Ujfalvy-Bourdon,** dass diese weissgefleckten Spinnen (sie nennt dieselben «kurakurs») beim Dorfe Divanah kislak in der Wüste Alti-Arky-Kum in Ferganah im Sande versteckt leben. Nach Prof. Kulczyński's Determination ist diese Spinne: *Lathrodectus tredecimguttatus* Rossi *var. lugubris* Duf.

Am 16. Juni verliessen wir Kasan und setzten unsere Reise anfänglich die Wolga

* M. Russki, Die pelagische Fauna des Kaban-Sees. (Труды Общества Естествоиспытателей Имп. Казанскомъ Университетѣ. Tom. XIX. Nro. 4. Kazan, 1889.)

** Ujfalvy Károly utazása Páristól — Samarkandig Budapest. 1885. p. 395.

le, majd a Káma folyón felfelé. A Káma vidéke, eltérőleg a Volgának legnagyobbrészt unalmas, kopár partjaitól, gyönyörű fenyvesekkel borított dombsorozataival érdekes látványt nyujt.

Perm. Permbe, a hasonló nevű kormányzóság székhelyére, június hó 19-én érkeztünk. Itt kivált a közeli fenyvesek érdekes rovarfaunája vette igénybe tevékenységemet, míg a gerinczes állatok közűl a gyepi béka (*Rana fusca* Rösel) állatföldrajzi szempontból vonta magára figyelmemet.

Június 23-án már vasúton ültünk, mely Szibéria felé Jekaterinburgba vitt. Útközben, midőn az európa-ázsiai határt már elhagytuk, a Verchnye-Neivinszk vasúti állomás mellett fekvő «Ozero Mavotui» (Mavotui tó)-ból merítettem mikroszkópi állatokat, melyek között egy új varietás is akadt, a *Diaphanosoma singalense* Dad. *var. intermedium* Dad.

Verchnye-Neivinszk.

Jekaterinburg. Jekaterinburgban csak rövid ideig tartózkodtunk, mert időnk legnagyobb részét elfoglalta egy vadászati és gyűjtési kirándulás

Baltim. a baltimi tóhoz (június 24—26), mely Baltim község határában fekszik és óriási kiterjedésű fenyvessel van körülvéve. A vadászat medvékre szólt, persze, mint a hogy már többször tapasztaltuk, a jelzett medvék sehol sem mutatkoztak; no, de láttunk helyettük egy urali őzikét (*Capreolus pygargus* Pall. *var. leptocerus* Méhely) és néhány érdekesebb madarat, köztük a szibériai pirókot (*Carpodacus erythrinus* Pall.), melyből egy példányt el is hoztunk. A szitáló eső miatt más állatokat csak rejtekhelyeikből gyűjthettünk. A tó állatvilága sem mutatkozott valami gazdagnak, mindazonáltal innen is előkerült a mikroszkópi állatkáknak két eddig ismeretlen új faja (*Bosmina sibirica* Dad. és *Ploesoma sibirica* Dad.).

A jekaterinburgi Prud-tó apró állatkái között legnevezetesebbek voltak a már előbb is említett *Diaphanosoma singalense var. intermedium* Dad. és a *Bosmina sibirica* Dad.

Nem hagyhatom említés nélkül az urali természetvizsgálók jekaterinburgi muzeu-

abwärts, dann auf der Kama aufwärts fort. Die Ufer der Kama sind von den baumlosen Ufern der Wolga sehr verschieden, und die Berge, welche den Fluss einschliessen, gewähren mit ihren schönen Nadelwaldungen einen schönen Anblick.

Perm, den Hauptort des gleichnamigen Gouvernements, erreichten wir am 19. Juni, wo meine Thätigkeit besonders durch die interessante Insectenfauna der umliegenden Nadelwälder in Anspruch genommen wurde. Von den Wirbelthieren verdient hier der braune Frosch (*Rana fusca* Rösel) in zoogeographischer Hinsicht ein besonderes Interesse. Perm.

Den 23. Juni fuhren wir mit der Eisenbahn nach Jekaterinburg, welches bekanntlich schon in Sibirien liegt. Unterwegs, als wir die europäisch-sibirische Grenze bereits überschritten hatten, schöpfte ich aus dem Mavotui-See bei Werchnje-Neiwinsk mikroskopische Thiere, darunter auch eine neue Varietät (*Diaphanosoma singalense* Dad. *var. intermedium* Dad.). Werchnje-Neiwinsk.

Unser Aufenthalt in Jekaterinburg war sehr kurz, denn den grössten Theil unserer Zeit widmeten wir einem Jagd- und Sammelausflug an den Baltim-See (24—26. Juni), der in der Nähe der gleichnamigen Gemeinde liegt und von ausgedehnten Nadelwaldungen umgeben ist. Die Jagd galt den Bären, selbstverständlich aber zeigten sich auch diesmal die angeblichen Bären nirgends; dagegen sahen wir ein uralisches Reh (*Capreolus pygargus* Pall. *var. leptocerus* Méh.) und einige interessante Vögel, darunter den Karmingimpel (*Carpodacus erythrinus* Pall.), von welchem wir auch ein Exemplar mitbrachten. Der Regen verscheuchte alle Lebewesen, so dass andere Thiere nur in ihren Schlupfwinkeln gesammelt werden konnten. Auch die Thierwelt des Sees erwies sich nicht besonders reich, aber es fanden sich dennoch zwei neue mikroskopische Süsswasserthiere (*Bosmina sibirica* Dad. und *Ploesoma sibirica* Dad.). Jekaterinburg. Baltim.

Unter den mikroskopischen Thieren des Prud-Sees in Jekaterinburg waren die

mát, mely vetekedik a tifliszi muzeummal. E muzeum nem annyira gazdagságával, mint inkább azáltal tünik ki, hogy a benne kiállított állatok mind kitünően vannak konzerválva, szépen preparálva és természethű csoportokban felállítva. Nagyon érdekes a keresztes vipera (*Vipera berus* L.) színsorozata a tiszta hófehértől a koromfeketéig; e színváltozatok keletkezése a jekaterinburgi mészhegyek és a posványos síkság különböző viszonyaiban leli magyarázatát.

Jekaterinburgból június 27-én indultunk vasúton Tjumenbe, hol csak néhány órát időztünk, melyet a reáliskolában felállított és magántulajdont képező állattani és földtani gyűjtemény megtekintésére fordítottunk. A gyűjemény díszét egy igen szép és majdnem teljes, felállított mammut-csont képezi.

Tjumenből hajón folytattuk utunkat a Tura folyón lefelé. Meg kell itt említenem, hogy Szibériában a gőzhajók, mozdonyok fűtésére fenyőfát használnak, ebből a fűtőanyagból pedig aránylag sokra van szükség. E miatt a gőzhajók fa-felrakás végett majdnem minden nap 1—2-szer kikötnek őserdők közepén. Ennek köszönhettem, hogy Szibériában sok oly helyen és pedig zoologiai gyűjtésekre igen alkalmas helyen gyűjthettem, mely uti tervünkbe nem volt fölvéve. Ilyen hely volt az Jarovszkaja község mellett (június 28.), hol sok érdekes rovaron kívül egy új legyet (*Acemyia Csikii* Kert.) is találtam.

Jarovszkaja.

Június 29-én váratlanul több mint egy félnapot nyertem gyűjtésre. A Chmelev tatár község melletti ősfenyvesben, a mint a Tobol folyón lefelé haladtunk, eltörött hajónk gépének a tengelye s e miatt ki kellett kötni. A míg a törött tengelyt újjal fölcserélték, az erdőben vadásztam és gyűjtöttem. Terítékre került egyebek között a keleti tarka harkály (*Dendrocopus Cissa* Pall.) és a közönséges halászka (*Sterna*

Chmelev.

schon erwähnten *Diaphonosoma singalense var. intermedium* Dad. und *Bosmina sibirica* Dad. die interessantesten.

Die Gesellschaft zur naturwissenschaftlichen Erforschung des Urals besitzt in Jekaterinburg ein Museum, welches jenem von Tiflis nicht nachsteht. Die Sammlungen sind zwar nicht sehr reichhaltig, aber die ausgestellten Thiere sind schön präparirt und naturgetreu aufgestellt. Interessant ist eine complete Serie der Kreuzotter (*Vipera berus* L.) von schneeweissen bis zu ganz schwarzen Exemplaren; die Entstehung dieser Localvarietäten lässt sich durch die Verschiedenheit der Bodenverhältnisse um Jekaterinburg erklären, da sich dort von weissen Kalkbergen bis zu der dunkelfärbigen sumpfigen Ebene alle Uebergänge vorfinden.

Von Jekaterinburg fuhren wir am 27. Juni mittels Eisenbahn nach Tjumen, wo wir nur einige Stunden verweilten, die wir zur Besichtigung der in der Realschule befindlichen zoologischen und paläontologi-chen Sammlungen benützten. Ein Prachtstück dieser Sammlungen ist ein fast completes, montirtes Mammut-Skelet.

Von Tjumen führte unser Weg mit Dampfer den Tura-Fluss abwärts Hier sei bemerkt, dass in Sibirien die Locomotive der Eisenbahnen und die Maschinen der Dampfschiffe mit Tannenholz geheizt werden. Da nun von diesem Brennstoff sehr viel benöthigt wird, so müssen die Dampfschiffe täglich ein- oder zweimal in der Mitte von Urwäldern anhalten, um Holz aufzunehmen. Auf diese Weise wurde es mir möglich, in Sibirien an vielen Orten zu sammeln, welche in unser Reiseprogramm zwar nicht aufgenommen, für zoologische Sammelzwecke jedoch ausgezeichnet waren. Ein solcher Ort war gleich in der Nähe von Jarowskaja (28. Juni), wo ich ausser vielen interessanten Insecten eine neue Fliege (*Acemyia Csikii* Kert.) erbeutete.

Jarowskaja.

Am 29. Juni erhielt ich unverhofft mehr als einen halben Tag, um sammeln zu können. Im Nadelwald bei dem Tartaren-

fluviatilis Naum.). Egy kis mocsár lakói közül a mocsári béka (*Rana arvalis* Nilss.) érdemel említést. Erről a fajról Méhely Lajos 1892-ben azt írta,* hogy Szibériából eddig biztosan nincsen kimutatva, Steenstrup és Leydig csak gyanítják ottani előfordulását; Boulenger 1898-ban** már említ ázsiai termőhelyeket, de ezek nem tulajdonképeni szibériaiak. Magam e fajt Chmeleven kívül Abalak, Omszk, Tomszk, Ubej és Minuszinszk körül, azonkívül európai Oroszországban Kazán mellett gyűjtöttem és mondhatom, ez a legközönségesebb barna béka Nyugati- és Közép-Szibériában. A Tobol folyó partján fatuskók és egyéb törmelék alatt különféle futrinkák rejtőzködtek, mint péld. a ritka *Carabus Ménétriesi* Fisch., továbbá a *Nebria livida* L. egy új fajváltozata, melyet *sibirica* névvel jelöltem, és egy másik kis bogár, melyet expediciónk régésze, dr. Pósta Béla tiszteletére *Bembidium Postae* név alatt írtam le.

Chmelevnél volt először alkalmunk a szibériai szunyogok millióival találkozni; mindjárt tapasztaltuk, hogy jó szunyogháló, vastag ruha és bőrkeztyű nélkül nem tanácsos közéjük keveredni.

Miután a hajó gépének tengelyét kicserélték, folytattuk utunkat és junius 30-án Tobolszk. Tobolszkba érkeztünk; ez volt a legészakibb pont, a hová utazásunk alatt eljutottunk. A fauna ennek megfelelőleg északi jellegű, miről az itt gyűjtött állatok tanuskodnak (péld. *Brachyta interrogationis* L., *Syneta Betulae* Fabr.). A cserebogár is csak most július elején jelent meg itt, de nem oly nagy tömegben, mint otthon Magyarországon úgynevezett cserebogaras években. E cserebogarak nem a közönséges fajhoz, hanem egy érdekes varietáshoz (*Melolontha Hippocastani var. baicalica* Reitt.) tartoztak, mely eddig csak keleti Szibériából a Baikal-tó vidékéről volt ismeretes.

dorfe Chmelew brach auf unserem Dampfer die Achse der Maschine, eben als wir den Fluss Tobol hinabfuhren; es musste daher gelandet werden. Bis die gebrochene Achse ersetzt wurde, jagte und sammelte ich im Walde. Erlegt habe ich unter anderem den sibirischen Buntspecht (*Dendrocopus Cissa* Pall.) und die Fluss-Seeschwalbe (*Sterna fluviatilis* Naum.). Von den Bewohnern eines kleinen Tümpels sei der Moorfrosch (*Rana arvalis* Nilss.) genannt. Méhely vermeinte noch im Jahre 1892,* dass diese Art in Sibirien nicht sicher nachgewiesen sei, Steenstrup und Leydig vermutheten nur ihr dortiges Vorkommen; Boulenger erwähnt im Jahre 1898** schon einige asiatische Fundorte, aber keinen speciell aus Sibirien. Ich selbst habe diese Art ausser bei Chmelew noch bei Abalak, Omsk, Tomsk, Ubej und Minusinsk und im europäischen Russland bei Kasan gesammelt und kann versichern, dass sie im westlichen und mittleren Sibirien der gemeinste braune Frosch ist. Am Ufer des Flusses Tobol fand ich unter Holzstämmen verschiedene Laufkäfer, so den seltenen *Carabus Ménétriesi* Fisch., ferner eine neue Varietät von *Nebria livida* L., die ich *sibirica* nannte, und eine *Bembidium*-Art, welche ich zu Ehren des Herrn Dr. B. Pósta, Archäologen der Expedition, als *Bembidium Postae* beschrieb. Chmelew.

Bei Chmelew hatten wir zum erstenmal Gelegenheit, mit den ungeheueren Schwärmen sibirischer Gelsen Bekanntschaft zu machen, und wir mussten uns bald überzeugen, dass mit ihnen ohne Mückennetz, dicke Kleider und Handschuhe nicht auszukommen ist.

Nachdem die Achse der Schiffsmaschine ausgetauscht war, setzten wir unsere Reise fort und kamen am 30. Juni in Tobolsk Tobolsk. an; dies war der nördlichste Punkt, welchen wir auf unserer Reise berührten. Die Fauna hatte dementsprechend einen nordischen Charakter, was die hier gesam-

* Magyarország barna békái. (Ranae fuscae Hungariae). [Magy. Tud. Akad. Math. és Term. tud. Közlem. XXV. 1. sz. p. 39.]

** Tailless Batr. Europ. II. p. 288. (1898).

Iszker. Július 2-án kirándultunk Iszker falu gorodistyéjéhez, a hol egy új apró fürkészdarazsat (*Hemiteles sibiricus* Szépl.) fedeztem fel. Visszamenet az abalaki kolostor malomtavából mikroszkópi állatkákat merítettem.

Abalak.

Tobolszkban váltak el tőlünk dr. Jankó János és dr. Pápay József, a kik néprajzi és nyelvészeti tanulmányok végett az osztjákok földjére indultak, mi pedig az Irtis folyón fölfelé Omszk felé. Ez az út egy hetet vett igénybe, mert hajónk nagyon lassan jutott előre s a folyó folytonos kanyarulatai miatt sokszor 2—3 óra alatt tényleg alig jutottunk 1—2 verssztel előbbre. Az Irtis alacsony partjain vizes rétek nyiresekkel és fenyvesekkel váltakoztak; a folyón vadludak és egy-két tengeri szarka (*Haematopus ostralegus* L.) képviselték az állatvilágot.

Omszkig útközben két helyen volt alkalmam gyűjteni és pedig Takarou (július 7.) és Tara (július 9.) mellett.

Takarou. Tara.

Omszk. Omszk (július 11—14.) városánál elértük a szibériai nagy országút, illetőleg vasút vonalát. Omszk a nyugatszibériai füves pusztában fekszik; növényvilága egyszerű, csak a város északi oldalán vannak némi satnya nyiresek. Állatvilága, legalább a mi az apróságokat illeti, mindamellett figyelemre méltó. A rovarok gazdagon voltak képviselve. A *Lagria laticollis* Motsch., *Zonabris splendidula* Pall. és *Phyllobius glaucus var. fessus* Boh. érdekesebb bogarakon kívül több újdonságot gyűjtöttem. Így egy új bogárfajon (*Brachypterus sibiricus* Csiki) kívül hálómba kerültek az *Amblynotus ruficeps* Szépl., *Exetastes Csikii* és *minor* Szépl. és *Hemiteles rufipleuris* Szépl. új darazsak, *Nemotelus Zichyi* Kertész és *Hylemyia megatricha* Kertész új legyek, továbbá egy kis kabócza (*Deltocephalus sibiricus* Horv.) és egy mezei poloska, mely nemcsak fajnak új, hanem egyszersmind egy új nem képviselője (*Ibiaris discretus* Horv. et Reut.). Egy kis állóvíz egy új levéllábú

melten Thiere, wie *Brachyta interrogationis* L., *Syneta Betulae* Fabr. etc. genugsam bezeugen. Auch die Maikäfer erschienen hier erst jetzt Anfangs Juli; obwohl nicht so massenhaft, wie in Maikäferjahren in Ungarn. Der Maikäfer, den ich hier beobachtete, gehörte indessen nicht der gewöhnlichen Art an, sondern einer interessanten Varietät (*Melolontha Hippocastani var. baicalica* Reitt.), welche bisher nur aus Ost-Sibirien, aus der Gegend des Baikalsees bekannt war.

Am 2. Juli unternahmen wir einen Ausflug zu der alten «Gorodischtje» bei Isker, wo ich eine neue Schlupfwespe (*Hemiteles sibiricus* Szépl.) entdeckte. Bei der Rückkehr nahm ich noch beim Kloster Abalak aus einem Mühlenteiche mikroskopische Wasserthiere mit.

Isker. Abalak.

In Tobolsk trennten sich von uns die Herren Dr. J. Jankó und Dr. J. Pápay, die behufs ethnographischen, bezw. philologischen Studien zu den Ostjaken reisten, während wir den Irtisch-Fuss aufwärts nach Omsk fuhren. Dieser Weg nahm eine Woche in Anspruch, denn unser Dampfer konnte wegen der grossen Krümmungen nur sehr langsam, manchmal in 2—3 Stunden kaum 1—2 Werst vorwärts gelangen. An den niedrigen Ufern des Irtisch wechselten sumpfige Wiesen, Birken- und Nadel-Waldungen einander ab, auf dem Flusse selbst sahen wir Wildgänse und einige Austernfischer (*Haematopus ostralegus* L.).

Unterwegs bis Omsk hatte ich zweimal Gelegenheit zu sammeln, und zwar am 7. Juli bei Takarou und am 9. Juli bei Tara.

Takarou. Tara.

Bei Omsk (11—14. Juli) erreichten wir die grosse sibirische Heerstrasse, bezw. Eisenbahnlinie. Omsk liegt in der westsibirischen Gras-Steppe mit einer recht einförmigen Vegetation, nur im Norden von der Stadt befinden sich einige kleine Birkenbestände. Die Fauna ist demungeachtet, wenigstens was die niederen Thiere anbelangt, nicht uninteressant. Die Insecten waren reichlich vertreten. Nebst *Lagria laticollis* Motsch., *Zonabris splendidula*

Omsk.

rákocskát (*Macrothrix sibirica* Dad.) szolgáltatott.

Tomszk. Omszkból a nagy szibériai vasúton indultunk Tomszk felé. Tomszk a fővonaltól félre esik és csak egy szárnyvonalon lehet odajutni, mely Taiganál ágazik ki. Tomszk (július 16—23.) egyetemi város, egyetemén zoologiai tanszékkel; de azért faunáját mégis alig érdemesítik figyelemre, a mi eléggé kitünik abból, hogy az egyetem zoologiai gyűjteményében minden tárgy valamelyik német vagy osztrák tanszerkereskedő firmájával ékeskedik, speciális szibériai állat pedig alig látható. Gyűjteseimet mindjárt az egyetemi parkban kezdtem meg s a park tavának vizéből 51 faj apró mikroszkópi állatot merítettem, a mi elég tekintélyes szám. Kirándulásaimat leginkább a város környékére intéztem és pedig a Tom folyó partvidékére, mely legérdekesebbnek bizonyult. Itt voltak láthatók a kerti poszáta (*Sylvia simplex* Lath.), az arany sármány (*Emberiza aureola* Pall.) és a szibériai sárga billegető (*Budytes citreolus* Pall.), ez az utóbbi nagy csapatokban. Az itt gyűjtött bogarak közül említést érdemelnek a *Philonthus cruentatus var. extinctus* Bernh., melyet Bernhauer csak nemrégen irt le a Kaukazusból, továbbá az igen ritka *Platamartus Jakowlewi* Reitt. és egy új levélbogár (*Haltica sibirica* Csiki).

Tojanov gorodok. Július 21-én kirándultunk Eustinszkaja tatár faluba, onnan pedig Tojanov gorodokba, mely nagy kiterjedésű sírmezejéről nevezetes. A sirmező a Tom folyó egyik holt ágának magas partján fekvő fenyvesben terül el. Míg az expedicziò többi tagjai néhány sir felásatásával és megvizsgálásával foglalkoztak, én a tikkasztó hőség daczára is élénken nyüzsgő rovarvilágra fordítottam figyelmemet. A Tom folyó holt ágának vizében is érdekes állatkák tartózkodtak; innen került egy új vízi atka, az *Eylais Zichyi* Dad. A parti növényze-

Pall. und *Phyllobius glaucus var. fessus* Boh. sammelte ich auch mehrere neue Arten; so ausser einem neuen Käfer (*Brachypterus sibiricus* Csiki) neue Schlupfwespen (*Amblynotus ruficeps* Szépl., *Exetastes Csikii* und *minor* Szépl., *Hemiteles rufipleuris* Szépl.), zwei neue Dipteren (*Nemotelus Zichyi* Kert. und *Hylemyia megatricha* Kert.), eine neue Cicadine (*Deltocephalus sibiricus* Horv.) und eine Capside, welche nicht nur eine neue Art, sondern auch eine neue Gattung repräsentirt (*Ibiaris discretus* Horv. et Reut.). Eine Pfütze lieferte eine neue Phyllopoden-Art (*Macrothrix sibirica* Dad.).

Tomsk. Von Omsk reisten wir auf der sibirischen Eisenbahn nach Tomsk, wo wir vom 16. bis 23. Juli verweilten. Die Stadt liegt abseits der Hauptlinie und ist durch eine Zweigbahn von Taiga aus zu erreichen. An der Universität zu Tomsk besteht zwar ein Lehrstuhl für Zoologie, aber auf das Studium der localen Fauna wird nicht sonderlich geachtet, was auch die zoologischen Universitäts-Sammlungen verrathen, denn sie enthalten statt Repräsentanten der Localfauna meist nur Präparate von bekannten deutschen und österreichischen Lehrmittel-Handlungen. Zu sammeln begann ich gleich im Universitäts-Park, aus dessen Teich ich nicht weniger als 51 Arten mikroskopische Thierchen schöpfte. Excursionen unternahm ich meist in die Umgebung der Stadt und an die Ufer des Flusses Tom, die manches Interessante boten. Hier fand ich die Garten-Grasmücke (*Sylvia simplex* Lath.), den Weidenammer (*Emberiza aureola* Pall.) und die Sporenstelze (*Budytes citreolus* Pall.), welch letztere in grösseren Schaaren anwesend war. An Käfern sind zu nennen: der unlängst von Bernhauer aus dem Kaukasus beschriebene *Philonthus cruentatus var. extinctus*, der seltene *Platamartus Jakowlewi* Reitt. und die neue *Haltica sibirica* Csiki.

Tojanow gorodok. Am 21. Juli besuchten wir das Tartarendorf Euschtinskaja und von da Tojanow gorodok, mit seinen weit ausgedehnten

ten pedig egy levélbogarat (*Chrysomela urbana* Csiki) találtam.

Kemcsug. Július 25-én érkeztünk Kemcsug állomás érintése után, hol néhány lepkét gyűjtöttem, Krasznojarszkba, de már másnap folytattuk utunkat gőzhajóval a Jeniszei folyón fölfelé Minuszinszk felé. Július 27-én Szorokina. Szorokina és Abakanszk községek között zátonyra jutottunk; két napig vesztegeltünk itt a hajón, míg végre egy közeli szigetre kitettek, melyről aztán egy másik hajó felvett és tovább vitt. Ez alatt a kényszerű veszteglés alatt persze szorgalmasan bogarásztam.

Minuszinszk. Minuszinszk (július 29. — augusztus 2.) városával elértük Középső-Szibériának egy eléggé délen fekvő helyét, melynek faunája az eddig meglátogatott területekétől lényegesen különbözött és határozottan déli jellegű volt. A város nyugati oldalán a Jeniszei folyammal párvonalasan húzódó kopár dombok állatvilága egyébiránt lényegesen elütött a síkságnak, t. i. a Jeniszei közepén fekvő mintegy 10 négyszögkilométernyi szigetnek állatvilágától. A kopár dombok faunája igen egyhangú volt és csak néhány bogárfajból (*Zonabris maculata* Gebl. és *14-punctata* Pall. és *Epicauta sibirica* Pall.) állott; ezek azonban óriási mennyiségben voltak képviselve. Annál változatosabb volt a sziget állatvilága. Itt futkosott a gyöngyös ürge (*Spermophilus Eversmanni* Brandt), mélyebb fekvésű réteken hemzsegett a mocsári béka (*Rana arvalis* Nilss.). Futóhomokon a tarka szinekben pompázó csinos *Cicindela tricolor* Ad. járt zsákmánya után; szanaszét heverő állati csontok alatt leskelődött egy szibériai rablópoloska, a *Coranus Hammarstroemii* Reut. A rét virágain számtalan rovar röpködött; feltünt egy nagy dongó (*Bombus fragrans* Pall.), továbbá egy rendkívül kecses pillangó, a

Gräberfeldern. Die Gräber liegen in einem Nadelwalde an einem todten Arme des Flusses Tom. Während die übrigen Mitglieder der Expedition mit Ausgrabungen und Untersuchungen einiger Gräber beschäftigt waren, wandte ich mein Augenmerk auf die Insectenwelt und machte manchen guten Fang. Auch im Wasser des todten Flussarmes fanden sich interessante Thiere, unter anderem eine neue Hydrachnide: *Eylais Zichyi* Dad Von Uferpflanzen streifte ich einen neuen Blattkäfer (*Chrysomela urbana* Csiki).

Nachdem wir Kemtschug berührt hatten, Kemtschug. wo ich einige Schmetterlinge erbeutete, erreichten wir am 25. Juli Krasnojarsk, von wo wir jedoch schon am nächsten Tag mit Dampfer den Jenissei-Strom aufwärts, gegen Minusinsk weiterreisten. Am 27. Juli geriethen wir zwischen Sorokina Sorokina. und Abakansk auf eine Sandbank und mussten zwei Tage auf dem Schiffe sitzen, bis man uns auf eine Insel ausgesetzt und dann mit einem andern Dampfer weiterbefördert hat. Diese unfreiwillige Pause wurde von mir natürlich gehörig ausgenützt und ich sammelte so viel als möglich.

In Minusinsk (29. Juli bis 2. August) er- Minusinsk. reichten wir einen schon ziemlich südlich gelegenen Punkt von Mittel-Sibirien, dessen Fauna von jener der bisher besuchten Orte ganz verschieden ist. Die Thierwelt der im Westen der Stadt hinziehenden kahlen Hügelreihe, ist eine wesentlich andere, als diejenige der Ebene, welche eine etwa 10 □ Km. grosse Insel des Jenissei umfasst. Die Fauna der kahlen Hügel war sehr einförmig und bestand nur aus wenigen Arten (*Zonabris maculata* Gebl. und *14-punctata* Pall., *Epicauta sibirica* Pall.), welche aber in grosser Menge vorhanden waren. Umso reicher erwies sich die Thierwelt der Insel. Hier begegneten wir dem Eversmann'schen Ziesel (*Spermophilus Eversmanni* Brandt), auf tiefer gelegenen Wiesen aber wimmelte es vom Moorfrosch (*Rana arvalis* Nilss.). Auf Flugsand jagte ein schöner, bunt gefärbter Sandläufer (*Cicindela tricolor* Ad.)

Melanargia Japygia Cyr. *var. Suwarovia* Hbst., mely a magyar Alföld egy pontján, Puszta-Peszéren szintén előfordul. Az itt gyűjtött sok érdekes rovar között vagy 18 a tudományra nézve új bogár, méh, darázs, légy, hangyaleső és poloska akadt. Este lámpafény mellett igen sok éjjeli pille került gyűjtő-üvegembe, köztük az érdekes *Eupithecia sinuosaria* Ev.

Minuszinszket, melynek szép muzeuma és ebben gazdag, de még fel nem dolgozott lokális rovargyűjteménye van, augusz-
Abakanszk. tus 2-án hagytuk el. Még aznap Abakanszk mellett egy kis pocsolyából merítettem mikroszkopi anyagot, a mely két új állatkát (*Diaptomus Zichyi* Dad. és *Pleuroxus Csikii* Dad.) eredményezett. Krasznojarszkba augusztus 3-án érkeztünk vissza.
Ubej. Előbb azonban Ubej közelében, a míg hajónk fát rakott fel, alkalmam nyilt egy keveset gyűjteni; de ez a kevés igen sok becses dolgot nyujtott, a többi között egy új bogarat (*Dapsa Horváthi* Csiki), mely annyiban bír különös érdekkel, hogy ez a genus eddig csak Európából, a Kaukazusból és Birmániából volt ismeretes, Ázsiának a palearktikus régióba eső részéből azonban még nem ismertük. Kövek és korhadó fatörzsek alatt egy nagy futrinka két új varietása (*Carabus Henningi var. Roeschkei* és *var. sajanicus* Csiki) tanyázott. Említést érdemel innen még egy kis czinczér (*Liopus Ganglbaueri* Csiki), mely szintén újnak bizonyult.

Krasznojarszk. Krasznojarszk környékének területi viszonyai kétfélék. A Jeniszei folyam balpartján, a melyen tulajdonképen a város fekszik, kopár, száraz dombok emelkednek. Meglepő volt ezen a teljesen kiaszott területen két lepkének óriási tömegben való előfordulása; ezek a *Satyrus Dryas* Stgr. és változata, a *var. sibirica* Stgr. voltak. A jobbparton magas, erdőborított hegyek emelkednek; ezek közűl különösen kiválik egy mintegy izoláltan álló hegy,

seiner Beute nach; unter herumliegenden Knochenresten barg sich eine ausschliesslich sibirische Raubwanze (*Coranus Hammarstroemii* Reut.). An Wiesenblumen tummelten sich zahlreiche Insecten; so z. B. eine schöne grosse Hummel (*Bombus fragrans* Pall.) und ein prächtiger Tagfalter (*Melanargia Japygia* Cyr. *var. Suwarovia* Hbst.), von dem ein Fundort auch in Ungarn (Peszér) bekannt ist. Die hier gemachte Insecten-Ausbeute ergab etwa 18 neue Arten von Coleopteren, Hymenopteren, Dipteren, Neuropteren und Hemipteren. Abends flogen zum Lampenlicht zahlreiche Nachtschmetterlinge, darunter die seltene *Eupithecia sinuosaria* Ev.

Die Stadt Minusinsk, deren schönes Museum auch eine ziemlich grosse, aber noch undeterminirte Insectensammlung besitzt, verliessen wir am 2. August. Noch an demselben Tage schöpfte ich aus einer kleinen Pfütze bei Abakansk mikroskopi- Abakansk.
sche Thiere, darunter auch zwei neue Arten (*Diaptomus Zichyi* Dad. und *Pleuroxus Csikii* Dad.). Nach Krasnojarsk kehrten wir am 3. August zurück. Vorher aber sammelte ich auch bei Ubej, während der Ubej.
Dampfer Holz einnahm, und fand viele werthvolle Thiere, unter anderem einen neuen Käfer (*Dapsa Horváthi* Csiki), der insofern interessant ist, als diese Gattung bisher nur aus Europa, aus dem Kaukasus und aus Birma bekannt war, in dem zur palaearktischen Region gehörigen Theile Asiens aber bisher noch nicht gefunden wurde. Unter Steinen und modernden Baumstämmen entdeckte ich zwei neue *Carabus*-Varietäten (*Carabus Henningi var. Roeschkei* und *var. sajanicus* Csiki). Ein kleiner Bockkäfer (*Liopus Ganglbaueri* Csiki) war ebenfalls neu.

Die Terrainverhältnisse der Umgebung von Krasnojarsk sind verschieden. Am Krasnojarsk.
linken Ufer des Jenissei, wo auch die Stadt liegt, erheben sich kahle, trockene Hügel. Ueberraschend war auf diesen ganz sterilen Orten das massenhafte Vorkommen von zwei Schmetterlingen, nämlich von *Satyrus Dryas* Stgr. und seiner Varietät

a tetején magas meredek sziklacsoportokkal Erre tettünk egy kirándulást s az eredménynyel meg is voltunk elégedve; az előbb említett két lepkén kívül itt került hálómba egyebek között az Apollopillangó egyik rokona (*Parnassius Nomion* Fabr.) és egy új érdekes méhfaj (*Cerceris borealis* Mocs.).

Augusztus 9-én bucsúztunk el Krasznojarszktól. A vasút megkerülvén a magasabb hegyeket, dombos vidéken halad, melynek rétségei apró és alacsony nyíresekkel váltakoznak. Sok helyen a vasút órahosszat terméketlen agyagos területen halad, mely a keskenylevelű fűzike (*Epilobium angustifolium*) virágaitól piroslik. Majd Petruskovo és Kanszk helységek között nagy kiterjedésű puszta (sztjep) következik, melyet körben dombok szegélyeznek, és melynek növényzete legnagyobbrészt valami üröm-fajból áll.

Ilanszkája. Augusztus 10. és 11-én egy vasúti szerencsétlenség miatt Ilanszkája állomáson vesztegeltünk. Innen, mint érdekesebb jelenségeket, felemlíthetem a *Zonabris splendidula* Pall. nevű bogarat és a *Trychosis sibirica* Szépl. új fürkészdarazsat.

Klucsinszkája volt az utolsó állomás, a meddig akkoriban a nagy szibériai vasút meg volt nyitva. Azontúl utunkat majdnem Irkuczkig külön vonaton tettük meg, melyet az orosz kormány szivességéből rendelkezésünkre bocsátottak. Külön vonatunk csak igen lassan haladhatott; a pálya még nem volt teljesen kész; állomási épületek legtöbb helyen még hiányoztak s az állomásvezető lakásául és hivatalos helyiségéül csak néhány vasúti teherkocsi szolgált. Néhol már buffet is akadt, persze még nagyon kezdetleges állapotban, úgy hogy nagyon örültünk, ha néhány darab sült tyetyeri-t (nyirfajdcsirkét) kaphattunk. Vonatunk, ámbár lassan, de biztosan haladt tovább keletre, csak ritkán állott meg és még ritkábban annyi időre,

sibirica Stgr. Am rechten Ufer erheben sich bewaldete Berge, deren einer besonders auffallend ist; er steht isolirt und an seinem Gipfel erheben sich schroffe Felsen. Auf diesen Berg machten wir einen recht lohnenden Ausflug; ich sammelte hier ausser den vorher erwähnten zwei Schmetterlingen unter anderem auch den eleganten *Parnassius Nomion* Fabr. und eine neue Bienenart (*Cerceris borealis* Mocs.).

Krasnojarsk verliessen wir am 9. August. Die Eisenbahnlinie führt durch eine hügelige Gegend, wo Wiesen und kleine, niedrige Birkenwälder miteinander abwechseln. Man fährt oft stundenlang durch unfruchtbares, lehmiges Gebiet, welches von den Blüthen des massenhaft wuchernden *Epilobium angustifolium* ganz roth erscheint. Zwischen Petruschkowo und Kansk gelangt man in eine ausgedehnte Steppe, welche am Rande von Hügeln begrenzt wird, und dessen Vegetation hauptsächlich aus einer Wermuthart besteht.

Ilanskaja. Am 10. und 11. August mussten wir wegen eines Eisenbahnunfalles auf der Station Ilanskaja verweilen. Von da kann ich als interessantere Funde *Zonabris splendidula* Pall. und eine neue Schlupfwespe (*Trychosis sibirica* Szépl.) anführen.

Klutschinskaja war die letzte Station, bis zu welcher damals die sibirische Bahn dem Verkehre eröffnet war. Wir fuhren daher von da beinahe bis Irkutsk mit einem Separatzug, der uns durch die Zuvorkommenheit der russischen Regierung zur Verfügung gestellt wurde. Unser Separatzug legte die Strecke nur sehr langsam zurück, da der Bahnunterbau noch nicht fertig war; auch die Stationsgebäude fehlten noch fast überall und als Wohnung und Kanzlei der Stationsleiter dienten einige Frachtwägen. Hie und da war schon auch eine Art von Buffet zu finden, allerdings noch recht primitiv, so dass wir hocherfreut sein mussten, wenn wir einige gebratene «Tjetjeri» (Birkhühnchen) erhalten konnten. Der Eisenbahnzug beförderte uns langsam, aber ohne Unfall gegen Osten, blieb nur selten stehen, und wenn ja, dann

hogy gyűjteni is lehetett volna. Mindamellett
Zamzor. gyűjthettem Zamzor (augusztus 12) és Tu-
lun-nál (augusztus 13), leginkább az állo-
lun-nál (augusztus 13), leginkább az állo-
mási épületekre szánt levágott fenyőtörzse-
Tulun. ken. Ez utóbbi helyen találtam is ily
fenyőtörzseken egy érdekes, új kéregpoloskát (*Aradus brevirostris* Horv.).

Zima. Majdnem egy napot töltöttünk Zima állomáson, mert az Oka folyó vasúti hídja még nem volt megépítve, e miatt vonatunkat kompon kellett átszállítani A Zima körül elterülő réteken feltünt egy kis ormányos bogárnak (*Ptochus deportatus* Seidl.) a gyakorisága. Az itt felfedezett új rovarok voltak : két kis levélbogár (*Galerucella sibirica* és *Jakowleffi* Csiki), egy fürkész (*Cymodusa pulchricornis* Szépl.) és egy légy (*Hylemyia megatricha* Kertész). Egy kisebb pocsolya mikroszkópi állatai között nem akadt semmi nevezetesebb.

Telma. Telma állomása körül (augusztus 15) nagyobb fatörzsek alatt több érdekes futrinkát találtam meghúzódva (*Carabus sibiricus* Fisch. és *Mannerheimi* Fisch., *Amara fodinae* Motsch. és *aurichalcea* Gebl.).

Késő este érkeztünk Skita végállomásra,
Irkuczk. a honnan reggel átmentünk a közeli Ir-
kuczkba. Utunk az Angara folyón vezetett
át. Midőn a komphoz érkeztünk, egy érdekes látvány tárult szemeink elé ; ugyanis minden épület a folyó mellett vastag rétegben volt ellepve egy reczésszárnyú rovar (*Apatania majuscula* Mc Lachl.) milliárdjaival.

Irkuczkban (aug. 16—20.) leginkább az expedicziő felszerelésével voltunk elfoglalva. Kevés szabad időnket a városi muzeum tanulmányozására fordítottuk Alkalmam volt Jakowleff B. A. úrral, Szibéria rovarfaunájának hírneves kutatójával is megismerkedni, ki szives volt gyűjteményének egy részét megmutatni és mindenféle hasznos útbaigazítással szolgálni. Igen sajnáltam, hogy egész gyűjteményét nem láthattam; de akkoriban éppen átnur auf kurze Zeit, so dass ich kaum etwas sammeln konnte. Trotzdem war es mir möglich, bei Samsor (12. August) und Samsor. Tulun (13. August) meist auf den zum Bau der Stationsgebäude bestimmten Tannenstämmen meine Sammelthätigkeit auszuüben. Auf einem solchen Tannenstamme erbeutete ich bei Tulun eine interessante Tulun. neue Rindenwanze (*Aradus brevirostris* Horv.).

Beinahe einen Tag verbrachten wir bei Ssima, da die Eisenbahnbrücke über den Ssima. Fluss Oka noch nicht gebaut war und unser Separatzug deshalb mittelst Fähre hinübertransportirt werden musste. Auf den Wiesen bei Ssima war mir die grosse Häufigkeit eines kleinen Rüsselkäfers (*Ptochus deportatus* Seidl.) sehr auffallend. Hier entdeckte ich einige neue Insecten, u. zw. zwei Blattkäfer (*Galerucella sibirica* und *Jakowleffi* Csiki), eine Schlupfwespe (*Cymodusa pulchricornis* Szépl.) und eine Fliege (*Hylemyia megatricha* Kert.). Unter den mikroskopischen Bewohnern einer Pfütze fand sich nichts Besonderes.

Bei der Station Telma (15. August) sam- Telma.
melte ich unter grösseren Baumstämmen einige interessante Laufkäfer, wie *Carabus sibiricus* Fisch. und *Mannerheimi* Fisch, *Amara fodinae* Motsch. und *aurichalcea* Gebl. Spät Abends langten wir in der Endstation Skita an, von wo wir am nächsten Morgen in das nahe Irkutsk Irkutsk. gingen. Der Weg führte über den Fluss Angara, bei dessen Fähre wir eine sehr interessante Beobachtung machten ; neben dem Fluss war nämlich jedes Gebäude mit Milliarden einer Trichopteren-Art (*Apatania majuscula* Mc Lachl.) dicht bedeckt.

In Irkutsk (16—20. August) waren wir grösstentheils mit der Ausrüstung für die Weiterreise beschäftigt. Die wenige freie Zeit benützten wir zur eingehenden Besichtigung des dortigen Museums. Auch hatte ich Gelegenheit, den bekannten Forscher der sibirischen Insectenfauna, Herrn W. A. Jakowleff kennen zu lernen, der so freundlich war, mir einen Theil seiner

költözőben volt vissza Európába és gyűjteményének legnagyobb része már be volt csomagolva.

Irkuczkból gőzhajón mentünk az Angara folyón a Baikal-tóba, hová augusztus 21-én érkeztünk Lisztvenicsnojeba. Itt azonnal átszálltunk egy másik gőzösre, mely a Baikalon átvitt a Szelenga folyó torkolatáig, de a nagy szél miatt csak aug. 23-án juthattunk be a torkolatba. Eleinte a Szelenga deltájában haladtunk fölfelé; partjai alig félméternyire emelkednek ki a vízből, árterülete részben kopár, silány növényzetű, részben szép rétekkel vagy füzesekkel van borítva. A Szelenga vizét sok vizimadár: réczék, búvárok, szárcsák, gémek és sirályok népesítették; ezekre vadásztunk is. A folyó nem lévén szabályozva, hajónk kénytelen volt éjjelre mindig horgonyt vetni.

Tarakanov. Augusztus 24-én már feltüntek távolról a hegyek. Tarakanov községnél, míg a hajó fát vett fel, a part közelében gyűjtöttem. Lövésre került egy hantmadár (*Saxicola sp.*); a gyűjtött rovarok közül érdekesebbek a transzbaikáliai czingolány (*Cicindela transbaikalica* Motsch.) és egy új méhféle (*Colletes clypeatus* Mocs.). Tovább haladva, Triszkova falunál elértük a hegyeket. A folyó partját és szigeteit itt már szép füzesek borítják; a füzek között itt-ott egy nyírfa és fenyő mutatkozik; a hegyek meredek szikláikkal néhol egész a vízig érnek. A parton halászok foglalatoskodnak; a folyón pedig a burjátok apró tutajokon teát szállítanak Kjachtából a Baikalhoz. Érdekesek itt nagy halak fogására használt hálók és a nagy fagépezetek ezek kiemelésére. A parton feltünik egy-egy óriási varsa.

Monasztirszk. E napon Monasztirszkot is érintettük, hol néhány érdekes szöcske került birtokunkba.

Burdukova. Augusztus 25-én Burdukova közelében nyilt alkalmam gyűjteni. Itt fogtam egy érdekes díszbogarat (*Chrysobothrys Kerre-*

Sammlungen zu zeigen und mich mit nützlichen Rathschlägen zu versehen. Ich bedauerte lebhaft, nicht seine ganze Sammlung sehen zu können; allein dieselbe war — da er eben nach Europa übersiedelte — grösstentheils schon verpackt.

Von Irkutsk fuhren wir mittels Dampfer auf der Angara in den Baikalsee, wo wir am 21. August in Listwenitschnoje anlangten. Hier überstiegen wir gleich auf einen andern Dampfer, der uns über den Baikal zur Mündung der Selenga führte, in die wir aber des grossen Windes wegen erst am 23. August einfahren konnten. Anfangs fuhren wir im Delta der Selenga aufwärts. Die Ufer sind hier sehr niedrig und erheben sich kaum einen halben Meter über das Wasser. Das Inundationsgebiet ist entweder ganz kahl oder nur wenig bewachsen, zum Theil aber mit schönen Wiesen oder Weidenwäldern bedeckt. Der Wasserspiegel der Selenga war von verschiedenen Wasservögeln, wie Enten, Taucher, Wasserhühner, Reiher und Möven belebt, auf die wir dann auch Jagd machten. Da der Fluss nicht regulirt ist, musste der Dampfer bei Eintritt der Dunkelheit immer Anker werfen.

Tarakanow. Den 24. August tauchten in der Ferne schon die Berge auf. Bei Tarakanow konnte ich, während das Schiff Holz aufnahm, am Ufer Einiges sammeln. Hier erlegte ich einen Steinschmätzer (*Saxicola sp.*); unter den gesammelten Insecten befand sich der transbaikalische Sandläufer (*Cicindela transbaikalica* Motsch.) und eine neue Biene (*Colletes clypeatus* Mocs.). Bei Trisskowa erreichten wir die Berge. Das Ufer des Flusses und die Inseln sind mit schönen Weidenhainen bedeckt und nur hie und da erblickt man unter den Weiden eine Birke oder Tanne eingestreut; an einzelnen Stellen treten die Berge mit ihren schroffen Felsen bis an das Wasser heran. An den Ufern sehen wir geschäftige Fischer, auf dem Flusse selbst aber begegnen uns zahlreiche kleine Flösse, auf welchen Burjäten Thee von Kjachta zum Baikalsee führen. Sehr interessant sind hier

mansi Ab.), azonkívül egy kis ormányost (*Ceuthorrhynchidius Barnevillei* Bris.), mely eddig csak Magyarországból és a Pyreneusokból volt ismeretes. Hálómba került azonkívül öt új élősdi darázs-faj. Polovinkánál láttuk a nagy transszibériai vasút épülőfélben levő hidját és este Verchnye-Udinszkbe jutottunk.

Verchnye-Udinszk. Verchnye-Udinszknál a hegyek már kopárokká válnak. Meglátszik, hogy már emberlakta vidéken vagyunk, a hol kíméletlenül pusztítják az erdőt. Szibériában több helyen volt alkalmunk az oktalan erdőpusztítás nyomait látni. Könnyű szerrel egész erdőket felgyujtanak itt, s a ki ezt nem teheti, könnyebb a lelkének, ha legalább a legszebb fák törzsére néhány fejszecsapást mérhet, a mitől a fa idő előtt tönkremegy.

Kibalina. Augusztus hó 26-ikán Kibalina mellett szintén gyűjthettem egy keveset. Itt ölfákon a fenyőczinczér különböző fajai között egy érdekes változatot is találtam (*Monochammus galloprovincialis var. cinerascens* Motsch.); kövek és fatuskók alatt pedig két új kaszás pókot (*Phalangium Nordenskiöldi var. transbaicalica* Kulcz. és *Egaenus Zichyi* Kulcz) fedeztem fel.

Novi-Szelenginszk. A gőzhajó Novi-Szelenginszkig vitt bennünket, a hová este érkeztünk. Másnap (augusztus 27.) már három szekeren (tarantászon) folytattuk utunkat. Alig voltunk a városon kívül, midőn alkalmam nyilt egy rétihéját (*Circus melanoleucus* Forst.) elejteni. A Szelengát elhagyva, utunk kopár dombokon és völgyeken vezetett át, melyeket legnagyobbrészt futóhomok borított; csak helyenként mutatkoztak kisebb fenyvesek, melyeknek alkotó eleme a czirbolyafenyő (*Pinus Cembra*) volt. Povorotnaja és Perevalovszkaja érintése után siettünk Uszt-Kjachta felé. Siettünk, de mégis megkéstünk, mert egy váratlan esemény feltartóztatott bennünket. Ugyanis egyik tarantászunkon, éppen azon, a melyiken én ültem, ismeretlen okból meggyuladt egy lőport és töltényeket tartalmazó ládában a kócz;

die mächtigen Netze zum Fange grösserer Fische und die Holzvorrichtungen zum Heben dieser Netze. Am Ufer liegt hie und da eine unbenützte riesige Fischreuse. An demselben Tage berührten wir noch Mona- Monastirsk.
stirsk, wo ich einige seltene Heuschrecken erbeutete

Am 25. August bot sich mir Gelegenheit bei Burdukowa zu sammeln. Hier fing ich Burdukowa.
einen seltenen Buprestiden (*Chrysobothrys Kerremansi* Ab.) und einen kleinen Rüsselkäfer (*Ceuthorrhynchidius Barnevillei* Bris.), der bisher nur aus Ungarn und den Pyrenäen bekannt war. Ausserdem gelangten noch fünf neue Schlupfwespen in das Streifnetz. Bei Polowinka sahen wir die im Bau befindliche Eisenbahnbrücke und Abends langten wir in Werchnje-Udinsk an.

Bei Werchnje-Udinsk werden die Berge Werchnje-Udinsk.
schon recht kahl. Man bemerkt, dass man sich in einer bevölkerten Gegend befindet, wo die Wälder ohne Barmherzigkeit verwüstet werden. In Sibirien hatten wir übrigens auch schon früher öfters Gelegenheit, solche unvernünftige Waldverwüstungen zu sehen. Leichtsinnig werden ganze Wälder niedergebrannt, und wer dies auch unterlässt, kühlt dennoch sein Müthchen dadurch, dass er den schönsten Baumstämmen wenigstens einige Axthiebe versetzt, woran die Bäume dann bald zu Grunde gehen.

Bei Kibalina machte ich am 26. August Kibalina.
einige Ausbeute, u. zw. an Klafterholz die seltene Varietät eines Borkkäfers (*Monochammus galloprovincialis var. cinerascens* Motsch.), sowie unter Steinen und Holzklötzen zwei neue Weberknechte (*Phalangium Nordenskiöldi var. transbaicalica* Kulcz. und *Egaenus Zichyi* Kulcz.). Der Dampfer führte uns bis Novi- Novi-Selenginsk.
Selenginsk, wo wir Abends anlangten. Am nächsten Tag (27. August) setzten wir unsere Reise auf drei Wägen (Tarantasz) fort. Kaum hatten wir die Stadt hinter uns, als ich eine Weihe (*Circus melanoleucus* Forst.) erlegte. Nachdem wir die Selenga passirt hatten, führte der Weg über kahle Hügel und durch Thäler, welche

megérezve az égés szagát, kerestük az okot és megrémülve vettük észre, hogy a lőporos láda gyuladt meg. Még volt annyi időnk, hogy a köteleket hirtelen elvágjuk, a ládát ledobjuk és a tarantászszal őrült sebességgel odább hajtsunk. Erre pár percz mulva bekövetkezett a robbanás; először egyes töltények sültek el, majd a lőpor gyult meg és szétrobbantotta a ládát. Így szerencsésen megmenekülve a veszedelemtől, késő este megérkeztünk Uszt-Kjachtába és másnap délelőtt Troiczkoszavszkba.

Uszt-Kjachta.

Troiczkoszavszk.

Troiczkoszavszk (augusztus 28. — szeptember 3.), mely már közvetetlenül a mongol határon fekszik, a hozzátartozó Kjachta nagy tearaktárainak révén ismeretes. Itteni kirándulásaim színterét a környék kopár dombjai képezték. Ugró egereket, melyek itt már előfordulnak, nem láthattam ugyan; de a nyugati dombháton fekvő fenyvesben reá bukkantam az eddig csak az Uralból ismeretes urali hangyára (*Formica uralensis* Russky), továbbá két új bogárra (*Onthophagus transbaicalicus* Csiki és *Chrysomela distans* Csiki) és egy új darázsra (*Pompilus Csikianus* Kohl). Troiczkoszavszknak még muzeuma is van Kjachtában. Szegényes muzeum biz ez; gyűjteményei meglehetősen szerények, de elismerést érdemelnek, mert a vidék természetrajzi, archeologiai és néprajzi tárgyait igyekeznek bemutatni.

Szeptember hó 3-án bucsút vettünk az orosz területtől; Kjachtánál átléptük a mongol határt és áthaladtunk Maimacsin-on, Kjachta khinai kereskedővárosán. Utazásunk innen kezdve nem valami kényelmes, de igen érdekes volt; a hosszú utat egész Mongolián keresztül Khalganig két taligán tettük meg. Taligáinkat lovasok húzták és pedig úgy, hogy a taliga rúdjához keresztbe egy hosszú rúd volt kötve s ennek két végét egy-egy lovas maga elé a nyeregbe tette. Ha az út meredek vagy rossz volt és két ló nem bírta a taligát, akkor köte-

grösstentheils mit Flugsand bedeckt waren; nur stellenweise zeigten sich kleinere Nadelwälder, in welchen die Zirbelkiefer (*Pinus Cembra*) dominirt. Nach Berührung der Ortschaften Poworotnaja und Perewalowskaja eilten wir Usst-Kjachta zu; allein ein unerwarteter Zwischenfall verzögerte unsere Ankunft. Auf jener Tarantasz, auf welcher ich mich befand, entzündete sich nämlich in unerklärlicher Weise das Werg in einer Kiste, welche Schiesspulver und Patronen enthielt. Wir hatten kaum Zeit, die gefährliche Kiste vom Wagen abzuwerfen und schleunigst davonzufahren. Nach einigen Minuten erfolgte die Explosion; erst gingen einige Patronen los, dann explodirte das Pulver und sprengte die Kiste. So entgingen wir glücklich einer ernsten Gefahr und langten spät Abends in Usst-Kjachta und nächsten Tag in Troizkosawsk an.

Usst-Kjachta.

Troizkosawsk.

Troizkosawsk (28. August — 3. September) liegt knapp an der mongolischen Grenze; das dazu gehörige Kjachta ist durch seine grossen Theelagerhäuser berühmt. Meine Ausflüge galten hier meistens den kahlen Hügeln der Umgebung. Springmäuse, die hier schon vorkommen, bekam ich zwar nicht zu Gesicht, dagegen sammelte ich im Nadelwald an der westlichen Berglehne die bisher nur aus dem Ural bekannte *Formica uralensis* Russky, sowie zwei neue Käfer (*Onthophagus transbaicalicus* und *Chrysomela distans* Csiki) und eine neue Wegwespe (*Pompilus Csikianus* Kohl). Troizkosawsk besitzt auch ein Museum, welches sich in Kjachta befindet; dieses Museum ist zwar nicht reichhaltig, die Sammlungen sind ziemlich bescheiden, aber es verdient Anerkennung, dass in denselben das Hauptgewicht auf die zoologischen, archäologischen und ethnographischen Gegenstände der umliegenden Region gelegt wird.

Am 3. September nahmen wir Abschied vom russischen Gebiet. Bei Kjachta überschritten wir die mongolische Grenze und passirten Maimatschin, den chinesischen Theil von Kjachta. Von hier an war un-

lekkel még 8—10 lovas is segítette húzni. Ilyen alkalmatossággal képesek voltunk aztán naponta óriási, 180—250 kilométernyi utat megtenni. Erre persze csak az apró mongol lovak képesek, melyek egyfolytában 3—4 óra hosszat bírnak vágtatni A mongol ló az ügetést egyáltalában nem ismeri, ritkán jár lépésben, hanem vagy áll vagy vágtat. Ilyen utazás mellett hamar hagytuk el egymásután Gilan nor, Ibiczik és Iro mongol jurtákat. Ez utóbbi jurta közelében került terítékre a mongol túzok (*Otis Dybowskii* Tacz.) első két példánya és öt fogoly. Este érkeztünk Kuitunba, honnan másnap (szeptember 4) korán folytattuk utunkat. Nemsokára egy nagyon kis kiterjedésű fenyvesbe érkeztünk, melyben egy csapat siketfajdra* bukkantunk; a csapat legnagyobb bámulatunkra meg se mozdult. Úgy látszik, hogy ezek a madarak még nem ismerik a fegyvert; a mongolok se vadászszák, mert a buddha vallás a madarak húsának élvezetét tiltja. Urmuktui és Baingol jurtákat elhagyva egy szép nyírerdővel borított, lent ingoványos völgybe jutottunk, melyből az út felvezetett az 1250 m. magas vízválasztóra; majd
Chara-gol. a túlsó oldalon leereszkedvén, a Chara-gol folyó völgyében fekvő hasonló nevű jurtához értünk Itt az est beálltáig gyűjthettem és igen érdekes állatok birtokába jutottam. Kövek alatt több új bogarat (*Tachinus mongolicus* Csiki, *Philonthus lepidus var. mongolicus* Csiki) és egy százlábút (*Lithobius aeruginosus var. mongolicus* Attems) találtam; kövek oldalán akadtam egy ritka bögöly-fajra (*Rhinoestrus purpureus* Brauer), mely Mongoliából és Közép-Ázsiából még egyáltalában ismeretlen volt. A homokos talajon szabadon mászkált egyebek között két új bogár, melyet később Urga mellett is megtaláltam, és egy új hangya (*Formica nasuta subspec. mongolica* Emery).

* Ez a siketfajd alkalmasint a *Tetrao urogalloides* volt; legalább Menzbier (Птицы Россіи. Томъ первый. Москва 1895. p. 504) szerint e vidéken ez a faj fordul elő.

sere Reise nicht besonders bequem, aber höchst interessant; den langen Weg durch die Mongolei bis Khalgan legten wir auf zwei Karren zurück. Die Karren wurden durch die Mongolen derart fortbewegt, dass die Enden einer quer an die Karrendeichsel gebundenen Stange von je einem Reiter vor sich in den Sattel genommen wurde. War der Weg steil oder schlecht, und vermochten zwei Pferde den Karren nicht zu ziehen, so kamen noch 8—10 Reiter, welche mittels Stricken ziehen halfen. Auf diese Weise konnten wir dann täglich grosse Strecken, 180—250 Kilometer Wegs, zurücklegen. Das leisten aber nur die kleinen Mongolenpferde, die 3—4 Stunden lang ununterbrochen galoppiren können. Das Mongolenpferd trabt niemals, im Schritt geht es selten, sondern steht entweder oder galoppirt. Solcherart liessen wir rasch nacheinander die Jurten Gilan nor, Ibitzik und Iro hinter uns. In der Nähe der letztgenannten Jurte erlegten wir die ersten zwei Exemplare der mongolischen Trappe (*Otis Dybowskii* Tacz.) und fünf Rebhühner. Abends trafen wir in Kuitun ein und setzten unsere Reise am nächsten Tag (4. September) fort. Bald wurde ein kleiner Nadelwald erreicht, in welchem wir eine Schaar von Auerhühnern* antrafen; die Schaar machte zu unserm grössten Erstaunen keine Anstalten zur Flucht. Wie es scheint, ist die Flinte diesen Vögeln noch unbekannt; auch die Mongolen jagen nie auf sie, weil der Buddhismus das Verzehren von Vögeln untersagt. Nachdem wir die Jurten Urmuktui und Baingol verliessen, gelangten wir in ein mit Birkenwald besetztes, an der Sohle sumpfiges Thal, in welchem der Weg zur 1250 m. hohen Wasserscheide führt; auf der andern Lehne liessen wir uns in das Thal des Flusses Chara-gol hinab zur Chara-gol.
gleichnamigen Jurte. Hier konnte ich bis

* Dieses Auerhuhn war wahrscheinlich *Tetrao urogalloides*; wenigstens kommt hier nach Menzbier (Птицы Россіи. Томъ первый. Москва, 1895. p. 504.) diese Art vor.

Szeptember 5-én Chorimtu jurta előtt a fehér daru (*Grus leucogeranus* Pall) három példányát láttuk. Érintettük Chunczal
Burgaltai. jurtát, majd késő délután Burgaltai jurtához érkeztünk, mely egy széles völgyben fekszik. A völgyben több új bogarat (*Aphodius burgaltaicus*, *Méhelyi* és *Roschlapili* Csiki és *Melanesthes Heydeni* Csiki) és két hangyát (*Messor barbarus var. lobulifera* Emery és *Tapinoma sessile* Say) gyűjtöttem. A hangyák közül az utóbbi arról nevezetes, hogy eddig csak Észak-Amerikából volt ismeretes. A dúsabb növényzetű hegyoldalon szerzett zsákmányból csak egy új levélbogarat (*Chrysomela distans* Csiki) akarok említeni.

Szeptember 6-án tovább folytatván utunkat, Kui jurta volt első lóváltási állomásunk; majd az 1750 m. magas Chara Mologoitu-n áthaladva, melynek tetején a mongoloknak egy szent dombja van, délután Mongolia fővárosába, Urgába érkeztünk.

Urga. Urgában szeptember 11-éig voltunk, leszámítva egy kétnapi kirándulást Nalaichába. Urga környéke, úgy mint Mongolia északi része mindenütt, kopár. A város a Tola folyó völgyében, annak bal partján fekszik, kopár domboktól övezve; a folyó jobb partján emelkedő hegyoldalak erdővel vannak borítva, melyben állítólag sok vaddisznó van. A kopár dombok állatvilága nem volt valami változatos, de azért igen érdekes Némely bogárfaj nagy számmal volt található, legnagyobbrészt kövek alatt meghúzódva (*Chrysomela guttifera* Motsch. és *var. nigrogemmata* Motsch.); akadt közöttük új is és pedig egy kis ormányos (*Tychius mongolicus* Csiki) és egy levélbogár (*Sternoplatys Weisei* Csiki). Szabadon szaladgált prédája után egy kis futrinka (*Lionedrya mongolica* Motsch.), melyet körülbelül egy félszázad óta nem

zum Eintritt der Dunkelheit meine Sammelthätigkeit ausüben und einige interessante Thiere erbeuten. Unter Steinen fand ich mehrere neue Käfer (*Tachinus mongolicus* Csiki, *Philonthus lepidus var. mongolicus* Csiki) und einen Myriopoden (*Lithobius aeruginosus var. mongolicus* Att); an Steinen sass eine seltene Biesfliege (*Rhinoestrus purpureus* Brauer), die nicht nur aus der Mongolei, sondern aus Central-Asien überhaupt bisher noch nicht bekannt war. Auf Sandboden liefen zwei neue Käfer, die ich später auch bei Urga entdeckte, und eine neue Ameise (*Formica nasuta subsp. mongolica* Emery) umher.

Am 5. September sahen wir, bevor wir die Jurte Chorimtu erreichten, drei sehr schöne Schneekraniche (*Grus leucogeranus* Pall.). Wir berührten noch Chunzal und erst spät Nachmittags gelangten wir zu der in einem breiten Thale gelegenen Jurte Burgaltai, wo ich mehrere neue Co- Burgaltai.
leopteren (*Aphodius burgaltaicus*, *Méhelyi* und *Roschlapili* Csiki und *Melanesthes Heydeni* Csiki), sowie zwei interessante Ameisen (*Messor barbarus var. lobulifera* Emery und *Tapinoma sessile* Say) sammelte. Letztere Ameise war bisher nur aus Nord-Amerika bekannt. Aus der Ausbeute, welche ich auf einer mit üppiger Vegetation bedeckten Berglehne machte, will ich nur einen neuen Blattkäfer (*Chrysomela distans* Csiki) erwähnen.

Den 6. September reisten wir weiter. Unsere erste Haltestelle, wo die Pferde gewechselt wurden, war bei der Jurte Kui; hierauf überstiegen wir den 1750 m. hohen Chara Mologoitu, auf dessen Gipfel sich ein Hügel befindet, welcher den Mongolen heilig ist, und langten Nachmittag in der Hauptstadt der Mongolei, in Urga an.

In Urga verweilten wir bis zum 11. Sep- Urga.
tember, abgesehen von einem zweitägigen Ausfluge nach Nalaicha. Die Umgebung von Urga ist, wie der grösste Theil der nördlichen Mongolei, kahl. Die Stadt liegt im Thale des Tola-Flusses, am linken Ufer desselben, und ist von kahlen Hügeln umgeben; die Berglehnen an der rechten

ismertek s nekem sikerült újra megtalálni. Ott futkosott még háromféle apró bogár (*Anthicus Kuthyi*, *dachuricus* és *Shishmareffi* Csiki), melyek közül az egyiket Shishmareff Jakab urgai orosz főkonzulnak, mint szives házigazdánknak tiszteletére neveztem el. A szöcskevilágból szintén két érdekes és új faj (*Stenobothrus Horváthi* és *Bryodema mongolica* Boliv.) él az urgai kopár dombokon, a hol még egy kis termetű, de nagyfejű kis poloskafajt (*Geocoris mongolicus* Horv.) is sikerült felfedeznem. A vízmosásokban, repedésekben meghúzódva vagy leomlott földrögök alá bújva találtam két kaszáspókot (*Phalangium scabrum* és *Nordenskiöldi var. albofasciata* Kulcz.); mindkettő eddig ismeretlen volt.

Szeptember 8-án egyik útitársunkkal, Roschlapil Károly erdészszel kirándultunk Urgából, az urgai Maimacsin és Bain-durche érintésével, Nalaichába, illetőleg Choszon ucha jurtába, hogy a közelében lévő és a mongoloktól Chuszo-szolo-nak nevezett síremlékről, mely alatt egykor Tojukuk mongol khán volt eltemetve, fénykép-fölvételeket készítsünk. Midőn másnap Urgába visszatértünk, útközben igen sok sivatagi marmotát (*Arctomys Bobac* L.) láttunk.

Choszon ucha.

Urgából szeptember 11-én indultunk el, igen rossz köves úton. A Tola folyót elhagyva, a síkság mindinkább emelkedett. Állomásaink Szonoszcholantu, Baiszchala és Amoglita voltak.

Szeptember 12-én már apró kavicsos területre jutottunk, helyenkint szikes foltokkal. Elhagytuk Dzsirgalantát, majd Undir dobo jurtát, hol tevék között nehány száz darab mongol antilóp (*Gazella guttu-*

Uferseite der Tola sind mit Waldungen bestanden, in welchen sich angeblich zahlreiche Wildschweine aufhalten. Die Fauna der kahlen Hügel ist nicht reich, aber recht interessant. Manche Coleopteren-Art war in grosser Anzahl vertreten, meistens unter Steinen versteckt (*Chrysomela guttifera* Motsch. und *var. nigrogemmata* Motsch.); es waren auch neue Arten darunter, so ein kleiner Rüsselkäfer (*Tychius mongolicus* Csiki) und ein Blattkäfer (*Sternoplatys Weisei* Csiki). Munter tummelte sich ein kleiner Laufkäfer (*Lionedrya mongolica* Motsch.), der seit langer Zeit verschollen war, und den ich hier wieder auffand. Dort wurden von mir die neuen Käferarten *Anthicus Kuthyi*, *dachuricus* und *Shishmareffi* Csiki erbeutet. Diesen letzteren benannte ich zu Ehren des russischen Generalconsuls, Herrn J. Shishmareff in Urga, dem wir für seine Gastfreundschaft vielen Dank schulden. Die kahlen Hügel lieferten zwei neue Heuschrecken-Arten (*Stenobothrus Horváthi* und *Bryodema mongolica* Boliv.) und eine neue Wanze (*Geocoris mongolicus* Horv.). In Wasserrissen, in Ritzen und unter Erdschollen verborgen fand ich zwei Weberknechte (*Phalangium scabrum* und *Nordenskiöldi var. albofasciata* Kulcz.), die bisher ebenfalls unbekannt waren.

Am 8. September unternahm ich mit einem unserer Reisegefährten, Herrn Förster Karl Roschlapil, einen Ausflug nach Nalaicha, resp. Choszon ucha, wohin wir nach Berührung der zu Urga gehörigen Handelstadt Maimatschin und Bain-durche gelangten, um das von den Mongolen «Chuszo-szolo» genannte Grabdenkmal des Mongolenkhans Tojukuk zu besichtigen und photographische Aufnahmen davon zu machen. Als wir nächsten Tag nach Urga zurückkehrten, sahen wir unterwegs zahlreiche Steppenmurmelthiere (*Arctomys Bobac* L.). Choszon ucha.

Urga verliessen wir am 11. September. Der Weg war anfangs sehr steinig. Nachdem wir den Fluss Tola passirt hatten, wurde das Niveau der Ebene ein immer

rosa PALL.) legelészett. Itt kerültek szemeink elé a sivatagi talpastyúk (*Syrrhaptes paradoxus* PALL.) első példányai. Következő állomásaink Tala-bulik és Naran voltak; ez utóbbinál találkoztunk egy csapat talpastyúkkal, melyből egy párt lőttem. E napon utolsó állomásunk Moton jurta volt, hol az éjjelt töltöttük. Másnap (szeptember 13.) folytatva utunkat, a Chermin czagan nor sóstóhoz érkeztünk. A tó partján 3—4 ujjnyi vastag rétegben van a só lerakódva; a víz színe szennyes sárgás-barna azoktól az apró mikroszkópi állatkáktól, melyek óriási mennyiségben élnek benne. Közülök két új fajon (*Limnicythere mongolica* DAD. és *Moina mongolica* DAD.) kívül különös említést érdemel egy parányi rákocska (*Diaptomus asiaticus* ULLJ.), melynek számos példánya eddig ismeretlen galandférgek (*Taenia Zichyi, Drepanidotaenia Rátzi* és *mesacantha, Echinocotyle Linstowi* és *polyacantha* DAD.) lárváival (cercocystiseivel) volt fertőzve. A tavat különben számtalan vízimadár, hattyú, kacsa, lile stb. is népesítette be; a tó fölött pedig a sivatagi talpastyúk ezrekre menő csapatokban röpködött.

Chermin czagan nor.

höheres. Unsere Stationen waren Szonoszcholantu, Baiszchala und Amoglita.

Am 12. September gelangten wir auf ein sehr schotterreiches Terrain, stellenweise mit Salzflecken. Es wurden nacheinander die Jurten Dschirgalanta und Undir dobo passirt, wo uns, zwischen einer Kameelherde weidend, mehrere hundert Stück der Kropfantilope (*Gazella gutturosa* PALL.) zu Gesicht kamen. Hier sahen wir auch die ersten Exemplare des Steppenhuhns (*Syrrhaptes paradoxus* PALL.). Unsere nächsten Stationen waren Talabulik und Naran; bei Naran erlegte ich das erste Pärchen des Steppenhuhns (*Syrrhaptes paradoxus* PALL.). Uebernachtet wurde in der Jurte Moton. Am 13. September erreichten wir den Salzsee Chermin-zagan nor, dessen Ufer mit einer 3—4 Finger dicken Salzkruste bedeckt waren; das Wasser selbst war von den massenhaft darin lebenden mikroskopischen Thieren schmutzig gelbbraun. Von diesen verdient ausser zwei neuen Arten (*Limnicythere mongolica* DAD. und *Moina mongolica* DAD.) ein winziges Krebschen (*Diaptomus asiaticus* ULLJ.) besondere Erwähnung, weil zahlreiche Exemplare davon mit Larven (Cercocysten) verschiedener bisher unbekannter Eingeweidewürmer (*Taenia Zichyi, Drepanidotaenia Rátzi* und *mesacantha, Echinocotyle Linstowi* und *polyacantha* DAD.) inficirt waren. Den See bevölkerten viele Vögel, wie Schwäne, Enten, Regenpfeifer etc. und über den See hin flogen Schwärme von Tausenden des Steppenhuhnes.

Chermin zagan nor.

Toirim.

Toirim közelében a síkságon itt-ott egyes pázsit-zsombékok, ha így szabad nevezni, állottak s buvóhelyekül szolgáltak egy termetes szöcske-fajnak (*Bradyporus Onos* PALL.), mely czirpelésével vonta magára figyelmünket. Éjjeli állomásunkra Bain-bilchbe Bortach és Bain-choshu jurták érintése után érkeztünk. — Bain-bilch jurta (szeptember 14.) körül már kisebb-nagyobb kövek találhatók, melyek alatt különféle Tenebrionida-bogarak húzódtak meg; ezek közül nem kevesebb mint 4 faj újnak bizonyult (*Anatolica sulcipennis* REITT., *Gonocephalum Reitteri* CSIKI, *Melanesthes mongolica* és *Heydeni* CSIKI). Egy pázsitfélének kalászain két érdekes szöcskefaj tartózkodott; mind a kettő eddig még csak igen hiányosan volt ismerve. Csak most a mi gyűjtött anyagunk alapján de-

Bain-Bilch.

In der Nähe von Toirim war die Ebene mit isolirt stehenden grösseren Grasbüscheln bedeckt, aus denen das Zirpen einer darin versteckten grossen Heuschrecke (*Bradyporus Onos* PALL.) ertönte. Zur Jurte Bain-bilch, wo übernachtet wurde, gelangten wir nach Berührung der Jurten Bortach und Bain-choschu. Bei der Jurte Bain-bilch (14. September) waren unter Steinen verschiedene Tenebrioniden zu finden, darunter nicht weniger als vier neue Arten (*Anatolica sulcipennis* REITT., *Gonoce-*

Toirim.

Bain-bilch.

rült ki, hogy mindenik egy-egy új genus képviselője. Az egyik új genus Zichy Jenő gróf úr tiszteletére a *Zichya*-nevet kapta. (*Zichya vacca* Fisch. W. és *Deracanthella aranea* Fisch. W.).

Bain-bilchnél már egészen benn voltunk a Góbi-sivatagban. Sok helyen a futóhomok gátolt a gyors haladásban, különösen Szo-
Szudzsi. logoi jurta táján. Szudzsi jurtánál a *Gazella Przewalskii* Büchn. nehány darabját vettük észre; itt kerültek gyűjtőüvegünkbe a békafejű gyík (*Phrynocephalus frontalis* Strauch) első példányai, melyet a következő állomásnál nagyobb számban gyűj-
Szair-uszu. töttünk. Szair-uszunál elértük azt a karaván-utat, mely Khalganból a sivatagon keresztül nyugatra Kobdo és Szemipalatinszk felé vezet

A mongolok jurtáin kívül itt nehány khinai kereskedő házát és egy buddhista-kolostort találtunk. Érdekes látvány tárult itt szemeink elé; akármerre néztünk, szép nagy tavakat láttunk a parton legelésző ménesekkel, valóságban azonban csak a délibáb űzte játékait.

Útirányunk innen megváltozott, mert ezentúl majdnem egyenesen kelet felé tartottunk. Állomásaink e napon még Chotol
Kutuch. vagy Kutuch és Borbo voltak; ez utóbbi állomáson meg is háltunk.

Szeptember 15-én Borbot elhagyva, Dzobr és Zanzala között egy teljesen kopár bazalt-dombok között fekvő szorosba jutottunk, melynek homokján alig birtunk átvergődni. Zanzala jurtánál egy hegyoldal alatt szép nagy mongol láma-kolostor áll.
Naran. Tapcsa Arbanaimból hamarosan Naranba mentünk, melyet éjjeli tanyának is választottunk. Itt egy kúszó cserjén szép soro-

phalum Reitteri Csiki, *Melanesthes mongolica* und *Heydeni* Csiki). Auf den Aehren einer Graminee sammelte ich zwei bisher nur wenig bekannte interessante Heuschrecken-Arten, von welchen sich nach Untersuchung der von mir heimgebrachten Exemplare herausstellte, dass sie neuen Gattungen angehören. Die eine neue Gattung wurde zu Ehren des Herrn Grafen E. Zichy mit dem Namen *Zichya* belegt. (*Zichya vacca* Fisch. W. und *Deracanthella aranea* Fisch. W.)

Bei Bain-bilch waren wir bereits mitten in der Wüste Gobi. An vielen Stellen konnten wir wegen des Flugsandes nur sehr langsam vorwärts gelangen, so bei der Jurte Ssologoi. In der Nähe der Jurte Sudschi bemerkten wir einige Stücke der Sudschi.
Przewalski'schen Gazelle (*Gazella Przewalskii* Büchn.) und hier kamen die ersten Exemplare der Kröteneidechse (*Phrynocephalus frontalis* Strauch) in unsere Sammelgläser. Bei Szair-uszu erreichten wir Szair-uszu.
jenen Karawanenweg, der von Khalgan durch die Wüste gegen Westen nach Kobdo und Semipalatinsk führt. Hier war *Phrynocephalus frontalis* Strauch sehr häufig. Ausser den Jurten der Mongolen stehen hier auch einige chinesische Handelshäuser und ein Buddhistenkloster. Wiederholt bot sich uns ein schöner Anblick dar; nach welcher Richtung man sich nämlich wandte, sah man überall grosse Seen mit weidenden Pferdeschaaren an ihren Ufern; in Wirklichkeit aber waren dies nur trügerische Spiegelbilder der Fata Morgana. Die Richtung unserer Reiseroute veränderte sich nunmehr; wir fuhren nämlich von jetzt an beinahe gerade gegen Osten. An diesem Tage waren unsere weiteren Haltestellen: Chotol oder Kutuch und Borbo, wo wir Kutuch.
auch übernachteten.

Nachdem wir am 15. September Borbo verlassen hatten, gelangten wir zwischen Dsobr und Sansala in ein von Basalthügeln begrenztes Thal, durch dessen Sand wir kaum durchzukommen vermochten. Bei Sansala steht unterhalb einer Berglehne ein schönes, grosses Lamakloster.

zatot gyűjtöttem egy sivatagi ormányos bogárból (*Deracanthus Pallasii* Faust).

Szeptember 16-án Naranból elindulva, egy futóhomokos területen két bogárfajt gyűjtöttem, mely újnak bizonyult (*Trigonoscelis Zichyi* Csiki és *Neodorcadion Zichyi* Csiki). Chonesiból Mochor-chashunba mentünk, melynek közelében egy ritka gyíkra (*Eremias Przewalskii* Str.) akadtunk. Estére értünk Tugurjukba, hol egy díszbogárból (*Sphenoptera Zichyi* Csiki), melynek első példányát Szair-uszunál találtam, még egy példányt sikerült kézrekerítenem.

Mochor-chashun.

Tugurjuk.

Az éjjel beállt esőzés miatt szeptember 17-ét Tugurjukban töltöttük és szemtanui voltunk, hogy miként keletkezik itt esővízből rövid idő alatt egy nagy tó. A hirtelen támadt tavat a nap folyamán sok délre vonuló vízimadár választotta pihenőhelyül; közülök Zichy Jenő gróf egy szép szürke darut (*Grus cinerea* Bechst.) el is ejtett.

Azt hiszem, e helyen sorolhatom fel azokat a mongol állatneveket is, melyeket a sivatag területén a mongoloktól magam gyűjtöttem. E nevek nagy része különbözik azoktól, melyeket Bálint Gábor* északi Mongoliában, leginkább Urga környékén gyűjtött; ennek oka, azt hiszem, a különböző tájszólásban keresendő, minthogy a Czeczen khán alá tartozó és a sivatagban lakó mongolok nyelve az északiakétól lényegesen különbözik. Az általam feljegyzett mongol állatnevek, magyar és német jelentéseikkel együtt, a következők:

* Párhuzam a magyar és mongol nyelv terén. (Madsar Monghol khojor khele adalitkhakho bicsik.) Budapest, 1877.

Von Taptscha-Arbanaim gelangten wir nach kurzer Zeit zur Jurte Naran, wo unser Nachtlager aufgeschlagen wurde. Bei Naran sammelte ich auf einem Strauch eine schöne Serie des Rüsselkäfers *Deracanthus Pallasii* Faust.

Naran.

Andern Tags verliessen wir Naran und befanden uns bald auf einem grossen Flugsand-Terrain, wo ich zwei neue Coleopteren entdeckte (*Trigonoscelis Zichyi* Csiki und *Neodorcadion Zichyi* Csiki). Auf demselben Terrain erbeutete ich, nachdem wir Chontschi verlassen hatten, in der Nähe von Mochor-chaschun eine seltene Eidechse (*Eremias Przewalskii* Str.). Abends wurde bei der Jurte Tugurjuk Halt gemacht, wo ich das zweite Exemplar des neuen Prachtkäfers *Sphenoptera Zichyi* Csiki fand; das erste Exemplar fiel schon bei Szair-uszu in meine Hände.

Mochor-chaschun.

Tugurjuk.

In der Nacht trat Regenwetter ein; wir blieben daher am 17. September in Tugurjuk, und waren Augenzeugen, wie hier aus Regenwasser in kurzer Zeit grosse Seen entstehen. Der schnell entstandene See diente tagsüber vielen nach Süden ziehenden Zugvögeln zum Ruheplatz. Herr Graf E. Zichy erlegte hier einen schönen Kranich (*Grus cinerea* Bechst.).

An dieser Stelle will ich jene mongolischen Thiernamen mittheilen, welche von mir in der Wüste von den Mongolen selbst gesammelt wurden. Die Mehrzahl dieser Namen stimmt mit denjenigen, welche von Prof. G. Bálint* in der nördlichen Mongolei, meist bei Urga gesammelt wurden, nicht überein; der Grund dieser Verschiedenheit mag im Dialekt liegen, denn die Sprache der Mongolen, welche dem Khan Tzetzen unterstehen und in der Wüste wohnen, ist von jener der nördlichen Mongolen sehr abweichend. Die von mir notirten mongolischen Thiernamen sind, nebst ihrer ungarischen und deutschen Bedeutung, folgende:

* Parallele zwischen der ungarischen und mongolischen Sprache. (Madsar Monghol khojor khele adalitkhakho bicsik). Budapest, 1877. [In ungarischer Sprache].

teve	th^{e}me	Kameel	daru	thuguru	Kranich
ló	mŏri	Pferd	hattyu	chunszubu	Schwan
bika	uchur	Stier	lúd	chalo	Gans
tehén	unye	Kuh	gyík	gurbulyi***	Eidechse
juh	chonyi	Schaf	kigyó	moghoi	Schlange
kecske	jama	Ziege	béka	milchi	Frosch
antilóp	dzer,. borgurjusz	Antilope	hal	drag^{a}sz	Fisch
kutya	nachoi	Hund	bogár	chor^{o}choi	Käfer
macska	mur	Katze	légy	jela	Fliege
fóka	chalju *	Seehund	szunyog	shumul	Mücke, Gelse
denevér	d^{e}pterik **	Fledermaus	tetű	bŏsz	Laus
madár	shubu	Vogel	bolha	nochoi bŏsz	Floh
sas	szăr	Adler	pók	ălcză	Spinne
túzok	thodek	Trappe			

Tugurjukot szeptember 18-án elhagytuk és nagy ködben indultunk Tolibulik felé.

Szudzsi. Délig kitisztult az idő, a mikor Szudzsiba érkeztünk, hol a ritka *Trox eximius* Fald. nevű bogár és egy apró pille, az első a sivatagban (*Eurycreon sticticalis* L.), ör-

Chere-muchor. vendeztettek meg. Bulan és Chere-muchor között az *Ancistrodon intermedius* Str. nevű mérges kigyó egy szép példányát

Olon-chuduk. fogtam. Szeptember 19.-én Olon-chuduk

Shara-murun. és Shara-murun jurtáknál gyűjtöttem. Szep-

Czagan-chuduk. tember 20-án Czagan-chuduk közelében két hollót (*Corvus corax* L.) és több túzokot (*Otis Dybowskii* Tacz.) figyeltünk meg;

Shara-chada. odább Shara-chada jurtánál egy apró zöld madárkát, a csíkosfejű rendikét (*Reguloides superciliosus* Gmel.) ejtettem el. Éjjeli állo-

Bombotu. másunk Bombotu volt, hol az est beálltáig gyűjtöttem; találtam is egy új bogarat (*Trigonoscelis Reitteri* Csiki) és a már fentebb említett bögölyből (*Rhinoestrus purpureus* Brauer) egy második példányt. E közben Zichy Jenő gróf egy fehérfejű ölyvet (*Buteo leucocephalus* Hodgs.) lőtt.

Csantai. Ulan-chada és Csantai voltak szeptember 21-iki állomásaink. Midőn 22-én Csantaiból Csicsertai felé tartottunk, mely már a

Als wir Tugurjuk am 18. September verlassen hatten, führte unser Weg im starken Nebel gegen Tolibulik. Mittags bei unserer Ankunft in Sudschi, heiterte sich Sudschi. das Wetter aus, und ich konnte hier den seltenen *Trox eximius* Fald. und einen Kleinschmetterling (*Eurycreon sticticalis* L.), den ersten in der Wüste, fangen. Zwischen Bulan und Chere-muchor erbeutete Chere-muchor. ich ein schönes Exemplar einer Giftschlange (*Ancistrodon intermedius* Str.). Am 19. September bot sich mir Gelegenheit bei den Jurten Olon-chuduk und Schara- Olon-chuduk. murun ein wenig sammeln. Bei Zagan- Schara-murun. chuduk (20. September) beobachteten wir Zagan-chuduk. ein Paar Kolkraben (*Corvus corax* L.) und mehrere Trappen (*Otis Dybowskii* Tacz.). Weiterhin bei der Jurte Schara-chada er- Schara-chada. legte ich einen kleinen Laubsänger (*Reguloides superciliosus* Gmel.). Unser Nachtquartier war Bombotu, wo ich bis zum Bombotu. Eintritt der Dämmerung sammelte und auch einen neuen Käfer (*Trigonoscelis Reitteri* Csiki) entdeckte, sowie das zweite Exemplar der oberwähnten Biesfliege (*Rhinoestrus purpureus* Brauer) einheimste. Unterdessen erlegte Herr Graf E. Zichy

* Ez alatt a Baikal-tóban előforduló fókát (*Phoca sibirica* Gmel.) kell érteni, melyet a burjátok «chab-zagosza» névvel jelölnek.

** Igy nevezik a lepkét is.

*** Az egyes fajokat nem ismerik, de különbséget tesznek kis gyík (chanyi gurbulyi) és nagy gyík (mogoly gurbulyi) közt.

* Darunter ist der im Baikal-See vorkommende Seehund (*Phoca sibirica* Gmel.) zu verstehen, der von den Burjäten «chab-sagosza» genannt wird.

** Denselben Namen führt auch der Schmetterling.

*** Einzelne Arten werden nicht speziell bezeichnet; es werden nur die kleine Eidechse (chanji gurbulji) und die grosse Eidechse (mogolj gurbulji) unterschieden.

szükebb értelemben vett Khina területén fekszik, egy új bogárfajt fedeztem fel (*Hister Czikanni* Csiki). Czagasztánál összegyült esővízből mikroszkópi állatkákat merítettem, közöttük egy újat is (*Macrothrix spinosa* Dad.). Az éjjelt Ore- (vagy Oroi chud-) ban töltöttük. Szeptember 23-án, midőn Chalute-t elhagytuk, már khinai termőföldek között haladtunk Burgasztánál végleg elbucsúztunk derék mongoljainktól.

Czagaszta. Ore. Chalute. Burgaszta.

Innen khinaiak vittek továbbKhalgan felé. Burgaszta és Daba között, mely következő állomásunk volt, számtalan ürge (*Spermophilus mongolicus* A. M. Edw.) ötlött szemünkbe; hoztunk is belőle. Daba előtt elértük a középázsiai fensík szélét; ezután igen meredek úton sziklák között leereszkedvén, mindinkább bejutottunk a khinai kultura területébe. Szeptember 24-én a sziklás, magas khalgani hegyek tüntek fel előttünk a külső khinai fallal, délben pedig Khalgan városába érkeztünk, hol mint Voloszatov orosz kereskedő vendégei, két napot töltöttünk. Daba és Khalgan között egy igen termékeny völgyben haladtunk, melyben alkalmam volt több érdekes állatot gyűjteni, így egy új karimás poloskát (*Alydus Zichyi* Horv.), egy új kis tücsköt (*Nemobius Csikii* Boliv.), továbbá egy másik nagyobb tücsökfajt (*Gryllus infernalis* Sauss.), mely arról nevezetes, hogy az egész Khinában közkedveltségű tücsökviadalokhoz ezt használják.

Daba.

Khalgant (szeptember 24—25.) magas, meredek hegyek veszik körül; a meredek sziklák között alig marad egy kis föld. Itt akadtam egy új százlábú fajon (*Geophilus infossulatus* Att.) kívül a *Prosodes Kreitneri* Friv. nevű bogárra, melyet annak idején Széchenyi Béla gróf keletázsiai expedicziója a Kuku-nor tó táján fedezett fel. Egy másik hegygerinczen, melyen az első khinai fal húzódik végig, illetőleg annak déli lejtőjén szintén érdekes állatokra bukkantam. A falon egy fürge gyíkocska (*Eremias Brenchleyi* Günth.) süt-

Khalgan.

einen weissköpfigen Bussard (*Buteo leucocephalus* Hodgs.). Ulan-chada und Tschantai waren am 21. September unsere Stationen. Als wir am 22. September von Tschantai gegen Tschitschertai fuhren, entdeckte ich einen neuen Käfer (*Hister Czikanni* Csiki), u. zw. schon auf chinesischem Gebiet. Bei Zagaszta schöpfte ich aus einer Pfütze mikroskopische Thiere, darunter eine neue Art (*Macrothrix spinosa* Dad.). Die Nacht verbrachten wir in Ore (oder Oroi-chud). Nächsten Morgen von Chalute aufbrechend, geriethen wir in chinesische Kulturfelder. Bei Burgaszta entliessen wir unsere braven Mongolen und nunmehr führten uns Chinesen nach Khalgan. Zwischen Burgaszta und der nächsten Station Daba sahen wir sehr viele Ziesel (*Spermophilus mongolicus* A. M. Edw.) und erbeuteten auch einige derselben. Vor Daba erreichten wir den südlichen Rand der centralasiatischen Hochebene; zwischen Felsen führte der sehr steile Weg immer weiter in das Gebiet chinesischer Kultur. Am 24. September erblickten wir die hohen, felsigen Gebirge von Khalgan, mit der äusseren chinesischen Mauer. Mittags kamen wir in Khalgan an, wo wir als Gäste des Herrn Wolosatow, eines russischen Kaufmannes, zwei Tage verweilten. Auf dem Weg zwischen Daba und Khalgan sammelte ich in dem sehr fruchtbaren Thale mehrere höchst interessante Thiere, so eine neue Randwanze (*Alydus Zichyi* Horv.) und eine neue kleine Grille (*Nemobius Csikii* Boliv.), ferner jene Grille (*Gryllus infernalis* Sauss.), welche in ganz China zu den allgemein beliebten Grillen-Kämpfen verwendet wird.

Tschantai. Zagaszta. Ore. Chalute. Burgaszta. Daba.

Khalgan (24—25. September) ist von hohen, felsigen Bergen umgeben, zwischen den schroffen Felsen mit wenig Humusboden. Hier fand ich ausser einem neuen Myriopoden (*Geophilus infossulatus* Att.) auch einen seltenen Käfer (*Prosodes Kreitneri* Friv.), der seinerzeit von der Expedition des Grafen B. Széchenyi in der Gegend des Kukunor-Sees entdeckt wurde. Auf einer andern Bergkette, auf welcher

Khalgan.

kérezett, kövek alatt pedig nagyobb számban egy százlábú volt meghúzódva, mely nemcsak új fajnak, hanem egy új nem képviselőjének bizonyult (*Skleroprotopus Confucius* Att.). A khinai skorpió (*Buthus Martensi* Karsch.) sem volt ritka; itt találtam az igazi vándorsáskát (*Pachytylus migratorius* L.) és a magyar Alföldön is gyakori szarvas-sáskát (*Acrida nasuta* L.). A bogarak rendjéből pedig két levélbogár (*Chrysomela muralis* és *teichophila* Csiki) bizonyult újnak.

Szeptember 26-án elhagytuk Khalgant; de már nem taligán, hanem khinai módon palankinban utaztunk Peking felé. A palankinban való utazás igen kellemetlen, de a rossz utak miatt talán mégis a legjobb. Szüan-chua-fu, Czian-su-pu, Dzsi-fu és Chuailai városokon keresztül Csadao-ba jutottunk (szeptember 28.). Itt van a nagy khinai fal, melynek kapuján áthaladván, a nankoui szorosban ereszkedtünk le

Nankou. Nankou faluba, hol pekingi követségünk egyik attachéja, Silvestri Hugo, és Wutke Károly müncheni festő már vártak reánk.

Nankouból nem egyenesen Pekingbe,

Csan-pin-cho. hanem egy kis kerülővel a Csan-pin-cho melletti Ming-sírokhoz mentünk (szeptember 29.). E sírok óriási területet foglalnak el, mely mindenütt a legbujább növényzettel van borítva, s a melynek e miatt állatvilága is igen gazdag. Kövek alatt találtam egy új százlábut (*Lithobius decessus* Attems), a földön egy másik nagy százlábú (*Spirobolus spec.?*) volt gyakori, a sírhely épületein pedig egy nagy paizsos poloska (*Erthesina fullo* Thunb.) sütkérezett. A Ming-síroktól utunk Csan-pin-choba, innen Sachoba és végre aztán (szeptember 30.) Pekingbe vezetett.

Peking. A mennyei birodalom fővárosában és közvetetlen környékén kevés oly helyet találtam, a hol gyűjteni lehetett volna. A

sich die chinesische Mauer befindet, sammelte ich an der Südlehne derselben einige recht interessante Thiere, auf der Mauer selbst aber eine kleine Eidechse (*Eremias Brenchleyi* Günth.); unter Steinen war ein Tausendfüssler nicht selten, welcher nicht nur eine neue Art bildet, sondern auch einer neuen Gattung angehört (*Skleroprotopus Confucius* Att.); auch der chinesische Skorpion (*Buthus Martensi* Karsch) war ziemlich häufig. Hier begegnete ich auch der echten Wanderheuschrecke (*Pachytylus migratorius* L.) und der auch in Ungarn häufigen Nasenschrecke (*Acrida nasuta* L.). Unter den Coleopteren befanden sich zwei neue Arten (*Chrysomela muralis* und *teichophila* Csiki).

Von Khalgan brachen wir am 26. September gegen Peking auf, reisten aber nicht mehr auf Karren, sondern nach chinesischer Weise in Palankinen. Im Palankin zu reisen ist zwar recht unbequem, aber bei so schlechten Strassen, wie sie im Inneren von China anzutreffen sind, vielleicht dennoch am zweckmässigsten. Mit Passirung der Städte Szüan-chua-fu, Zian-schu-pu, Dschi-fu und Chuai-lai gelangten wir nach Tscha-dao (28. September). Hier zieht die grosse chinesische Mauer hin, durch deren Thor man in den Nankoupass gelangt, an dessen Eingang das Dorf Nankou liegt, wo uns Herr H. Silvestri, Militär-Attaché unserer Gesandtschaft in Peking, und Herr Maler K. Wutke aus München, erwarteten. Nankou.

Von Nankou führte unser Weg nicht direct nach Peking, sondern mit einem kleinen Umweg (29. September) zu den Ming-Gräbern bei Tschan-pin-cho. Diese Tschan-pin-cho. Gräber nehmen eine ungeheure Fläche ein, überall mit üppiger Vegetation bestanden, demzufolge auch die Fauna sehr reich ist. Unter Steinen fand ich hier einen neuen Myriopoden (*Lithobius decessus* Att.); frei auf der Erde kroch ein grosser *Spirobolus* umher, an den Wänden der Grabbauten aber sonnte sich eine grosse Schildwanze (*Erthesina fullo* Thunbg.). Von den Ming-Gräbern reisten wir nach

város óriási kiterjedése és környékének kulturája erre alkalmas helyet nem hagyott. Lakásunk Jeanrenaud úr házában volt; ennek kis kertjében vadásztam a japáni gekóra (*Gecko japonicus* Dum. et Bibr.), míg a ház falán az *Aphanus Csikii* Horv. új bodobács-féle poloskát és egy csigát (*Cathaica fasciola* Drap.) szedegettem. A város magas és széles falai meglehetősen jó bogarászó helyeknek bizonyultak; volt rajtuk elég sok cserje, virág és kő s e miatt sok állat tanyázott rajtuk. Kövek alatt tartózkodott a khinai skorpió (*Buthus Martensi* Karsch.), egy új százlábú (*Mecistocephalus indecorus* Att.), egy bogár (*Philonthus Bernhaueri* Csiki) és egy tücsök (*Nemobius nitidus* Bol.). A köveken sütkérezett több Hemiptera; így a mi bodobácsaink módjára nagy csapatokban összeverődött *Tropidothorax elegans* Dist., sőt több új faj is (*Geocoris mandarinus* Horv., *Aphanus Csikii* Horv.). Növényeken találtam a szarvas sáska egy különös alakját (*Acrida Csikii* Bol.) és egy új mezei poloskát (*Polymerus pekinensis* Horv.). A császári város melletti Lótusz-tó (Shih-chih-hai) vizében 47 faj mikroszkópi állatot gyűjtöttem, közülök kettő új volt (*Distyla appendiculata* Dad. és *Mastigocerca carinata var. microstyla* Dad.). Új volt ugyaninnen egy vízibogár (*Ilybius chinensis* Csiki) s a tóparton élő bogarak közül is kettő, egyikük egy új al-nem képviselője (*Bembidium* [*Pekinium*] *chinense* és *Stenus pekinensis* Csiki).

Pekingből néhány kirándulást tettünk a környékre is, így a császári nyári palotához (Wan-shun-shan), továbbá Ta-dshun-sze és Shiu-feng-sze-be, hol mindenütt gyűjtöttem is, a mennyit lehetett.

Shiu-feng-sze.

Pekinget három heti időzés után, október 22-én hagytuk el. Utunk most már egyenesen hazafelé vitt. Utazásunknak ezt a részét már nem tartom szükségesnek

Tschan-pin-cho, von da nach Scha-cho und schliesslich nach Peking, wo wir am 30. September anlangten.

In der Hauptstadt des Himmlischen Reiches und der nächsten Umgebung derselben fand ich wenig Orte, welche zum Sammeln geeignet waren. Die ungemein grosse Ausdehnung der Stadt und die Kultur der Umgebung liessen wenig solche Fangplätze übrig. Unsere Wohnung befand sich im Hause des Herrn Jeanrenaud, in dessen Garten ich auf den japanesischen Gecko (*Gecko japonicus* Dum. et Bibr.) jagte; an den Wänden des Hauses sammelte ich eine neue Lygaeide (*Aphanus Csikii* Horv.) und eine Schnecke (*Cathaica fasciola* Drap.). Die breiten Stadtmauern boten einen guten Sammelplatz; hier befinden sich Sträucher, Blumen und Steine genug, auf welchen zahlreiche Thiere zu finden waren. Unter Steinen hielt sich der chinesische Skorpion (*Buthus Martensi* Karsch), ein neuer Tausendfüssler (*Mecistocephalus indecorus* Attems), ein neuer Käfer (*Philonthus Bernhaueri* Csiki) und eine neue Grille (*Nemobius nitidus* Boliv.) auf. An Steinen sonnten sich mehrere Hemipteren: in grossen Schaaren, wie unsere Feuerwanzen *Tropidothorax elegans* Dist., und auch neue Arten, wie *Geocoris mandarinus* Horv. und *Aphanus Csikii* Horv. An Pflanzen fand ich eine neue Nasenschrecke (*Acrida Csikii* Boliv.) und eine neue Feldwanze (*Polymerus pekinensis* Horv.). Im Lotusteich (Shih-chih-hai), nördlich von der Kaiserstadt, sammelte ich 47 Arten mikroskopische Süsswasserthiere, von welchen zwei neu waren (*Distyla appendiculata* Dad. und *Mastigocerca carinata var. microstyla* Dad.). Neu erwiesen sich von hier auch ein Schwimmkäfer (*Ilybius chinensis* Csiki) und von den Uferbewohnern zwei andere Käfer, *Bembidium chinense* Csiki, zugleich Repräsentant eines neuen Subgenus (*Pekinium* Csiki) und *Stenus pekinensis* Csiki.

Peking.

Aus Peking unternahmen wir einige Excursionen in die Umgebung, so zum kaiserlichen Sommerpalast (Wan-shun-

részletesen ismertetni, és pedig annál kevésbbé, mert az a kevés tropikus állat, melyet útközben itt-ott egyes nagyobb kikötő-városokban gyűjtöttem, nincs e munka keretébe felvéve.

Azt hiszem tehát, elég lesz, ha felemlítem, hogy utunk hazafelé Tientsin, Taku, Shanghai, Fucsau, Hongkong, Singapore, Colombo, Aden, Port-Said, Kairo, Alexandria, Brindisi, Trieszt és Fiumén át vezetett vissza Budapestre, hová 281 napi távollét után 1898. deczember 18-án szerencsésen megérkeztünk.

Mielőtt soraimat befejezném, nem mulaszthatom el Zichy Jenő gróf úr ő Nagyméltóságának leghálásabb köszönetemet nyilvánítani azért a kitüntetésért, hogy expediciójában részt vehettem, valamint azért a kegyes jóindulatáért és megtisztelő bizalmáért, melyet irányomban egész utazásunk alatt tanusítani méltóztatott. Őszinte köszönetemet fejezem ki egyszersmind mindazon férfiaknak, kik útközben feladatomban tanácscsal és tettel támogattak.

Csiki Ernő.

shan), dann nach Ta-dschun-sze und Schiu-feng-sze, wo ich überall so viel als möglich sammelte. Schiu-feng-sze.

Peking verliessen wir nach dreiwöchentlichem Aufenthalt am 22. October. Nunmehr war die Heimath das directe Ziel unserer Reise. Es dürfte überflüssig sein, über die Rückreise ausführlicher zu berichten, um so mehr, als die wenigen tropischen Thiere, die ich unterwegs in den grösseren Hafenstädten sammelte, in den vorliegenden Band nicht aufgenommen wurden. Unser Weg führte über Tientschin, Taku, Schanghai, Futschau, Hongkong, Singapore, Colombo, Aden, Port-Said, Cairo, Alexandrien, Brindisi, Triest und Fiume zurück nach Budapest, wo wir nach 281tägiger Abwesenheit am 18. December 1898 eintrafen.

Indem ich diese Zeilen schliesse, kann ich nicht umhin, Sr. Excellenz dem Herrn Grafen Eugen Zichy meinen tiefgefühlten Dank auszusprechen für die Auszeichnung, dass er mich an seiner Expedition theilnehmen liess, sowie für das gütige Wohlwollen und das ehrenvolle Vertrauen, welches er während der ganzen Reise mir gegenüber bekundete. Innigen Dank sage ich zugleich allen jenen Herren, die mich unterwegs in meiner Aufgabe mit Rath und That unterstützten.

Ernst Csiki.

EMLŐSÖK.

MÉHELY LAJOS TANÁRTÓL.

SÄUGETHIERE.

VON

PROF. L. MÉHELY.

EMLŐSÖK.

Zichy Jenő gróf ázsiai útja az emlősök szempontjából nem vezetett valami kiváló eredményekre, mindazonáltal a gyűjtött anyag teljesen figyelemre méltó adalékul szolgál némely kaukázusi és szibériai faj teljesebb megismeréséhez. Az utazás eredeti czélja és menete nem kedvezett az emlős állatok gyűjtésének, úgy hogy a nemes grófnak és zoologus kisérőjének, Csiki Ernőnek, minden fáradozása daczára is csak hat faj jutott az expedicziò birtokába. Ezek közül három faj, ú. m. a *Spermophilus Eversmanni* Brandt, *Mus musculus* Linn. és *Microtus arvalis* Pall. régen és jól ismeretes, azonban a másik három fajra, ú. m. a *Phoca caspica* Gmel.-, *Spermophilus mongolicus* A. M.-Edw.- és a *Capreolus pygargus* Pall.-ra vonatkozó minden adat kiváló érdekű s e fajokról táplált ismereteinket lényegesen bővítheti és mélyítheti.

SÄUGETHIERE.

Die Expedition des Grafen Eugen Zichy hat hinsichtlich der Säugethiere keine aussergewöhnlichen Resultate aufzuweisen, das gesammelte Material liefert aber trotzdem sehr beachtenswerthe Beiträge zur näheren Kenntniss einiger sibirischer und kaukasischer Arten. Der ursprüngliche Zweck und der Gang der Expedition begünstigte das Sammeln von Säugethieren nicht; aus diesem Grunde wurden von der Expedition, trotz aller Mühe des edlen Grafen und seines zoologischen Begleiters Ernst Csiki, im Ganzen nur sechs Arten heimgebracht. Hiervon sind drei Arten, nämlich *Spermophilus Eversmanni* Brandt, *Mus musculus* Linn. und *Microtus arvalis* Pall., seit langer Zeit wohl bekannt; alle Angaben jedoch, die sich auf die übrigen drei, nämlich auf *Phoca caspica* Gmel., *Spermophilus mongolicus* A. M.-Edw. und *Capreolus pygargus* Pall. beziehen, sind von besonderem Interesse, da sie unsere Kenntnisse über dieselben nicht unerheblich fördern.

Ordo. PINNIPEDIA.

Fam. Phocidae.

1. Phoca caspica Gmel.

(Tab. I.)

Phoca vitulina var. *caspica* Gmelin, Syst. Nat. I. p. 64. (1788).

Phoca caspica Nilsson, Arch. f. Naturg. VII. (I.) p. 313. (1841); Trouessart, Catal. Mammal. II. p. 387. (1897); Satunin, Zool. Jahrbücher. IX. Abth. f. System. p. 296. (1897); Smitt, Ann. & Magaz. Nat. Hist. (7) IV. p. 339. (1899).

A Zichy-féle expedicziò a káspi fókának két példányát hozta magával az asztracháni Volga-deltából. A nagyobbik példány száraz

Es wurden zwei Exemplare in der Nähe der Wolgamündungen bei Astrachan erbeutet. Der trockene Balg des grösseren Stückes misst von der Schnauzenspitze bis

bőre az arczorr hegyétől a fark hegyéig 102 cm., a kisebbik, kitömött példány, melyről a rajzot vettük és melynek csontvázát is kikészíttettük, 86 cm. hosszú.

A fiatalabb példány bársonyszerű bundája a hátoldalon zöldes-feketebarna, mely szinezet a nyak s a törzs oldalán észrevétlenül megy át a hasoldal élénk agyagsárga szinezetébe. A hátoldal sötét szinezete az aranysárga szőrcsúcsoktól ragyogó sárgás fényt kap. Az arczorr az orrlyukak körül zöldes-fekete s az arcz és a fej felső része is hasonló, azonban a felső ajaknak az a része, melyről a bajuszserték erednek, továbbá a szem fölött egy kerekded s a fülnyilás közelében egy hasonló folt sárga szinű. A szem fölött álló sárga folton kilencz kerekded gödröcske látszik, melyek mindegyikéből egy-egy halványsárgás, hullámos szemöldökserte ered. A bajuszserték nyolcz, a felső ajak szélével párvonalosan futó sorban állnak s a szemöldöksertékhez hasonlóan mindegyik egy-egy kerekded mélyedésből indúl ki. A bajuszserték közül a rövidebbek feketés-barnák, a hosszabbak szennyes-sárgák s valamennyi hullámos szélű, illetőleg csomós szerkezetű. A felső s az alsó ajak, az áll, a torok, a mell, a nyak s a törzs oldala, valamint a végtagok s a fark alsó oldala élénk agyagsárga. A végtagok felső oldala zöldes-palaszürke, helyenkint elmosódott sárga foltokkal tarkázott s általában sárgás árnyalatú. A karmok zöldes-szarubarnák.

Az idősebb példány bundája nagyon hasonló szinezetű, csakhogy a hátoldal sötét alapszine sok teret veszít a sárga rovására. A fejen csupán a szemek közt marad belőle egy hosszúkás sáv s a fejtetőn a fülnyilások közt egy nagyobb mező; a hátoldalon sárga gyürűk, vagy összefüggő lánczszemekhez hasonló rajzok ve-

zur Schwanzspitze 102 cm., das kleinere, ausgestopfte Stück, das unserer Abbildung als Vorbild diente und dessen Skelet präparirt wurde, beträgt 86 cm.

Der sammtartige Pelz des jüngeren Stückes ist am Rücken schwarzbraun, an den Seiten des Halses und Rumpfes übergeht diese Färbung allmählich in das lebhafte Lehmgelb der Bauchseite. Die dunkle Färbung der Rückenseite hat wegen den goldgelben Haarspitzen einen glänzenden gelblichen Schimmer. Schnauze rings um die Nasenlöcher grünlich-schwarz, auch das Gesicht und die Oberseite des Kopfes von ähnlicher Färbung, jener Theil der Oberlippe jedoch, von welchem die Bartborsten entspringen, wie auch ein rundlicher Fleck ober dem Auge und ein ähnlicher in der Nähe der Ohröffnung ist gelb. Auf dem ober dem Auge stehenden gelben Flecke sind neun rundliche, mit je einer fahlgelben, welligen Augenbrauenborste versehene Grübchen bemerkbar. Bartborsten in acht, mit dem oberen Lippenrande parallel verlaufenden Reihen gestellt; den Augenbrauenborsten ähnlich aus je einem rundlichen Grübchen hervorragend. Die kürzeren Bartborsten schwärzlich-braun, die längeren schmutziggelb; alle gewellt, richtiger in kurzen Abständen knotig verdickt. Ober- und Unterlippe, Kinn, Kehle, Brust, die Hals- und Rumpfseiten, sowie die Unterseite der Gliedmassen und des Schwanzes lebhaft lehmgelb. Die Oberseite der Gliedmassen grünlich schiefergrau, stellenweise mit verschwommenen gelben Flecken besetzt und im allgemeinen von gelblichem Tone. Die Krallen grünlich hornbraun.

Der Pelz des älteren Stückes von sehr ähnlicher Färbung, die dunkle Grundfarbe der Rückenseite wird jedoch durch das Gelb der Unterseite immer mehr zurückgedrängt. Am Kopfe bleibt nur zwischen den Augen ein länglicher Streif und am Scheitel zwischen den Ohröffnungen ein grösseres gelbes Feld übrig; am Rücken mengen sich gelbe Ringe oder verbunde-

gyülnek belé, a végtagok pedig a fark felső oldalával együtt teljesen megsárgultak. Az arczon, az állon s a torkon, a nyak oldalán s a mellen és hason az agyagsárga alapszínből élesen kirivó szennyes sárgás-fehér, szigetszerű foltok válnak ki. A szemöldökserték s az összes bajuszserték tiszta sárgák, a karmok már csak tövükön sötétebbek, különben halvány sárgás-barnák.

A koponya bélyegei közül kiemelendő, hogy az állközti csont mélyen a felső állcsont- s az orrcsont-alkotta szögletbe nyomúl, tehát az orrcsonttal (5 m/m.-nyi hosszúságban) érintkezik s hogy a homlokcsont előre nyúló hegyes csúcsa csak mintegy az orrcsont első harmadáig terjed, mely tulajdonságokban a *Phoca foetida* és *Phoca groenlandica* nevű fajokhoz hasonlít, ellenben feltünően különbözik a *Phoca vitulinától*. Homlokcsontjai az orrcsontok hátsó csúcsa irányában a legkeskenyebbek (7 m/m), hátrafelé egyenletesen szélesedők, a szemgödröt felülről és hátulról határoló élük tompán legömbölyített, úgy hogy e tekintetben a *Phoca foetida* és *groenlandica* között áll. Homlok- és falcsontjai felül teljesen laposak s — mint fiatal állatokon rendesen — a nyíltarajnak (*crista sagittalis*) és a nyakszirti tarajnak (*crista occipitalis*) nyoma sincs. A felső állcsont a szemgödör mellső szélén a szemelőtti bütyök (*tuberculum anteorbitale*) nyomát viseli s e tekintetben a *Phoca foetidá*-ra emlékeztet. A szájpadcsonti lyuk, Nilsson szerint,* a szájpadcsonti varratban vagy mögötte fekszik; a kezeim közt levő koponyán azonban a jobb oldalon közvetetlen a varraton, a bal oldalon valamivel a varrat előtt található, e tekintetben tehát a *Phoca groen-*

nen Kettengliedern ähnliche Figuren dazwischen und die Gliedmassen werden nebst der Schwanzoberseite vollständig gelb. Am Gesicht, am Kinn, an der Kehle, an den Seiten des Halses, an der Brust und am Bauche treten aus der lehmgelben Grundfarbe scharfe, inselartige, schmutzig gelblich-weisse Flecke hervor. Die Augenbrauen und sämmtliche Bartborsten sind rein gelb; die Krallen nur mehr an der Basis dunkler, sonst aber blass gelblich-braun.

Von den Merkmalen des Schädels ist hervorzuheben, dass sich das Praemaxillare tief in die vom Oberkiefer und dem Nasenbeine gebildete Ecke hineindrängt, somit mit dem Nasenbeine (in einer Länge von 5 m/m) in Berührung steht, und dass die sich nach vorn erstreckende spitzige Ecke des Stirnbeins nur ungefähr das erste Drittel des Nasenbeins erreicht; in letzterer Beziehung schliesst sich der Schädelbau an den der *Phoca foetida* und *Phoca groenlandica* an, weicht aber auffallend von dem der *Phoca vitulina* ab. Die Stirnbeine sind in der Richtung der hinteren Ecken der Nasenbeine am schmälsten (7 m/m), nach hinten verlängern sie sich gleichmässig, ihre die Augengrube von oben und hinten umgrenzende Kante ist stumpf abgerundet, demzufolge *Phoca caspica* zwischen *Phoca foetida* und *Phoca groenlandica* steht. Die Stirn- und Scheitelbeine sind oben ganz flach; von einem Pfeilkamme (*crista sagittalis*) und Hinterhauptskamme (*cr. occipitalis*) ist, wie bei jungen Thieren gewöhnlich, keine Spur zu bemerken. Der Oberkiefer trägt am Vorderrande der Augengrube eine Andeutung des Tuberculum anteorbitale, wesshalb er an *Phoca foetida* erinnert. Das Gaumenloch liegt nach Nilsson* in oder hinter der Gaumennaht, an dem vorliegenden Schädel liegt es jedoch an der rechten Seite unmittelbar an der Naht, an der linken Seite aber etwas vor der Naht, erinnert also diesbezüglich an *Phoca groen-*

* Arch. f. Naturg. p. 314. (1841).

landicá-hoz (noha a *Phoca vituliná*-hoz is) hasonlít. Az alsó állkapocs legnagyobb magassága, ép úgy, mint a *Phoca groenlandicá*-n, az ötödik zápfog irányába esik. A zápfogak az állkapocs irányában állnak; a felső fogsorban levőket meglehetősen nagy hézagok választják el egymástól, az alsók szorosan érintkeznek. A felső zápfogak mindegyikén egy hosszabb, hegyével kissé hátrafelé néző főcsúcs s előtte is, mögötte is egy-egy, a 3. és 4. zápfogon azonban mögötte két kisebb csúcsocska tűnik ki. Az alsó zápfogak a felsőkhöz hasonlóak, csakhogy a főcsúcs mögött már a másodiknak is két kisebb csúcsa van.

A fentebbi észleletek F. A. Smitt-nek azt a legújabban kifejezett* nézetét támogatják, hogy a káspi fóka a *Phoca foetida* s a *Phoca groenlandica* között, de az utóbbival közelebbi rokonságban álló faj. F. A. Smitt ebbeli véleményét nemcsak a koponyára alapítja, hanem a hátsó végtagok s a medencze alkatát is figyelembe veszi és arra mutat reá, hogy a *Phoca caspica* és *Phoca groenlandica* felnőtt példányain a czombcsont a sipcsont felehosszánál rövidebb, a sipcsont sokkal hosszabb, mint a medencze, hosszabb a koponyánál is, továbbá a borított lyuk (*foramen obturatum*) hosszabb, mint az előtte fekvő medenczerész, holott a *Phoca vitulina* és *foetida* fajokon e bélyegek fordítottja tapasztalható.

Az alábbi méretek arról tanúskodnak, hogy a czombcsont a sipcsont felehosszánál már a fiatal állaton is rövidebb, a sipcsont a medenczénél hosszabb, de a koponya hossza még túlszárnyalja s hogy a borított lyuk még rövidebb az előtte fekvő medenczerésznél.

landica (wohl auch an *Phoca vitulina*). Die grösste Höhe des Unterkiefers liegt wie bei *Phoca groenlandica*, unterhalb des fünften Backenzahnes. Die Backenzähne stehen in der Richtung des Kiefers; die oberen sind durch ziemlich grosse Zwischenräume getrennt, die unteren dicht geschlossen. Jeder obere Backenzahn hat eine etwas nach rückwärts gerichtete Hauptspitze, vor und hinter welcher noch eine kleinere Spitze hervortritt; am 3. und 4. Zahn befinden sich hinter der Hauptspitze zwei Nebenspitzen. Die unteren Backenzähne sind den oberen ähnlich, mit dem Unterschiede, dass hinter der Hauptspitze schon der zweite zwei Nebenspitzen trägt.

Die obigen Befunde bestärken die unlängst von F. A. Smitt ausgesprochene Meinung,* dass der kaspische Seehund zwischen *Phoca foetida* und *Phoca groenlandica* steht, mit letzterer Art aber näher verwandt ist. F. A. Smitt begründet seine Meinung nicht nur mit dem Bau des Schädels, er weist vielmehr auch auf besondere Verhältnisse der Hintergliedmassen und des Beckens hin, hinsichtlich deren bei erwachsenen Exemplaren von *Phoca caspica* und *Phoca groenlandica* der Femur kürzer ist als die Hälfte der Tibia, die Tibia viel länger als das Becken und länger wie der Schädel, weiterhin das Foramen obturatum länger als der vor ihm befindliche Theil des Beckens, während bei *Phoca vitulina* und *Phoca foetida* das Gegentheil obiger Merkmale wahrzunehmen ist.

Die folgenden Masse bezeugen, dass der Femur schon am jungen Thiere kürzer ist als die Hälfte der Tibia, die Tibia länger als das Becken, aber noch kürzer wie der Schädel, und das Foramen obturatum noch kürzer als der vor demselben liegende Beckentheil.

* Ann. & Magaz. Nat. Hist. (7.) IV. p. 340—341. (1899).

Méretek m/m.-ben	*Ph. caspica* juv.	Masse in m/m.
A koponya hossza (az öreglyuk felső szélétől az állközti csont végéig)	142	Länge des Schädels (vom oberen Rande des Hinterhauptsloches bis zum Ende des Praemaxillare)
A czombcsont hossza (a belső bütyök alsó csúcsától a trochanter felső végéig)	50	Länge des Femur (von der unteren Spitze des Condylus internus bis zum oberen Ende des Trochanter)
A sipcsont hossza	111	Länge der Tibia
A borított lyuk hossza	41·5	Länge des Foramen obturatum
Az előtte fekvő medenczerész	48	Länge des Beckens vor dem Foramen obturatum
Az egész medencze hossza	102	Länge des ganzen Beckens

A káspi fóka valamikor roppant mennyiségben lakta a Káspi tengert; így, PALLAS tanusága szerint, SUVALOFF gróf évente 20,000 darabnál többet fogatott, hogy zsirjukat a bőrgyáraknak adja el. Jelenleg, SATUNIN szerint,* a Káspi tenger kaukázusi partvidékén még mindig általánosan fordúl elő, az északi részeken azonban már kiveszett s ma napság inkább a fókavadászoktól megkimélt, terméketlen, hegyes kis szigeteken tartózkodik. A ZICHY-féle expediczió példányai arról tanuskodnak, hogy a szóban forgó faj még a Káspi tenger északi részein sem pusztúlt ki teljesen.

In früheren Zeiten bewohnte der kaspische Seehund in enormer Menge den Kaspischen See; so liess Graf SUVALOFF, laut PALLAS, jährlich über 20,000 Stück fangen, um ihr Fett an Lederfabriken zu verkaufen. Heutzutage kommt er nach SATUNIN* fast am ganzen kaukasischen Ufer des Kaspi noch immer vor und bewohnt die unfruchtbaren, von den Seehundjägern verschonten, kleinen Inseln, im nördlichen Theil soll er aber bereits ausgerottet sein. Die Exemplare der ZICHY'schen Expedition sprechen jedoch dafür, dass er auch im nördlichen Theil noch nicht ganz verschwunden ist.

Ordo. RODENTIA.

Fam. Sciuridae.

2. **Spermophilus Eversmanni** BRANDT.

(Tab. II. et III. fig. 1.)

Spermophilus Eversmanni BRANDT, Bull. Acad. St.-Pétersbourg. IX. p. 43. (1841) et II. p. 373. (1843); MIDDENDORF, Sibir. Reise II. (2.) p. 83. tab. III. fig. 1—2. (1853); FINSCH, Verhandl. zool.-bot. Ges. Wien XXIX. p. 119. (1880); BÜCHNER, Wissensch. Result. PRZEWALSKI, Central-As. Reisen: I. Säugeth. 1. p. 21. tab. IV. fig. 4—6. (1888).

Ezt a Szibéria középső és keleti részeiben általánosan elterjedt ürgefajt CSIKI ERNŐ, gróf ZICHY JENŐ zoologus-kisérője, egy pél-

Diese im mittleren und östlichen Sibirien allgemein verbreitete Zieselart wurde bei Minusinsk in einem Exemplar erlegt. Der

* Zool. Jahrb. IX. Abth. f. Syst. p. 296. (1897).

dányban lőtte Szibériában, Minuszinszk környékén, 1898. július 31-én. A lefejtett bőrt kitömettük s erről készült rajzom, melyet azért véltem szükségesnek a nyilvánosság elé bocsátani, mert föltünően különbözik MIDDENDORF-nak e faj *téli* ruházatát feltüntető s előttem ismeretes egyetlen rajzától.

Példányunk teljes *nyári* bundában van. Összbenyomás szerint a fej, törzs és a fark első negyedének felső oldala szürkés-sárgás alapszinű, ez azonban csak szabálytalan, többé-kevésbbé nyílhegyalakú foltok és zegzugos szabálytalan harántsávok gyanánt tünik ki, a mennyiben a közöttük fenmaradó hézagokat sötét feketebarna, elmosódott, illetőleg sárgás-szürkés vonáskákkal meghalványított, zegzugos harántsávok töltik ki. A fej tetejének alapszine sötétebb, barnás-sárga. A szem és az orrlyuk között levő kantártájék rozsdasárga s hasonló rozsdasárga mező tünik ki a szem és a fül között is; az arcz szennyes sárgás-fehér; a nyak oldala a mell felé élénk rozsdasárga, mely szinezet erejéből keveset vesztve terjed át a felső s az alsó karra, a kéztőig. A mell és has oldalrésze, a hátsó végtag mellső széle s külső oldala a fark tövéig élénk rozsdasárga. Az áll, a torok s az ajkak kerülete tiszta fehér; a nyak alsó oldala s a mell és a has halvány agyagsárga. A fark felső oldala a középső részén szürkés-sárgás, szabálytalan feketebarna harántsávokkal átszelt, oldalrészei s hegye fehérszőrűek; a fark alsó oldala középső részén élénk rozsda-vörös, keskenyebb, barnás-fekete és ettől kifelé szélesebb fehér szegélylyel övezett.

Az állat színruhájának legfeltünőbb vonását a hátoldalon észrevehető szürkés-

Balg wurde ausgestopft und zum Vorbild der Tafel benützt, deren Anfertigung nur aus dem Grunde nothwendig schien, weil unser Thier von MIDDENDORF's, das Winterkleid darstellender Abbildung auffallend abweicht.

Unser Exemplar befindet sich in vollem *Sommerkleid*. Dem allgemeinen Eindruck nach ist der Kopf, der Rumpf und die Oberseite des ersten Schwanzviertels von graulich-gelber Grundfarbe, welche aber nur in Form unregelmässiger, mehr oder weniger pfeilspitzenförmiger Flecke und zickzackartiger, unregelmässiger Querstreifen hervortritt, indem die zwischen denselben verbleibenden Zwischenräume durch dunkelschwarzbraune, verwaschene, bezw. durch mit gelblich grauen Strichelchen aufgehellte, zickzackartige Querstreifen ausgefüllt werden. Die Grundfarbe des Oberkopfes ist dunkler, bräunlich-gelb; die zwischen dem Auge und dem Nasenloch befindliche Zügelgegend rostgelb und ein ähnlich gefärbtes Feld zwischen dem Ohr und dem Auge; das Gesicht schmutzig gelblich-weiss; die Halsseiten gegen die Brust zu lebhaft rostgelb, welche Färbung etwas aufgehellt, auf den Ober- und Unterarm übergeht und sich bis zur Handwurzel erstreckt. Brust- und Bauchseiten, Vorderrand und äussere Seite der Hintergliedmassen bis zur Schwanzwurzel lebhaft rostgelb. Kinn, Kehle und Lippengegend rein weiss; Unterseite des Halses, sowie die Brust und der Bauch blass lehmgelb. Die Oberseite des Schwanzes ist im mittleren Theil graulich-gelb, mit unregelmässiden schwarzbraunen Querstreifen, Seitentheile und die Spitze weiss behaart; die Unterseite des Schwanzes im mittleren Theil lebhaft rostfarbig, mit schmälerer, bräunlich-schwarzer Einfassung und am Aussenrande mit einem breiteren weissen Saum umgeben.

Das Hauptmerkmal des Farbenkleides besteht in dem am Rücken befindlichen

sárgás, nyílhegyalakú *foltok* és az ugyanolyan szinű elmosódott, zegzugos *harántsávok* képezik, melyek onnan származnak, hogy a fekete nemezszőrök hatodik és hetedik nyolczadrésze, vagy harmadik és negyedik ötödrésze (a szőr tövétől számítva) halavány *sárgás-fehér* s e fehér részek találkozása eredményezi a fentemlített világos foltokat és zegzugos sávokat.

A bunda háromféle szőrelemből van összetéve: 1) alapját a *pehelyszőrök* (gyapjúszőrök) teszik, melyek alsó felükben kékespalaszürkék, végső felükben halavány sárgás-fehérek,* 2) a fentebb leírt fedőszőrözet *nemez-szőrök*) és 3) a tiszta fekete, durva *serteszőrök*, melyek különösen a test felső oldalán meglehetősen sürűn állnak.

Az arczorr oldalán a felső ajak fölött mintegy 15 fekete s néhány fehér *bajuszserte* áll, melyek leghosszabbjai a szem hátsó zugán túlérnek; hasonló hosszú s merev, fekete szőröket találunk a szem fölött s a szem alatt.

A felső szájpadláson levő *inyredők*, különösen a szájpadlás bal oldalán (III. tábla, 1. ábra) sok szabálytalanságot tüntetnek fel. A nem a legjobb állapotban volt koponyán a két felső metszőfog mögött hátrafelé nyúló s egy csapalakú és egy falevélalakú szakaszból összetett *inykoronán* kívül 13 *inyredő* látszott; az első a legrövidebb, folytonos s közepén tompa csúcsban nyúlik előre; a második folytonos, gyengén kettős és magas ívű, közepén kissé szögletesen kimetszett; a harmadik laposabb, kettős ívű, folytonos és közepén mélyebben kimetszett; a negyedik az első zápfogról ered, kettős, magas ívű, folytonos, közepén mélyen kimetszett; az ötödik és hatodik

graulich-gelben, pfeilspitzenartigen *Flecken* und in den ähnlich gefärbten, verschwommenen zickzackartigen *Querbinden*, die daher stammen, dass das sechste und siebente Achtel, oder das dritte und vierte Fünftel der schwarzen Grannenhaare (von der Basis gerechnet) blass gelblich-weiss ist und das Zusammenstossen dieser hellen Theile die oben erwähnte helle Zeichnung verursacht.

Der Pelz ist aus dreierlei Haarelementen zusammengesetzt: 1) den Grund des Pelzes bilden die an ihrer unteren Hälfte bläulich-schiefergrauen, am Endtheil blass gelblich-weissen *Wollhaare*,* 2) die oben beschriebenen *Grannenhaare* und 3) die vollkommen schwarzen, derben *Stichelhaare*, die besonders auf der unteren Körperseite ziemlich dicht stehen.

Auf beiden Seiten der Schnauze stehen oberhalb der Oberlippe etwa 15 schwarze und einige weisse *Bartborsten*, von denen die längsten den hinteren Augenwinkel überragen. Ähnliche lange und straffe, schwarze Borsten befinden sich ober und unter dem Auge.

Die *Gaumenfalten* sind besonders auf der linken Gaumenhälfte sehr unregelmässig gestaltet. (Taf. III. Fig. 1.) Auf dem nicht im besten Zustande vorgelegenen Schädel waren hinter den zwei Schneidezähnen die aus einem zapfenförmigen und einem blattförmigen Theil zusammengesetzte Gaumenkrone und 13 Gaumenfalten wahrnehmbar. Die erste, kürzeste, continuirliche Falte ist in der Mitte im stumpfen Winkel gebrochen und mit dessen Spitze nach vorn gewendet; die zweite continuirliche ist hoch gewölbt und schwach doppelbogig, in der Mitte etwas winkelig ausgeschweift; die dritte ist flacher, doppelbogig, continuirlich und in der Mitte stärker eingekerbt; die vierte entspringt am ersten Backenzahn, ist doppelt, hoch-

* Middendorf szerint a selyemfényű pehelyszőr tövén kékes-fekete, végső felében fehér, sárgásbarna csúcsú.

* Nach Middendorf ist das seidenglänzende Wollhaar an der Basis bläulich-schwarz, in der Endhälfte weiss, mit gelblicher Spitze.

ugyancsak az első zápfogról ered, kettős, magas ívű s közepén megszakított; a hetedik a második zápfogról, a nyolczadik és kilenczedik a harmadik zápfogról, a tizedik és tizenegyedik a negyedik zápfogról ered s az ötödikhez hasonló; a tizenkettedik egyik felében rövid, sarlóidomú s a zápfogakat nem éri el; a tizenharmadik nagyon vastag, kettős és magas ívű, közepén megszakított.

gewölbt, continuirlich, in der Mitte tief eingebuchtet; die fünfte und sechste entspringt ebenfalls am ersten Backenzahn; ist doppelt, hochgewölbt, in der Mitte unterbrochen; die siebente entspringt am zweiten, die achte und neunte am dritten, die zehnte und elfte am vierten Backenzahn, sämmtliche sind der fünften ähnlich, die zwölfte ist beiderseits kurz, sichelförmig und erreicht die Backenzähne nicht; die dreizehnte ist sehr dick, doppelt, hochgewölbt und in der Mitte unterbrochen.

Méretek $^{m}/_{m}$-ben	Minusinsk	Sec. Büchner*	Masse in $^{m}/_{m}$
Az orrcsúcstól a fark tövéig	284	283	Von der Schnauzenspitze bis zur Basis des Schwanzes
A fark hossza a végszőrökkel	105	129	Schwanzlänge mit den Endhaaren
A fark végszőrei	?	34	Endhaare des Schwanzes
A fej hossza	63?	—	Kopflänge
A orrcsúcstól a szem közepéig	29	29·5	Von der Schnauzenspitze bis zur Augenmitte
A szem közepétől a fülnyilás közepéig	24·5	—	Von der Augenmitte bis zur Mitte der Ohröffnung
Az orrcsúcstól a fülnyilás közepéig	52·5	52·5	Von der Schnauzenspitze bis zur Mitte der Ohröffnung
A mellső láb hossza a karommal	28?	—	Länge des Vorderfusses mit der Kralle
A középső kézujj karma	11	9·9	Länge des Mittelfingers sammt Kralle
A kéz hüvelykujjának karma	4	—	Kralle des Daumens
A hátsó láb hossza a karommal	42	48	Länge des Hinterfusses sammt Kralle
A középső lábujj karma	10	7·9	Kralle der Mittelzehe
Leghosszabb bajuszserték	31	—	Längste Bartborsten

A koponya méretei ($^{m}/_{m}$-ben)	Minusinsk	Sec. Büchner**	Masse des Schädels in $^{m}/_{m}$
A koponyaalap hossza	43	42·5	Länge der Schädelbasis
Legnagyobb szélesség a járomíveken	34	34	Grösste Breite am Jochbogen
A koponya hátuljának legcsekélyebb szélessége a külső hangjáraton	22	22·9	Geringste Breite des Hinterhauptes an den äusseren Gehörgängen
Legcsekélyebb szélesség a szem mögötti nyujtványok mögött	13	13·8	Geringste Breite an den postorbitalen Fortsätzen

* Körülbelül hasonló nagyságú, a Tjan-schan hegységben Przewalski által gyűjtött példány bőre után. A mi példányunk farka jóval rövidebb, ezt a különbséget azonban a kitömés rovására vélem írhatni.

** Körülbelül hasonló nagyságú koponyáról véve.

* Nach dem Balge eines Thieres ungefähr gleicher Grösse, das von Przewalski im Tjan-schan-Gebirge erbeutet wurde. Der Schwanz unseres Exemplares ist erheblich kürzer, dieser Unterschied dürfte aber der dermoplastischen Behandlung zuzuschreiben sein.

** Nach einem Schädel ungefähr gleicher Grösse.

A koponya méretei (m/m-ben)	Minusinsk	Sec. Büchner	Masse des Schädels in m/m
A homlokcsontok legkisebb szélessége	12	11·8	Geringste Breite der Stirnbeine
Az orcsontok hossza	?	18·3	Länge der Nasenbeine
Az orrcsontok legnagyobb szélessége (elül)	8	8·1	Grösste Breite der Nasenbeine (vorne)
Az orrcsontok legkisebb szélessége (hátul)	5·3	5·7	Geringste Breite der Nasenbeine (hinten)
A fogsor hossza a fogkoronákon	11	11·7	Länge der Zahnreihe an den zahnkronen
A metszőfog foggödrének hátulsó szélétől az első zápfog foggödréig	13	12	Vom Hinterrande der Schneidezahnalveole bis zur Alveole des ersten Backenzahns
Az inycsontok hátsó öblösödésétől a metszőfog foggödréig	25·5	24·9	Von der hinteren Ausbuchtung der Gaumenbeine bis zur Schneidezahnalveole
Az inycsontok hátsó öblösödésétől a metszőfog mögötti lyuk hátsó széléig	20	19·5	Von der hinteren Ausbuchtung der Gaumenbeine bis zum Hinterrande des Loches hinter dem Schneidezahn
Az alsó állkapocs hossza	31·5	31	Länge des Unterkiefers
Az alsó metszőfog foggödrének hátulsó szélétől az első zápfog foggödréig	8	8	Vom Hinterrande der Alveole des unteren Schneidezahns bis zur Alveole des ersten Backenzahns.
Az alsó fogsor hossza	10·5	10·2	Länge der unteren Zahnreihe

3. Spermophilus mongolicus A. M.-Edw.

(Tab. III. fig. 2—7.)

Spermophilus mongolicus Alph. Milne-Edwards, Ann. Sc. Nat. VII. p. 376. (1867); Recherches Mamm. p. 157. tab. 17. fig. 1—3, tab. 18. fig. 3 & 3d (1868); Büchner, Wiss. Reis. Przewalski Centr. As. Zool. I. (1) p. 13. (1888); Trouessart. Catal. Mamm. II. p. 441. (1897).

Ezt a keleti Mongoliában s északi Khina nyugati részein, továbbá az Alashan-tartományban elterjedt ürgefajt Csiki Ernő 1898. szeptember 23-án Burgasztai vidékén egy példányban s ugyanakkor Burgasztai és Daba közt ugyancsak egy példányban gyűjtötte. Az előbbi borszeszben van conserválva, az utóbbit kitömettük.

Bundája lágy. Az orrnyereg s a homlok eleje halavány rozsdabarna; a törzs hátfelülete szennyes barnás-sárga; a szem tiszta fehér gyűrűvel övezett; az arcz s a

Diese in der östlichen Mongolei, im westlichen Theil von Nord-China und in der Provinz Alaschan verbreitete Zieselart wurde von Ernst Csiki am 23. September 1898 in der Gegend von Burgasztai in einem Exemplar und zur selben Zeit zwischen Burgasztai und Daba, ebenfalls in einem Stücke, erbeutet. Das erstere wurde in Alcohol conservirt, das letztere ausgestopft.

Der Pelz ist weich. Der Nasensattel und der vordere Theil der Stirn ist blass rostbraun; Rückenseite des Rumpfes schmutzig bräunlich-gelb; das Auge wird von einem rein weissen Ringe umgeben; das Geichts

nyak és a törzs oldala, valamint a mellső és hátsó végtag mellső felülete halavány fehéres-rozsdasárga; a lábszár hátsó része s az alfel kerülete élénkebb rozsdavörös. A felső s alsó ajak, az áll s a torok tiszta fehér; a mell- és hasrész halavány sárgás-fehér, a hason azonban palaszürke alapszín verődik át. A fark alsó oldala rozsdavörös, hátulsó felében fekete pánttal és sárgás-fehér külső szegélylyel övezett; felső oldala a tövén a hát szinezetéhez hasonló, hátsó felében szennyes rozsdasárga s az alsó oldal fekete és sárgás-fehér szegélye is észrevehető rajta, noha kevésbbé élesen, mint alul.

A bunda alapját képező pehelyszőrök tövükön palaszürkék, hegyükön sárgás-fehérek. A nemez-szőrök a hátoldalon alsó ötnyolczad részükben feketék, következő két nyolczadrészük sárgás-fehér s hegyük, vagyis a szőr végső nyolczada, újból fekete. A fej felső felülete s az egész hátoldal arányosan és nem igen sürűn eloszlott fekete serteszőrökkel megrakott.

A hátsó láb talpa a két hátulsó talpgumóig s a lábujjak felső és oldalfelülete is selyemfényű sárgás-fehér szőrökkel födött.

A kéz csökevényes hüvelykujjának jól kifejlett, két $^{m}/_{m}$ hosszú karma van.

Az inyredők száma és elhelyezése az előbbi fajéitól eltérő. A kétszakaszú inykorona mögött két magasívű, folytonos, elől csúcsba futó vagy csúcsán kissé kimetszett, azután egy kettős és magasívű, közepén megszakított redő fekszik, mely a fogakkal nem találkozik. A fogakról eredő összes redők kettős ívűek és közepükön megszakítottak. Az első zápfogról két redő ered, melyek közül az első föl-

und die Seitentheile des Halses und Rumpfes, wie auch die vordere Seite der vorderen und hinteren Gliedmassen sind hell weisslich-rostgelb; die Hinterseite der Schienentheile und die Umgebung des Afters lebhafter rostroth. Ober- und Unterlippe, Kinn und Kehle rein weiss; Brust und Bauch hell gelblich-weiss, am Bauche scheint aber ein schiefergrauer Grundton durch. Unterseite des Schwanzes rostroth, in der hinteren Hälfte mit einer schwarzen Binde und gelblich-weissen äusseren Saume umgeben; Oberseite an der Basis dem Rücken ähnlich gefärbt, in der hinteren Hälfte schmutzig rostgelb und auch die schwarze und gelblich-weisse Einfassung der Unterseite tritt hervor, wenn auch in geringerem Masse.

Die den Grund des Pelzes bildenden Wollhaare sind an der Basis schiefergrau, an der Spitze gelblich-weiss. Die Grannenhaare des Rückens sind in den unteren $^{5}/_{8}$ Theilen schwarz, die folgenden $^{2}/_{8}$ gelblich-weiss und die Spitze, bezw. das letzte $^{1}/_{8}$ abermals schwarz. Die obere Seite des Kopfes, wie auch die ganze Rückenseite ist mit nicht sehr dicht gestellten schwarzen Stichelhaaren besetzt.

Die hintere Fussohle ist bis zu den zwei hinteren Sohlenwülsten, und auch die Oberseite und Seitenfläche der Zehen mit seidenglänzenden gelblich-weissen Haaren bestanden.

Der verkümmerte Daumen der Hand trägt eine 2$^{m}/_{m}$ lange, wohl entwickelte Kralle.

Die Zahl und Vertheilung der Gaumenfalten ist von derjenigen der vorigen Art abweichend. Hinter der aus zwei Theilen zusammengesetzten Gaumenkrone liegen zwei continuirliche, vorn spitz zusammenlaufende, oder an der Spitze etwas ausgeschweifte und eine doppelte, hochgewölbte, in der Mitte unterbrochene Falte, welche die Backenzähne nicht berühren. Alle von den Backenzähnen entspringenden Gaumenfalten sind doppelbogig und

felé görbűl, a második csaknem vízszintes; a második zápfogról az egyik példányon egy, a másikon két redő ered; a harmadik zápfogról általánosan két redő indúl ki, ezek közül azonban a hátulsó az egyik példányon nem éri el a fogat; a negyedik és ötödik zápfogról egy-egy redő ered, az utóbbi a többinél vastagabb s erősen lefelé tart, míg a megelőző öt vagy hat csaknem vízszintes helyzetű s csupán a belső végével görbűl enyhén lefelé; végül a két utólsó redő közt még egy-egy karomformájú, erősen lefelé görbűlt rövid redő lép fel a szájpadlás mediális barázdája közelében. Az összes redők száma 11—12.

in der Mitte unterbrochen. Vom ersten Backenzahn gehen zwei Falten aus, von denen sich die erste bogig nach oben erhebt, wogegen die zweite fast horizontal verläuft; am zweiten Backenzahn entspringt an einem Exemplar nur eine Falte, am zweiten entspringen deren zwei; vom dritten Zahn gehen meist zwei Falten aus, von denen aber die hintere an einem Exemplar den Zahn nicht erreicht; am vierten und fünften Zahn entspringt je eine Falte, von denen die hintere dicker ist als alle übrigen und stark nach abwärts gebogen erscheint, während die vorhergehenden fünf oder sechs fast horizontal liegen und nur mit dem inneren Ende leicht nach hinten gebogen erscheinen; endlich tritt zwischen den zwei letzten Falten, in der Nähe der medianen Gaumenfurche, noch eine krallenförmige, stark abwärts gebogene, kurze Falte auf. Die Gesammtzahl der Ganmenfalten beträgt 11—12.

Az állat méretei (m/m-ben)	Burgasztai	Sec. Büchner	Masse des Thieres in m/m.
Az orrcsúcstól a fark tövéig	210	207	Von der Schnauzenspitze bis zur Schwanzbasis
A fark hossza a végszőrökkel	71	74	Schwanzlänge mit den Endhaaren
A fark végszőrei	24	25	Länge der Endhaare
A fej hossza	48	—	Kopflänge
Az orrcsúcstól a szem közepéig	26	24·5	Von der Schnauzenspitze bis zur Augenmitte
A szem közepétől a fülnyilás közepéig	20	—	Von der Augenmitte bis zur Mitte der Ohröffnung
Az orrcsúcstól a fülnyilás közepéig	42	43	Von der Schnauzenspitze bis zur Mitte der Ohröffnung
A mellső láb hossza a karommal	29	—	Länge des Vorderfusses mit der Kralle
A középső kézujj karma	9·5	9	Mittelfinger sammt Kralle
A kéz hüvelykujjának karma	2	—	Kralle des Daumens
A hátsó láb hossza a karommal	37	35	Länge des Hinterfusses sammt Kralle
A középső lábujj karma	6	5·8	Kralle der Mittelzehe
Leghosszabb bajuszserték	30	—	Längste Bartborsten

A koponya méretei (m/m-ben)	Burgasztai	Sec. Büchner	Masse des Schädels in m/m
A koponyaalap hossza	34·5	35·5	Länge der Schädelbasis
Legnagyobb szélesség a járomíveken	26	26·8	Grösste Breite am Jochbogen
A koponya hátuljának legcsekélyebb szélessége a külső hangjáratokon	19	19	Geringste Breite an den äusseren Gehörgängen
Legkisebb szélesség a szem mögötti nyujtványok mögött	11	11	Geringste Breite hinter den postorbitalen Fortsätzen
A homlokcsontok legcsekélyebb szélessége	8	8	Geringste Breite der Stirnbeine
Az orrcsontok hossza	15	16·5	Länge der Nasenbeine
Az orrcsontok legnagyobb szélessége (elül)	6·2	6·2	Grösste Breite der Nasenbeine (vorne)
Az orrcsontok legkisebb szélessége (hátul)	4	—	Geringste Breite der Nasenbeine (hinten)
A fogsor hossza a fogkoronákon	10	9·2	Länge der Zahnreihe an den Kronen gemessen
A metszőfog foggödrének hátulsó szélétől az első zápfog foggödréig	10	10·5	Vom Hinterrande der Schneidezahnalveole bis zur Alveole des ersten Backenzahns
Az inycsontok hátsó öblösödésétől a metszőfog foggödrének hátsó széléig	21	21·5	Von der hinteren Ausbuchtung der Gaumenbeine bis zum Hinterrande der Schneidezahnalveole
Az inycsontok hátsó öblösödésétől a metszőfog mögötti lyuk hátsó széléig	16	17	Von der hinteren Ausbuchtung der Gaumenbeine bis zum Hinterrande des Loches hinter dem Schneidezahn
Az alsó állkapocs hossza	26	26·8	Länge des Unterkiefers
Az alsó metszőfog foggödrének hátsó szélétől az első zápfog foggödréig	6	6·5	Vom Hinterrande der Alveole des unteren Schneidezahns bis zur Alveole des ersten Backenzahns
Az alsó fogsor hossza	9	8·8	Länge der unteren Zahnreihe

Fam. **Muridae.**

4. **Mus musculus** Linn.

Egy fiatal példány Asztrachán környékéről, 1898. május 29.

Ein junges Exemplar aus der Gegend von Astrachan, am 29. Mai 1898.

5. **Microtus arvalis** Pall.

Egy fiatal példány a Volga-deltából (Szarapovszki sztan), 1898. április 27.

A magyarországiakkal teljesen megegyező példány méretei:

Az orrcsúcstól a fark tövéig	57	m/m
A fark hossza a végszőrökkel	22	»
A fark végszőrei	1·5	»
A fej hossza	21	»

Ein junges Stück aus dem Wolga-Delta (Sarapowski stan), am 27. April 1898.

Die Masse des mit den ungarischen Exemplaren vollkommen übereinstimmenden Stückes sind:

Von der Schnauzenspitze bis zur Schwanzbasis	57	m/m
Schwanzlänge mit den Endhaaren . . .	22	»
Endhaare des Schwanzes	1·5	»
Kopflänge	21	»

Az orrcsúcstól a szem közepéig . . .	9·5 m/m	Von der Schnauzenspitze bis zur Augenmitte	9·5 m/m
A szem közepétől a fülnyílás közepéig	10 »	Von der Augenmitte bis zur Mitte der Chröffnung	10 »
Az orrcsúcstól a fülnyílás közepéig . .	17·6 »	Von der Schnauzenspitze bis zur Mitte der Ohröffnung	17·6 »
A mellső láb hossza a karommal . . .	8·5 »	Länge der Vordergliedmassen sammt Kralle	8·5 »
A leghosszabb kézujj karma	1 »	Kralle des längsten Fingers	1 »
A kéz hüvelykujjának karma	— »	Kralle des Daumens	— »
A hátsó láb hossza a karommal . . .	25 »	Länge der Hintergliedmassen sammt Kralle	25 »
A leghosszabb lábujj karma	1·5 »	Kralle der längsten Zehe	1·5 »
Leghosszabb bajuszserték	18 »	Längste Bartborsten	18 »

Ordo. UNGULATA.

Fam. Cervidae.

6. Capreolus pygargus Pall.

(Tab. IV.)

Cervus pygargus Pallas, Reise d. versch. Prov. d. Russ. Reichs I. p. 97 et App. p. 453. (1771); Schreber, Säugeth. V. p. 1118. tab. 253. (1836); Finsch, Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXIX. p. 124. (1880).

Cervus capreolus p. Pallas, Zoogr. I. p. 219. (1831).

Capreolus pygargus Satunin, Zool. Jahbücher. IX. Abth. f. System. p. 310. (1897); Trouessart, Catal. Mammal. IV. p. 889. (1898).

Cervus capreolus var. *pygargus* Middendorf, Sibir. Reise II. (2) Wirbelth. 1. p. 118. tab. XII. fig. 4. (1853).

Cervus capreolus pygargus Radde, Samml. d. Kaukas. Mus. I. p. 106. tab. XVI. (1899).

Zichy Jenő gróf a szibériai őznek 11 pár agancsát hozta magával; ezek közül egy pár Ekaterinburg, négy pár Tomszk, egy pár Kolion (tomszki kormányzóság) és öt pár Minuszinszk vidékéről származik.

A szibériai őzet, vagyis az oroszok «vad kecskéjét» (Dikaja Koza) egyes buvárok önálló fajnak, mások csak a közönséges őz (*Capreolus caprea* Gray) fajtájának tekintik. Middendorf (1853-ban) azt tartotta, hogy a szibériai őz mindössze is általában nagyobb termetében s egész alkotásuk szerint erőteljesebb és erősebben gyöngyözött agancsaiban különbözik a közönséges őztől s hogy semmiképen sem tekinthető önálló fajnak. Finsch (1880-ban) úgy tapasztalta, hogy a szibériai őznek már a sutái is sokkal nagyobbak, mint a közönséges őznek a legerősebb bakja s

Es wurden vom Grafen Eugen Zichy 11 Paar Geweihe des sibirischen Rehs heimgebracht, von welchen 1 Paar in Ekaterinburg, 4 in Tomsk, 1 in Kolion (Gouvern. Tomsk) und 5 in der Gegend von Minusinsk erlegten Thieren angehörten.

Das sibirische Reh, oder die «wilde Ziege» (Dikaja Kosa) der Russen, wird von einigen Forschern für eine besondere Art angesehen, andere hingegen wollen in demselben nur eine Abart des gemeinen Rehs (*Capreolus caprea* Gray) erkennen. Middendorf war (1853) der Meinung, dass das sibirische Reh im Ganzen von grösserem Wuchse sei und durch sein kräftiger gebautes und stärker beperltes Geweih vom europäischen abweiche und durchaus nicht für eine besondere Art angesehen werden könne. Finsch (1880) machte die Wahrnehmung, dass schon die Weibchen des sibirischen Rehs viel grösser sind als der stärkste Bock des europäischen,

Waldburg-Zeil gróf értesítésére támaszkodva, a két faj főkülönbségét abban látja, hogy a szibériai őz agancsán hiányzik a rózsató, továbbá, hogy a homlokcsapok távol állnak egymástól, mert míg a közönséges őz agancsán a rózsák csaknem érintkeznek, addig a szibériai őz legerősebb bakjának agancsán is egy ujjnyi hézag marad a rózsák közt. Finsch-nek semmi kétsége sincs az iránt, hogy a szibériai őz önálló fajt képvisel s nekem a rendelkezésemre álló anyag alapján az ő nézetéhez kell csatlakoznom.

Tapasztalataim szerint a közönséges őz homlokcsontjai hosszabbak, karcsúbbak és kevésbbé széthajlók, olykor csaknem egyközösen haladnak, a szibériai őzéi ellenben *rövidebbek, vastagabbak* és normálisan fejlett példányokon *erősen széthajlanak*. Részben ennek a körülménynek a következménye az a Finsch-től, illetőleg Waldburg-Zeil gróftól helyesen kiemelt jelleg, hogy a mi őzünk rózsái csaknem — sőt, mint a magyarországi erős agancsokon látom, gyakran teljesen is — érintkeznek, annyira, hogy az egyes gyöngyök egymás közé nyomúlnak, ellenben a szibériai rendesen fejlett agancson mindig 1—3·5 cm.-nyi *hézag* marad közöttük, mint az a mi ábráinkon s Middendorf és Radde rajzain is határozottan kitünik. Ebben azonban a rózsa fejlettségének is nagy része van, mert a mi őzünknek aránylag sokkal erőteljesebben fejlett, szélesebb karimájú és rendesen durvábban gyöngyözött rózsája van, mint a szibériainak.

Már most, ha gondosan egybevetve az alábbi méreteket, a magyarországi és szibériai őzagancsokat egymással összehasonlítjuk, úgy a következő eredményre jutunk:

und erblickt — auf die Beobachtungen des Grafen Waldburg-Zeil gestützt — den Hauptunterschied der beiden Arten in der Eigenthümlichkeit, dass am Geweihe des sibirischen Rehs der Rosenstock fehlt, ferner dass die Stirnzapfen weit von einander stehen; denn während sich die Rosen bei dem gemeinen Reh fast berühren, bleibt zwischen denselben auch bei dem stärksten Bock des sibirischen Rehs ein fingerbreiter Abstand bestehen. Finsch ist vollkommen überzeugt, dass das sibirische Reh eine besondere Art sei, und ich muss mich, nach dem mir zu Gebote gestandenen Material, seiner Auffassung anschliessen.

Nach meiner Wahrnehmung sind die Stirnzapfen des gemeinen Rehs länger, schlanker und weniger auseinandergehend, mitunter fast parallel, bei dem sibirischen Reh hingegen *kürzer, dicker* und bei normal entwickelten Exemplaren *stark divergirend*. Diesem Umstande ist zum Theil das von Finsch, vom Grafen Waldburg-Zeil hervorgehobene Merkmal zuzuschreiben, dass nämlich die Rosen bei unserem Reh sich fast, oder vielmehr, wie ich an kräftigen ungarischen Geweihen bemerke, oft auch vollkommen berühren, dermassen, dass die Perlknoten sich zwischen einander schieben, während bei dem sibirischen Reh, an wohl entwickelten Geweihen, zwischen den Rosen immer ein 1—3·5 cm. breiter Abstand verbleibt, wie dies sowohl an unseren, wie auch an Middendorf's und Radde's Abbildungen deutlich wahrzunehmen ist. Diese Eigenthümlichkeit ist aber auch von der Entwickelung der Rosen abhängig, da unser Reh verhältnismässig viel kräftiger entwickelte, mit breiterer Krämpe versehene und gewöhnlich derber beperlte Rosen besitzt als das sibirische.

Wenn wir nun die folgende Tabelle genau prüfen und die Masse der ungarischen Rehgeweihe mit denjenigen der sibirischen vergleichen, so gelangen wir zu folgendem Resultate:

Az agancs méretei m/m-ben	*Capreolus pygargus* Pall.						*Capreolus caprea* Gray						Masse des Geweihes in m/m.
	Minusinsk (6)		Minusinsk (6)		Tomsk (6)		Királyhegy (6)		Szentiván (6)		Bogomér (6)		
	Jobb Rechts	Bal Links	Jobb Rechts	Bal Links	Jobb Rechts	Bal Links	Jobb Rechts	Bal Links	Jobb Rechts	Bal Links	Jobb Rechts	Bal Links	
Az agancs egész hossza (a rózsa alsó szélétől a fócsúcs hegyéig átlósan mérve)	290	327	317	310	278	305	249	245	255	250	275	279	Länge des ganzen Geweihes (vom Unterrande der Rose bis zum Ende der Hauptspitze diagonal gemessen)
A rózsa alsó szélétől a mellső ág hegyéig átlósan mérve)	240	265	257	257	204	201	174	163	167	167	181	192	Vom Unterrande der Rose bis zum Ende des Vorderastes (diagonal gemessen)
A rózsa alsó szélétől az első villáig	115*	173	180	169	143	147	122	123	122	120	129	136	Vom Unterrande der Rose bis zur ersten Gabelung
A mellső ág hossza (a villa alapjától átlósan mérve)	132	91	90	104	71	68	56	48	69	75	58	58	Länge des Vorderastes (von der Basis der Gabelung diagonal gemessen)
A mellső ág tövétől a főág hegyéig (a villa alapjától átlósan mérve)	182	160	130	131	133	155	127	126	131	133	138	130	Von der Basis des Vorderastes bis zum Ende der Hauptspitze (von der Basis der Gabelung diagonal gemessen)
A hátsó ág hossza (a villa alapjától átlósan mérve)	89	78	70	87	85	75	57	57	64	58	51	43	Länge des Hinterastes (von der Basis der Gabelung diagonal gemessen)
A főág hossza (a villa alapjától átlósan mérve)	72	94	79	83	73	87	83	80	88	88	91	104	Länge des Hauptastes (von der Basis der Gabelung diagonal gemessen)
A mellső ágcsúcsok távola	253		150		150		111		70		168		Entfernung der Spitzen der Vorderäste
A hátsó ágcsúcsok távola	103		100		65		65		95		120		Entfernung der Spitzen der Hinteräste
A főágak csúcsainak távola	277		245		193		83		182		265		Entfernung der Spitzen der Hauptäste

1) a szibériai őz agancsa általában magasabb;

2) a szibériai őz normálisan fejlett agancsán a mellső ág jóval *magasabban ered*, vagyis az agancs szára *tetemesen hosszabb* (143—180 m/m, míg a közönséges őz agancsán 120 - 136 m/m);

3) a szibériai őz typikus agancsán a hátsó ág mindig tetemesen *hosszabb*, a főág ellenben *rövidebb*, mint a közönséges őzén.

Mindezeket a homlokcsapokról s a rózsáról elmondottakkal egybevéve, határozottan kitűnik, hogy a szibériai őz agancsa *alapszabásában* különbözik a közönséges őzétől, ez pedig *faji bélyeg*, melyet még nyomósabbá tesz az a megfigyelésem, hogy a szibériai őz agancsa sokkal nagyobb

1) ist das Geweih des sibirischen Rehs im allgemeinen höher;

2) entspringt der vordere Ast des normal entwickelten sibirischen Geweihes *höher*, bezw. ist die Stange *bedeutend länger* (143—180 m/m, gegen 120—136 m/m des europäischen Geweihes);

3) ist am typischen Geweih des sibirischen Rehs der hintere Ast immer *beträchtlich länger*, die Hauptsprosse hingegen *kürzer* als bei dem europäischen Reh.

Fassen wir nur diese Charaktere mit denen auf die Stirnzapfen und auf die Rosen bezüglichen zusammen, so erhellt deutlich, dass das sibirische Rehgeweih im *Grundbau* von dem des gemeinen Rehs abweicht. Da ist aber schon ein *Species-Charakter*, der noch mehr durch die Wahrnehmung bestärkt wird, dass das sibirische

* Rendellenes állapot.

* Abnormität.

mértékben lantformájú, mint a közönséges őzé, a mennyiben az agancs szárai erősebb S-alakú görbületet tüntetnek fel és a főágak többnyire sokkal inkább görbűlnek befelé (egymás felé).

A szibériai őznek előttem fekvő 11 pár agancsa — a faji bélyegek teljes megőrzése mellett — két typushoz tartozik, melyeket fajváltozatok gyanánt lehet megkülönböztetni.

a) *Capreolus pygargus leptocerus*. Ennek a typusnak az agancsai feltünően karcsú növésűek, egykorú agancsokat hasonlítva össze, még a magyarországiaknál is karcsúbbak. Az egész agancs nagyobb, magasabb és szélességben is terjedelmesebb, de ágai vékonyabbak és fokozatosan elvékonyodók; gyöngyözésük sürű és elég durva ugyan, de sokkal apróbb, mint a második typuson. Ide sorolom az *ekaterinburgi*, *kolioni* és *tomszki* példányokat, továbbá a Radde által rajzban feltüntetett* s a Kaukázus északi oldaláról (a *kubáni* kerület előhegyeiből s a *Terek*-melléki alföldről) való példányokat, nemkülönben a Pallas-tól a Szamara város közelében levő *Sok* folyó vidékéről leírt törzsalakot is ide számítom.

b) *Capreolus pygargus pachycerus*. Agancsai nagyobbak és erősebbek, száruk is, ágaik is nagyon zömök alkatúak, vastagok; az ágak hegyük felé kevésbbé vékonyodók; a gyöngyözés nagyon durva, darabos. Ide tartoznak a *minuszinszki* agancsok s a Middendorf rajzában feltüntetett** példány is.

A nélkül, hogy bővebb tapasztalatokra támaszkodhatnám, mégis jelezni akarom azt a nézetemet, hogy a *leptocerus*-alak valószinűleg a síkság s az előhegység, a

Geweih in grösserem Masse leierförmig ist, indem die Stangen eine stärkere S-förmige Krümmung zeigen und die Hauptsprossen meist viel stärker nach einwärts gegeneinander gebogen sind.

Die mir vorliegenden 11 Paar Geweihe des sibirischen Rehs gehören — bei voller Beibehaltung der Species-Charaktere — zwei verschiedenen Typen an, die als Rassen unterschieden werden können.

a) *Capreolus pygargus leptocerus*. Das Geweih dieser Rasse ist auffallend schlank gebaut, noch schlanker als die ungarischen Geweihe von gleichem Alter. Das ganze Geweih ist grösser, höher und auch in der Breite beträchtlicher, aber die Sprossen sind dünner und allmählich verjüngt. Die Beperlung ist zwar dicht und ziemlich derb, aber viel kleiner als bei der anderen Rasse. Ich rechne hierher die Exemplare von *Ekaterinburg*, *Kolion* und *Tomsk*, ferner die von Radde bildlich dargestellten* Stücke von der Nordseite des Kaukasus (aus den Vorbergen des *Kuban*-Gebietes und aus dem Tieflande des *Terek*) und auch die von Pallas beschriebene Stammform aus der Gegend des Flusses *Sok* in der Nähe von Samara.

b) *Capreolus pygargus pachycerus*. Das Geweih ist grösser und stärker, die Stangen und Sprossen dick, von sehr gedrungenem Baue; die Sprossen verjüngen sich gegen die Spitze in geringerem Masse; die Beperlung ist sehr derb, knotig. Hierher gehören die Exemplare von *Minusinsk* und auch das von Middendorf bildlich dargestellte Stück.**

Ohne mich auf eingehendere Erfahrungen berufen zu können, will ich doch der Meinung Ausdruck verleihen, dass die *leptocerus*-Rasse wahrscheinlich die Tiefebene

* Samml. d. Kaukas. Mus. I. tab. XVI. (1899).
** Sibir. Reise II. (2) Wirbelth. 1. tab. XII. fig. 4. (1853).

pachycerus pedig a magasabb hegyvidék lakója. A PALLAS-tól leírt példányok síkföldiek, a mi ekaterinburgi, kolioni és tomszki példányaink nemkülönben, s RADDE is különösen hangsúlyozza, hogy a *pygargus*-t a Kaukázus északi oldalán csupán a kubáni előhegységből és a Terek-melléki alföldről ismeri s így valószinűnek látszik, hogy a karcsú agancsú *leptocerus* a Kaukázustól s a Volgától kezdve, nyugati Szibéria lapályos részein, ellenben a zömök-agancsú *pachycerus* Minuszinszktól kezdve keleti Szibéria magasabb hegyvidékein terjed el.

E felfogás ellenében azt lehetne felhozni, hogy FINSCH, LEDEBOUR és mások följegyzései szerint a szibériai őz messzire elvándorol s nyaranta a hegységben tartózkodik, télire pedig lehúzódik a pusztára; ezek a vándorlások azonban bizonyára szűkebb korlátok közt folynak le s alapjában ugyanazon jellemű vidék különböző tájaira fognak szorítkozni.

TROUESSART szerint a szibériai őz északi és Közép-Ázsia lakója, mely az északi Kaukázustól keleti Khináig, illetőleg a délszibériai hegységben Oroszországtól Mandzsuriáig (Chin-gan) van elterjedve.*

und die Vorberge, *pachycerus* hingegen das höhere Bergland bewohnt. Die von PALLAS beschriebenen Stücke stammen aus der Tiefebene, unsere Exemplare von Ekaterinburg, Kolion und Tomsk ebenfalls, und auch RADDE betont ausdrücklich, dass ihm *C. pygargus* an der Nordseite des Kaukasus nur aus den Vorbergen des Kubangebietes und aus dem Tieflande des Terek bekannt ist. Sonach ist es sehr wahrscheinlich, dass die gracile Geweihe tragende *leptocerus*-Rasse vom Kaukasus und von der Wolga an im flachen Theile West-Sibiriens, die mit gedrungenem Geweihe ausgestattete *pachycerus*-Rasse hingegen von Minusinsk an das höhere Bergland Sibiriens bewohnt.

Gegen diese Auffassung könnte eingewendet werden, dass das sibirische Reh nach den Mittheilungen von FINSCH, LEDEBOUR, etc. weite Wanderungen unternimmt und sich während des Sommers im Gebirge aufhält, im Winter aber in das Flachland begiebt; diese Wanderungen verlaufen aber wohl zwischen engeren Grenzen und werden sich gewiss nur auf verschiedene Gegenden des ursprünglich gleichartigen Gebietes beschränken.

Nach TROUESSART ist das sibirische Reh im nördlichen und mittleren Asien verbreitet, erstreckt sich vom nördlichen Kaukasus bis West-China und bewohnt das südsibirische Gebirge von Russland bis zur Mandschurei (Chin-gan).*

* Catal. Mammal. IV. p. 889. (1898).

MADARAK.

Dr. MADARÁSZ GYULA,

MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI ŐRTŐL.

VÖGEL.

VON

Dr. JULIUS MADARÁSZ,

CUSTOS AM UNGAR. NATIONAL-MUSEUM.

MADARAK.

A Zichy-féle expedicziό összesen 56 madárfajt hozott haza és pedig 4 fajt Oroszországból, 26 fajt Szibériából, 2 fajt Mongoliából, 23 fajt Khinából és 1 fajt Koreából.

Az expedicziό zoologusa, Csiki Ernő, a madárvilág jelenségeire aránylag csak kevesebb figyelmet fordíthatott ugyan, de azért mégis 16 fajt sajátkezűleg lőtt és preparált. Egy sorozat szibériai madár, 16 faj, a krasznojarszki városi múzeum igazgatójától, a lengyel származású Kibort Mihálytól, lett beszerezve, a ki azonkívül még egy szép altáji fajdkakast (*Tetraogallus altaicus* Gebl.) is ajándékozott az expedicziónak.

Pekingben egy odavaló preparátortól 24 madárfaj vásároltatott; ennek a felét Peking környékén az expedicziónak ottani tartózkodása alatt lőtték.

A gyűjtött fajok közül a már említett altáji fajdkakason kívül különös érdekkel bír a fehérfejű ölyv (*Buteo leucocephalus* Hodgs.).

VÖGEL.

Die Zichy'sche Expedition hat insgesammt 56 Vogelarten heimgebracht, u. z.: 4 Arten aus Russland, 26 aus Sibirien, 2 aus der Mongolei, 23 aus China und 1 Art aus Korea.

Der Zoologe der Expedition, Ernst Csiki, konnte der Vogelwelt zwar verhältnissmässig nur weniger Aufmerksamkeit widmen, dennoch hat er 16 Arten eigenhändig erlegt und präparirt. Eine Collection von 16 Arten sibirischer Vögel wurde von M. E. Kibort, Director des städtischen Museums in Krasnojarsk, erworben, der ausserdem ein schönes Exemplar von *Tetraogallus altaicus* Gebl. der Expedition schenkte.

In Peking wurden von einem dortigen Praeparator 24 Vogelarten angekauft, von welchen die Hälfte während des dortigen Aufenthaltes der Expedition in der Umgebung von Peking erlegt wurde.

Unter den heimgebrachten Arten ist, ausser dem oben erwähnten *Tetraogallus altaicus*, auch *Buteo leucocephalus* Hodgs. von besonderem Interesse.

Ordo. PASSERIFORMES.

Fam. Corvidae.

1. Garrulus Brandti Eversm.

Garrulus Brandti Eversm. Add. Pall. Zoogr. III. p. 8. (1811); Sharpe Cat. B. Br. Mus. III. p. 96. (1874).

Egy hím példány Morgazin-ból, Krasznojarszk környékéről; lőtte Kibort Mihály 1891. február 21-én.

Ein Männchen aus Morgasin bei Krasnojarsk; erlegt von M. E. Kibort am 21. Februar 1891.

2. Perisoreus infaustus (Linné).

Lanius infaustus Linné, Syst. Nat. I. p. 138. (1766).
Perisoreus infaustus Sharpe, Cat. B. Br. Mus. III. p. 103. (1874)

Egy hím példány Bazaichá-ból, Krasznojarszk környékéről, hol Kibort Mihály 1894. deczember 21-én lőtte.

Ein Männchen aus Basaicha bei Krasnojarsk, wo es von M. Kibort am 12. December 1894 erlegt wurde.

3. Urocissa erythrorhyncha (Gmel.).

Corvus erythrorhynchus Gmel., Syst. Nat I. p. 372. (1788).
Urocissa sinensis Dav. et Oust., Ois. Chine. p. 375. tab. 83. (1877).
Urocissa erythrorhyncha Sharpe, Cat. B. Br. Mus. III. p. 71. (1874).

Ebből az érdekes madárból egy, Shanghai-ból származó példány szereztetett, a melyről azonban tüzetesebb följegyzések hiányzanak.

Egész hossza mintegy 55 cm. Szárnya 18·5, farka 36, csőre (a szájzugtól mérve) 3·6, csűdje 4·2 cm. hosszú.

Es liegt ein aus Shanghai stammendes Exemplar von dieser interessanten Vogelart vor; nähere Daten fehlen jedoch darüber.

Totallänge ca. 55 cm.; Flügel 18·5, Schwanz 36, Schnabel (vom Mundwinkel an) 3·6, Tarsus 4·2 cm.

Fam. Sturnidae.

4. Mainatus intermedius (A. Hay).

Gracula intermedia A. Hay, Madr. Journ. XIII. p. 157. (1844).
Mainatus intermedius Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XIII. p. 104. (1890).

Khina: Kanton, 1894. július.

Egész hossza körülbelől 26 cm. Szárnya 16·3, farka 8, csőre (a szájzugtól mérve) 3·6, csűdje 3·1 cm. hosszú.

China: Kanton, Juli 1894.

Totallänge ca. 26 cm.; Flügel 16·3, Schwanz 8, Schnabel (vom Mundwinkel an) 3·6, Tarsus 3·1 cm.

Fam. Fringillidae.

5. Coccothraustes japonicus (Temm. et Schl.).

Coccothraustes vulgaris japonicus Temm. et Schl., Faun. Jap. tab. 51. (1850).
Coccothraustes vulgaris Dav. et Oust., Ois. Chine. p. 348. (1877).
Coccothraustes japonicus Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XII. p. 39. (1888).

A Zichy-féle expedicziő a magtörő pintynek eme keleti formájából egy hímet és egy tojót szerzett, melyet 1898. október havában Peking környékén lőttek.

Méreteik, cm.-ben kifejezve, a következők:

Von dieser orientalischen Form des Kernbeissers wurde ein im October 1898 bei Peking erbeutetes Paar heimgebracht.

Die Masse, in cm. ausgedrückt, sind:

	♂	♀	
Egész hossza	18	17	Totallänge
Szárny »	10·2	10	Flügellänge
Fark »	5·5	5·5	Schwanzlänge
Csőr »	2·1	1·8	Schnabellänge
Csűd »	1·8	2	Tarsuslänge

6. Fringilla montifringilla Linné.

Fringilla montifringilla Linné, Syst. Nat. I. p. 318. (1766); David et Oust., Ois. Chine p. 333. (1877); Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XII p. 178. (1888).

A palearktikus zónakör északi részében mindenütt előforduló és nálunk téli pinty néven ismeretes madárból, két hím és egy tojó került terítékre Peking környékén 1898. október havában.

Es liegen von unserem gewöhnlichen Bergfink zwei Männchen und ein Weibchen vor, welche im October 1898 bei Peking erlegt wurden.

7. Linaria exilipes (Coues).

Aegiothus exilipes Coues, Pr. Phil. Ac. 1861. p. 385.
Linaria exilipes Gray, Handl. B. II. p. 110. (1870).
Acanthis exilipes Sharpe, Cat. B. Br. Mus XII. p. 254. (1888).

Az expedicziő Kibort Mihály-tól egy hím példányt szerzett, melyet Krasznojarszk környékén 1895. november 29-én lőttek.

A *Linaria exilipes* vagyis szibériai lenike, Skandinávia északi részében, egész Szibériában és Észak-Amerikában honos. Télen a megfelelő déli vidékekre vonul, nagy ritkán még hozzánk is elvándorol. Igy 1880. deczember 3-án Budapest közelében, a gubacsi pusztán, madárkereskedők egy szép hímet fogtak, mely a közönséges lenikék társaságában vándorolt. Ez a példány jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében van. (Madarász, Magyarország Madarai, p. 29.)

Die Expedition erhielt von M. Kibort ein Männchen, welches am 19. November 1895 bei Krasnojarsk erlegt wurde.

Der sibirische Hänfling ist in Nord-Skandinavien, in ganz Sibirien und in Nord-Amerika einheimisch. Im Winter zieht er gegen Süden und kommt höchst selten auch nach Ungarn. So wurde am 3. December 1880 in der Nähe von Budapest, auf der sog. Gubacser-Puszta von Vogelhändlern ein schönes Männchen in Gesellschaft gemeiner Hänflinge gefangen. Dieses Exemplar befindet sich gegenwärtig in der Sammlung des Ungar. National-Museums (Madarász, Magyarország Madarai, p. 29).

8. Carpodacus erythrinus (Pall.).

Loxia erythrina Pall., N. Comm. Acad. Sc. St. Pet. XIV. p. 587. (1770).
Carpodacus erythrinus Kaup, Nat. Syst. p. 161. (1820); Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XII. p. 391. (1888).

A szibériai pirókból Csiki Ernő egy hím példányt lőtt Szibériában, Baltim mellett, 1898. június 25-én.

E példány fejének és begyének színe igen halvány rózsaszínű, jóval halványabb mint a Magyar Nemzeti Múzeumban lévő bármelyik példányé.

Egész hossza mintegy 14·5 cm.; szárnya 8·5, farka 6·3, csőre 1·1, csűdje 1·7 cm. hosszú.

E faj földrajzi elterjedése Észak-Európára és Szibériára esik. Kivételes esetekben mi nálunk is előfordult már; így péld.

Ein Männchen des sibirischen Gimpels erlegte E. Csiki am 25. Juni 1898 bei Baltim in Sibirien.

Kopf und Kropf dieses Exemplars sind sehr blass rosenfarbig, viel blasser als bei irgend einem Exemplare des Ung. National-Museums.

Totallänge ca. 14·5 cm.; Flügel 8·5, Schwanz 6·3, Schnabel 1·1, Tarsus 1·7 cm.

Diese Art ist in Nord-Europa und Sibirien verbreitet. Ausnahmsweise kommt sie auch in Ungarn vor; so z. B. erlegten hier J.

között váltakozik (v. ö. Cat. B. Br. Mus. XIII. p. 559), de a mi példányunk a British Museumban őrzött legkisebb példánynál is kisebb. Méretei (egy Transbaikáliából származó hím példánnyal összehasonlítva) a következők:

plare schwankt zwischen 4·9″—5·4″ (Cat. B. Br. Mus. XIII. p. 559); unser Exemplar ist aber noch kleiner als das kleinste im British Museum. Die Masse desselben, mit jenen eines Männchens aus Transbaikalien verglichen, sind folgende:

cm.-ben	Peking	Transbaikalia	in cm.
Egész hossza .	18·5	22	Totallänge
Szárny » .	11·5	13·2	Flügellänge
Fark » .	7·3	8·5	Schwanzlänge
Csőr » .	1·3	1·6	Schnabellänge
Csűd » .	2·2	2·4	Tarsuslänge

18. **Ptilocorys cristata** (Linné).

Alauda cristata Linné, Syst. Nat. I. p. 288. (1766).

Galerita cristata Boie, Isis. 1828. p. 321; Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XIII. p. 626. (1890).

Ptilocorys cristata Madarász, Magyar. Mad p. 48. (1899).

Csiki Ernő a búbospacsirtából egy hím példányt a Volga-deltában (Szamodilka Wataga) 1898. április 26-án lőtt.

Ez a példány szinezetére nézve megegyezik az észak-európai typikus példányokkal.

Egész hossza mintegy 17 cm. Szárnya 10·6, farka 7·5, csőre 1·7, csűdje 2·4 cm. hosszú.

Ein Männchen erlegte E. Csiki am 26. April 1898 im Wolga-Delta (Samodilka-Wataga).

Dasselbe stimmt in der Färbung mit den nordeuropäischen typischen Exemplaren überein.

Totallänge ca. 17 cm.; Flügel 10·6, Schwanz 7·5, Schnabel 1·7, Tarsus 2·4 cm.

Fam. **Motacillidae.**

19. **Anthus trivialis** (Linné).

Alauda trivialis Linné, Syst. Nat. I. p. 288. (1766).

Anthus trivialis Sharpe, Cat. B. Br. Mus. X. p. 543. (1885).

Egy, 1896. május 7-én Krasznojarszk mellett lőtt hím példány Kibort Mihály gyűjtéséből.

Ein Männchen, vom M. Kibort am 7. Mai 1896 bei Krasnojarsk erlegt.

20. **Anthus maculatus** Hodgs.

Anthus maculatus Hodgs., Icon. ined. in Br. Mus. Pass. tab. 118 A. (1844); Sharpe, Cat. B. Br. Mus X. p. 547. (1885).

Zichy Jenő gróf ebből a keleti pipiskefajból 1898. október havában egy példányt szerzett Peking környékéről.

Egész hossza körülbelül 15·5 cm. Szárnya 8·4, farka 6·5, csőre 1·3, csűdje 1·9 cm. hosszú.

Ein Exemplar dieser orientalischen Pieperart wurde im October 1898 bei Peking geschossen.

Totallänge ca. 15·5 cm.; Flügel 8·4, Schwanz 6·5, Schnabel 1·3, Tarsus 1·9 cm.

21. **Anthus Godlewskii** (Tacz.).

Agrodroma Godlewskii Tacz., Bull. Soc. Zool. France. I. p. 158. (1876); David et Oust, Ois. Chine. p. 312. (1877).

Anthus campestris Sharpe, Cat. B. Br. Mus. X. p. 569. (1885) (part.).

A pusztai pipiskének eme keleti formája az expediczió gyűjtésében egy tojó példánynyal van képviselve, melyet Kibort Mihály Krasznojarszk környékén 1891. május 15-én lőtt.

Egész hossza mintegy 15 cm. Szárnya 8·3, farka 7, csőre 1·3, csűdje 2·3 cm. hosszú.

Diese orientalische Form des Wüsten-Piepers ist in der Sammelausbeute der Expedition durch ein Weibchen vertreten, welches von M. Kibort am 15. Mai 1891 bei Krasnojarsk erlegt wurde.

Totallänge ca. 15 cm.; Flügel 8·3, Schwanz 7, Schnabel 1·3, Tarsus 2·3 cm.

22. **Budytes citreolus** (Pall.)?

Egy fiatal példány valószinűleg e fajhoz tartozik. Lőtte Csiki Ernő Tomszk mellett, 1898. július 20-án.

Fölül sötétbarna; alul szennyesfehér, begye és torka feketével tarkázott; szárnytollait zöldes fakószín szegi; középső szárnyfedő-tollainak csúcsa fehéres fakószinű; szemöldökíve szennyesfehér. Egész hossza mintegy 16 cm. Szárnya 7·5, farka 7·1, csőre 1·3, csűdje 2·2 cm. hosszú.

Ein von E. Csiki am 20. Juli bei Tomsk geschossenes junges Exemplar gehört wahrscheinlich zu dieser Art.

Oberseite dunkelbraun; Unterseite schmutzigweiss; Kropf und Kehle schwarz gesprenkelt; Flügelfedern grünlichfahl gesäumt; Spitze der mittleren Flügeldecken weisslichfahl; Superciliarstreif schmutzigweiss. Totallänge ca. 16 cm.; Flügel 7·5, Schwanz 7·1, Schnabel 1·3, Tarsus 2·2 cm.

Fam. Sylviidae.

23. **Sylvia simplex** Lath.

Sylvia simplex Lath., Gen. Syst. Suppl. I. p. 287. (1787).

Sylvia hortensis Seeb., Cat. B. Br. Mus. V. p. 10. (1881).

A kerti poszátából egy példányt lőtt Csiki Ernő Tomszkban, 1898. július 20-án. Egész hossza körülbelül 15 cm. Szárnya 7·9, farka 5·8, csőre 1·2, csűdje 1·8 cm. hosszú.

A kerti poszátának földrajzi elterjedése a palearktikus zónakör nyugati részére esik, a hol egyike a legközönségesebb fajoknak. Szibériában azonban már a ritkább madarak közé tartozik. A Tomszkban lőtt példány, minden bélyegére nézve, tökéletesen megegyezik a mi magyarországi példányainkkal.

Ein Exemplar der Garten-Grasmücke erlegte E. Csiki am 20. Juli 1898 bei Tomsk. Totallänge 15 cm.; Flügel 7·9, Schwanz 5·8, Schnabel 1·2, Tarsus 1·8 cm.

Die geographische Verbreitung der Garten-Grasmücke erstreckt sich auf den westlichen Theil der palaearktischen Zone und ist hier bekanntlich eine der gemeinsten Arten, in Sibirien gehört sie aber schon zu den seltèneren Vögeln. Das in Tomsk erlegte Exemplar stimmt in allen Merkmalen mit den ungarischen Exemplaren vollkommen überein.

24. Reguloides superciliosus (Gmel).

Motacilla superciliosa Gmel., Syst. Nat. I. p. 975. (1788).

Phylloscopus superciliosus Seeb., Cat. B. Br. Mus. V. p. 68. (1881).

Reguloides superciliosus Blyth, Ibis. 1862. p. 386; Pleske, Ornithogr. Ross. II. p. 302. (1889) et Przew. Reis. Wiss. Res. II. p. 102. (1890).

Csiki Ernő Mongoliában, Schara-Chada környékén, 1898. szeptember 20-án egy példányt lőtt, mely teljesen megegyezik a typikus példányokkal, de valamivel kisebb, mint a Baikál-tó környékéről valók. Egész hossza mintegy 9·7 cm. Szárnya 5·5, farka 4, csőre 0·9, csűdje 1·6 cm. hosszú. Az első evező-toll hossza 1 cm.; a második evező-toll a 7-ik és 8-ik között áll.

E. Csiki erlegte bei Schara-Chada in der Mongolei am 20. September 1898 ein Exemplar, welches mit den typischen vollkommen übereinstimmt, ist jedoch etwas kleiner als die vom Baikalsee. Totallänge ca. 9·7 cm; Flügel 5·5, Schwanz 4, Schnabel 0·9, Tarsus 1·6 cm. lang. Erste Schwinge 1 cm. lang; die zweite steht zwischen der siebenten und achten.

Fam. Turdidae.

25. Calliope Calliope (Pall).

Motacilla Calliope Pall., Reis. Russ. Reiches III. p. 697. (1776).

Calliope camtschatkensis Strickl., Ann. Nat. Hist. VI. p. 422. (1841); Pleske, Przew. Reis. Wiss. Res. II. p. 71. (1889).

Erithacus calliope Seeb., Cat. B. Br. Mus. V. p. 305. (1881).

Az expedició e szép madárból két hím példányt gyűjtött Peking környékén, 1898. október havában. Az egyik példány torka és begye kevésbbé élénk s inkább rózsaszinűnek mondható, begyfoltját pedig keskeny fekete szalag szegélyezi; alsó kávájának töve fehér. Egész hossza mintegy 15 cm.; szárnya 7·4, farka 6·1, csőre 1·4, csűdje 2·7 cm. hosszú. A másik példány torok- és begyfoltja élénk karminvörös s a tollak hegye fehér; a fekete szegély majdnem egészen hiányzik, csak a folt felső részén van némi nyoma. Egész hossza körülbelül 16·5 cm.; szárnya 8, farka 7·3, csőre 1·4, csűdje 2·8 cm. hosszú.

Zwei Männchen dieser schönen Vogelart wurden im October 1898 bei Peking erbeutet. Kehle und Kropf des einen Exemplars sind weniger lebhaft, mehr rosenroth gefärbt, der Kropffleck aber ist schmal schwarz umsäumt; die Basis des Unterschnabels weiss. Totallänge ca. 15 cm.; Flügel 7·4, Schwanz 6·1, Schnabel 1·4, Tarsus 2·7 cm. lang. Bei dem zweiten Exemplar sind Kehl- und Kropffleck lebhaft karminroth und die Spitze der Federn weiss; der schwarze Saum fehlt beinahe gänzlich und ist nur an der Kehle angedeutet. Totallänge ca. 16·5 cm.; Flügel 8, Schwanz 7·3, Schnabel 1·4, Tarsus 2·8 cm.

26. Cyanecula suecica Brehm.

Motacilla suecica Linné, Syst. Nat. I. p. 336. (1766) (partim).

Cyanecula suecica Brehm, Isis. 1828. p. 1280.

Erithacus caeruleuculus Seeb., Cat. B. Br. Mus. V. p. 308. (1881).

Egy fiatal hím őszi tollazatban; lőtték Peking környékén 1898 októberben.

Ein junges Männchen im Herbstkleide; bei Peking im October 1898 erlegt.

27. Saxicola *spec?*

Egy fiatal hantmadár, melynek fajját közelebbről meghatározni ez idő szerint nem volt lehetséges. Lőtte Csiki Ernő Transbaikáliában, Tarakanovban, 1898. augusztus 24-én.

Leírása: Fölül vörösbarna; felső farkfedői fehérek; szemöldökíve, torka, begye és melle vörhenyes-fakó; hasa és alsó farkfedői fehéres-fakószínűek; alsó szárnyfedői feketék, széles fehér szegélyekkel; hónaljtollai fehérek; szárnya fekete, széles vörhenyes szegélyekkel; farkának tőfelőli része — a két középső tollat kivéve — két harmadrészben fehér; apikális harmada és a két középső toll fekete; a farktollak hegye fakószínbe hajló fehér. Csőre barna; lábai feketék. Egész hossza körülbelől 15 cm. Szárnya 9·1, farka 6, csőre 1·4, csűdje 2·6 cm. hosszú.

Ein junger Steinschmätzer, dessen Spezies nicht sicher bestimmt werden konnte, wurde von E. Csiki bei Tarakanow in Transbaikalien am 24. August 1898 erlegt.

Beschreibung: Oben rothbraun; die oberen Schwanzdeckfedern weiss; Superciliarstreif, Kropf, Kehle und Brust fahlröthlich; Bauch und die unteren Schwanzdeckfedern weisslich fahl; untere Flügeldeckfedern schwarz, breit weiss gesäumt; Axillarfedern weisslich; Flügel schwarz, breit röthlich gesäumt; Basaltheil des Schwanzes — die zwei Mittelfedern ausgenommen — zu zwei Drittel weiss; das Apical-Drittel und die beiden Mittelfedern schwarz; Spitze der Schwanzfedern fahlweiss; Schnabel braun; Füsse schwarz. Totallänge ca. 15 cm.; Flügel 9·1, Schwanz 6, Schnabel 1·4, Tarsus 2·6 cm.

28. Pratincola maura (Pall.).

Motacilla maura Pall., Reise Russ. Reichs. II. Anh. p. 708. (1776).

Pratincola maura Sharpe, Cat. B. Br. Mus. IV. p. 188. (1879); Pleske, Reis. Przew. Wiss. Res. I. p. 45. (1889)

Ebből a fajból egy öreg, nyári tollazatú hím fekszik előttünk, melyet Csiki Ernő a tomszki kormányzóságban fekvő Tojanov gorodok tájékán, 1898 július 21-én, lőtt.

Egész hossza mintegy 13 cm. Szárnya 6 6, farka 5·3, csőre 1, csűdje 2·1 cm. hosszú.

Von dieser Art liegt ein altes Männchen im Sommerkleide vor, welches von E. Csiki bei Tojanow gorodok im Gouvernement Tomsk, am 21. Juli 1898 erlegt wurde.

Totallänge ca. 13 cm.; Flügel 6·6, Schwanz 5·3, Schnabel 1, Tarsus 2·1 cm.

Fam. Pycnonotidae.

29. Pycnonotus sinensis (Gmel.).

Muscicapa sinensis Gmel., Syst. Nat. I. p. 942. (1788).

Ixus sinensis Dav. et Oust., Ois. Chine. p. 140. (1877).

Pycnonotus sinensis Sharpe, Cat. B. Br. Mus. IV. p. 149. (1881).

Zichy Jenő gróf e madárfajból egy pekingi preparátortól két hímet vásárolt, melyet Shanghaiban 1894. novemberben gyűjtöttek. Egész hossza mintegy 20·5 cm. Szárnya 8·9—9·4, farka 8·5—9, csőre 1·2—1·4, csűdje 2·2—2·3 cm. hosszú.

Zwei, im November 1894 bei Shanghai erbeutete Männchen dieser Spezies wurden von einem Präparator in Peking gekauft. Totallänge ca. 20·5 cm.; Flügel 8·9—9·4, Schwanz 8·5—9, Schnabel 1·2—1·4, Tarsus 2·2—2·3 cm. lang.

Fam. Paridae.

30. Parus minor Temm et Schl.

Parus minor Temm. et Schl., Faun. Jap. p. 70. tab. 33. (1850); David et Oust., Ois. Chine, p. 278. (1877); Gadow, Cat. B. Br. Mus. VIII. p. 15. (1883).

Egy hím és tojó került Peking környékén terítékre 1898. október havában. Méreteik, cm-ben kifejezve, a következők:

Ein Männchen und ein Weibchen, im October 1898 bei Peking erlegt. Ihre Masse in cm. sind folgende:

		♂	♀	
Egész hossza	.	14	13	Totallänge
Szárny »	.	7·2	7	Flügellänge
Fark »	.	7·1	7	Schwanzlänge
Csőr »	.	1	1	Schnabellänge
Csűd »	.	1·8	1·8	Tarsuslänge

31. Acredula macrura Seeb.

Acredula macrura Seeb., Hist. Br. B. I. p. 487. (1883).
Acredula caudata var. *macrura* Pleske, Przew. Reis. Wiss. Res. II. p. 149. (1894).

A hosszúfarkú czinege eme keleti formájából egy hím példányt szerzett Zichy Jenő gróf Kibort Mihály-tól. Lőtték Krasznojarszk vidékén, 1896. deczember 6-án. Egész hossza mintegy 17 cm. Szárnya 6·7, farka 10·3, csőre 0·6, csűdje 1·5 cm. hosszú.

Ein Männchen dieser orientalischen Form der gem. Schwanzweise wurde von M. Kibort erworben. Dasselbe wurde am 6. December 1896 bei Krasnojarsk erlegt. Totallänge ca. 17 cm.; Flügel 6·7, Schwanz 10·3, Schnabel 0·6, Tarsus 1·5 cm.

Fam. Zosteropidae.

32. Zosterops erythropleura Swinh.

Zosterops erythropleura Swinh, Ibis. 1863. p. 204; David et Oust., Ois. Chine. p. 85. tab. 12. (1877); Gadow, Cat. B. Br. Mus. IX. p. 161. (1884).

Ebből a szép és ritka madárfajból két tojópéldányt szerzett az expedicziő Peking környékén, 1898. október havában.

Egész hossza körülbelül 11·5 cm. Szárnya 6—6·2, farka 4·9, csőre 1—1·1, csűdje 1·4 cm. hosszú.

Zwei Weibchen dieses schönen und seltenen Vogels wurden im October 1898 bei Peking geschossen.

Totallänge ca. 11·5 cm.; Flügel 6—6·2, Schwarz 4·9, Schnabel 1—1·1, Tarsus 1·4 cm. lang.

Fam. Muscicapidae.

33. Terpsiphone Incii (Gould).

Muscipeta Incii Gould, B. As. tab. 4. (1852).
Tchitrea incei David et Oust., Ois. Chine. p. 112. tab. 82. (1877).
Terpsiphone incii Sharpe, Cat. B. Br. Mus. IV. p. 350. (1879).

A mi példányunk, melyet Zichy Jenő gróf Pekingben vásárolt, Shanghaiból (1894. márczius) származik s a typikus gesztenye-

Unser Exemplar, welches Graf E. Zichy in Peking erwarb, stammt aus Shanghai (März 1894) und trägt das typische kasta-

barna tollruházatot viseli. A DAVID és OUSTALET fenn idézett munkájában lerajzolt példánynak tollruházata fehér. De SHARPE szerint (Cat. B. Br. Mus. IV. p. 351) a fehér alak inkább a *T. affinis* fajhoz tartozik.

Az előttünk fekvő typikus példány hossza körülbelől 37·7 cm., melyből farkára 29·2 cm. esik. Szárnya 9·1, csőre (a szájzugtól mérve) 2·2, csűdje 1·5 cm. hosszú.

nienbraune Kleid. Das bei DAVID und OUSTALET (l. c.) abgebildete Exemplar trägt ein weisses Kleid. Nach SHARPE (Cat. B. Br. Mus. IV. p. 351) gehört die weisse Form eher zu *T. affinis*.

Die Totallänge des vorliegenden typischen Exemplars beträgt ca. 37·7 cm., wovon 29·2 cm. auf den Schwanz entfallen. Flügel 9·1, Schnabel (vom Mundwinkel an) 2·2, Tarsus 1·5 cm.

Fam. Laniidae.

34. Lanius schach LINNÉ.

Lanius schach LINNÉ, Syst. Nat. I. p. 136. (1766); DAVID ET OUST., Ois. Chine, p. 95. tab. 75. (1877); GADOW, Cat. B. Br. Mus. IX. p. 262. (1883).

Két példány Shanghaiból; gyűjtetett 1894. anuár havában.

Zwei Exemplare aus Shanghai; im Januar 1898 erbeutet.

35. Lanius bucephalus TEMM. et SCHL.

Lanius bucephalus TEMM. et SCHL., Faun. Jap. tab. 14. (1850); DAVID et OUST., Ois. Chine. p. 98 (1877); GADOW, Cat. B. Br. Mus. IX. p. 270. (1883).

Az expedicziò két fiatal példányt szerzett Peking környékén, 1898, október havában.

Zwei junge Exemplare aus Peking, October 1898.

Fam. Campophagidae.

36. Pericrocotus brevirostris (VIG.).

Muscipeta brevirostris VIG., Proc. Zool. Soc. 1831. p. 43.

Pericrocotus brevirostris DAVID et OUST., Ois. Chine. p. 104. tab. 78. (1877); SHARPE, Cat. B. Br. Mus. IV. p. 79. (1879).

Ebből az érdekes fajból két tojópéldány került terítékre Peking környékén, 1898. október havában.

Zwei Weibchen dieser interessanten Art wurden bei Peking im October 1898 erlegt.

Ordo. ALCEDINIFORMES.

Fam. Alcedinidae.

37. Alcedo bengalensis GMEL.

Alcedo bengalensis GMEL., Syst. Nat. I. p. 450. (1788); DAV. et OUST., Ois. Chine. p. 74. (1877).

Alcedo ispida SHARPE, Cat. B. Br. Mus. XVII. p. 141. (1892) (part)

A közönséges jégmadár eme keleti formájából két nyári példány van előttünk, melyek Shanghai környékén 1895. július

Von dieser orientalischen Form des gemeinen Eisvogels liegen zwei Exemplare im Sommerkleide vor, welche im Juli 1895 bei

havában lövettek. Méreteik, cm.-ben kifejezve, a következők:

Shanghai erlegt wurden. Ihre Masse, in Centimetern, sind folgende:

	Nr. 1.	Nr. 2.	
Egész hossza .	16·2	16·3	Totallänge
Szárny » .	6·9	7·2	Flügellänge
Csőr » .	3·8	3·9	Schnabellänge

Ordo. PICIFORMES.

Fam. Picidae.

38. **Dendrocopus Cissa** (Pall.).

Picus Cissa Pall., Zoogr. Rosso-As. I. p. 412. (1831).
Dendrocopus cissa Hargitt, Cat. B. Br. Mus. XVIII. p. 214. (1890).

A nagy tarkaharkály eme szibériai formájából egy hímet és tojót gyűjtött Csiki Ernő a tobolszki kormányzóságban, a Tobol folyam mellett fekvő Chmelev tatár falunál, 1898. június 29-én.

Eme példányok nem egészen typikusak, mert homlokuk nem tiszta fehér; hasoldaluk azonban tiszta fehér.

Méreteik, cm.-ben kifejezve, a következők:

Von dieser sibirischen Form des grossen Buntspechtes wurde ein Männchen und Weibchen von E. Csiki bei dem Tartarendorfe Chmelew in Gouvernement Tobolsk am 29. Juni 1898 erlegt.

Diese Exemplare sind nicht ganz typisch, denn ihre Stirn ist nicht rein weiss; der Bauch aber ist rein weiss.

Ihre Masse, in cm., sind folgende:

	♂	♀	
Csőr hossza . .	3·1	2·8	Schnabellänge
Szárny » . .	14	13·9	Flügellänge
Fark » . .	10·7	10·2	Schwanzlänge

Ordo. STRIGIFORMES.

Fam. Bubonidae.

39. **Surnia doliata** (Pall.).

Strix doliata Pall., Zoogr. Rosso-As. I. p. 316. (1811).
Surnia doliata Sharpe, Hand-List. I. p. 296. (1899).

A karvalybagolynak eme keleti formáját Kibort Mihálytól szerezte az expediczió Krasznojarszkban. Az illető példány tojó s lövetett az Otroi-hegyen, Krasznojarszk mellett, 1894. november 18-án. Egész hossza körülbelül 38 cm. Szárnya 23·7, farka 18·5 cm. hosszú.

Diese orientalische Form der Sperbereule wurde von M. Kibort in Krasnojarsk erworben. Das betreffende Exemplar ist ein Weibchen, welches am 18. November 1894 auf dem Berge Otroi bei Krasnojarsk erlegt wurde. Totallänge ca. 38 cm.; Flügel 23·7, Schwanz 18·5 cm.

Ordo. ACCIPITRIFORMES.

Fam. Falconidae.

40. Circus melanoleucus (Forst.).

Falco melanoleucus Forst., Ind. Zool. p. 12. tab. 11. (1781).
Circus melanoleucus Sharpe, Hand-List. I. p. 245. (1899).

E kányafajból egy fiatal példányt lőtt Csiki Ernő Transbaikáliában, Novi-Szelenginszk mellett, 1898. augusztus 27-én.

Méreteiről ítélve, tojó. Egész hossza mintegy 53 cm. Szárnya 41·5, farka 25, csőrormója (a viaszhártyával együtt) 4, csűdje 9 cm. hosszú.

Leírása: Fölül barna, feketével, szürkével és fakószínnel tarkázott; a tollak töve fehér. Első evezői sötétbarnák s s feketével harántsávoltak; a szárny alul fehér, az elsőrendű evezők feketével tarkázottak. Farka fölül világos hamúszürke, hegye fehér; alul fehéres-szürke. A madár hasoldala fehér; torkán és begyén azonban hosszanti irányban huzódó barna sávokkal, czombján pedig rőtszinű foltokkal van tarkázva. Csőre sötétbarna; lábai sárgák; karmai feketék.

Ein junges Exemplar erlegte E. Csiki am 27. August 1898 bei Novi-Selenginsk in Transbaikalien.

Nach den Massen zu urtheilen, ist es ein Weibchen. Totallänge ca. 53 cm.; Flügel 41·5, Schwanz 15, Schnabelbug (sammt der Wachshaut) 4, Tarsus 9 cm.

Beschreibung: Oben braun, mit schwarzen, grauen und fahlen Zeichnungen; die Basis der Federn weiss. Schwingen 1. Ordnung dunkelbraun, mit schwarzen Querstreifen; Schwingen 2. Ordnung und ein Theil der Deckfedern bräunlich grau; Flügel unten weiss, Schwingen 1. Ordnnng schwarz gefleckt; Schwanz oben licht aschgrau, die Spitze weiss; unten weisslich grau. Unterseite weiss, an der Kehle und am Kropf mit braunen Längsstreifen, an den Schenkeln mit rostrothen Flecken. Schnabel dunkelbraun; Füsse gelb; Krallen schwarz.

41. Accipiter nisus (Linné).

Falco nisus Linné, Syst. Nat. I. p. 130. (1766).
Accipiter nisus Sharpe, Hand-List. I. p. 252. (1899).

Egy, Shanghaiból származó tojó a következő méreteket adta: egész hossza körülbelül 39 cm.; szárnya 24, farka 19, csőrormója (a viaszhártyával) 2·1, csűdje 6 cm. hosszú.

Ein aus Shanghai stammendes Weibchen zeigt folgende Masse: Totallänge 29 cm., Flügel 24, Schwanz 19, Schnabelbug (sammt der Wachshaut) 2·1, Tarsus 6 cm.

42. Buteo leucocephalus Hodgs.

Buteo leucocephalus Hodgs., Proc. Zool. Soc. 1845. p. 37.
Buteo hemilasius Temm. et Schl. Faun. Jap. p. 18. tab. VII. (1850); Sharpe, Cat. B. Br. Mus I. p. 182. (1874); Dav. et Oust., Ois. Chine. p. 19. tab. 9. (1877).
Buteo leucocephalus Sharpe, Hand-List. I. p. 256. (1899).

Ebből a ritka ölyvfajból Csiki Ernő egy példányt lőtt Bombotu vidékén, Déli-Mongoliában, 1898. szeptember 21-én. Ez a

E. Csiki erlegte ein Exemplar dieser seltenen Art am 21. September 1898 bei Bombotu in der südlichen Mongolei. Nach

példány, méretei után ítélve, tojó. Egész hossza mintegy 68 cm. Szárnya 50, csőrormója (a viaszhártyával együtt) 5·7, csűdje 8 cm. hosszú.

Leírása: Fölül barna, világos vörhenyes fakószínnel szegett tollakkal. Szárnya barna, az elsőrendű evezők sötétbarnák; alul a szárny fehér, a tollak hegye sötétbarna; alsó szárnyfedői barnák és vörhenyes-fakószinűek; farka barna, 11—12 sötétbarna harántsávval; a tollak nyele s a belső zászlójuk nagy része fehér, hegyük vörhenyesbe árnyalódik; farka alul fehéresszürke, a tollak hegyén vörhenyesbe hajlik. A madár hasoldala sárgás-fakóba játszó fehér, torkán, begyén és hasa oldalán barnával tarkázott; czombtollai barnák; csőre és karmai feketék; lábai sárgák.

den Massen zu urtheilen, ist es ein Weibchen. Totallänge ca. 68 cm.; Flügel 50, Schwanz 29, Schnabelbug (sammt der Wachshaut) 5·7, Tarsus 8 cm.

Beschreibung: Oberseite braun, die Federn lichtröthlich fahl gesäumt. Flügel braun, Schwinger 1. Ordung dunkelbraun; Unterseite der Flügel weiss, die Spitze der Federn dunkelbraun; die unteren Flügeldeckfedern braun und röthlich fahl; Schwanz braun, mit 11—12 dunkelbraunen Querbinden; Schaft und innere Fahne der Federn zum grossen Theile weiss, an der Spitze röthlich angeflogen. Unterleib weiss mit fahlgelblichem Anflug, Kehle, Kropf und Seiten des Bauches braun gezeichnet; Hosen braun; Schnabel und Krallen schwarz; Füsse gelb.

43. **Falco subbuteo** Linné.

Falco subbuteo Linné, Syst. Nat. I. p. 127. (1766); Sharpe, Hand-List. I. p. 274. (1899).

Egy hím példány Kibort Mihály gyűjteséből. Lőtték 1895. június 7-én Krasznojarszk körül.

Ein bei Krasnojarsk am 7. Juni 1895 erlegtes Männchen wurde von M. Kibort erworben.

Ordo. ANSERIFORMES.

Fam. Anatidae.

44. **Aex galericulata** (Linné).

Anas galericulata Linné, Syst. Nat. I. p. 206. (1766).

Aix galericulata Boie, Isis. 1828. p. 329.

Aex galericulata Sclat., List. Vert. An. 8-th ed. p. 438. (1889); Salvadori, Cat. B. Br. Mus. XXVII. p. 76. (1895); Sharpe, Hand-List. I. p. 209. (1899).

A három hím példány, melyet az expedicziő Khinában szerzett, Cha-Sing-ből származik és 1895 deczember havában övetett.

Die vorliegenden drei Männchen stammen aus Cha-Sing in China und wurden im December 1895 geschossen.

45. **Nettium crecca** (Linné).

Anas crecca Linné, Syst. Nat. I. p. 204. (1766).

Nettion crecca Salvadori, Cat. B. Br. Mus. XXVII. p. 243. (1895).

Nettium crecca Sharpe, Hand-List. I. p. 218. (1899).

A csörgőkacsából Csiki Ernő három hímet és egy tojót hozott terítékre a Volga-deltában, 1898. április 25—27-én.

Drei Männchen und ein Weibchen, von E. Csiki am 25—27. April 1898 im Wolga-Delta erbeutet.

Ordo. ARDEIFORMES.

Fam. Ardeidae.

46. Ardeola Bacchus Bonap.

(Tab. V.)

Buphus Bacchus Bonap., Consp. Gen. Av. II. p. 127. (1855).
Ardeola bacchus Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 211. (1898); Hand-List. I. p. 202. (1899).

Ebből a szép gémfajból két, Shanghai-ból származó s 1894. szeptemberben lőtt példányt szerzett be az expediczió. Minthogy a Zichy-féle expedicziò gyűjtésében lévő madarak közül ez az egyetlen faj, mely még képben nincs megörökítve, leírásán kívül a mellékelt V. táblán adjuk természet után készült színes rajzát is.

Leírása: Feje, nyaka és begye gesztenyebarna, begytollain lilaszinű fuvalattal; torka hófehér, s e szín keskeny vonalban lehúzódik a nyak elejére. Háta és dísztollai feketék, kékes-szürke fuvalattal. Szárnya, farka és hasa fehér.

Sharpe közlése szerint (Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 211) a csőr csúcsa friss korában fekete, hátralevő része sárga, s ez a szín csőr töve felé kékbe árnyalódik; arczának csupasz része és az alsó káva töve zöldes-sárga; lábai halavány narancssárgák s csűdjei helyenként rózsaszínbe árnyalódnak; karmai barnás-zöldek; szemei világossárgák.

Die Expedition erwarb von diesem schönen Reiher zwei, im September 1894 bei Shanghai erlegte Exemplare. Da diese Species bisher noch nirgends abgebildet ist, so geben wir nebst der Beschreibung auf Tafel V. auch eine nach der Natur angefertigte Abbildung derselben.

Beschreibung: Kopf, Hals und Kropf kastanienbraun, die Kropffedern mit einem lilafarbigen Anflug; Kehle schneeweiss, welche Farbe sich in einem schmalen Streif bis zum Anfang des Halses erstreckt. Rücken- und Schmuckfedern schwarz, mit bläulich grauem Anflug. Flügel, Schwanz und Bauch weiss.

Nach Sharpe (Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 211.) ist der Schnabel in frischem Zustande an der Spitze schwarz, an den übrigen Theilen gelb, gegen die Basis bläulich angelaufen; der kahle Theil des Gesichtes und die Basis des Unterschnabels grünlich gelb; Füsse blass orangegelb; Tarsen stellenweise ins Rosenrothe spielend; Krallen bräunlich grün; Augen hellgelb.

47. Dupetor flavicollis (Lath).

Ardea flavicollis Lath., Ind. Orn. II. p. 701. (1790).
Dupetor flavicollis Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 247. (1898); Hand-List. I. p. 203. (1899).

Zichy Jenő gróf ebből a nagy földrajzi elterjedésnek örvendő fajból egy példányt szerzett Khinában, melyet Shanghai-ban 1892. szeptember havában lőttek.

E faj földrajzi elterjedése, Sharpe kimutatása szerint (Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 248) Dél- és Közép-Khinától Birmán át a Maláji-félsziget, Szumatra, Jáva, Borneo, a Philippini-szigetek és Celebes. Előfordul még Sind-ben, Kelet-India délnyugati részében, sőt Ceylonban is.

Von dieser weitverbreiteten Art liegt ein Exemplar vor, welches im September 1892 bei Shanghai erlegt wurde.

Die geographische Verbreitung dieses Vogels erstreckt sich nach Sharpe (Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 248) von Süd- und Central-China, über Birma und die Malayische Halbinsel bis nach Sumatra, Java, Borneo, Celebes und die Philippinen. Sie kommt auch in Sind, im südwestlichen Theile Ostindiens und sogar in Ceylon vor.

Ordo. GRUIFORMES.

Fam. Gruidae.

48. **Grus japonensis** (P. L. S. Müll.).

Ardea japonensis P. L. S. Müll., Syst. Nat. Suppl. p. 110. (1776).
Grus japonensis Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXIII. p. 258. (1894); Hand-List. I. p. 176. (1899).

Zichy Jenő gróf Khinában való tartózkodása alatt a japáni darunak egy szép példányát szerzé. E példányt 1896. májusban Koreában lőtték.

Der japanische Kranich wurde von der Expedition in einem schönen Exemplar heimgebracht, welches im Mai 1896 in Korea erlegt wurde.

Ordo. CHARADRIIFORMES.

Fam. Charadriidae.

49. **Limonites Temmincki** (Leisl.).

Tringa Temminckii Leisler, in Bechst. Nat. Deutschl. Nachtr. II. p. 78. (1812).
Limonites temmincki Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXIV. p. 555. (1896); Hand-List. I. p. 163. (1899).

Egy hím példány Krasznojarszkból, 1891. augusztus 31-iki dátummal, Kibort Mihály gyűjtéséből.

Ein Männchen aus der Ausbeute von M. Kibort; am 31. August 1891 bei Krasnojarsk erlegt.

50. **Pelidna alpina** (Linné).

Tringa alpina Linné, Syst. Nat. I. p. 249. (1766).
Pelidna alpina Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXIV. p. 602. (1896); Hand-List. I. p. 164. (1899).

Egy, Kibort Mihálytól szerzett tojó; 1893. augusztus 24-én lövetett Krasznojarszk mellett.

Ein von M. Kibort erworbenes Weibchen, am 24. August 1893 bei Krasnojarsk erlegt.

Ordo. LARIFORMES.

Fam. Laridae.

51. **Sterna fluviatilis** Naum.

Sterna fluviatilis Naum., Isis. 1819. p. 1847; Saunders, Cat. B. Br. Mus. XXV. p. 54. (1896); Sharpe, Hand-List. I. p. 135. (1899).

Csiki Ernő 1898. június 29-én egy példányt lőtt a Tobol folyó mellett fekvő Chmelev tatár falunál a tobolski kormányzóságban.

E. Csiki erlegte am 29. Juni 1898 ein Exemplar bei dem an Flusse Tobol liegenden Tartarendorfe Chmelew im Gouvernement Tobolsk.

52. **Larus canus** Linné.

Larus canus Linné, Syst. Nat. I. p. 224. (1766); Saunders, Cat. B. Br. Mus. XXV. p. 277. (1896); Sharpe, Hand-List. I. p. 142. (1899).

Egy példány a tobolszki kormányzóságban fekvő Jarovszkaja mellől; lőtte Csiki Ernő 1898. június 29-én.

Ein Exemplar von Jarowskaja in Gouvernement Tobolsk; von E. Csiki am 29. Juni 1898 erlegt.

Ordo. PODICIPEDIFORMES.

Fam. Podicipedidae.

53. **Proctopus nigricollis** (Brehm).

Podiceps nigricollis Brehm, Handb. Vög. Deutschl. p. 963. (1831); Ogilvie-Grant, Cat. B. Br. Mus. XXVI. p. 532. (1898).

Proctopus nigricollis Sharpe, Hand-List. I. p. 114. (1899).

Egy példány a Volga-deltában fekvő Tizsan-ból, hol Csiki Ernő 1898. április 25-én lőtte.

Ein Exemplar wurde bei Tischan im Wolga-Delta am 25. April 1898 von E. Csiki geschossen.

Ordo. RALLIFORMES.

Fam. Rallidae.

54. **Porzana porzana** (Linné).

Rallus porzana Linné, Syst. Nat. I. p. 262. (1766).

Porzana porzana Sharpe, Cat. B. Br. Mus. XXIII. p. 93. (1894); Hand-List. I. p. 101. (1899).

Egy hím példány Krasznojarszk mellől, 1894. május 19-iki dátummal, Kibort Mihály gyűjtéséből.

Ein Männchen aus den Materialien von M. Kibort, der es am 19. Mai 1893 bei Krasnojarsk erlegte.

Ordo. GALLIFORMES.

Fam. Phasianidae.

55. **Tetraogallus altaicus** (Gebl.).

Perdix altaicus Gebler, Bull. Sci. Acad. St. Petersb. I. p. 31. (1837).

Tetraogallus altaicus Ogilvie-Grant, Cat. B. Br. Mus. XXII. p. 110. (1893); Sharpe, Hand-List. I. p. 22. (1899).

Ebből a szép és ritka fajdból egy hím példányt ajándékozott az expedicziónak Kibort Mihály, a ki azt 1897. deczember havában Dél-Szibériában, a Szaján-hegységben lőtte. Mellékelte egyszersmind a madár begyét teli tartalommal, mely megüti az ökölnyi nagyságot és csupa növényi anyagokból áll; mellékelte ezenkívül egy kis üvegben azokat a kavicsokat, melyeket a madár gyomrában talált.

Ein Männchen dieses schönen uud seltenen Vogels wurde der Expedition von M. Kibort geschenkt, der dasselbe im December 1897 im Sajan-Gebirge erlegte. Er übergab auch dessen Kropf sammt Inhalt; derselbe ist faustgross und enthält lauter vegetabilische Stoffe. Ausserdem fügte er auch jene Kieselsteinchen bei, welche im Magen des Vogels gefunden wurden.

56. **Chrysolophus pictus** (Linné).

Phasianus pictus Linné, Syst. Nat. I. p. 272. (1766).

Chrysolophus pictus Ogilvie-Grant, Cat. B. Br. Mus. XXII. p. 339. (1893); Sharpe, Hand-List. I. p. 38. (1899).

Zichy Jenő gróf az aranyfáczánnak egy szép hím példányát szerezte meg, melyet Szecsuen dél-khinai tartományban 1893. április havában lőttek.

Graf E. Zichy erwarb in Peking ein schönes Männchen, welches in der Provinz Setschuen in Süd-China im April 1893 erlegt wurde.

CSÚSZÓMÁSZÓK ÉS KÉTÉLTŰEK.

MÉHELY LAJOS TANÁRTÓL.

REPTILIEN UND AMPHIBIEN.

VON

PROF. L. MÉHELY.

CSÚSZÓMÁSZÓK ÉS KÉTÉLTŰEK.

Habár az utazás eredeti czélja és menete nem kedvezett a gerinczes állatok gyűjtésének, a nemes gróf és zoológus-kisérője, Csiki Ernő, mégis rendkívül érdekes gyík-, kígyó- és békagyűjteményt szereztek össze. A tudományban a gyűjtött fajoknak mindegyike ismeretes; azonban ezekről a fajokról táplált ismereteink korántsem mondhatók annyira befejezetteknek, hogy újabb észleletek javukra ne válnának, sőt épen a Zichy-féle expedicziő ázsiai gyűjtése teszi lehetővé, hogy egyes fajok képe teljes tisztaságban domborodjék ki előttünk. Így a *Phrynocephalus frontalis* Strauch-nak a Gobi sivatagon gyűjtött példányai kitünő szolgálatot tettek ennek a fajnak az ugyancsak mongoliai *Phrynocephalus versicolor* Strauch-tól való megkülönböztetésére. Kiválóan érdekesek a Khinai falon gyűjtött *Eremias Brenchleyi* Günth. s a mocsári béka (*Rana arvalis* Nilss.) szibériai példányai is, a mennyiben részben a fajismeret, részben a földrajzi elterjedés szempontjából szolgáltattak újabb adatokat. A gyűjtött fajok száma mindössze 19, és pedig csúszómászó: 13, kétéletű: 6.

REPTILIEN UND AMPHIBIEN.

Wenn auch der ursprüngliche Zweck und der Gang der Reise das Sammeln von Wirbelthieren nicht begünstigte, so wurde vom edlen Grafen und seinem zoologischen Begleiter, E. Csiki, dennoch eine recht interessante Ausbeute von Kriechthieren und Lurchen heimgebracht. In der Wissenschaft sind alle gesammelten Arten bekannt, unsere über dieselben gepflogenen Kenntnisse sind aber noch durchaus nicht dermassen abgeschlossen, dass neuere Beobachtungen denselben nicht zu Gute kommen sollten, vielmehr ermöglicht es gerade die asiatische Ausbeute der Graf Zichy'schen Expedition, dass sich das Bild einiger Arten in voller Klarheit vor unseren Augen entrollt So haben die in der Wüste Gobi gesammelten Exemplare von *Phrynocephalus frontalis* Strauch ausgezeichnete Dienste für die Unterscheidnng dieser Art von dem ebenfalls mongolischen *Phrynocephalus versicolor* Strauch geleistet. Auch die auf der Chinesischen Mauer erbeuteten Exemplare von *Eremias Brenchleyi* Günth. und die sibirischen Stücke von *Rana arvalis* Nilss. beanspruchen unser volles Interesse, da sie theils zu der Artkenntniss, theils zu der geographischen Verbreitung neuere Beiträge geliefert haben. Die Anzahl der gesammelten Arten beträgt im Ganzen 19, und zwar 13 Kriechthiere und 6 Lurche.

Classis. REPTILIA.

Ordo. SQUAMATA.

Subordo. *Lacertilia.*

Fam. Geckonidae.

1. Gecko japonicus Dum. et Bibr.

(Tab. VI. fig. 1—2.)

Platydactylus japonicus Duméril et Bibron, Erpétol. génér. III. p. 337. (1836).

Platydactylus jamori Schlegel, Fauna Japon., Rept. p. 103. tab. II. fig. 1—4. (1838).

Gecko japonicus Günther, Rept. Brit. Ind. p. 103. (1864); Boulenger, Catal. Liz. Brit. Mus. I. p. 188. (1885); Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1894. p. 143.

Egy hím és két nőstény példány Pekingből, hol Csiki Ernő 1898. október 11-én egy ház falán fogta.

A fentebb jelzett leírásokhoz a következő kiegészítő adatokkal járulhatok.

A nőstények 2., 3. és 4. lábujja közt kicsiny kötőhártya van, melynek a himen nyoma is alig látszik. A csaknem köralakú orrlyuk szélét öt paizs érinti, ú. m. elül az orrcsúcspaizs (*sc. rostrale*), felül egy felső orrpaizs (*sc. supranasale*), hátul két egymáson fekvő s meglehetősen egyforma nagyságú hátsó orrpaizs (*sc. postnasalia*) és alul az első felső ajakpaizs (*sc. supralabiale* I). E helyen meg kell jegyeznem, hogy Schlegel rajzán az orrlyuk távol áll az orrcsúcspaizstól (tab. II. fig. 3), holott az előttem fekvő példányokon az orrcsúcspaizs felső-külső sarka elég hosszú éllel érinti az orrlyukat. A magasságánál kétszer szélesebb orrcsúcspaizs felső, kettős ívben kikanyarított széléhez két sokszögű felső orrpaizs csatlakozik, melyek az egyik nőstényen elül érintkeznek, a másik nőstényen s a hímen elül egy s e mögött még két pikkelyke által vannak elválasztva. A felső ajakpaizsok száma bal és jobb felől 8—9, 10—11, 11—9, az alsóké 8—9, 9—9, 9—10. Az állcsúcspaizs (*sc. mentale*) hátsó két legrövi-

Ein Männchen und zwei Weibchen von Peking, wo sie E Csiki am 11. October 1898 an der Mauer eines Gebäudes erbeutete.

Die in der Synonymie aufgeführten Beschreibungen kann ich folgendermassen ergänzen.

Zwischen der 2., 3. und 4. Zehe des Weibchens befindet sich eine kleine Bindehaut, von welcher beim Männchen kaum eine Spur vorhanden ist. Der Rand des fast kreisrunden Nasenloches wird von fünf Schildchen berührt, nämlich vorn vom *Rostrale*, oben von einem *Supranasale*, hinten von zwei übereinander gelagerten und ziemlich gleich grossen *Postnasalia* und unten von dem ersten *Supralabiale*. An dieser Stelle möchte ich bemerken, dass in der Abbildung von Schlegel (tab. II. fig. 3) das Nasenloch vom Rostrale entfernt liegt, an meinen Exemplaren hingegen die obere äussere Ecke des Rostrale mit einer ziemlich langen Kante das Nasenloch berührt. An dem oberen, doppelt ausgeschweiften Rand des doppelt so breiten als hohen Rostrale setzen sich zwei polygonale Supranasalia an, die bei dem einen Weibchen vorn zusammenstossen, hingegen bei dem anderen Weibchen und Männchen vorn durch ein Schüppchen und hinter demselben noch durch zwei derselben getrennt werden. Die Anzahl der Supralabialia beträgt links und rechts 8—9, 10—11, 11—9, die der Sublabialia 8—9, 9—9 und 9—10. An die hinteren kürzesten Seiten des Kinnschildes legen

debb oldalához két hosszúkás, szabálytalan ötszögű állpaizs (*sc. inframaxillaria*) csatlakozik, melyet hátra- és kifelé kisebbedő paizsok vesznek körül; az állpaizsok a hímen hosszabbak (VI. tábla, 1. ábra), a nőstényeken rövidebbek, szélességüknél alig hosszabbak (VI. tábla, 2. ábra). A hátoldal pikkelyezése mind a három példányon más és más. A hím példány hátoldalát teljesen egynemű, nagyon apró, szemcseszerű pikkelyek borítják; az egyik nőstény példány hátán az egyszerű szemcsézés közül kerekded, nagyobb bibircsek emelkednek ki, melyek mintegy tíz, nagyon szabálytalan hosszanti sorba rendezkednek, a másik nőstényen ezek a bibircsek nagyon aprók és számuk is kevesebb. Ezen az alapon a hím a GÜNTHER-féle *Gecko subpalmatus*-ra (Rept. Brit. Ind. p. 104. tab XII. fig. B.) emlékeztet, az első nőstény a *Gecko japonicus* typikus példánya, a második nőstény pedig a GÜNTHER-féle *Gecko Swinhonis*-hoz (Rept. Brit. Ind. p. 104. tab. XII. fig. A) hasonlít. Ha az a bélyeg, melylyel BOULENGER a *Gecko Swinhonis* GÜNTH. leírását kiegészítette, t. i., hogy az állpaizsok távol állnak egymástól («widely separated»), állandó, úgy ezt a fajt a *Gecko japonicus*-szal csakugyan nem lehet egyesíteni, azonban a *Gecko subpalmatus* GÜNTH. valószinűleg azonos a *Gecko japonicus*-szal.

Példányainkra visszatérve megemlítendő, hogy az egyik nőstény ép farkának alsó oldalán egy szélesebb középső paizs-sor tünik ki, a paizsok azonban nagyon szabálytalanok, közülök számos hosszában kettéoszlott, a másik nőstény megújult farkát hasonló paizsok födik, a hím megújult farkának alsó oldalán pedig szabálytalan, kisebb paizsok fekszenek. A hím alfelrése előtt nagyon széles ∧-alakban álló kilencz mirigyszájadék ötlik fel, négy

sich zwei längliche, unregelmässig pentagonale *Inframaxillaria* an, welche von Schildchen umgeben sind, welche nach aussen und hinten an Grösse immer mehr abnehmen. Die Inframaxillaria sind beim Männchen länger (Taf. VI. Fig. 1), bei den Weibchen kürzer, kaum länger als breit (Taf. VI. Fig. 2). Die Beschuppung des Rückens ist an allen drei Exemplaren verschieden. Die Rückenseite des Männchens ist mit vollkommen gleichförmigen, sehr kleinen, körnchenartigen Schüppchen bedeckt; das eine Weibchen besitzt zwischen den gleichartigen Schuppen in etwa zehn sehr unregelmässige Längsreihen gestellte, rundliche, grössere Warzenschuppen, die bei dem anderen Weibchen sehr klein und in geringerer Anzahl vorhanden sind. Grund dessen erinnert das Männchen an den GÜNTER'schen *Gecko subpalmatus* (Rept. Brit. Ind. p. 104. tab. XII. fig. B), dagegen ist das erste Weibchen ein typisches Stück von *Gecko japonicus*, wogegen das zweite dem *Gecko Swinhonis* GÜNTH. (Rept. Brit. Ind. p. 104. tab. XII. fig. A) ähnlich ist. Im Falle der Charakter, mit welchem G. A. BOULENGER die Beschreibung des *Gecko Swinhonis* GÜNTH. vervollständigt hat, nämlich, dass die Inframaxillaria von einander entfernt stehen («widely separated»), constant ist, so kann diese Art mit *Gecko japonicus* thatsächlich nicht vereinigt werden, der *Gecko subpalmatus* GÜNTH. ist jedoch wahrscheinlich mit *Gecko japonicus* identisch.

Auf unsere Exemplare zurückkommend, will ich noch hervorheben, dass auf der unteren Schwanzseite des einen Weibchens eine breitere, mediane Schilderreihe hervortritt, die Schilde sind aber sehr unregelmässig, viele sind der Länge nach getheilt. Der regenerirte Schwanz des zweiten besitzt an der Unterseite ganz ähnliche, dem ersten Falle entsprechende Schilde, während am regenerirten Schwanze des Männchens unregelmässige, kleinere Schilde liegen. Vor der Analöffnung des Männchens liegen in der Form eines sehr brei-

a jobb- s öt a baloldalon; e mirigyszájadékok gyenge nyomait a nőstényeken is megtaláljuk. A kiduzzadt farktő két oldalán a hímen 3—3 erőteljes bibircs látható, az egyik nőstényen ugyanott csak 2—2 áll, a másikon pedig 3—3, de ezekhez belülről ismét három kisebb szemölcs csatlakozik. E bibircsek száma nagyon ingadozó; SCHLEGEL a leírásában hármat mond, de rajza e mellett még három kisebbet tüntet fel; BOETTGER egy Shanghaiból származó hímen hármat, egy ugyanoda való nőstényen kettőt s e mellett még három kisebbet talált.

A hátoldal szinezete egynemű hamuszürke, finom pettyezéssel, a fejtetőn barnás felhőzettel s a háton három sorban halvány barna foltokkal, melyek közül 6—7 (némikép félholdalakú) a hát középvonalában s ugyanannyi vagy kevesebb a hát oldalszélén fekszik. Az ép fark belső oldalán 9—10 barnás harántpánt van. A hasoldal sárgás-fehér; a hím torka és hasa szélén gyér barna pettyezés tünik fel.

ten ∧-s 9 Drüsenporen, und zwar 4 rechts und 5 links; eine schwache Andeutung derselben ist auch bei den Weibchen bemerkbar. Zu beiden Seiten der aufgetriebenen Schwanzbasis des Männchens stehen je drei kräftige Tuberkeln, bei dem einen Weibchen ebendaselbst nur je zwei, bei dem zweiten je drei, an welche sich aber an der Innenseite noch drei kleinere Höckerchen anschliessen. Diese Tuberkel sind sehr variabel. SCHLEGEL giebt in der Beschreibung drei an, aber seine Abbildung zeigt noch drei kleinere; Dr. BOETTGER fand an einem Männchen aus Shanghai drei, am Weibchen zwei und daneben noch drei kleinere.

Farbenkleid. Die Rückenseite ist gleichmässig aschgrau, mit feinen Tupfen besetzt, der Oberkopf mit brauner, wolkenartiger Zeichnung und der Rücken mit in drei Längsreihen geordneten hellbraunen Flecken bestanden, von denen 6—7 (etwa halbmondförmige) in der Medianlinie und eben so viele oder weniger zu beiden Seiten des Rückens liegen. Auf der Oberseite des unversehrten Schwanzes befinden sich 9—10 bräunliche Querbänder. Die Bauchseite ist gelblich-weiss; der Kehlrand und Bauchrand des Männchens mit zerstreuter brauner Tüpfelung besetzt.

Fam. Agamidae.

2. Agama caucasica EICHW.

Stellio caucasicus EICHWALD, Fauna Casp.-Caucas. p. 100. tab. XIII. fig. 1—8. (1841); BLANFORD, East Persia II. p. 322. tab. XX. fig. 1. (1876); BOETTGER in RADDE Fauna und Flora südw. Caspi-Geb. p. 61. (1886).

Stellio persicus ANDERSON, Proc. Zool. Soc. 1872. p. 382. fig. 4.

Agama caucasica BOULENGER, Catal. Liz. I. p. 367. (1885); BOETTGER, Zool. Jahrb. III. Abth. f. System. p. 890. (1888).

Egy hím példány Ichnyevi környékéről (Athéne-völgy, Transkaukázia), mely teljesen megegyezik BLANFORD élethű rajzával és BOULENGER gondos leírásával, csakhogy a hát közepén a válltól a fark tövéig húzódó kilencz pikkelysor lapos

Ein männliches Exemplar von Ichnjevi (Athene-Thal in Transkaukasien), welches vollkommen der lebensgetreuen Abbildung BLANFORD's und der sorgfältigen Beschreibung BOULENGER's entspricht, mit dem einzigen Unterschiede, dass die in der Mitte des Rückens liegenden, von der Schulter

pikkelyei, ép úgy, mint a BOETTGER-től leírt Jagly-olumi hím példányokon, éles gerinczet viselnek.

bis zur Schwanzbasis verlaufenden 9 Schuppenreihen — ähnlich wie bei den von Dr. BOETTGER besprochenen Stücken von Jagly-olum — scharfgekielt erscheinen.

3. Phrynocephalus frontalis STRAUCH.

(Tab. VI. fig. 3—8.)

Phrynocephalus frontalis STRAUCH, Voyage Przewalski, Rept. p. 15. tab. III. fig. 1. (sec. BOULENGER); BOULENGER, Catal. Liz. I. p. 875. (1885).

Számos példány a Gobi sivatag több pontjáról (Szair-uszu, Szucsi, Naran, Tuguruk, Olon-chuduk).

A kezeim közt levő példányok feje meglehetősen domború ívben ereszkedik le előfelé. Az orrlyukak elül állnak s kissé fölfelé tekintenek. A lábszár hossza a fej hosszával egyenlő; a fark hossza a törzs hosszának kétszeresénél valamivel rövidebb. A fark töve kiszélesedett és lapított, a kiszélesedés mögött hirtelen keskenyedő s azután fokozatosan elvékonyodó.

A fej tetejét *lapos*, vagy középső részükön gyenge élben kiemelkedő pikkelyek födik, melyek a szemek fölött a legkisebbek (körülbelül oly nagyok, mint a hát középvonalában fekvők), az orrlyukak mögött fekvők nagyobbak s a nyakszirten levők még inkább kiszélesedettek. Nevezetes és a fajra nézve jellemző tulajdonságnak tartom, hogy a nyakszirten, a harmadik szem nyoma mögött, sokszögű, nagy és mindig *lapos* pikkelyek fekszenek, melyek közül ugyan többnyire két nagyobb, de mindig *lapos* pikkely válik ki, mely soha sem emelkedik ki csapalakúan (VI tábla, 3. ábra). Az orrpaizsokat (*sc. nasalia*) három hosszantmenő paizs-sor választja el egymástól; az egyes sorok paizsai meglehetősen *egyforma szélesek* és *laposak* (VI. tábla, 5. ábra). A hát pikkelyezése egyneműnek mondható, de csak bizonyos megszorítással, a mennyiben a pikkelyek

Zahlreiche Exemplare von verschiedenen Punkten der Wüste Gobi (Sair-ussu, Sutschi, Naran, Tuguruk und Olon-chuduk).

Die Oberfläche des Kopfes fällt in concavem Bogen nach vorn ab. Die Nasenlöcher stehen vorn und sind etwas nach oben gerichtet. Die Länge des Schienbeins ist mit der Kopflänge gleich. Die Schwanzlänge ist etwas kürzer als die doppelte Rumpflänge. Die Schwanzbasis ist verbreitert und abgeflacht, hinter der Verbreiterung jäh verschmälert und dann allmählig verjüngt.

Die Oberseite des Kopfes wird von *flachen*, oder im mittleren Theile in schwachem Kiel erhabenen Schuppen bedeckt; die ober den Augen liegenden sind am kleinsten (ungefähr so gross wie die in der Medianlinie des Rückens liegenden), die hinter den Nasenlöchern gelegenen nehmen an Grösse zu, und die in der Nackengegend befindlichen sind noch mehr verbreitert. Ich betrachte es für ein wichtiges und die Art charakterisirendes Merkmal, dass hinter der Spur des Parietalauges grosse, polygonale und beständig *flache* Schuppen liegen, von welchen zwar meistens zwei grössere, jedoch immer *flache* Schuppen hervortreten, die sich niemals zapfenartig erheben (Taf. VI. Fig. 3). Die Nasalia sind durch drei Längsreihen von Schuppen getrennt; die einzelnen Schuppen dieser Reihen sind von ziemlich *gleicher Breite* und *flach* (Taf. VI. Fig. 5). Die Beschuppung des Rückens kann gleichmässig genannt werden, jedoch nur mit einer gewissen Einschränkung, da sich nur

nek csak egy része simúl le a hátra, ellenben a fekete rajzokban állók hátsó csúcsukkal felhajlanak s apró, szögalakú csúcsokat képezve egyenlőtlenné teszik a hát pikkelyezését. A hát középvonalában fekvő szélesebb és lapos pikkelyek a legtöbb példányon *nagyon gyengén gerinczesek*, számos példányon *teljesen simák*. A torok- és haspikkelyek teljesen laposak; a mell pikkelyei a legtöbb példányon *elég erőteljes* s a pikkely hátulsó sarka mögött finom tűalakú csúcsba nyújtott *gerinczet* hordanak, azonban ez a hosszanti gerincz számos esetben *alig vehető ki*. A fark hátát a tőben levő szélesedés mögött erőteljes gerinczezésű pikkelyek borítják. A 3. és 4. hátsó lábujj külső széle *nagyon erőteljesen, éles csúcsokkal rojtozott*, azonban megjegyzendő, hogy az ujjak belső oldalán is teljesen hasonló, csak *gyengébb* rojtozás tünik ki.

A test felső oldalának alapszine többnyire hamvas-szürke, mely egyes példányokon kékes-szürkévé fokozódik; ritkábban sárgás-barna. Az alapszinbe szabálytalan, vastagszálú, téglavörös reczézet vegyül, melyből fekete-barna szegélyű és belül is fekete-barnával pettyezett sötét foltok válnak ki. A sötét foltok alakja, terjedelme és elhelyezése ugyan meglehetősen ingadozó, a legtöbb példányon azonban a következő, egységes alapminta vehető ki. A nyakszirten egy rövid, hosszúkás csík áll, melyet hátra felé ívalakúan széthajló, két hosszúkás folt fog közre; a vállak közt egy pár kicsiny s a háton egymás mögött három pár nagyobb, szabálytalan s a hát középvonalában össze nem olvadó folt fekszik; a fark tövén egy pár apróbb s e mögött 7—9 nagyobb páros folt fekszik, melyek páronkint, már a másodiktól kezdve, vízszintesen, vagy ferdén

ein Theil der Schuppen der Rückenfläche anschmiegt, hingegen die in der schwarzen Zeichnung befindlichen mit ihren hinteren Spitzen aufwärts gebogen erscheinen, wodurch kleine stiftförmige Spitzen entstehen und die Beschuppung des Rückens ungleichartig gestalten. Die in der Medianlinie des Rückens liegenden breiteren und flachen Schuppen sind bei den meisten Exemplaren *sehr schwach gekielt*, an vielen sogar *vollkommen glatt*. Die Kehl- und Bauchschuppen sind ganz flach, die Brustschuppen hingegen bei den meisten Stücken mit einem *ziemlich kräftigen* und hinter der hinteren Ecke der Schuppe in eine feine Spitze ausgezogenen *Kiele* versehen. Bei vielen Exemplaren ist jedoch der Kiel *kaum wahrzunehmen*. Die obere Schwanzseite wird hinter der Verbreiterung an der Basis von kräftig gekielten Schuppen bedeckt. Der äussere Rand der 3. und 4. Zehe ist *sehr kräftig, mit scharfen Spitzen gefranst*, es ist jedoch zu bemerken, dass auch die innere Seite derselben ähnliche, wenngleich schwächere Fransen trägt.

Farbenkleid. Grundfärbung der Oberseite meist aschgrau, an einigen Stücken bläulich-grau, seltener gelblich-braun. Auf diesem Grundtone erscheint eine unregelmässige, aus dicken Fäden bestehende, ziegelrothe Retikulirung, aus welcher schwarz umrandete und auch innerhalb schwarz getupfte, dunkle Flecke hervortreten. Die Gestalt, Ausdehnung und Lage der dunklen Flecke ist zwar ziemlich variabel, an den meisten Exemplaren ist jedoch der folgende Grundtypus wahrzunehmen. Am Nacken steht ein kurzer, länglicher Streif, der im hinteren Theile von zwei länglichen, bogig divergirenden Flecken umgeben wird; zwischen den Schultern liegen ein Paar kleine und auf dem Rücken hintereinander drei Paar grössere, unregelmässige, in der Medianlinie nicht zusammenstossende Flecke; auf der Schwanzbasis folgen ein Paar kleinere und hinter denselben 7—9 grössere paarige Flecke, welche schon vom zweiten Paare an in horizontaler oder schräger

harántul összeolvadnak. A mellső s hátsó végtagok felszine hasonló foltokkal harántul pántozott s az öreg hímek fején is hasonló, a szemhéjak fölött ferde csíkokba rendezkedett foltok lépnek fel (VI. tábla 7. ábra). A sötét foltok száma némely példányokon tetemesen megszaporodik, más esetben pedig a foltok nagyon összezsugorodnak (VI. tábla 8. ábra). A törzsnek mind a két oldalán, a vállizület, illetőleg a hónaljgödör mögött egy-egy élénk, karminvörös szinű, kerekded folt fekszik. A test alsó oldala sárgás-fehér. A fark alsó szinét 4—6 fekete, hátrafelé mindinkább szélesedő harántpánt szeli át; az utólsó, legszélesebb a fark hegyéig terjed. A fiatalok nagyon hasonló szinezetűek, csakhogy a hátoldal sötét foltjai gyakran kisebb részekre bomlanak fel, olykor a páros foltok pántokká egyesülnek, a fark alsó oldala (eleven állatokon valószinűleg az egész hasoldal) élénk czitromsárga, a sötét harántpántok pedig nagyon mély feketék.

Richtung paarweise verschmelzen. Die Ober- und Unterseite der Gliedmassen ist mit ähnlichen Flecken quer gebändert und auf der oberen Kopfseite alter Männchen treten ober dem Augenlide gleichfalls ähnliche, in Querstreifen geordnete Flecke auf (Taf. VI. Fig. 7). Die Anzahl der dunklen Flecke vermehrt sich an manchen Exemplaren beträchtlich, in anderen Fällen gehen dieselben fast ganz ein (Taf. VI. Fig. 8). Zu beiden Seiten des Rumpfes gewahrt man ober dem Schultergelenk je eine karminrothe, rundliche Makel. Die untere Körperseite ist gelblich-weiss. Die Unterseite des Schwanzes wird von 4—6 schwarzen, nach hinten an Breite immer mehr zunehmenden Querbändern durchsetzt, deren letztes am breitesten ist und sich bis zur Schwanzspitze erstreckt. Junge Thiere sind von sehr ähnlicher Färbung, nur sind die dunklen Flecke der Rückenseite häufig in kleinere Theile aufgelöst, manchmal verbinden sich die paarigen Flecke zu kurzen Querbinden, die untere Seite des Schwanzes (und an lebenden Stücken wahrscheinlich die ganze Bauchseite)ist lebhaft citronengelb und die dunklen Querbinden sind sehr tief schwarz.

Méretek (m/m-ben)	Szair-Uszu			Tuguruk	Naran	Masse in m/m.
A fej hossza	11	13	13	12	13	Kopflänge
A fej szélessége	10	11	12	11	12	Kopfbreite
A fej és nyak hossza	14	14·5	15	14	15	Kopf- und Halslänge
A törzs hossza	32	35	33	32	33	Rumpflänge
A fark hossza	54	52	60	57	57	Schwanzlänge
A mellső végtag hossza	21	23	25	26	25	Länge der Vordergliedmassen
A hátsó végtag hossza	35	36	38	39	37	Länge der Hintergliedmassen

A *Phrynocephalus frontalis* fentebb leírt példányai számos bélyeg tekintetében annyira megegyeznek az ugyancsak mongoliai *Phrynocephalus versicolor* STRAUCH leírásával,* hogy a két faj, természetes

Die oben beschriebenen Exemplare des *Phrynocephalus frontalis* entsprechen in vielen Merkmalen dem ebenfalls mongolischen *Phrynocephalus versicolor* STRAUCH * dermassen, dass die beiden Arten ohne Vergleichung natürlicher Exemplare durch-

* G. A. BOULENGER, Catal. Lizards. I. p. 374. (1885).

példányok összehasonlítása nélkül, semmiképen sem különböztethető meg s csakis a *Phrynocephalus versicolor* két kashgari példánya, melyet Boulenger úr szivességének köszönhetek, győzött meg róla, hogy csakugyan két különböző fajjal van dolgunk.

A *Phrynocephalus versicolor*, saját észleleteim szerint, a következő lényeges pontokban különbözik a fentebbi fajtól. A nyakszirten, a harmadik szem nyoma mögött, két erőteljes, *csapalakúan kiemelkedő* paizs válik ki a szomszédos paizsok közül.* (VI. tábla, 4. ábra.) Az orrpaizsokat szintén három hosszában menő paizssor választja el egymástól, azonban a középső sor paizsai sokkal *szélesebbek* az oldaliaknál és erőteljes *élben, vagy csúcsban kidomborodók* (VI. tábla, 6. ábra). A hát pikkelyezése semmiképen sem mondható egyneműnek, a mennyiben a pikkelyek a sötét foltokon szögalakúan megnyúltak és valóságos *kefeszerű pamatokat* képeznek, úgy hogy e faj sokkal inkább osztható be Boulenger meghatározó kulcsának az *A)* csoportjába,** hol a hát pikkelyezése (mint az *Olivieri* és *helioscopus* fajokon) *különnemű* («Dorsal lepidosis heterogeneous»). A *Phrynocephalus versicolor* úgy látszik általában *nagyobb*, mint a *Phrynocephalus frontalis;* a két kashgari példány törzse 37 és 39 m/m., holott a *frontalis* legnagyobb példányain csak 32—35 m/m. hosszú. A hát középvonala mentén fekvő s a mellpikkelyek *gyengén gerinczesek*, mely sajátság a *Phrynocephalus frontalis* számos példányán ismétlődik. A 3. és 4. hátsó lábujj külső

aus nicht unterschieden werden können, und ich nur durch zwei Exemplare des *Phrynocephalus versicolor* von Kashgar, die ich der Güte des Herrn G. A. Boulenger zu verdanken habe, überwiesen wurde, dass wir es thatsächlich mit zwei verschiedenen Arten zu thun haben.

Phrynocephalus versicolor unterscheidet sich nach meinen Beobachtungen in folgenden wesentlichen Punkten von der oben genannten verwandten Art. Auf der Occipitalregion treten hinter der Spur des Parietalauges, zwischen den benachbarten Schildchen, zwei kräftige, zapfenartig erhobene Schildchen hervor. (Taf. VI. Fig. 4.) * Die Nasenschilde werden ebenfalls durch drei longitudinale Schilderreihen voneinander getrennt, die Schildchen der mittleren Reihe sind jedoch weit *breiter* als die der Seitenreihen und in einem *kräftigen Kiele* oder in einer *Spitze hervorgewölbt.* (Taf. VI. Fig. 6.) Die Beschuppung des Rückens kann keinesfalls als gleichartig bezeichnet werden, weil die Schuppen auf den schwarzen Flecken stiftförmig vorgezogen sind und insgesammt *bürstenartige Bündel* bilden, so dass die Art viel eher in die Gruppe *A*) der Bestimmungs-Tabelle von Boulenger** eingetheilt werden kann, wo die Beschuppung (wie bei *Olivieri* und *helioscopus*) *ungleichartig* ist («Dorsal lepidosis heterogeneous»). *Phrynocephalus versicolor* scheint im Ganzen grösser zu sein als *Phrynocephalus frontalis;* der Rumpf der beiden Stücke aus Kashgar misst 37 und 39 m/m, wogegen derselbe bei den grössten Exemplaren von *Phr. frontalis* nur 32—35 m/m erreicht. Die in der Medianlinie des Rückens liegenden, wie auch die Brustschuppen sind *schwach gekielt* und dasselbe gewahrt man an vielen Stücken von *Phrynocephalus frontalis.*

* Hasonló jelenséget tapasztalunk a *Phrynocephalus helioscopus* Pall. azon aralichi (Arménia) példányain, melyeket *var. Horváthi* néven írtam le (Zoolog. Anz. 1894. p. 79. és Természetr. Füz. 1899. p. 361. tab. XIV).

** Catal. Liz. I. p. 369. (1885).

* Dieselbe Erscheinung ist auch an den Exemplaren des *Phrynocephalus helioscopus* Pall. von Aralich (Armenien) wahrzunehmen, welche ich als *var. Horváthi* beschrieben habe (Zoolog. Anz. 1894. p. 79 und Természetrajzi Füzetek. 1899. p. 361. tab. XIV).

** Catal. Lizards. I. p. 369. (1885).

széle *erősen rojtozott*, belső szélének rojtozása azonban a *Phrynocephalus frontalis*-on tapasztalhatónál épen nem erősebb, úgy hogy az ujjaknak a leírásokban említett *kétoldali rojtozása* («Third and and fourth toes on both sides with a strong fringe of acute lobules») nem válik be faji bélyegül.

Meg kell még jegyeznem, hogy az a *Phrynocephalus*, melyet Lóczy Lajos, gróf Széchenyi Béla kelet-ázsiai expedíciója alkalmával Khinában (Kuan-juön-szhien) gyűjtött és Steindachner *Phrynocephalus caudivolvulus* Pall.-nak határozott meg,* szintén a *Phrynocephalus frontalis* Strauch nevű fajhoz tartozik.

Der Aussenrand der dritten und vierten Zehe ist *kräftig gefranst*, aber die Befransung der inneren Ränder ist durchaus nicht stärker als bei *Phrynocephalus frontalis*, so dass die in den Beschreibungen erwähnte *beiderseitige Befransung der Zehen* («Third and fourth toes on both sides with a strong fringe of acute lobules») keinen verlässlichen Art-Charakter bildet.

Es möge noch bemerkt werden, dass jener *Phrynocephalus*, den Ludwig Lóczy anlässlich der ostasiatischen Expedition des Grafen Béla Széchenyi in China (Kuan-juön-szhien) erbeutete und der von Dr. Steindachner für *Phrynocephalus caudivolvulus* Pall. bestimmt wurde,* ebenfalls zu *Phrynocephalus frontalis* Strauch gehört.

Fam. Lacertidae.

4. **Lacerta agilis** Linn. var. **exigua** Eichw.

(Tab. VII.)

Lacerta exigua Eichwald, Zool. Spec. III. p. 188. (sec. Boulenger).

Lacerta stripium Eichwald, Fauna Casp.-Caucas. p. 84. (1841).

Zootoca exigua Eichwald, Fauna Casp.-Caucas. p. 89. tab. X. fig. 1—3. (1841).

Lacerta agilis var. *chersonensis*, var. *doniensis* Bedriaga, Abh. Senckenb. Ges. XIV. p. 146. et 151. (1886).

Lacerta paradoxa Bedriaga, Abh. Senckenb. Ges. XIV. p. 170. (1886).

Lacerta agilis var. *exigua* Boulenger, Catal. Lizards III. p. 21. (1887).

Hat példány Szaratov környékéről (Oroszország), három példány Kazán környékéről (Oroszország), három példány Krasznojarszk mellől (Szibéria) és egy példány Minuszinszk vidékéről (Szibéria).

A fürge gyíknak keleti válfaja, mely a faj keletkezése szempontjából törzsalaknak tekintendő, különösen az arczpaizsok nagy változékonysága tekintetében figyelemre méltó. A közép- és nyugat-európai alakkal (*Lacerta agilis* Linn. var. *typica* Blgr.)

Sechs Exemplare aus der Gegend von Saratow (Russland), drei von Kasan (Russland), drei aus Krasnojarsk (Sibirien) und ein Stück aus der Umgebung von Minusinsk (Sibirien).

Die östliche Abart der Zauneidechse, die in phylogenetischer Beziehung für die Stammform der Art zu betrachten ist, erheischt unser Interesse besonders hinsichtlich der grossen Variabilität ihrer Zügelschilde. Sie entspricht der mittel- und westeuropäischen Form (*Lacerta agilis*

* Gróf Széchenyi Béla kelet-ázsiai útjának tudományos eredménye. II. p. 651. (1897.)

* Wissenschaftliche Ergebnisse der Reise des Grafen Béla Széchenyi in Ost-Asien. II. p. 505. (1898).

megegyezik abban, hogy az *orrcsúcspaizs (sc. rostrale)* soha sem érinti az orrlyukat (VII. tábla, 1—11. ábra) s e tekintetben élesen különbözik a tőle egyébként gyakran nagyon nehezen elválasztható zöld gyíktól *(Lacerta viridis* Laur.; VII. tábla, 12—13. ábra). Az arczpaizsok variálásának főbb eseteit a VII. tábla 3—11. ábráin állítottam össze s ezekből kitünik, hogy az orrlyuk mögött többnyire két egymás fölött fekvő *orrkantárpaizs (sc. nasofrenalia)* jelenik meg (3—9. ábra); azonban valamint megtörténik, hogy az alsó paizs ferdén kettéhasad (5. ábra), ép úgy előfordúl, hogy a felső paizs a szomszédos paizsok előnyére elenyészik (10—11. ábra) s ilyen esetekben (mint a typikus fürge gyíkon) csak egy orrkantárpaizs van meg. A kantárpaizsok száma, valamint a typikut fürge gyíkon úgy itt is, többnyire szintén kettő (3. és 10. ábra), megesik azonban, hogy az alsó ferdén két részre hasad s ilyenkor három egymás fölött fekvő kantárpaizszsal van dolgunk (4—5. ábra). Nagyon gyakori eset, hogy a két kantárpaizs összeolvad (6—7. ábra) s ilyenkor az állapot nagyon hasonló a *Lacerta viridis* viszonyaihoz (12—13. ábra). Megtörténik továbbá, hogy az alsó kantárpaizs beleolvad a *szemkantárpaizsba* (*sc. frenooculare;* 8. ábra), mely eset a typikus fürge gyík kelet-magyarországi alakjain is nagyon gyakori (2. ábra). Némely esetben mind a két kantárpaizs a szemkantárpaizsba olvad bele (9. ábra). Legérdekesebb a variatiónak az a különösen fiatal állatokon tapasztalható iránya, a midőn az orrlyuk mögött csak egy orrkantárpaizs képződik ki s ezt hátulról két egymás fölött fekvő (10. ábra), vagy egymással összeolvadt 11. ábra) kantárpaizs követi. Ilyen ese-(ekben a közép-európai typikus fürge Linn. *var. typica* Blgr.) in dem Charakter, dass das Rostrale niemals das Nasenloch berührt (Taf. VII. Fig. 1—11) und in dieser Beziehung unterscheidet sie sich scharf von *Lacreta viridis* Laur. (Taf. VII. Fig. 12—13), von der sie übrigens oft schwer zu trennen ist. Die hauptsächlichsten Variationen der Zügelschilde habe ich auf Taf. VII. (Fig. 3—11) zusammengestellt, aus welchen hervorgeht, dass hinter dem Nasenloch meist zwei über einander liegende Nasofrenalia erscheinen (Fig. 3—9); es ist jedoch eben so oft der Fall, dass das untere Schild der Quere nach in zwei Theile zerfällt (Fig. 5), sowie dass das obere Schild zu Gunsten der Nachbarschilde verschwindet (Fig. 10—11) und in solchen Fällen — wie bei der typischen Zauneidechse — nur ein Nasofrenale vorhanden ist. Die Anzahl der Zügelschilde beträgt, wie bei der typischen Form, meist zwei (Fig. 3 und 10), es kommt jedoch vor, dass das untere der Quere nach in zwei Theile zerfällt und in solchen Fällen liegen uns drei über einander gelagerte Zügelschilde vor (Fig. 4—5). Es ist sehr häufig der Fall, dass die beiden Frenalia verschmelzen (Fig. 6—7), wodurch man lebhaft an die Verhältnisse von *Lacerta viridis* (Fig. 12—13) erinnert wird. Es kommt ferner vor, dass das untere Frenale in dem Frenooculare aufgeht (Fig. 8), was auch an den typischen Stücken aus dem östlichen Ungarn sehr häufig beobachtet werden kann (Fig. 2). In manchen Fällen gehen beide Frenalschilde in dem Frenooculare auf (Fig. 9). Von grösstem Interesse ist die besonders bei jungen Thieren auftretende Richtung der Variation, wo hinter dem Nasenloch nur ein Nasofrenale ausgebildet ist und auf dieses nach hinten zwei über einander liegende (Fig. 10), oder mit einander verschmolzene (Fig. 11) Frenalschilde folgen. In solchen Fällen wiederholen sich die bei der mitteleuropäischen typischen Form obwaltenden Verhältnisse (Fig. 1—2), welche eben die nahe Verwandschaft von *var. typica* und *var. exigua* documentiren,

gyík viszonyai (1. és 2. ábra) ismétlődnek s a *var. typica* és *var. exigua* közeli rokonságát bizonyítják.

Az *alsó szempaizs (sc. suboculare)* előtt rendesen négy *felső ajakpaizsot (sc. supralabialia)* találunk, e paizsok száma azonban három is, öt is lehet. A hát középső részén, mintegy a fejvért (*pileus*) szélességében fekvő pikkelyek mindig keskenyebbek a törzs oldalán fekvőknél s többnyire fokozatosan szélesedve mennek át a törzsoldal pikkelyeibe, azonban a hátmező hosszában elég gyakran sokkal keskenyebb s az oldalpikkelyektől élesen elvált 12—14 sor pikkelyt találunk, ép úgy, mint a typikus fürge gyíkon.

A szinruha jellemző mustrázata legtisztábban a fiatal állatokon ötlik fel. A hátmezőt három hosszantfutó fehér csík tünteti ki, melyek közül a középső a hát középvonalában, a két szélső pedig a falpaizsok külső szöglete irányában fekszik. A három fehér csík közét négyszögalakú, vagy szabálytalan fekete foltok töltik ki, a szélső fehér csíktól kifelé, a törzs oldalán pedig három sor fehérszemű, fekete folt látható. Ez a mustrázat alapjában a felnőtteken is megmarad, csakhogy a hátmező három fehér csíkja a hátoldal megzöldülése következtében rendesen elenyészik, a barnahátú nőstényeken azonban többé-kevésbbé élesen marad meg, noha három kazáni nőstényen nyoma sem látszik.*

Vor dem Suboculare findet man gewöhnlich vier Supralabialia, die Anzahl derselben kann jedoch sowohl drei wie auch fünf betragen. Die in der Mitte des Rückens, ungefähr in der Breite des Pileus verlaufenden Schuppen sind immer schmäler als die der Rumpfseiten und gehen meist an Breite allmählich zunehmend in die Seitenschuppen über, häufig finden wir jedoch entlang dem Rückenfelde viel schmälere und von den Seitenschuppen scharf abgesetzte 12—14 longitudinale Reihen, eben wie bei der typischen Form.

Farbenkleid. Die charakteristische Zeichnung des Farbenkleides ist am reinsten an jungen Thieren ausgeprägt. Die Rückenzone ist mit drei longitudinalen weissen Streifen gezeichnet, deren mittlerer in der Medianlinie, die beiden seitlichen hingegen in der Richtung der Aussenränder der Parietalia verlaufen. Den Zwischenraum dieser drei Streifen füllen schwarze Flecke aus und ausserhalb derselben sind auf der Rumpfseite drei Reihen weissgeaugte, schwarze Flecke wahrzunehmen. Diese Zeichnung bleibt im Grunde genommen auch bei den Erwachsenen bestehen, nur dass die drei weissen Rückenstreifen in Folge dessen, dass der Rücken einen grünen Ton annimmt, gewöhnlich verschwinden, bei den am Rücken braun gefärbten Weibchen bleiben dieselben jedoch mehr oder weniger scharf erhalten, obgleich an drei Stücken aus Kasan keine Spur übrig geblieben ist.*

* Csak mellesleg említem, hogy 1896-ban Dr. A. Brandt charkowi egyetemi tanártól, sok eleven, Charkow vidékéről való *exiguát* kaptam, melyek közt hat, a hátmezőn *teljesen zöld*, nagyon gyéren pettyezett és fehér csíkjait elvesztett *nőstény* volt.

* Nur nebenbei sei bemerkt, dass ich unter vielen lebenden Exemplaren der *var. exigua*, die ich im Jahre 1896 vom Herrn Universitätsprofessor Dr. A. Brandt aus der Gegend von Charkow erhielt, sechs weibliche Exemplare besass, welche auf der ganzen Rückenzone *vollkommen grün* waren, die weissen Streifen total verloren hatten und deren Flecke sehr zerstreut gelegen sind

5. Lacerta vivipara. Jacq.

Lacerta vivipara Jacquin, Nov. Act. Helvet. I. p. 33. tab. I. (1787); Boulenger, Catal. Lizards. III. p. 23. (1887).

Egy hím példány Kazánból (Oroszország), egy nőstény Baltimból (Szibéria) s egy másik nőstény Iszkerből (Szibéria).

A pikkelyruha tekintetében figyelemre méltó, hogy az *alsó szempaizs* (*sc. suboculare*) előtt valamennyi példányon csak három (négy helyett) *felső ajakpaizs* (*sc. supralabialia*) áll; oly jelenség, mely a Magyarország délkeleti felföldjén élő alakok túlnyomó többségén is tapasztalható. Az iszkeri példányon a kantárpaizs (*frenale*) a szemkantárpaizszsal (*frenooculare*) olvadt össze. Egyébként a példányok teljesen typikusak.

Ein männliches Exemplar aus Kasan (Russland), ein Weibchen aus Baltim (Sibirien) und ein zweites Weibchen aus Isker (Sibirien).

Hinsichtlich des Schuppenkleides ist zu bemerken, dass vor dem Suboculare bei allen Exemplaren nur drei Supralabialia stehen, — eine Erscheinung, die auch bei der Mehrzahl der südost-ungarischen Stücke wahrzunehmen ist. Bei dem Stücke von Isker ist das Frenale mit dem Frenooculare verschmolzen. Im übrigen sind alle Stücke vollkommen typisch.

6. Lacerta muralis Laur. var. depressa Cam.

Podarcis depressa Camerano, Atti Accad. Torino. XIII. p. 539. (1878).

Lacerta depressa Bedriaga, Abh. Senckenb. Ges. XIV. p. 272. (1886); Boulenger, Catal. Lizards. III. p. 34. (1887); Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1889. p. 204.

Lacerta muralis var. *depressa* Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 140; Radde, Samml. d. Kaukas. Mus. I. p. 281. (1899).

Transkaukáziából az Athene völgyben fekvő Sion faluból egyetlen nőstény példány, mely pontosan megegyezik Boulenger és Bedriaga leírásaival, azzal az egy különbséggel, hogy a hát pikkelyei a lábszár pikkelyeivel egyforma nagyok (hétre hét megy), tehát az a legfőbb jellemvonás, mely szerint a lábszár pikkelyeinek a hát pikkelyeinél nagyobbaknak kellene lenniök, nem vág be. Már Dr. Boettger hangsúlyozta, hogy a tifliszi példányok lábszárpikkelyei csak még épen valamivel nagyobbak a hát pikkelyeinél (9 sorra 8) s ezen az alapon adta fel a Camerano-féle *depressá*-t mint fajt és véleményem szerint is nagyon helyesen csak a *Lacerta muralis* Laur. helyi változatának tekinti.*

A kezeim közt levő példány fajilag

Ein einziges Stück aus der Gegend des im Athene-Thal liegenden Dorfes Schion in Transkaukasien, welches vollkommen den Beschreibungen von Boulenger und Dr. Bedriaga entspricht, mit dem einzigen Unterschiede, dass die Rückenschuppen in der Grösse denen des Unterschenkels gleichkommen (7 auf 7), hiermit das wichtigste Merkmal, wonach die Schuppen des Unterschenkels die Rückenschuppen an Grösse übertreffen sollen, nicht zutrifft. Schon Prof. Boettger betonte, dass die Tibialschuppen der Tifliser Stücke nur etwas grösser sind als die Rückenschuppen (acht auf neun Reihen) und gerade in Anbetracht dieses Umstandes wurde durch ihn die von Camerano eingeführte *depressa* als Art aufgegeben und — auch meinem Ermessen nach ganz richtig — nur für eine locale Form von *Lacerta muralis* Laur. anerkannt.*

Das mir vorliegende Stück kann spe-

* Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 141.

* Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 141.

sehogy sem különíthető el a fali gyíktól; az egyetlen lényegesebb különbség az, hogy feje nagyon lapított, tehát alacsonyabb, mint a typikus fali gyíkon s arczorra valamivel keskenyebb és csúcsosabban kerekített. A fejpaizsok teljesen olyanok, mint a typikus *muralis*-on, csakhogy a leghátulsó (4-ik) *felső szempaizs* (*sc. supraoculare* IV.) hosszában kettéosztott s az első, meglehetősen terjedelmes *halántékpaizsot* (*sc. supratemporale* I.) négy apró, hátrafelé kisebbedő pikkelyke követi, melyek a typikus fali gyíkon soha sem ily aprók. A halántékot sok, apró, lapos paizsocska födi, melyek közül meglehetősen nagy, tojásdad *rágópaizs* (*sc. massetericum*) és egy még nagyobb vesealakú *dobpaizs* (*sc. tympanale*) válik ki; ez az utóbbi a dobhártya magasságánál is valamivel hosszabb. A gallér s a harmadik pár állpaizs belső zuga közt 30 apró pikkely van egy sorban, a hat paizsocskából összetett gallér *épszélű*. A nagyon apró, szemcseszerű, teljesen sima hátpikkelyek száma a törzs közepe körül 55 s egy haspaizs szélességére többnyire három megy belőlük; a haspaizsok 27 harántsorban állnak; a czombmirigyek száma 18, a másik oldalon 19; a fark felső oldalán levő pikkelyek hátsó szabad szélükön *csaknem egyenesen lenyeseltek* s erőteljes gerinczet viselnek.

Szinezete felül egynemű szürkés-barna; a törzs oldalán sötétebb barna kantárszalag nyoma látszik, a melyben a törzs első felében apró fehér pettyek vannak beágyazva; a hátmező első fele feketével gyéren pontozott. A hasoldal gyöngyfehér; a szélső haspaizsok kékes árnyalatúak.

A fej hossza 11 m/m.
A fej szélessége 7 m/m.
A fej és nyak hossza 16 m/m.
A törzs hossza 34·5 m/m.
A fark hossza 89 m/m.

cifisch von der Mauereidechse durchaus nicht getrennt werden. Der einzige nennenswerthe Unterschied besteht darin, dass der Kopf sehr abgeflacht, somit niedriger ist wie bei der typischen Mauereidechse und dass die Schnauze etwas schmäler und spitziger abgerundet erscheint. Die Kopfschilde entsprechen vollkommen jenen der typischen *muralis*, nur ist das letzte (IV.) Supraoculare der Länge nach getheilt und auf das erste, ziemlich umfangreiche Supratemporale folgen vier kleine, nach hinten an Grösse abnehmende Schuppen, die bei der typischen Mauereidechse niemals so klein sind. Die Schläfe wird von winzigen, flachen Schildchen bedeckt, unter welchen ein ziemlich grosses, ovales Massetericum und ein noch grösseres, nierenförmiges Tympanale hervortritt; dieses letztere Schild ist noch etwas länger als die Höhe des Tympanum. Zwischen dem Collare und dem inneren Winkel der letzten Kinnschilde zähle ich 30 Schuppen in einer Linie. Das aus sechs Schuppen zusammengesetzte Collare ist *ganzrandig*. Die Zahl der sehr kleinen, körnchenartigen, vollkommen glatten Rückenschuppen beträgt um die Rumpfmitte 55, auf der Breite eines Bauchschildes aber meist drei. Die Bauchschilde stehen in 27 Querreihen; die Anzahl der Femoralporen beträgt 18, auf der anderen Seite 19. Die Schuppen der oberen Schwanzseite sind an dem freien Hinterrande *fast gerade abgestutzt* und tragen kräftige Kiele.

Farbenkleid. Oben gleichmässig graulichbraun; auf der Rumpfseite eine Spur des verlängerten dunkelbraunen Zügelbandes, in welches in der vorderen Rumpfhälfte winzige weisse Sprenkel eingebettet sind; die vordere Hälfte der Rückenzone ist mit zerstreuter schwarzer Punktirung besetzt. Unten perlweiss, auf der äussersten Reihe der Bauchschilde mit bläulichem Schimmer.

Kopflänge 11 m/m.
Kopfbreite 7 m/m.
Länge des Kopfes und Halses 16 m/m.
Rumpflänge 34·5 m/m.
Schwanzlänge 89 m/m.

5. Lacerta vivipara. Jacq.

Lacerta vivipara Jacquin, Nov. Act. Helvet. I. p. 33. tab. I. (1787); Boulenger, Catal. Lizards. III. p. 23. (1887).

Egy hím példány Kazánból (Oroszország), egy nőstény Baltimból (Szibéria) s egy másik nőstény Iszkerből (Szibéria).

A pikkelyruha tekintetében figyelemre méltó, hogy az *alsó szempaizs* (*sc. suboculare*) előtt valamennyi példányon csak három (négy helyett) *felső ajakpaizs* [*sc. supralabialia*] áll; oly jelenség, mely a Magyarország délkeleti felföldjén élő alakok túlnyomó többségén is tapasztalható. Az iszkeri példányon a kantárpaizs (*frenale*) a szemkantárpaizszsal (*frenooculare*) olvadt össze. Egyébként a példányok teljesen typikusak.

Ein männliches Exemplar aus Kasan (Russland), ein Weibchen aus Baltim (Sibirien) und ein zweites Weibchen aus Isker (Sibirien).

Hinsichtlich des Schuppenkleides ist zu bemerken, dass vor dem Suboculare bei allen Exemplaren nur drei Supralabialia stehen, — eine Erscheinung, die auch bei der Mehrzahl der südost-ungarischen Stücke wahrzunehmen ist. Bei dem Stücke von Isker ist das Frenale mit dem Frenooculare verschmolzen. Im übrigen sind alle Stücke vollkommen typisch.

6. Lacerta muralis Laur. var. depressa Cam.

Podarcis depressa Camerano, Atti Accad. Torino. XIII. p. 539. (1878).

Lacerta depressa Bedriaga, Abh. Senckenb. Ges. XIV. p. 272. (1886); Boulenger, Catal. Lizards. III. p. 34. (1887); Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1889. p. 204.

Lacerta muralis var. *depressa* Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 140; Radde, Samml. d. Kaukas. Mus. I. p. 281. (1899).

Transkaukáziából az Athene völgyben fekvő Sion faluból egyetlen nőstény példány, mely pontosan megegyezik Boulenger és Bedriaga leírásaival, azzal az egy különbséggel, hogy a hát pikkelyei a lábszár pikkelyeivel egyforma nagyok (hétre hét megy), tehát az a legfőbb jellemvonás, mely szerint a lábszár pikkelyeinek a hát pikkelyeinél nagyobbaknak kellene lenniök, nem vág be. Már Dr. Boettger hangsúlyozta, hogy a tifliszi példányok lábszárpikkelyei csak még épen valamivel nagyobbak a hát pikkelyeinél (9 sorra 8) s ezen az alapon adta fel a Camerano-féle *depressá*-t mint fajt és véleményem szerint is nagyon helyesen csak a *Lacerta muralis* Laur. helyi változatának tekinti.*

A kezeim közt levő példány fajilag

Ein einziges Stück aus der Gegend des im Athene-Thal liegenden Dorfes Schion in Transkaukasien, welches vollkommen den Beschreibungen von Boulenger und Dr. Bedriaga entspricht, mit dem einzigen Unterschiede, dass die Rückenschuppen in der Grösse denen des Unterschenkels gleichkommen (7 auf 7), hiermit das wichtigste Merkmal, wonach die Schuppen des Unterschenkels die Rückenschuppen an Grösse übertreffen sollen, nicht zutrifft. Schon Prof. Boettger betonte, dass die Tibialschuppen der Tifliser Stücke nur etwas grösser sind als die Rückenschuppen (acht auf neun Reihen) und gerade in Anbetracht dieses Umstandes wurde durch ihn die von Camerano eingeführte *depressa* als Art aufgegeben und — auch meinem Ermessen nach ganz richtig — nur für eine locale Form von *Lacerta muralis* Laur. anerkannt.*

Das mir vorliegende Stück kann spe-

* Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 141.

* Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 141.

sehogy sem különíthető el a fali gyíktól; az egyetlen lényegesebb különbség az, hogy feje nagyon lapított, tehát alacsonyabb, mint a typikus fali gyíkon s arczorra valamivel keskenyebb és csúcsosabban kerekített. A fejpaizsok teljesen olyanok, mint a typikus *muralis*-on, csakhogy a leghátulsó (4-ik) *felső szempaizs* (*sc. supraoculare* IV.) hosszában kettéosztott s az első, meglehetősen terjedelmes *halántékpaizsot* (*sc. supratemporale* I.) négy apró, hátrafelé kisebbedő pikkelyke követi, melyek a typikus fali gyíkon soha sem ily aprók. A halántékot sok, apró, lapos paizsocska födi, melyek közül meglehetősen nagy, tojásdad *rágópaizs* (*sc. massetericum*) és egy még nagyobb vesealakú *dobpaizs* (*sc. tympanale*) válik ki; ez az utóbbi a dobhártya magasságánál is valamivel hosszabb. A gallér s a harmadik pár állpaizs belső zuga közt 30 apró pikkely van egy sorban, a hat paizsocskából összetett gallér *épszélű*. A nagyon apró, szemcseszerű, teljesen sima hátpikkelyek száma a törzs közepe körül 55 s egy haspaizs szélességére többnyire három megy belőlük; a haspaizsok 27 harántsorban állnak; a czombmirigyek száma 18, a másik oldalon 19; a fark felső oldalán levő pikkelyek hátsó szabad szélükön *csaknem egyenesen lenyeseltek* s erőteljes gerinczet viselnek.

Szinezete felül egynemű szürkés-barna; a törzs oldalán sötétebb barna kantárszalag nyoma látszik, a melyben a törzs első felében apró fehér pettyek vannak beágyazva; a hátmező első fele feketével gyéren pontozott. A hasoldal gyöngyfehér; a szélső haspaizsok kékes árnyalatúak.

A fej hossza	11 m/m.
A fej szélessége	7 m/m.
A fej és nyak hossza	16 m/m.
A törzs hossza	34·5 m/m.
A fark hossza	89 m/m.

cifisch von der Mauereidechse durchaus nicht getrennt werden. Der einzige nennenswerthe Unterschied besteht darin, dass der Kopf sehr abgeflacht, somit niedriger ist wie bei der typischen Mauereidechse und dass die Schnauze etwas schmäler und spitziger abgerundet erscheint. Die Kopfschilde entsprechen vollkommen jenen der typischen *muralis*, nur ist das letzte (IV.) Supraoculare der Länge nach getheilt und auf das erste, ziemlich umfangreiche Supratemporale folgen vier kleine, nach hinten an Grösse abnehmende Schuppen, die bei der typischen Mauereidechse niemals so klein sind. Die Schläfe wird von winzigen, flachen Schildchen bedeckt, unter welchen ein ziemlich grosses, ovales Massetericum und ein noch grösseres, nierenförmiges Tympanale hervortritt; dieses letztere Schild ist noch etwas länger als die Höhe des Tympanum. Zwischen dem Collare und dem inneren Winkel der letzten Kinnschilde zähle ich 30 Schuppen in einer Linie. Das aus sechs Schuppen zusammengesetzte Collare ist *ganzrandig*. Die Zahl der sehr kleinen, körnchenartigen, vollkommen glatten Rückenschuppen beträgt um die Rumpfmitte 55, auf der Breite eines Bauchschildes aber meist drei. Die Bauchschilde stehen in 27 Querreihen; die Anzahl der Femoralporen beträgt 18, auf der anderen Seite 19. Die Schuppen der oberen Schwanzseite sind an dem freien Hinterrande *fast gerade abgestutzt* und tragen kräftige Kiele.

Farbenkleid. Oben gleichmässig graulichbraun; auf der Rumpfseite eine Spur des verlängerten dunkelbraunen Zügelbandes, in welches in der vorderen Rumpfhälfte winzige weisse Sprenkel eingebettet sind; die vordere Hälfte der Rückenzone ist mit zerstreuter schwarzer Punktirung besetzt. Unten perlweiss, auf der äussersten Reihe der Bauchschilde mit bläulichem Schimmer.

Kopflänge	11 m/m.
Kopfbreite	7 m/m.
Länge des Kopfes und Halses	16 m/m.
Rumpflänge	34·5 m/m.
Schwanzlänge	89 m/m.

7. Eremias Argus Ptrs.

Eremias argus Peters, Monatsber. Akad. Berlin. 1869. p. 61. tab. —, fig. 3; Boulenger, Catal. Liz. III. p. 102. (1887) (part.).

A Zichy-féle expedició e fajnak négy példányát hozta magával; termőhelyeik: Sara-murun (keleti Mongolia), egy példány, és a Daba s Khalgan közötti vidék (Khina), három példány.

Az *orrtőpaizsok* (*sc. praefrontalia*) közé két járulékos kis paizs van közbeiktatva; a mellső nagyobb és ötszögű, a hátsó kisebb és trapezoid-alakú. Az *alsó szempaizs* (*sc. suboculare*) három vagy négy felső ajakpaizson nyugszik, tehát nem nyúlik le az ajak széléig.

A test felső oldala világos szürkés-barna alapszinű; a háton s a törzs oldalán összesen nyolcz hosszanti sorban szabályosan elhelyezett fehérszemű, kerekded, feketebarna foltok vannak, még pedig egy-egy a hát középvonalának két oldalán, egy-egy a falpaizsok külső szöglete irányában s kettő-kettő a törzs két oldalán. Idősebb példányokon a szemfoltok fehér szeme megnövekszik, a sötét keret a folt mellső és hátsó szélén elenyészik, de jobbról és balról kiterjed, minek következtében két-két szomszédos folt sötét szegélye kétszer homorú lencséhez hasonló harántfolttá olvad össze. A végtagok felső oldala szintén szemfoltokkal megrakott. A hasoldal egyenletes sárgás-fehér színű.

Die Expedition des Grafen Zichy hat vier Exemplare dieser Art heimgebracht; die Fundorte derselben sind: Schara-murun (Ost-Mongolei) ein Stück; Gegend zwischen Daba und Khalgan (China) drei Stücke.

Zwischen die Praefrontalia sind zwei kleine überzählige Schildchen eingeschaltet; das vordere, grössere ist fünfseitig, das hintere, kleinere trapezoidal. Das Suboculare ruht auf drei, oder vier Supralabialien, erstreckt sich somit nicht bis zum Lippenrande.

Farbenkleid. Oben hell graulich-braun; auf dem Rücken und den Flanken verlaufen insgesammt acht Längsreihen regelmässig angeordneter, rundlicher, schwarzbrauner und weissgeaugter Flecke und zwar je eine Reihe zu beiden Seiten der Medianlinie, je eine in der Richtung des Aussenrandes der Parietalia und je zwei auf jeder Flanke. An älteren Exemplaren nimmt der weisse Mittelfleck an Grösse zu, die dunkle Einfassung verschwindet am Vorder- und Hinterrande der Flecke, verbreitert sich aber an beiden Seiten, wodurch die dunkle Umrandung von je zwei benachbarten Flecken in Form einer biconcaven Linse zu einem Querflecke verschmilzt. Die Oberseite der Gliedmassen ist ebenfalls mit Augenflecken besetzt. Die untere Körperseite ist gleichmässig gelblich-weiss.

8. Eremias Brenchleyi Günth.

Eremias Brenchleyi Günther, Ann. Magaz. Nat. Hist. (4) X. p. 419. (1872).
Eremias argus Boulenger, Catal. Liz. III. p. 102. (1887) (part.).

Négy példány Khinából, még pedig kettőnek a termőhelye Khalgan, hol Csiki Ernő a Khinai falon 760 m. magas hegyen fogta és kettőnek a Nankoui szoros.

Az *orrtőpaizsok (praefrontalia)* egy példányon érintkeznek, három példányon egy

Vier Exemplare aus China, deren zwei von E. Csiki in Khalgan auf der Chinesischen Mauer in einer Seehöhe von 760 m. und zwei im Nankou-Pass erbeutet wurden.

Die Praefrontalia stossen an einem Exemplar zusammen, an den übrigen dreien

apró deltoidalakú paizsocska által vannak elválasztva. Az első *felső szempaizs (supraoculare I)* valamennyi példányon apró szemcsékre bomlott fel, a negyedik egy példányon teljes, három példányon pedig 2—3 részre hasadt. Az *alsó szempaizs* (*sc. suboculare*) az ajak széléig nyúlik le; előtte három példányon öt s egyen hat felső ajakpaizs áll. A fülnyilás felső-mellső sarka körül határozott dobpaizs (*sc. tympanale*) vehető ki.

A test felső oldalának alapszine szürkésbarna; mustrázata az előbbi fajéhoz nagyon hasonló, de a hát két középső foltsora csak nyomokban van meg, vagy a szemfoltok helyén csak apró fekete petytyek látszanak; a falpaizsok külső sarkából a hátmezőt szegélyező fehérszemű foltsor ered, melyet kívülről sötétbarna szalag határol; a szemhéj alsó széléről a dobhártya felső szélén áthaladó s a nyak közepén megszünő és egy második, a felső ajakpaizsokról a dobhártya alsó szélén átmenő s az egész testoldalt átszelő fehér csík ered. A végtagok mellső s hátsó szélén kerekded, fehér foltok foglalnak helyet. A test alsó oldala egész terjedelmében gyöngyfehér.

Ezt a fajt már Dr. Boettger (26–28. Ber. Offenb. Ver. p. 63) és J. G. Fischer is (Jahrb. Hamburg. wiss. Anst. V. p. 64. tab. IV. fig. 9) hajlandók voltak az *E. Argus*-tól eltérőnek tekinteni s engem maga Boulenger úr figyelmeztetett, hogy az *E. Argus*-szal nem vonható össze.

sind sie aber durch ein kleines deltoidförmiges Schildchen getrennt. Das erste Supraoculare ist an allen Exemplaren in kleine Körnchen aufgelöst, das vierte ist bei einem Exemplar ungespaltet, an den übrigen dreien aber in 2—3 Theile gespalten. Das Suboculare erstreckt sich bis zum Lippenrande, vor demselben liegen bei einem Stück fünf, bei den übrigen jedoch sechs Supralabialia. Neben der oberen vorderen Ecke der Ohröffnung erscheint ein deutliches Tympanale.

Farbenkleid. Die Grundfarbe der Oberseite ist graulich-braun. Die Zeichnung ist jener der vorigen Art sehr ähnlich, die zwei mittleren Fleckenreihen des Rückens sind jedoch nur angedeutet, oder aber sind anstatt der Augenflecke nur kleine schwarze Tupfen bemerkbar. Vom Aussenrande der Parietalia entspringt eine Reihe weissgeaugter Flecke, welche durch die Rückenzone begrenzt und von aussen von einem braunen Rande begleitet wird. Vom Unterrande des Augenlides entspringt ein weisser Streif, der vom oberen Rande der Ohröffnung bis zur Mitte des Halses verläuft; ein zweiter Streif geht von den Supralabialen aus, verläuft am unteren Rande der Ohröffnung und durchschneidet die ganze Flanke. Am Vorder- und Hinterrande der Gliedmassen liegen rundliche, weisse Makeln. Die Unterseite des ganzen Körpers ist perlweiss.

Schon Prof. Boettger (26—28. Ber. Offenb. Ver. p. 63.) und J. G. Fischer (Jahrb. Hamburg. wiss. Anst. V. pag. 64. tab. IV. fig. 9) waren geneigt, diese Art für eine besondere, von *E. Argus* abweichende zu betrachten. Ich wurde von Herrn Boulenger aufmerksam gemacht, dass sie mit *E. Argus* nicht zusammengezogen werden könne.

9. **Eremias Przewalskii** Strauch.

Eremias Przewalskii Strauch, Voy. Przewalski, Rept. p. 43. tab. VII. (sec. Boulenger); Boulenger, Catal. Liz. III. p. 105. (1887).

Egy példány a Góbi sivatagból (Mochorchashun), mely minden tekintetben megegyezik Boulenger leírásával.

Ein Exemplar aus der Wüste Gobi (Mochor-chashun), welches der Beschreibung Boulenger's in jeder Beziehung entspricht.

Subordo *Ophidia*.

Fam. Colubridae.

10. Tropidonotus natrix Linn.

Coluber natrix Linnaeus, Syst. Nat. I. p. 380. (1766); Boulenger, Catal. Snakes I. p. 219. (1893).

Egy fiatal példány az oroszországi Kazánból, mely csak annyiban érdemel említést, hogy a falpaizsok mögött fekvő két sárga folt hátsó szélén csaknem egyenesen lenyesett, teljes harántpánttá olvadt össze.

Ein junges Stück aus Russland (Kasan). Nur in dem einzigen Punkte bemerkenswerth, dass die zwei, hinter den Parietalschildern gelegenen gelben Flecke zu einer, am hinteren Rande fast gerade abgestutzten Quermakel verschmolzen sind

11. Coluber Dione Pall.

Coluber Dione Pallas, Reise d. versch. Prov. Russ. II. p. 717. (1773); Boulenger, Catal. Snakes. II. p. 44. (1894).

Három felnőtt és egy fiatal, teljesen typikus pekingi példány.

Ein junges und drei erwachsene, vollkommen typische Exemplare aus Peking.

Fam. Viperidae.

12. Ancistrodon intermedius Strauch.

Trigonocephalus intermedius Strauch, Trans. Assoc. Russ. Nat. I. Zool. 1868. p. 295. (sec. Boulenger); Schlangen d. Russ. Reichs. p. 246. (1873).

Halys intermedia Peters, Monatsber. Akad. Berlin. 1877. p. 736.

Ancistrodon intermedius Boulenger, Catal. Snakes. III. p. 525. (1896).

Egy felnőtt s egy fiatal példány déli Mongoliából; az előbbinek termőhelye Chalute, az utóbbié Chere-muchor.

Pikkelyezése az *A. halys*-éval azonos, melytől csak abban különbözik, hogy arczorrának hegye teljességgel nem vetődött fel.

Pikkelyképletek:

Ein erwachsenes und ein junges Stück aus der südlichen Mongolei; das erste ist in Chalute, das letztere in Chere-muchor erbeutet worden.

Die Beschuppung entspricht der von *A. halys*, von welcher Art die vorliegenden Stücke nur vermöge ihrer durchaus nicht aufgeworfenen Schnauze abweichen.

Schuppenformeln:

Squ. 23; G. $\frac{2}{2} + 1 + \frac{3}{3}$; V. 163; A. 1; Sc. $\frac{36}{36} + 1$.
» 23; » $\frac{5}{5}$; » 170; » 1; » $\frac{42}{42} + 1$.

A hátoldal alapszine sárgás-szürke; az *orrfedő- (internasalia)* s az *orrpaizsok (praefrontalia)* érintkező részein feketebarna folt fekszik; e mögött egy nagyjában patkóalakú, hasonló szinű idom következik, a fej hátulját pedig világos foltot

Farbenkleid. Die Grundfarbe des Rückens ist gelblich-grau; auf der Berührungsstelle der Internatalia und Praefrontalia liegt eine schwarzbraune Makel; hinter derselben folgt eine im Ganzen hufeisenförmige Zeichnung von ähnlicher Färbung, der hintere Kopftheil aber wird von einer

körülzáró széles rhombusalakú rajz födi. Az arcz s a felső ajak paizsai sötét barnával pettyezettek; a szem mögött széles, fekete-barna sáv ered, mely a nyak elején szünik meg s felülről és alulról szennyes fehér sávval szegélyezett, megjegyzendő azonban, hogy a felső fehér sáv soha sem válik oly éles fehér csíkká, mint az *Ancistrodon Blomhoffii* nevű khinai fajon. A törzs és fark felső oldalát széles feketebarna, többé-kevésbbé szabályos haránt-pántok szelik át. A felnőtt példány hasoldala palaszürkével sürűn pettyezett; a fiatalé csaknem egyenletesen fehér.

breit rhombusförmigen, einen hellen Fleck einschliessenden Figur eingenommen. Das Gesicht und die Supralabialia sind dunkelbraun gesprenkelt; hinter dem Auge entspringt ein breiter, schwarzbrauner Streif, der schon am Vorderhalse aufhört und sowohl von oben, als auch von unten durch eine schmutzigweisse Linie begrenzt wird; es ist jedoch zu bemerken, dass die obere Einfassungslinie niemals zu einem so scharf ausgesprochenen weissen Streifen wird, wie es bei der chinesischen Art *Ancistrodon Blomhoffii* der Fall ist. Die Oberseite des Rumpfes und des Schwanzes wird von breiten, schwarzbraunen, mehr oder weniger regelmässigen Querbändern eingenommen. Die Bauchseite des erwachsenen Stückes ist dicht schiefergrau gesprenkelt, die des jungen Stückes fast einfarbig weiss.

Ordo. CHELONIA.

Fam. Testudinidae.

13. Testudo ibera Pall.

Testudo ibera Pallas, Zoogr. Rosso-Asiatica III. p. 18. (1831); Boulenger. Catal. Chelon. Rhynchoceph. & Crocodil. p. 176. (1889).

Egy öreg példány a Kaukázusból Miusziuszli mellől, melynek úgy gerincz-, valamint bordapaizsai csupán a tükör(*areola*)tájánsárgák, egyébként egészen feketebarnák.

Ein altes Stück aus dem Kaukasus (Miusiusli), dessen Vertebral- und Costalschilde nur in der Gegend der Areola gelb, im Übrigen ganz schwarzbraun sind.

Classis. AMPHIBIA.

Ordo. ECAUDATA.

Fam. Ranidae.

1. Rana esculenta Linn. var. ridibunda Pall.

Rana ridibunda Pallas, Reise d. versch. Prov. Russ. I. p. 458. (1771).

Rana cachinans Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat. III. p. 7. tab. I. fig. 1—2. (1831); Eichwald, Fauna Caspio-Caucas. p. 159. tab. XXX. (1841).

Rana caucasica Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat. III. p. 15. (1831).

Rana fortis Boulenger, The Zoologist. 1884. p. 220.

Rana esculenta var. ridibunda Boulenger, Proc. Zool. Soc. London 1885. p. 666. tab. XL; Bedriaga, Bull. Soc. Imp. Natur. Moscou, 1889. p. 256; Boulenger, Proc. Zool. Soc. 1891. p. 375, 378; Boettger, Ber. Senckenb. Ges. 1892. p. 133; Werner, Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XLIV. p. 86 et 234. (1894); Méhely, Zool. Anz. 1894. p. 78; Boulenger, Tailless Batr. Europ. II. p. 270, 273—276. tab. XVI. fig. 98. 100 A. et 101. (1898).

Egy felnőtt hím és egy fiatal példány Oroszországból Szaratov környékéről.

Ein erwachsenes und ein junges Stück aus der Gegend von Saratow (Russland).

A fej lapos, az arczorr rövid és széles, a dobhártya a szemnek $^4/_5$-ét teszi, a hátsó láb sarka a szem mellső zugáig ér; a test főtengelyére függőlegesen állított lábak sarka födi egymást; a hát két oldalredője erőteljes és csaknem egy szemhéjjal egyenlő széles; a belső lábközépgumó kicsiny, hosszúkás tojásdad, rövidebb, mint a hüvelykujj izületalatti gumójától való távolsága; a belső lábközépgumó külső tövétől a hüvelykujj utólsó perczének töväig erőteljes bőrredő huzódik; a lábnak a külső lábközépgumótól mért hossza a lábszáréval egyenlő.

Szinezete: A test felső oldalán zöldesszürke, a háton és a két oldalredőn kerekded olajzöld foltokkal, a törzs oldalán hasonló szinű, elmosódott márványozással; a mellső és hátsó végtagok felszine foltokra bomlott olajzöld harántpántokkal átszelt; a fiatal példányon világos fűzöld középcsík fut végig. A test alsó oldala szennyes sárgás-fehér, elmosódott szürke márványozással, a felső ajak szélén elmosódott s helyenkint összefüggő szürkés foltok húzódnak, mig a typikus *Rana esculentá*-n e helyen rendesen mély feketebarna sáv fekszik. A czombok hátsó lapja világos zöldes-szürke s olajzöld márványozással és az alsó határ felé fehér pettyekkel borított.

A *var. ridibunda* eddigi legjobb leírását G. A. Boulenger adta kezünkre 1885-ben.* Leírásában nagyon szerencsésen foglalta össze állatunk jellemző tulajdonságait s különösen egy állandó bélyegre muta-

* Proc. Zool. Soc. 1885. p. 666—671.

Der Kopf ist flach; die Schnauze kurz und breit; der Breitendurchmesser des Trommelfells gleich dem $^4/_5$ Theil des Augendurchmessers; das tibio-tarsale Gelenk erreicht den vorderen Augenwinkel; die Fersen der auf die Längsachse des Körpers senkrecht gestellten Hintergliedmassen decken sich; die zwei Seitenwülste des Rückens sind kräftig, fast der Breite eines Augenlides gleichkommend; der innere Fersenhöcker ist klein, länglich oval, kürzer als seine Entfernung vom Subarticularhöcker der Zehe; von der äusseren Basis des inneren Fersenhöckers erstreckt sich bis zur Basis der letzten Phalange der Zehe ein kräftiger Hautsaum; die Länge des Fusses, vom äusseren Fersenhöcker gemessen, ist der des Unterschenkels gleich.

Farbenkleid. Die Oberseite des Körpers ist grünlich-grau, auf dem Rücken und den zwei Seitenwülsten mit rundlichen olivengrünen Flecken besetzt, auf den Flanken mit verschwommener, ähnlich gefärbter Marmelung. Die Oberseite der Vorder- und Hintergliedmassen ist mit in Flecken aufgelösten olivengrünen Querbändern versehen. Auf dem jungen Stücke tritt ein hell grasgrüner Medianstreif hervor. Die Unterseite des Körpers ist schmutzig gelblich-weiss, mit verschwommener grauer Marmelung. Am Rande der Oberlippe verlaufen verschwommene und theilweise zusammenhängende Makeln, während an dieser Stelle bei der typischen *Rana esculenta* gewöhnlich ein tief schwarzbrauner Streifen hinzieht. Die hinteren Schenkelbacken sind hell grünlich-grau, mit olivengrüner Marmelung und gegen die untere Grenze hin mit weisser Besprenkelung versehen.

Die zur Zeit beste Beschreibung von *var. ridibunda* lieferte G. A. Boulenger im Jahre 1885.* In seiner Beschreibung fasste er die charakteristischen Merkmale unseres Thieres sehr glücklich zusammen und deutete besonders auf ein constantes

tott rá, mely hosszas tapasztalataim szerint valamennyi közt a legmegbízhatóbb és minden körülmény közt lehetővé teszi, hogy ezt a fajváltozatot a typikus kecskebékától megkülönböztessük. Ez a bélyeg a belső lábközépgumót illeti, mely a *var. ridibundá*-n «tojásdad, tompa, sokkal kevésbbé kiemelkedő, mint a typikus *Rana esculentá*-é, a hüvelykujjal összehasonlítva is kisebb, a mennyiben *soha sem hosszabb*, mint a hüvelyk izületalatti gumójától való távolsága, ritkán ezzel egyenlő. A typikus *esculenta* belső lábközépgumója mindig jobban kiemelkedő, két oldalról többé-kevésbbé összenyomott, gyakran félholdalakú; az izület alatti gumótól való távolságával *legalább egyenlő, de annál rendesen tetemesen nagyobb*.»

Ezt a bélyeget Boulenger 1891-ben elejtette s helyette a következő kulcsot vezette be:*

Hátredők nincsenek	A sarkak födik egymást	1. *ridibunda*, a b. lábközépgumó	$2^1/_2$—4	$9^1/_2$—14	a lábszár hosszában a hüvelykben foglaltatik
		2. *typica*, a b. lábközépgumó	2 —3	7 —10	
	A sarkak nem födik egymást	3. *Lessonae*, a b. lábközépgumó	$1^1/_2$—2	5 — 8	
Hátredőkkel		4. *chinensis*, a b. lábközépgumó	1—$1^1/_2$	5 — 8	

s ezt a kulcsot legújabb munkájában** is fentartotta. Tapasztalataim szerint ez a kulcs sok esetben jó szolgálatot tesz, mindazonáltal korántsem pótolja a Boulenger-tól 1885-ben bevezetett állandó jelleget, annyival kevésbbé, mert a megadott méretek nagyon tág határok közt ingadoznak s épen a *ridibunda* és *typica* tekintetében részben födik egymást, másrészt, mert egyes vidékeken (így Magyarország déli részein) a *ridibunda* lábszára oly rövid, hogy a sarkak nem födik egymást és végül, mert

Merkmal hin, welches nach meinen langjährigen Erfahrungen das verlässlichste ist und die Unterscheidung dieser Abart vom typischen Wasserfrosch unter allen Umständen ermöglicht. Dieser Charakter betrifft den inneren Fersenhöcker, der bei *var. ridibunda* «oval, stumpf und viel weniger hervorragend ist als bei der typischen *Rana esculenta*. Derselbe ist auch im Vergleich mit dem Daumen kleiner, da er *niemals länger ist* als seine Entfernung von Subarticularhöcker des Daumens, nur selten jener gleichkommt. Der innere Fersenhöcker der typischen *esculenta* ist immer stärker hervorragend, von beiden Seiten mehr oder weniger zusammengedrückt, häufig halbmondförmig; derselbe ist *wenigstens so lang, gewöhnlich aber bedeutend länger*, als seine Entfernung vom Subarticularhöcker».

Dieses Merkmal hat Boulenger im Jahre 1891 fallen lassen und an Stelle dessen folgenden Schlüssel eingeführt:*

Rückenwülste keine	Fersen decken sich	1. *ridibunda*, innerer Fersenhöcker	$2^1/_2$—4	$9^1/_2$—14	in der Länge des Daumens enthalten
		2. *typica*, innerer Fersenhöcker	2—3	7—10	
	Fersen decken sich nicht	3. *Lessonae*, innerer Fersenhöcker	$1^1/_2$—2	5—8	
Mit Rückenwülsten		4. *chinensis*, innerer Fersenhöcker	1—$1^1/_2$	5—8	in der Länge der Tibia enthalten

und denselben auch in seinem neuesten Werke** beibehalten. Meiner Erfahrung nach leistet dieser Schlüssel in vielen Fällen gute Dienste, ersetzt aber keinesfalls den von Boulenger im Jahre 1885 eingeführten constanten Charakter um so weniger, als die angegebenen Verhältnisszahlen zwischen sehr weiten Grenzen schwanken und sich gerade hinsichtlich der *ridibunda* und *typica* zum Theil decken, andererseits auch, weil die Tibia bei *ridibunda* in manchen Gegenden (so im südlichen Theile Ungarns) so kurz ist, dass sich die Fersen nicht decken, end-

* Proc. Zool. Soc. 1891. p. 378.

** The Tailless Batr. Europ II. p. 273. (1898).

a *var. Lessonae* semmiféle biztos jelleg alapján sem különböztető meg a *typica*-tól. A *var. Lessonae* különben csak a typikus *Rana esculenta* fokozottabb formája s véleményem szerint nem tarthat igényt egy külön fajváltozat nevére.

lich weil *var. Lessonae* durch keinen verlässlichen Charakter von der *typica* unterschieden werden kann. *Var. Lessonae* ist übrigens bloss eine gesteigerte Form der typischen *Rana esculenta* und kann meiner Auffassung nach auf den Namen einer besonderen Varietät keinen Anspruch erheben.

2. **Rana esculenta** Linn. var. **chinensis** Osb.

Rana chinensis Osbeck, Voy. China I. p. 299. (1771) (sec. Boulenger).
Rana esculenta Schlegel, Fauna Japonica, Reptil. p. 109. tab. III. fig. 1. (1838).
Rana marmorata Hallowell, Proc. Acad. Philad. 1860. p. 500.
Rana nigromaculata Hallowell, Proc. Acad. Philad. 1860. p. 500.
Rana esculenta var. *japonica* Boulenger, Catal. Batr. Salient. p. 40. (1882).
Rana esculenta var. *nigromaculata* Boulenger, Proc. Zool. Soc. London. 1891. p. 376; Bedriaga. Wiss. Res. Przewalski Reis. III. Amphib. et Rept. p. 11. (1898).
Rana esculenta var. *chinensis* Boulenger, Tailless Batr. Europ. II. p. 272. fig. 100 D. (1898).

Két felnőtt s egy fiatal példány a pekingi Lótusz-tóból (Shih-chih-kai).

Az egyik 66 m/m hosszú példányon a lábszár hossza 29 m/m, a láb hossza 35 m/m; a kemény, ásóalakú sarokgumó 6 m/m hosszú, ép oly hosszú, mint a hüvelykujj és 4·83-szor foglaltatik a lábszár hosszában. A hüvelykujj külső oldalán — mint Dr. Bedriaga kiemelte — az izületi bütyöktől a belső lábközépgumóig terjedő erőteljes kötőhártya lép fel, mely a *Rana esculenta* más fajváltozatain is mindig megvan, de sokkal gyengébb.

A hát középvonalán és mirigyes két oldalredőjén egy-egy világos sáv ötlik fel; az egész hátoldal szabálytalan sötét foltokkal tarkázott; a czomb hátulsó lapján fehéres-szürke alapon feketebarna márványozás terül el; a hátsó végtagok sötét harántpántokkal szeldeltek. A hasoldal fehér, csupán az alsó állkapocs szélén, a mell s has két oldalán és a czombokon jelentkezik némi sötét márványozás.

Zwei erwachsene und ein junges Exemplar aus dem Pekinger Lotus-Teiche (Shih-chih-kai).

Bei dem einen, 66 m/m langen Exemplar beträgt die Länge der Tibia 29 m/m, die Fusslänge 35 m/m; der harte, schaufelförmige Fersenhöcker ist 6 m/m lang, so lang wie der Daumen, seine Länge ist 4.83-mal in der Länge der Tibia enthalten. Auf der Aussenseite des Daumens tritt — wie von Dr. Bedriaga hervorgehoben wurde — eine vom Subarticularhöcker bis zum inneren Fersenhöcker hinziehende, kräftige Bindehaut auf, die zwar auch bei anderen Abarten der *Rana esculenta* vorhanden ist, dort jedoch viel schwächer erscheint.

Farbenkleid. In der Medianlinie des Rückens und auf den beiden Seitenwülsten tritt je ein heller Streif auf. Die ganze Rückenfläche ist mit unregelmässigen dunklen Flecken bestanden. Am Gesäss breitet sich eine auf weisslich-grauem Grunde liegende schwarzbraune Marmelung aus. Die Hintergliedmassen sind quergebändert. Die Bauchfläche ist weiss, nur am Rande des Unterkiefers, zu beiden Seiten der Brust und des Bauches, wie auch auf den Schenkeln erscheint eine schwache dunkle Marmelung.

3. Rana fusca Rös.

Rana fusca terrestris Rösel. Hist. nat. Ranar. nostr. p. 1. tab. I—VIII. (1758); Leydig, Anur. Batr. p. 116. tab. II. fig. 12, 15, tab. III. fig. 22. 23. 26. tab. IV. fig. 40. 43. tab. V. fig. 45. tab. VI. fig. 54. (1877); Boulenger, Bull. Soc. Zool. France. 1879. p. 164 et 1880. p. 207; Méhely, Math. Természettudományi Közlem. Budapest, XXV. p. 8. tab. I. fig. 1, 2, tab IV. fig. 1. tab. VI. fig. 1—4, tab. VII. fig. 1—3, tab. VIII. fig. 1, 4. (1892).

Rana mula Laurenti, Synops. Rept. p. 30 (1768); Bedriaga, Bull. Soc. Nat. Moscou. 1889. p. 278; Dürigen, Deutschl. Amphib. p. 437. tab. III. fig. 4. (1897).

Rana cruenta Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat. III. p. 12. (1831).

Rana temporaria Duméril et Bibron, Erpétol. génér. VIII. p. 358. (1841); Nilsson, Skand. Fauna, Amfib. p. 78. (1842); Middendorf Sibir. Reise, p. 247. tab. XXVI. fig. a—c. (1853); Werner, Reptil. und Amphib. Oesterr.-Ungar.; Boulenger, Tailless Batr. Europ. I. tab. III. fig. 3. (1897) et II. p. 301. tab. XX, XXI, fig. 109—111, 112, 113 (1898); Bedriaga, Wiss. Res. Przewalski Reis. III. Amph. et Rept. p. 17 (part.), tab. I. fig. 3 (1898)

Rana platyrrhinus Steenstrup, Amtl. Ber. 24. Vers. Naturf. Kiel 1846. p. 131. (sec. Boulenger).

Rana temporaria var. *bosniensis* Werner, Reptil. und Amphib. Oesterr.-Ungar. p. 92.

Két példány Oroszországból, Permből. Feje lapos, előfelé fokozatosan keskenyedő. Arczorra rövid, szélesen és tompán kerekített, az alsó ajak szélét kevéssel haladja meg, a szem vízszintes átmérőjénél alig hosszabb, csúcsa az orrlyuk előtt széles ívben lehajló. A szemhéjak egymásközti távola az orrlyukak egymásközti távolával egyenlő. Az orrlyuk sokkal távolabb áll a szemzugtól, mint az orr csúcsától s a felső ajak szélétől ép oly távol, mint a mellső szemzugtól. A hátmező két oldalán gyenge, fonalszerű mirigyes redő húzódik s e kettő között két szabálytalan sorba rendezkedett, apró, kerekded szemölcsök lépnek fel. A mellső végtag a lábszárnál sokkal hosszabb. A bokaizület a szem mellső zugáig ér. A külső sarokgumó lágy, tojásdad, hosszabb, mint az első izületi gumótól való távola; átlag a hüvelykujj felehosszával egyenlő; vele szemben a negyedik ujj tövén nincs bütyök, de helyét a pigmentezés közül kitünő, kerekded, világos folt jelzi.

A hátmező s a végtagok felső oldala vörhenyes-szürke; legvörösebb a mirigyes redőkön. A törzs oldala szeplőtlen hamvasszürke, a hátmezőn azonban néhány apró

Zwei Stücke aus Perm (Russland). Der Kopf ist flach, nach vorn allmählich verschmälert. Die Schnauze kurz, breit und stumpf abgerundet; dieselbe überragt nur wenig die Unterlippe, ist kaum länger als der horizontale Augendurchmesser; die Spitze derselben vor den Nasenlöchern im breiten Bogen abfallend. Der Augenintervall ist mit dem Zwischenraum der Nasenlöcher gleich breit. Das Nasenloch liegt viel entfernter vom Augenwinkel als von der Schnauzenspitze, und in derselben Entfernung vom oberen Lippenrande wie vom vorderen Augenwinkel. Zu beiden Seiten des Rückens verläuft je eine schwache, fadenförmige Drüsenleiste und zwischen denselben treten noch, in zwei unregelmässige Längsreihen geordnete, kleine, rundliche Höcker auf. Das Fersengelenk reicht bis zum vorderen Augenwinkel. Der äussere Fersenhöcker ist weich, oval, länger als seine Entfernung vom ersten Subarticularhöcker, durchschnittlich der halben Länge des Daumens gleichkommend. Gegenüber demselben befindet sich an der Basis des vierten Fingers kein Ballen, die Stelle desselben ist indessen durch einen aus der dunklen Pigmentirung hervorleuchtenden, hellen, rundlichen Fleck angedeutet.

Farbenkleid. Die Rückenzone und die Oberseite der Gliedmassen röthlich-grau; am intensivsten roth auf den Drüsenleisten. Flanken ungefleckt aschgrau, auf

vörösbarna folt s a tarkón ugyanilyen ^-alakú rajz tünik ki. A végtagok halavány szürkés-barna harántpántokkal szeldeltek. A dobhártyátkörülfogó fülfolt vörösbarna, szélein sötétebb. A felső s az alsó állkapocs és az egész hasoldal szürke márványozással tarkázott.

der Rückenzone treten aber einige kleine rothbraune Makeln und am Nacken eine ^-förmige Zeichnung von ähnlicher Färbung auf. Die Gliedmassen sind blass graubraun gebändert. Die das Trommelfell einschliessende Ohrmakel ist rothbraun, am Rande dunkler. Ober- und Unterkiefer und die gesammte Bauchfläche mit graulicher Marmelung bedeckt.

4. **Rana arvalis** Nilss.

Rana temporaria Linnaeus, Fauna Suec. 2. edit. I. p. 101. (1761); Middendorf, Sibir. Reise, p. 247. (part.), tab. XXVI. fig. 2—4. (1853).

Rana arvalis Nilsson, Skandin. Fauna, Amfib. p. 92; (1842), Leydig, Anur. Batr. p. 129. tab. II. fig. 11, 14, 14a, 14b, tab. III. fig. 21, 24, 25, tab. IV. fig. 39, tab. V. fig. 44, tab. VI. fig. 55 (1877); Boulenger, Bull. Soc. Zool. France 1879. p. 169 et 1886. p. 596; Catal. Batr. Salient. 1882. p. 45; Proc. Zool. Soc. London 1886. p. 242. tab. XXIV; Bedriaga, Bull. Soc. Nat. Moscou, 1889. p. 306; Méhely, Math. Természettud. Közlem. Budapest, XXV. p. 29. tab. II. fig. 1, 2, tab. IV. fig. 2, tab. VI. fig. 5—7, tab. VII. fig. 4—6, tab. VIII. fig. 2 et 5. (1892); Werner, Rept. Amphib. Oesterr.-Ungar. p. 90 (1897); Dürigen, Deutschl. Amphib. p. 448. tab. III. fig. 3. (1897); Boulenger, Tailless Batr. Europ. I, tab. III. fig. 2. (1897) et II. p. 288. tab. XVIII. fig. 103—107. (1898).

Rana oxyrrhinus Steenstrup, Ber. 24. Vers. Nat. Kiel. 1846. p. 131. (sec. Boulenger).

Rana agilis (non Thomas) Wolterstorff, Jahrb. Nat. Ver. Magdeburg. 1890. p. 316.

Rana temporaria var. *asiatica* Bedriaga, Wiss. Res. Przewalski Reis. III. Amphib. et Rept., p. 23. tab. I. fig. 4, 4a, 4b. (1898).

Számos példány a következő termőhelyekről: Kazán (Oroszország), Chmelev, Abalak, Omszk, Tomszk, Jeniszeiszk, Minuszinszk (az utóbbi hat termőhely szibériai).

Viele Exemplare von folgenden Fundorten: Kasan (Russland), Chmelew, Abalak, Omsk, Tomsk, Jenisseisk, Minusinsk (die letzteren sechs Fundorte liegen in Sibirien).

Feje lapos, előfelé hirtelen keskenyedő. Arczorra nyújtott, csúcsosan kerekített, az alsó ajak szélét jóval meghaladja, a szem vízszintes átmérőjénél határozottan hosszabb; csúcsa az orrlyuk előtt erős görbületű ívben kidomborodó. A szemhéjak egymásközti távola az orrlyukak egymásközti távolánál kisebb. Az orrlyuk körülbelül ép oly távol áll a szemzugtól, mint az orr csúcsától s a szemzugtól valamivel távolabb, mint a felső ajak szélétől. A hát két oldalán erőteljes, zsinóralakú, a felső szemhéj szélességénél sokkal keskenyebb mirigyes redő húzódik. E két főredő közt még két sor hosszúkás, többékevésbbé összefüggő mirigyes duzzadás

Der Kopf ist flach, nach vorn plötzlich verschmälert. Schnautze gestreckt, spitz zugerundet, die Unterlippe bedeutend überragend; beträchtlich länger als der horizontale Augendurchmesser: an der Spitze vor den Nasenlöchern in stark gekrümmtem Bogen gewölbt. Der Intervall zwischen den oberen Augenlidern ist schmäler als die Entfernung zwischen den Nasenlöchern. Das Nasenloch liegt ungefähr in derselben Entfernung vom Augenwinkel wie von der Nasenspitze und in einer etwas grösseren Entfernung vom Augenwinkel als vom Lippenrande. Entlang der Rückenseiten verläuft je eine kräftige, schnurförmige Drüsenleiste, die viel schmäler ist als ein oberes Augenlid. Zwischen diesen zwei Hauptleisten liegen zwei Reihen mehr oder weniger zusammenhängender Drüsen-

húzódik s a hát főredőitől kifelé is gyakran hasonló mirigyes sáv ötlik fel. A mellső végtag a lábszárnál hosszabb.* A bokaizület az orrlyukig, vagy az orr csúcsáig ér. A külső sarokgumó kemény, két oldalról összenyomott, magasan kiemelkedő félkoronghoz hasonló; a hüvelykujj hosszának mintegy három ötödét teszi. Ezzel szemben a negyedik ujj tövén sem gumó, sem annak helyét jelző világos folt nincs.

Az arczorr oldalélén (*canthus rostralis*) s a felső ajak szélén mély feketebarna sáv húzódik, a dobhártyát befogó fülfolt is mély feketebarna s a felső ajak sávjától az orrcsúcstól a fülfolt alsó sarkáig terjedő sárga mező választja el. A felső testoldal alapszíne szürkés-sárga, zsemlyesárga, vagy vörhenyes; az összes mirigyes redők világosabb színűek s a másodrendűeket körös-körül, a főredőket ellenben csak külső szélükön fekete hosszúkás foltok szegélyezik. Egy tobolszki példányon a másodrendű redők kisérő foltjai teljesen elenyésztek, de a főredők külső oldalát teljesen összefüggő, feketebarna sáv szegélyezi. A főredők két oldalán gyakran sötétbarna, a hát középvonalában világos sáv által elválasztott, hosszanti szalagok lépnek fel. A szemhéjakat sötét harántfolt szeli át s a fej tetején apróbb fekete foltok vannak elszórva. A végtagok felső oldalukon barna, gyakran apró foltokra szakadozott harántpántokkal szeldeltek. A felső kar foltja mély feketebarna. A test alsó oldala sárgás-fehér vagy sárga; a has és a végtagok szeplőtlenek, a torok és a mell ellenben gyakran barnával márványozott

* Magyarországi példányokon gyakran egyforma hosszú.

wülste und auch jenseits der Hauptleisten ist häufig ein ähnlicher Drüsenwulst wahrzunehmen. Die vorderen Gliedmassen sind kürzer als die Tibia.* Das tibio-tarsale Gelenk erreicht das Nasenloch, oder selbst die Schnauzenspitze. Der äussere Fersenhöcker ist hart, an beiden Seiten zusammengedrückt, einer stark hervorgewölbten Halbscheibe ähnlich; in seiner Länge entspricht derselbe ungefähr den $^3/_5$ Theil der Daumenlänge. Gegenüber dem Fersenhöcker befindet sich an der Basis der vierten Zehe kein Ballen und auch kein, seine Stelle andeutender, hellerer Fleck.

Farbenkleid. Auf der Schnauzenkante und auf dem Rande der Oberlippe zieht ein tief schwarzbrauner Streif hin; auch die das Trommelfell einschliessende Ohrmakel ist von derselben Färbung und wird vom Lippenstreif durch eine, von der Schnauzenspitze bis zur unteren Ecke der Ohrmakel verlaufende, gelbe Zone abgesondert. Die Grundfarbe der oberen Körperseite ist graugelb, semmelgelb oder röthlich. Alle Drüsenwülste sind von hellerer Färbung; von denselben werden die Nebenwülste ringsum, die Principalleisten aber nur an ihrem äusseren Rande von schwarzen, länglichen Flecken eingefasst. Bei einem Stücke aus Tobolsk sind alle, die Nebenwülste begleitenden Flecke vollkommen eingegangen, der äussere Rand der Prinzipalleisten wird jedoch von einem continuirlichen, schwarzbraunen Streif eingefasst. Zu beiden Seiten der Prinzipalleisten treten häufig dunkelbraune, in der Medianlinie des Rückens durch einen hellen Streifen getrennte Längsbänder auf. Auf den Augenlidern zeigt sich eine dunkle Quermakel, die Oberseite des Kopfes aber ist schwarz gesprenkelt. Auf der Oberseite der Gliedmassen treten braune, oft in kleine Flecke aufgelöste Querbänder auf. Die Makel am Oberarme ist tief schwarzbraun. Die Unterseite des Körpers ist gelblich-weiss

* Bei ungarischen Stücken häufig von derselben Länge.

s a testoldal és a hátmező határán mindig mély feketebarna reczézet, vagy márványozás terül el, mely olykor hullámos szélű, a testoldal világos alapszinétől élesen elváló, hosszanti szalaggá tömörül.

A *Rana arvalis*-t régebben északi fajnak, egyes szerzők pedig a jégkorszak maradványának tartották, újabban azonban — mint már 1892-ben hangsúlyoztam* — keleti fajnak bizonyúlt, mely valószinűleg egész Szibérián át Ázsia keleti partjáig terjed. Boulenger a következő ázsiai termőhelyekről ismeri: Sarai Gor (az Ob folyó mellett), Buchtarma, Altai-hegység s a Kirgiz-pusztaság. Dr. Bedriaga a Karakali-hegységből (Transcaspia) s újabban Mongoliából, a Tjan-schan-hegységből és Turkesztánból mint *Rana temporaria var. asiatica*-t írta le.** A Zichy-féle expediczió Szibéria nyugati részeiben akadt rá s a legkeletibb pont, a hol még gyűjtötte, Minuszinszk (kel. hossz. 92°). Semmi kétségem sincs az iránt, hogy az a békafaj, melyet Middendorf Szibéria keleti részében, az Aldan folyó környékén és Udskoj-Ostrog vidékén, már az Ochotzki tenger közelében megfigyelt, szintén *Rana arvalis* volt, ellenben valószinűnek tartom, hogy

oder gelb; Bauch und Gliedmassen ungefleckt, hingegen die Kehle und die Brust häufig braun gemarmelt; die Grenzzone des Rückens und der Flanke wird immer von einer tief braunen Retikulirung oder Marmelung eingenommen, welche manchmal zu einem am Rande gewellten, von der hellen Grundfarbe der Flanke stark abstechenden Längsbande zusammenfliesst.

Rana arvalis wurde früher für eine nordische Art angesehen und manche Autoren hielten sie für ein Relict der Eiszeit. In neuerer Zeit hat sie sich — wie ich dies schon im Jahre 1892 betonte* — als eine östliche Art herausgestellt, die wahrscheinlich durch ganz Sibirien bis zu den östlichen Gestaden Asiens verbreitet ist. Boulenger kennt folgende asiatische Fundorte: Sarai Gor (neben dem Flusse Ob), Buchtarma, das Altai-Gebirge und die Kirgisensteppe. Dr. Bedriaga beschrieb den Moorfrosch neuerdings aus dem Karakali-Gebirge (Transcaspien) und als *Rana temporaria var. asiatica* aus Mongolien, aus dem Tjan-schan-Gebirge und aus Turkestan.** Die Zichy'sche Expedition sammelte die Art im westlichen Theil von Sibirien und der östlichste Punkt, wo sie noch erbeutet wurde, ist Minusinsk (92° östl Länge). Ich hege keinen Zweifel, dass der Frosch, den Middendorf im östlichen Theile Sibiriens, in der Gegend des Aldan-Flusses und in Udskoj-Ostrog (bereits in der Nähe des Ochotzkischen Meeres) beobachtete, gleichfalls zu *Rana arvalis* gehöre, halte es aber für wahrscheinlich,

* Math. Természettud. Közlem. Budapest, 1892. p. 38.

** Dr. Bedriaga leirásában egyetlen oly bélyeget sem találok, mely a mellett szólna, hogy a szóban levő példányok a *Rana fusca* fajhoz tartoznának; a hosszú és keskeny fej; a megnyúlt, csúcsos hegyű arczorr; a hátsó lábak hossza; a rövidebb úszóhártya; a két oldalról összenyomott kemény sarokgumó; a mirigyes redők s a hátfoltok alakja; az élesszélű, hosszú fülfoltok s végül a szeplőtlen hasoldal, egytől egyig a *Rana arvalis* faji bélyegei.

* Math. Természettud. Közlem. Budapest, 1892. p. 38.

** Aus der Beschreibung von Dr. v. Bedriaga vermag ich kein einziges Merkmal herauszufinden, welches dafür spräche, dass die betreffenden Exemplare zu *Rana fusca* gehören. Der lange und schmale Kopf; die gestreckte, spitzige Schnauze; die Länge der hinteren Gliedmassen; die kürzere Schwimmhaut; der an beiden Seiten zusammengedrückte, harte Fersenhöcker; die Gestalt der Drüsenleisten und der Rückenflecke; die scharfgerandete, lange Ohrmakel, sowie schliesslich die ungefleckte Bauchseite, — all dies Artcharaktere von *Rana arvalis*.

a sarkkör közelében fekvő Turuchanszk mellett észlelt béka alkalmasint a *Rana fusca* lehetett.

dass die in der Nähe des Polarkreises, bei Turuchansk, beobachteten Exemplare für *Rana fusca* angesprochen werden müssen.

Fam. Bufonidae.

5. Bufo Raddei Strauch.

Bufo Raddei Strauch, Voyage Przewalski, Rept. et Batr. p. 53 (sec. Boulenger); Boulenger, Proc. Zool. Soc. London. 1880. p. 551; Catal. Batr. Salient. p. 294. (1882); Bedriaga, Wiss. Res. Przewalski Reis. III. Amph. et Rept. p. 42. tab. I. fig. 1, 1a, 6. (1898).

Egy példány Daba és Kalgan közt (északi Khina), 1898. szeptember 24. s egy másik Pekingből 1898. október 7; mind a kettő fiatal (33 és 35 m/m hosszú).

A szemhéjközti távolság egy felső szemhéjnál keskenyebb; a dobhártya a szem átmérőjének egy harmadát teszi; a kéz első ujja a másodiknál rövidebb; a lábujjak tövét gyenge úszóhártya köti össze s izületi gumóik egyszerűek. A hátsó lábak bokaizülete csak a fültőmirigy hátsó végét éri; a lábszár felső oldalát tojásdad, nagy mirigy borítja.

A két példány szinezete nagyon különböző. A khalgani felül zöldes-szürke s nagy, olajzöld, vörösbarna és fekete pettyezéssel tarkázott foltokkal megrakott. Ezek a foltok hosszúkásak és helyenkint összeolvadnak, különösen a hát középvonalának két oldalán, hol egy világos középsáv kisérő s csak itt-ott megszakított sávjaivá alakulnak. A pekingi példány fehéres-szürke alapon apró, az egyes szemölcsöket körülvevő, kerekded foltokkal behintett; a hát középvonalában pedig szintén sáv alakjában tünik ki a világos alapszín. A hasoldal mind a két példányon szeplőtlen fehér.

Ein Exemplar zwischen Daba und Khalgan (Nord-China) am 24. September 1898, ein zweiter in Peking am 7. October 1898 erbeutet; beide Stücke sind jung (33 und 35 m/m lang).

Die Breite des Interorbitalraumes ist geringer als die eines oberen Augenlides; das Trommelfell beträgt $^1/_3$ des Augendurchmessers; erster Finger kürzer als der zweite; die Basis der Zehen wird durch eine schwache Schwimmhaut verbunden; die Subarticularhöcker sind einfach. Das tibio-tarsale Gelenk erreicht nur das Hinterende der Parotiden; die Oberseite der Tibia wird von einer ovalen, grossen Drüse eingenommen.

Farbenkleid. Bezüglich des Farbenkleides sind die beiden Stücke sehr verschieden. Das Exemplar von Khalgan ist oben grünlich-grau und mit grossen, olivengrünen, rothbraun und schwarz gesprenkelten Flecken besetzt. Die Flecke sind länglich und an manchen Stellen verschmolzen, besonders zu beiden Seiten der Medianlinie, wo sich dieselben zu zwei, nur hier und da unterbrochenen und einen hellen Medianstreifen einschliessenden Bändern vereinigen. Das Pekinger Stück ist auf weisslich-grauem Grunde mit kleinen, die einzelnen Drüsenhöcker umgebenden, rundlichen Flecken besetzt; die helle Grundfarbe tritt aber auch hier in Form eines hellen Streifes hervor. Die Bauchseite ist bei beiden Exemplaren ungefleckt weiss.

6. Bufo viridis Laur.

Bufo viridis Laurenti, Synops. Rept. 1. p. 27, 111, tab. 1. (1758); Boulenger, Catal. Batr. Salient. p. 297. (1882); Tailless Batr. Europ. II. p. 227. tab. XI, XII, fig. 84—86, tab. II. fig. 4 (1898); Bedriaga, Wiss. Result. Przewalski Reis. III. Amph. Rept. p. 50. tab. I. fig. 2. (1898).

Egy fiatal, 38 m/m hosszú példány Tiflisz környékéről.

A dobhártya átmérője a szem átmérőjének csak harmadát teszi; a kéz első ujja ép oly hosszú, mint a második; egyebekben teljesen megegyezik Boulenger legutóbbi leírásával. Újabban Dr. Bedriaga jó bélyeget szolgáltatott a *Bufo viridis* és *Bufo Raddei* megkülönböztetésére, a menynyiben a *Bufo viridis* kezének negyedik ujja jóval túlér a harmadik ujj első izületén, ellenben a *Bufo Raddei*-fajon csak épen hogy eléri ezt az izületet.

Szinezete felűl szürkés-fehér s egész felülete olajzöld szinű, fekete pettyezéssel tarkázott, szabálytalan foltokkal behintett; a test alsó oldala fehér, a hason néhány feketés-zöld apró folt foglal helyet.

Ein junges, 38 m/m langes Stück aus der Gegend von Tiflis.

Der Durchmesser des Trommelfells nimmt nur $^1/_3$ des Augendurchmessers ein; der erste Finger von der Länge des zweiten; im übrigen der Beschreibung von Boulenger vollkommen entsprechend. Neuerdings lieferte Dr. von Bedriaga ein gutes Merkmal zur Unterscheidung von *Bufo viridis* und *Bufo Raddei*, der vierte Finger von *Bufo viridis* überragt nämlich bedeutend das erste Gelenk des dritten Fingers, wo hingegen derselbe bei *Bufo Raddei* dieses Gelenk eben nur erreicht

Farbenkleid. Oben graulich weiss und auf der ganzen Fläche mit schwarz gesprenkelten, unregelmässigen, olivengrünen Flecken besetzt. Unten weiss; am Bauche mit einigen kleinen, schwärzlich-grünen Flecken.

CSIGÁK ÉS KAGYLÓK.

DR. STURANY RUDOLFTÓL, BÉCSBEN.

MOLLUSKEN.

VON

DR. R. STURANY IN WIEN.

CSIGÁK ÉS KAGYLÓK.

A Csiki Ernő úr által gyűjtött csigák és kagylók, a melyeknek feldolgozásával megbízattam, s a melyekről az alábbiakban adok számot, csak csekélyebb számú példánynyal vannak ugyan képviselve és valamennyien már ismeretes fajokhoz tartoznak, termőhelyeiknek pontos megjelölése miatt mindamellett figyelmet érdemelnek.

Közülök két faj a Kaukazusból, hat (köztük egy pompás *Didacna*-alak) a Káspi-tengerből, kettő Dél-Oroszországból, három (köztük érdekes *Succinea*-héjak) Szibériából, kettő Khinából és kettő Egyptomból származik. Minthogy a gyűjtött anyagban egy kagyló-faj két különböző faunaterületről fordul elő, az egész sorozat összesen 16 fajból áll, a mint az itt közölt rendszeres jegyzékükből is kitünik.

MOLLUSKEN.

Die von Herrn E. Csiki gesammelten Mollusken, welche mir zur Bearbeitung gütigst anvertraut wurden und hier ihre Besprechung finden sollen, liegen zwar nur in geringer Anzahl vor und gehören durchwegs zu bereits bekannten Arten, erwecken aber unser Interesse durch ihre genau praecisirte Provenienz.

Es stammen zwei Arten aus dem Kaukasus, sechs (darunter eine prächtige *Didacna*-Form) aus dem Kaspischen Meere, zwei aus Süd-Russland, drei (darunter interessante *Succinea*-Schalen) aus Sibirien, zwei aus China und zwei aus Aegypten. Da sich hiervon eine Muschel in zwei verschiedenen Faunengebieten wiederholt, so resultirt eine Liste von 16 Arten, welche im Folgenden in systematischer Reihe angeführt werden.

Classis. GASTROPODA.

Ordo. PULMONATA.

Fam. Eulotidae.

Cathaica Mlldff.

1. *fasciola* (Drap.).

Müller Hist. Verm. II. 1774. p. 24. (*Helix striatula*); Draparnaud Hist. nat. Moll. terr. fluv. France. 1805. p. 110. tab. 6. fig. 22—24. (*Helix fasciola*); Philippi Abb. pag. 2. Helix tab. 6. fig. 4. (*H. pyrrhozona*); Möllendorff Annuaire Mus. Zool. Acad. Impér. Sc. St. Pétersbourg. 1899. p. 103.

China: Nankou, Tshan-pin-cho, Peking.

Eulota Hartm.

2. *spec?* — China: Khalgan.

Fam. Helicidae.

Helicella Fér.

(*Xerophila* Held.)

3. *crenimargo* Kryn.

Conch. Cab. Mart. Chemn. I. 12. p. 247. tab. 36. fig. 8—9. (1846).

Caucasus: Tiflis (vallis Vera), exempla duo non adulta.

Campylaea Beck.

4. *Eichwaldi* Pfr.

Rossm. Kob. Iconogr. V. fig. 1216. (1877); Conch. Cab. Mart. Chemn. I. 12. p. 132. tab. 17. fig. 20—22.

Caucasus: Tusrebi (vallis Atene), specimen unicum.

Hygromia Risso.

5. *strigella* Drap.

Hist. nat. Moll. terr. fluv. France. p. 84. tab. 7. fig. 1—2 (1805); Conch. Cab. Mart. Chemn. I. 12. p. 114. tab. 16. fig. 5—6. (1846).

Rossia: Saratow, exempla duo non adulta.

Vallonia Risso.

6. ? *costata* Müll.

Rossm. Iconogr. fig. 439. (1837).

Rossia: Saratow.

Fam. Succineidae.

Succinea Drap.

7. *putris* (Linn.).

Syst. Nat. X. 1758. p. 774. (*Helix*); Draparnaud Hist. nat. Moll. terr. fluv. France. p. 58. tab. 3. fig. 22—23. (1805); Rossm. Icon. fig. 45. (1835); Conch. Cab. Mart. Chemn. I. 11. p. 32. tab. 3. fig. 18—24.

Sibiria: Chmelew, Tomsk.

Fam. Limnaeidae.

Limnaea Lam.

8. *ovata* Drap.

Hist. nat. Moll. ter. fluv. France. p. 50. tab. 2. fig. 30—31. (1805); Rossm. Kob. Iconogr. fig. 1251—1255.

Sibiria: Chmelew, specimina duo.

9. *palustris* Müll. *var. turricula* Held.

Rossm. Iconogr. fig. 1272—1276.

Sibiria: Chmelew.

Ordo. PROSOBRANCHIATA.

Fam. Hydrobiidae.

Clessinia Dyb.

10. *variabilis* (Eichw.)

Martens Vorderas. Conch. 1874. p. 81. (*Bythinia? Eichwaldi* Kryn.); Eichwald Fauna casp. caucas. 1841. p. 253. tab. 38. fig. 6—7. (*Paludina variabilis*); Dybowski Malak. Blätt. X. p. 41. tab. 2. fig. 6. (1888).

Mare Caspicum.

Fam. Cerithiidae.

Cerithium Adans.

11. *conicum* Blainv. (*mamillatum* Phil.).

Faune française. p. 158. tab. 6 A. fig. 10. (1826); Conch. Cab. Mart. Chemn. I. 26. p. 205. tab. 36. fig. 14—15.

Aegyptus: Port Said, in lacu Menzaleh, frequens.

Fam. Neritidae.

Neritina Lam.

12. *liturata* Eichw.

Fauna cap. caucas. p. 258. tab. 38. fig. 18—19. (1841); Dybowski Malak. Blätt. X. p. 56. tab. 2. fig. 10. (1888).

Mare Caspicum.

Classis. LAMELLIBRANCHIATA.

Ordo. AUTOLAMELLIBRANCHIATA.

Fam. Cardiidae.

Cardium Linn.

13. *edule* Linn.

Eichwald Fauna casp. caucas. 1841. p. 268—269. tab. 38. fig. 24—27. (*Cardium rusticum*).

Mare Caspicum; Aegyptus: Port Said, in lacu Menzaleh.

Monodacna Eichw.

14. *caspia* Eichw.

Fauna casp. caucas. p. 274. tab. 39. fig. 4 a—c. (1841).

Mare Caspicum.

Didacna Eichw.

15. *trigonoides* Pall.

Reeve Conch. Ic. (*Cardium*) tab. 5. fig. 26 a—b; Eichwald Fauna casp. caucas. p. 271. tab. 39. fig. 5 a—c. (1841); Martens Vorderas. Conch. p. 83. (1874).

Mare Caspicum.

Fam. **Mytilidae.**

Dreissensia Ben.

16. *caspia* Eichw.

Nouv. Mém. Soc. Imp. Natural. Moscou. X p. 311. tab. 10. fig. 19—21. (1855).

Mare Caspicum, exempla nonnulla juv.

ÉSZREVÉTELEK.

BEMERKUNGEN.

2. **Eulota (Acusta)** *spec?*

Egy egészen fiatal, csak az embryonális kanyarulatokból álló héj Khalganból, kétségkívül valamelyik *Eulota-*, illetőleg *Acusta*-fajhoz tartozik, és pedig alkalmasint az *Eulota (Acusta) ravida* Bens. fajhoz. (L. Möllendorff Annuaire Mus. Zool. Acad. Impér. Sc. St. Pétersbourg. 1899. p. 74.)

Ein ganz junges, nur aus den Embryonalwindungen bestehendes Gehäuse aus Khalgan gehört zweifellos einer *Eulota-*, resp. *Acusta*-Art an, und zwar vermuthlich der *Eulota (Acusta) ravida* Bens. (Vide: Möllendorff Annuaire Mus. Zool. Acad. Impér. Sc. St. Pétersbourg. 1899. p. 74.)

6. **Vallonia? costata** Müll.

A gyűjtött példány még nincs egészen felnőve s e miatt nem lehet biztosan eldönteni, hogy vajjon a *costata* Müll. vagy pedig a *tenuilabris* Braun fajhoz tartozik-e. Ezt az utóbbi fajt Böttger (Nachr. Mal. Ges. 1889. p. 123.) a permi kormányzóságból jelezte; nem lehetetlen tehát, hogy Szaratov mellett szintén előfordul.

Da das vorliegende Exemplar nicht ganz erwachsen ist, so lässt sich nicht mit Bestimmtheit sagen, ob es mit *costata* Müll. oder *tenuilabris* Braun zu identifiziren ist. Die letzgenannte Art wird von Böttger (Nachr. Mal. Ges. 1889. p. 123.) für das Gouvernement Perm angegeben; ihr Vorkommen in Saratow ist daher nicht ausgeschlossen.

7. **Succinea putris** Linn.

A tobolszki kormányzóságban fekvő Chmelevnél gyűjtött fiatal példányok héjai 8—9 m/m. magasak és $4^1/_2$—$5^1/_2$ m/m. szélesek; mindössze három kanyarulatból állanak, nyilásuk pedig 6—$6^1/_2$ m/m. magas és $3^1/_2$—4 m/m. széles.

Tomszk mellett az expedició már felnőtt példányokat talált, melyek közül az egyik a Hazay Gyula klasszikus dolgozatában (Malak. Blätt. 1881.) közölt óriási mérethez (26 : $16^1/_2$ m/m) közeledik. A három

Von Chmelew im Gouvernement Tobolsk liegen junge Exemplare vor, deren Schalen 8—9 m/m. hoch und $4^1/_2$—$5^1/_2$ m/m. breit sind, bei einer Mündungshöhe von 6—$6^1/_2$ m/m., einer Mündungsbreite von $3^1/_2$—4 m/m. und einem Aufbau von 3 Windungen.

In Tomsk fand die Expedition erwachsene Exemplare, deren eines an das von J. Hazay in dessen klassischer Arbeit (Malak. Blätt. 1881.) erwähnte Wachsthumsextrem (26 : $16^1/_2$ m/m.) sich anschliesst.

legnagyobb példány méretei ugyanis a következők:

	m/m	m/m	m/m
A héj magassága	26·0	19·1	17·0
A héj szélessége	16·2	11·5	9·1
A nyilás magassága	18·5	14·2	12·0
A nyilás szélessége	12·3	9·5	7·0

Die Messungen der drei grössten Stücke ergaben nämlich:

	m/m	m/m	m/m
Höhe der Schale	26·0	19·1	17·0
Breite der Schale	16·2	11·5	9·1
Höhe der Mündung	18·5	14·2	12·0
Breite der Mündung	12·3	9·5	7·0

15. **Didacna trigonoides** Pall.

Ez a pompás alak néhány egész fiatal héjon kívül még két felnőtt példánynyal is képviselve van, melyek 33 (illetőleg $28^1/_2$) m/m hosszúak, $25^1/_2$ (illetőleg 22) m/m magasak és 20 (illetőleg $17^1/_2$) m/m vastagok. A kilencz violásbarna csík, mely a héj középső részét diszíti, a kisebbik példányon igen szépen és szembetünően kiválik a tiszta fehér elülső s az elmosódott rajzú hátulsó résztől.

Von dieser prächtigen Form liegen ausser einigen ganz jungen Schalen auch zwei erwachsene Exemplare vor, welche 33 (resp. $28^1/_2$) m/m lang, $25^1/_2$ (resp. 22) m/m hoch und 20 (resp. $17^1/_2$) m/m dick sind. Bei dem kleineren Exemplare heben sich die neun violettbraunen Radialbänder der mittleren Schalenparthie besonders schön und markant von dem rein weissen Vorderende und dem undeutlich gebänderten Hinterende ab.

BOGARAK.

CSIKI ERNŐ

MAGYAR NEMZETI MUZEUMI ASSISTENSTŐL.

COLEOPTEREN.

VON

ERNST CSIKI,

ASSISTENT AM UNGAR. NATIONAL-MUSEUM.

BOGARAK.

Az alábbi jegyzékben összesen 832 faj és 64 fajváltozat van felsorolva. Két fajnak a kivételével, mely Dél-Szibériából, a szemirecsinszki kerületből, származik és melyet egy omszki gyógyszerésztől kaptunk, valamennyit magam gyűjtöttem, és pedig a Kaukázusban 74, európai Oroszországban 455, Szibériában 381, Mongoliában 72 és Khinában 27 fajt.

A gyűjtött bogarak között 39 a tudományra nézve új faj és 7 fajváltozat van; ezek az egyes országok szerint következőleg oszlanak meg: Kaukazus 1 fajváltozat, Oroszország 2 faj, Szibéria 11 faj és 5 fajváltozat, Mongolia 20 faj és 1 fajváltozat, Khina 7 faj. E számokból kitűnik, hogy a legtöbb ujdonság a mongoliai gyűjtés között volt, vagyis az ott gyűjtött fajoknak egyharmad része bizonyult újnak, a khinaiaknak pedig egy negyed része. Az újonnan leírt fajok között van egy (*Anatolica sulcipennis*), melynek leírását Reitter Ödön paskaui bogarásznak köszönhetem.

Eltekintve az új alakoktól, számos igen érdekes fajt is gyűjtöttem; ezek közül itt nehányat különösen ki akarok emelni és felsorolni: *Lionedrya mongolica* Motsch., *Philonthus Linki* Solsky és *Ph. cruentatus* Gmel. *var. extinctus* Bernh., *Necrophorus morio* Gebl. *var. funebris* Jakowl. és *N. pseudobrutor* Reitt., *Platamartus*

COLEOPTEREN.

Das nachfolgende Verzeichniss enthält im Ganzen 832 Arten und 64 Varietäten. Das gesammte Material wurde mit Ausnahme von zwei Arten, welche aus dem Districte Semiretschinsk in Süd-Sibirien stammen, und welche wir von einem Apotheker in Omsk erhielten, von mir selbst gesammelt, und zwar: im Kaukasus 74, im europäischen Russland 455, in Sibirien 381, in der Mongolei 72 und in China 27 Arten.

Es fanden sich unter den heimgebrachten Coleopteren 39 neue Arten und 7 neue Varietäten, welche sich auf die einzelnen Länder folgendermassen vertheilen: Kaukasus 1 Varietät, Russland 2 Arten, Sibirien 11 Arten und 5 Varietäten, Mongolei 20 Arten und eine Varietät und China 7 Arten. Aus diesen Zahlenangaben geht hervor, dass die meisten Novitäten aus der in der Mongolei gemachten Ausbeute stammen, es erwies sich nämlich ein Drittheil der dort gesammelten Arten als neu, während von den in China gesammelten Arten ein Viertel neu war. Unter den neuen Arten befindet sich eine (*Anatolica sulcipennis*), deren Beschreibung ich Herrn Edm. Reitter in Paskau verdanke.

Abgesehen von den weiter unten angeführten Novitäten, sammelte ich während unserer Reise viele recht interessante Formen, von denen ich hier einige speciell erwähnen will, nämlich: *Lionedrya mongolica* Motsch., *Philonthus Linki* Solsky und *Ph cruentatus* Gmel. *var. extinctus* Bernh., *Necrophorus morio* Gebl. *var. funebris* Jakowl. und *N. pseudobrutor*

Jakowlewi Reitt., *Trox eximius* Fald., *Sphenoptera fissifrons* Mars., *Chrysobothrys Kerremansi* Ab., *Coroebus elatus* Fabr. *var. repletus* Ab., *Anatolica paradoxa* Reitt., *Prosodes Kreitneri* Friv., *Blaps gressoria* Reitt., *Deracanthus Pallasii* Faust, *Rhinoncus mongolicus* Reitt. és *Rh. Jakovlevi* Faust és *Ceuthorrhynchidius Barnevillei* Bris.

Csak azt akarom még megjegyezni, hogy a Transbaikaliában és Mongoliában gyűjtött nagyszámú *Cymindis*-példány alapján a *C. binotata* Fisch. alakkörét pontosan meg tudtam állapítani, s a *var. semivittata* Chaud., mint legvilágosabb és a *var. marginalis* Motsch. *(pilosissima* Reitt.), mint legsötétebb alak között szép átmeneti sorozatban a többi fajváltozatot is elhelyezni.

Reitt., *Platamartus Jakowlewi* Reitt., *Trox eximius* Fald, *Sphenoptera fissifrons* Mars., *Chrysobothrys Kerremansi* Ab., *Coroebus elatus* Fabr. *var. repletus* Ab., *Anatolica paradoxa* Reitt., *Prosodes Kreitneri* Friv., *Blaps gressoria* Reitt, *Deracanthus Pallasii* Faust, *Rhinoncus mongolicus* Reitt. und *Rh. Jakovlevi* Faust und *Ceuthorrhynchidius Barnevillei* Bris.

Noch will ich bemerken, dass das reichliche *Cymindis*-Materiale aus Transbaikalien und der Mongolei mir das Studium der Gruppe von *Cymindis binotata* Fisch. ermöglichte, wobei es mir gelang, sämmtliche Formen dieser Gruppe zwischen *var. semivittata* Chaud. als die hellste und *var. marginalis* Motsch *(pilosissima* Reitt.) als die dunkelste Form in einer schön gegliederten Serie einzureihen.

Ordo. COLEOPTERA.

Fam. Cicindelidae.

Cicindela (Linn.) Dej.

1. *silvatica* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok.
   var. fennica Beuth. — Sibiria: Tojanov gorodok.
2. *hybrida* Linn. *var. restricta* Fisch. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Minusinsk.
   var. Sahlbergi Fisch. — Rossia: Saratow; Sibiria: Minusinsk.
3. *transbaikalica* Motsch. — Sibiria: Tarakanow.
4. *tricolor* Ad. — Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Gilan nor.
5. *Burmeisteri* Fisch. — Sibiria: Wernoje (prov. Semiretshinsk).
6. *campestris* Linn. — Rossia: Saratow.
   ab. desertorum Fald. non Dej. — Caucasus: Tiflis (Mons S.-David et Vallis Vera)
7. *gracilis* Pall. *var. angustata* Fisch. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Carabidae.

Carabus (Linn.) Latr.

8. *smaragdinus* Fisch. *var. mandshuricus* Sem. — China: Shiu-feng-sze.
9. *Krüberi* Fisch. — Mongolia: Burgaltai.
10. *nitens* Linn. *var. fennicus* Géh. — Rossia: Perm.
11. *Ménétriesi* Fisch. — Sibiria: Chmelew.
12. *granulatus* Linn. *var. Solskyanus* Géh. — Rossia: Perm.
13. *regalis* Fisch. — Sibiria: Kolion.
    var. cyanicollis Krtz. — Sibiria: Kolion.
    var. pasianix Fisch. — Sibiria: Kolion.
14. *Henningi* Fisch. *var.* ***Roeschkei*** *nov. var.* — Sibiria: Ubej.
    var. ***sajanicus*** *nov. var.* — Sibiria: Minusinsk, Ubej.
15. *maurus* Ad. — Caucasus: Gori, Tiflis (Mons S.-David).
16. *sibiricus* Fisch. — Sibiria: Telma.
17. *Mannerheimi* Fisch. — Sibiria: Telma.

Nebria LATR., GANGLB.

18. *livida* LINN. *var. lateralis* FABR. — Sibiria: Chmelev.
    var. ***sibirica*** *nov. var.* — Sibiria: Chmelev.
19. *Gyllenhali* SCHÖNH. — Sibiria: Chmelev, Tobolsk.

Notiophilus DUMERIL.

20. *aquaticus* LINN. — Rossia: Perm.

Elaphrus FABR.

21. *uliginosus* FABR. — Sibiria: Omsk.
22. *cupreus* DUFT. — Sibiria: Chmelev.
23. *riparius* LINN. — Sibiria: Tomsk.

Lorocera LATR.

24. *pilicornis* FABR — Sibiria: Chmelev.

Dyschirius BON.

25. *aeneus* DEJ. — Rossia: Kazan.

Tachypus LAP.

26. *pallipes* DUFT. — Rossia: Perm.
27. *flavipes* LINN. — Rossia: Saratow.

Bembidium LATR.

28. *striatum* FABR. — Sibiria: Tojanov gorodok.
29. *foveum* MOTSCH. — Sibiria: Tojanov gorodok.
30. *lampros* HERBST. — Rossia: Saratow, Perm.
    var. properans STEPH. — Rossia: Saratow, Kazan.
31. *dentellum* THUNBG. — Rossia: Saratow, Kazan.
32. *varium* OLIV. — Rossia: Saratow, Kazan.
33. *adustum* SCHAUM. — Rossia: Saratow, Kazan.
34. *Andreae* FABR — Sibiria: Telma, Kibalina.
35. ***Postae*** *n. sp.* — Sibiria: Chmelev.
36. *qnadripustulatum* SERV. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Minusinsk.
37. *articulatum* GYLLH. — Rossia: Saratow.
38. *octomaculatum* GOEZE. — Rossia: Saratow.
39. *assimile* GYLLH. — Rossia: Kazan.
40. ***chinense*** *n. sp.* — China: Peking.

Pseudotaphoxenus SCHAUF.

41. *dauricus* FISCH. — Sibiria: Krasnojarsk, Kibalina; Mongolia: Burgaltai.

Calathus BON.

42. *ambiguus* PAYK., GANGLB. — Rossia: Bolgary, Perm.
    var. dilutus CHD. — Caucasus: Gori, Tusrebi.

Platynus (BON) BRULLÉ.

43. *obscurus* HERBST. — Sibiria: Chmelev, Ubej.
44. *assimilis* PAYK. — Sibiria: Chmelev.
45. *impressus* PANZ. — Rossia: Bolgary; Sibiria: Chmelev, Tomsk, Kibalina.
46. *sexpunctatus* LINN. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
47. *gracilipes* DUFT. — Rossia: Saratow, Perm.
48. *dolens* SAHLB. — Rossia: Kazan.
49. *versutus* GYLLH. — Rossia: Saratow.
50. *viduus* PANZ. *var. moestus* DUFT. — Rossia: Kazan.
51. *atratus* DUFT. — Rossia: Kazan.
52. *gracilis* GYLLH. — Rossia: Kazan.

Poecilus BON.

53. *punctulatus* SCHALL. — Rossia: Saratow, Uvek.
54. *marginalis* DEJ. — Rossia: Bolgary.
55. *lepidus* LESKE. — Rossia: Bolgary; Sibiria: Isker, Tomsk.
56. *fortipes* CHAUD. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk, Ubej, Telma, Burdukova.
57. *Gebleri* DEJ. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk, Kibalina, Uszt-Kjachta, Troitzkosavsk; Mongolia: Charagol, Burgaltai.

58. *cupreus* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Chmelev.
ab. erythropus Fald. — Rossia: Kazan; Sibiria: Chmelev.
59. *coerulescens* Linn. — Rossia: Bolgary.

Pterostichus Bon.

60. *niger* Schall. — Rossia: Perm; Sibiria: Chmelev, Tomsk, Ubej.
61 *vulgaris* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Chmelev, Tomsk.
62. *Eschscholtzii* Germ. — Sibiria: Ubej.
63. *dilutipes* Motsch. — Sibiria: Tomsk.
64. *anthracinus* Illig. — Rossia: Saratow, Kazan.
65. *vitreus* Dej. — Sibiria: Baltim.
66. *oblongopunctatus* Fabr. — Rossia: Perm.

Amara Bon.

67. *similata* Gyllh. — Rossia: Saratow.
68. *aenea* De Geer. — Caucasus: Tusrebi, Shion; Rossia: Kazan.
69. *equestris* Duft. — Rossia: Saratow.
70. *municipalis* Duft. — Rossia: Kazan.
71. *praetermissa* Sahlbg. — Rossia: Kazan.
72. *Solskyi* Heyd. — Sibiria: Tomsk.
73. *fodinae* Mnnh. — Sibiria: Tojanov gorodok, Telma
74. *aurichalcea* Gebl. — Sibiria: Telma, Kibalina.

Zabrus Clairv.

75. *Trinii* Fisch. — Caucasus: Tiflis (Mons S.-David).

Ophonus Steph.

76. *cordatus* Duft. — Sibiria: Minusinsk.
77 *azureus* Fabr. *var. coeruleipennis* Fald. — Caucasus: Tusrebi.
78. *pubescens* Müll. — Rossia: Bolgary. Perm; Sibiria: Takarou, Tomsk.
79. *griseus* Panz. — Caucasus: Kobuleti.
80. *calceatus* Duft. — China: Khalgan.

Harpalus (Latr.) Bedel.

81. *aeneus* Fabr. — Rossia: Saratow, Kazan.
82. *distinguendus* Duft. — Rossia: Banovka, Saratow, Uvek, Kazan, Bolgary; Sibiria: Tomsk.
83. *cupreus* Dej. — Rossia: Perm.
84. *fuscicalpis* Strm. — Rossia: Saratow.
85. *serripes* Quens. — Caucasus: Uplisztziche, Shion, Tiflis (Mons S.-David et Vallis Vera).
86. *Motschulskyi* Gemm. et Harold. — Sibiria: Minusinsk, Uszt-Kjachta.
87. *amariformis* Motsch. — Sibiria: Burdukova, Kibalina; Mongolia: Burgaltai.
88. *picipennis* Duft. — Sibiria: Kibalina, Troitzkosavsk.
89. *spec?* — China: Khalgan.

Anisodactylus Dej.

90. *signatus* Panz. — Caucasus: Kobuleti, Tiflis (Vallis Vera).

Stenolophus Latr.

91. *discophorus* Fisch. — Rossia: Banovka, Saratow.
92. *mixtus* Herbst. — Rossia: Astrachan

Oodes Bon.

93. *helopioides* Fabr. — Rossia: Kazan.

Chlaenius Bon.

94. *spoliatus* Rossi. — Rossia: Saratow.
95. *nigricornis* Fabr. *var. melanocornis* Dej. — Sibiria: Chmelev.
96. *virgulifer* Chaud. — China: Tshan-pin-cho.

Corsyra Dej.

97. *fusula* Fisch. — Rossia: Saratow; Sibiria: Kibalina, Uszt-Kjachta; Mongolia: Chara-gol, Burgaltai, Urga.

Lebia Latr.

98. *cyanocephala* Linn. *var. annulata* Brull. — Caucasus: Tusrebi.

Lionedrya Chaud.

99. *mongolica* Motsch. — Mongolia: Urga.

Metabletuc Schm.-Göbel.

100. *truncatellus* Linn. — Caucasus: Tusrebi; Sibiria: Minusinsk.

Blechrus Motsch.

101. *minutulus* Goeze. — Rossia: Saratow, Bolgary; Mongolia: Chara-gol.

Dromius Bon.

102. *agilis* Fabr — Sibiria: Takarou.

Cymindis Latr.

103. *axillaris* Fabr. *var. dorsalis* Fisch. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
104. *binotata* Fisch. 1820. — Mongolia: Urga.
var. semivittata Chaud. 1850. — Sibiria: Troitzkosavsk; Mongolia: Chara-gol, Urga, Choszon-ucha.
var. sublucida Motsch. 1864. — Mongolia: Bain-bilch, Urga.
var. vittata Fisch. 1820. — Mongolia: Urga.
var. apicalis Mannh. 1837. — Mongolia: Urga.
var. monochroa Motsch. 1864. — Mongolia: Urga.
var. marginalis Motsch. 1864. (? *monochroa* Chaud, 1850; *pilosissima* Reitt. 1894.) — Mongolia: Urga.
105. *rivularis* Motsch. — Sibiria: Uszt-Kjachta; Mongolia: Burgaltai, Urga.
106 *rufipes* Gebl. — Sibiria: Kibalina.
107. *Faldermanni* Chd. — Sibiria: Minusinsk.

Brachynus Weber.

108. *immaculicornis* Dej. — Caucasus: Kobuleti.
109. *sclopeta* Fabr. — Caucasus: Tusrebi.
110. *explodens* Duft. *var. glabratus* Dej. — Caucasus: Tusrebi.

Fam. Haliplidae.

Haliplus Latr.

111. *fluviatilis* Aubé. — Rossia: Kazan.

Cnemidotus (Ill.) Er.

112. *caesus* Duft. — Rossia: Kazan.

Fam. Dytiscidae.

Hyphydrus (Ill.) Er.

113. *ferrugineus* Linn. *ab. variegatus* Steph. — Rossia: Kazan.

Hygrotus Steph., Thoms.

114. *quiquelineatus* Zett. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok.

Coelambus Thoms.

115. *impressopunctatus* Schall. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Rossia: Kazan.

Bidessus Sharp.

116. *geminus* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Hydroporus Clairv.

117. *bilineatus* Sturm. — Rossia: Kazan.
118. *lineatus* Fabr. — Rossia: Kazan.
119. *marginatus* Duft. — Rossia: Kazan.
120. *discretus* Fairm. — Rossia: Kazan.

Noterus Clairv.

121. *clavicornis* De Geer. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Laccophilus Leach.

122. *hyalinus* De Geer. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Rossia: Kazan.
123. *variegatus* Germ. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera.)

Ilybius Erichs.

124. *fenestratus* Fabr. — Rossia: Kazan.
125. ***chinensis*** *n. sp.* — China: Peking.

Agabus Leach.

126. *paludosus* Fabr. — Rossia: Kazan.

Rhantus Lacord.

127. *suturalis* Lac. ♀ *var. virgulatus* Ill. — Rossia: Kazan.

Dytiscus Linn.

128. *marginalis* Linn. ♀ *var. conformis* Kunze. — Sibiria: Baltim.

Fam Gyrinidae.

Gyrinus (Linn.) Régimb.

129. *minutus* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker.
130. *marinus* Gyllh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok.
131. *natator* Linné. — Rossia: Saratow, Kazan.
132. *colymbus* Erichs. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Staphylinidae.

Aleochara (Gravh.) Kr.

133. *curtula* Goeze — Rossia: Saratow.
134. *bipunctata* Oliv. — Rossia: Saratow.
135. *tristis* Gravh. — Caucasus: Tiflis (Mons St.-David, Vallis Vera).
136. *moesta* Gravh. — Mongolia: Charagol.
137. *nitida* Gravh. — Rossia: Saratow; Mongolia: Tuguruk.

Myrmedonia (Er.) Fauv.

138. *humeralis* Gravh. — Rossia: Perm.

Astilbus Steph.

139. *canaliculatus* Fabr. — Sibiria: Tomsk.

Atheta Thoms.

140. *parva* Sahlbg. — Sibiria: Jarovskaja.
141. *Fungi* Gravh. — Rossia: Perm.

Tachinus (Gravh.) Kr.

142. ***mongolicus*** *n. sp.* — Mongolia: Charagol.

Tachyporus (Gravh.) Kr.

143. *chrysomelinus* Linn. — Sibiria: Chmelev.
144. *atriceps* Steph. — Sibiria: Chmelev.
145. *Hypnorum* Fabr. *var.* ***atratus*** *nov var.* — Caucasus: Tiflis (Mons S.-David).

Conurus Steph.

146. *litoreus* Linn. — Rossia: Perm.
147. *pubescens* Gravh. — Rossia: Saratow.

Mycetoporus Mannh.

148. *brunneus* Marsh. — Rossia: Kazan.

Creophilus Mannh.

149. *maxillosus* Linn. — Rossia: Saratow.

Ontholestes Ganglb.

150. *murinus* Linn. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Rossia: Saratow.

Staphylinus (Linn.) Fvl.

151. *stercorarius* Oliv. — Sibiria: Minusinsk.
152. *dauricus* Mannh. — Sibiria: Kibalina, Troitzkosavsk; Mongolia: Charagol, Burgaltai, Burgaszta.
153. *similis* Fabr. — Rossia: Saratow.
154. *picipennis* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Mons S.-David), Tusrebi.

Philonthus (Curt.) Fvl.

155. *Linki* Solsky. — Rossia: Saratow.
156. *splendens* Fabr. — Sibiria: Tomsk.
157. *intermedius* Boisd — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
158. *nitidus* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Mons S.-David.)
159. *aeneus* Rossi. — Rossia: Saratow. Bolgary, Kazan.
160. *atratus* Gravh. — Sibiria: Minusinsk.
161. *lepidus* Gravh. *var.* ***mongolicus*** *nov. var.* — Mongolia: Charagol.
162. *umbratilis* Gravh. — Rossia: Lapash,
163. *sordidus* Gravh. — Rossia: Tzaritzin, Lapash.
164. *concinnus* Gravh. — Rossia: Lapash.
165. *varians* Payk. — Mongolia: Burgaltai.
166. ***Bernhaueri*** *n. sp.* — China: Peking.
167. *quisquiliarius* Gyllh. — Rossia: Kazan.
168. *micans* Gravh. — Rossia: Saratow.

169. *vernalis* Gravh. — Rossia; Saratow, Perm.
170. *piliger* Rey. — Rossia: Kazan.
171. *cruentatus* Gmel. *var. extinctus* Bernh. — Sibiria: Tomsk.

Xantholinus (Serv.) Thoms.

172. *tricolor* Fabr. — Rossia: Perm; Sibiria: Tomsk.

Lathrobium (Gravh.) Er.

173. *punctatum* Zett. — Rossia: Bolgary.

Paederus (Fabr.) Steph.

174. *riparius* Linn. — Rossia: Kazan.
175. *fuscipes* Curt. — Rossia: Saratow.

Stenus Latr.

176. *biguttatus* Linn. — Rossia: Perm.
177. *bipunctatus* Erichs. — Sibiria: Chmelev, Tomsk.
178. ***pekinensis*** *n. sp.* — China: Peking.
179. *Juno* Fabr. — Rossia: Saratow.
180. *calcaratus* Scriba. — Rossia: Lapash.
181. *palposus* Zetterst. — Rossia: Kazan.
182. *carbonarius* Gyllh — Rossia: Tzaritzin.
183. *similis* Herbst. — Rossia: Kazan.
184. *pallitarsis* Steph. — Rossia: Kazan.

Oxyporus (Fabr.) Gravh.

185. *Mannerheimi* Gyllh. — Sibiria: Baltim.

Bledius Mannh.

186. *opacus* Block. — Sibiria: Minusinsk.

Platystethus Mannh.

187. ***volgensis*** *n. sp.* — Rossia: Tzaritzin.
188. *nitens* Sahlbg. — Rossia: Tzaritzin. Kazan.

Oxytelus (Gravh.) Steph.

189. *laqueatus* Marsh. — Sibiria: Tomsk.
190. *inustus* Gravh. — Rossia: Tzaritzin.
191. *complanatus* Erichs. — Sibiria: Minusinsk.

Coprophilus Latr.

192. *pennifer* Motsch. — Rossia: Tzaritzin.

Anthobium (Steph.) Erichs.

193. *minutum* Fabr. — Rossia: Kazan.

Fam. Silphidiae.

Necrophorus Fabr.

194. *morio* Gebl. *var. funebris* Jakowl. — Mongolia: Burgaszta.
195. *humator* Oliv. — Rossia: Saratow.
196 *pseudobrutor* Reitt. — Mongolia: Burgaszta.
197. *vespillo* Linn. — Rossia: Saratow.
198. *antennatus* Reitt. — Rossia: Saratow.

Thanatophilus Leach.

199. *sinuatus* Fabr. — Rossia: Saratow, Kazan.
var. erythrurus Sem. — Rossia: Saratow.

Blitophaga Reitt.

200. *undata* Müll. *var. verrucosa* Mén. — Caucasus: Tusrebi, Tiflis (Mons S.-David).

Silpha (Linn.) Thoms.

201. *carinata* Herbst. — Sibiria: Tobolsk, Isker, Minusinsk.
202. *perforata* Gebl. — Mongolia: Burgaltai.
203. *obscura* Linn. — Rossia: Saratow; Sibiria: Isker, Minusinsk.

Agathidium Illig.

204. *mandibulare* Sturm. — Rossia: Perm.

Fam. Scaphidiidae.

Scaphosoma Leach.

205. *assimile* Erichs. — Caucasus: Tusrebi.
206. *agaricinum* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Fam. Histeridae.

Hister Linné.

207. *quadrimaculatus* Linn. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

208. *cadaverinus* HOFFM. — Rossia: Saratow.
209. *quadrinotatus* SCRIBA. — Rossia: Saratow.
210. *funestus* ERICHS. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera.)
211. ***Czikanni*** *n. sp.* — China: Tshantai.
212. *fimetarius* HERBST. — Rossia: Saratow.
213. *ventralis* MARS. — Rossia: Saratow.
214. *purpurascens* HERBST. — Rossia: Tzaritzin, Lapash.
215. *bimaculatus* LINN. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera, Mons S. David.)

Saprinus (ER.) JACQU.-DUV.

216. *externus* FISCH. — Rossia: Saratow.
217. *semistriatus* SCRIBA (*semipunctatus* PAYK., *nitidulus* FABR. ER.) — Rossia: Saratow.
218. *concinnus* MOTSCH. — Rossia: Saratow.
219. *virescens* PAYK. — Rossia: Saratow.
220. *aeneus* FABR. — Rossia: Saratow.
221. *immundus* GYLLH. — Sibiria: Troitzkosavsk.
222. *conjungens* PAYK. — Rossia: Saratow.
223. *metallicus* HERBST. — Rossia: Lapash, Saratow.
224. *dimidiatus* ILLIG. — Rossia: Saratow.

Abraeus (LEACH) LEC.

225. *globulus* CREUTZ. — Rossia: Kazan.

Fam. Ostomidae.

Calitys THOMS.

226. *scabra* THUNBG. — Sibiria: Baltim.

Fam. Nitidulidae.

Platamartus REITT.

227. *Jakowlewi* REITT. — Sibiria: Tomsk.

Heterhelus JACQU.-DUV.

228. *Solani* HEER. — Rossia: Kazan.

Brachypterus (KUG.) THOMS.

229. *gravidus* ILL. — Rossia: Kazan.
230. ***sibiricus*** *n. sp.* — Sibiria: Omsk.

Epuraea ERICHS.

231. *florea* ERICHS. — Rossia: Perm; Sibiria: Baltim, Omsk.

Nitidula FABR.

232. *fusula* GEBL. — Rossia: Saratow.

Meligethes STEPH.

233. *hebes* ERICHS. — Rossia: Kazan.
234. *coracinus* STURM. — Rossia: Perm.
235. *aeneus* FABR. — Rossia: Kazan.
236. *viduatus* STURM. — Rossia: Kazan.
237. *Symphyti* HEER. — Rossia: Kazan.
238. *umbrosus* STURM. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk.
239. *nanus* ERICHS. — Sibiria: Omsk.
240. *Lepidii* MILL. — Rossia: Saratow.
241. *erythropus* GYLLH. — Rossia: Kazan.

Rhizophagus HERBST.

242. *aeneus* RICHT. — Rossia: Kazan.

Fam. Cucujidae.

Silvanus LATR.

243. *surinamensis* LINN. — Rossia: Saratow.

Fam. Erotylidae.

Cryptophagus (HERBST) ERICHS.

244. *labilis* ERICHS. — Sibiria: Minusinsk.

Antherophagus LABR.

245. *nigricornis* FABR. — Sibiria: Zima.

Atomaria (STEPH.) REITT.

246. *fuscata* SCHÖNH. — Sibiria: Jarovskaja.
247. *analis* ERICHS — Rossia: Kazan.

Fam Phalacridae.

Olibrus (Erichs.) Seidl.

248. *Millefolii* Payk. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.
249. *bicolor* Fabr. — Sibiria: Zima.
250. *flavicornis* Sturm. — Rossia: Tzaritzin.

Fam. Lathridiidae.

Lathridius (Herbst.) Ganglb.

251. *transversus* Oliv. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja.

Corticaria (Marsh.) Mannh

252. *pubescens* Gyllh. — Rossia: Tzaritzin.
253. *transversalis* Gyllh. — Sibiria: Zima.
254. *gibbosa* Herbst. — Rossia: Kazan

Fam. Mycetophagidae.

Mycetophagus (Hellw.) Erichs.

255. *irroratus* Reitt. — Sibiria: Ubej.

Fam. Colydiidae.

Ditoma Herbst.

256. *crenata* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Endomychidae.

Dapsa Latr.

257. ***Horváthi*** *n. sp.* — Sibiria: Ubej.

Fam. Coccinellidae.

Lasia Muls.

258. *vigintiquatuorpunctata* Linn. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Sibiria: Baltim.

Scymnus Kugel.

259. *ferrugatus* Moll. — Rossia: Kazan.
260. *punctillum* Weise. — Rossia: Kazan.

Exochomus Redtb.

261. *flavipes* Thbg. — Caucasus: Shion.

Bulaea Muls.

262. *Lichatschovi* Hummel. — Rossia: Tzaritzin.

Anatis Muls.

263. *ocellata* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Kolion.

Ptychanatis Crotch.

264. *Axyridis* Pallas. — Sibiria: Kolion, Ubej, Minusinsk.
var. 19-signata Fald. — Sibiria: Burdukova.

Coccinella (Linn.) Redtb.

265. *japonica* Thunbg. — China: Peking.
266. *quatuordecimguttata* Linn. — Rossia: Tzaritzin.
267. *quatuordecimpunctata* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.
var. duodecimpunctata Walt. — Rossia: Bolgary.
var. conglomerata Fabr. — Sibiria: Tomsk, Ubej, Minusinsk, Burdukova.
var. leopardina Weise. — Sibiria: Tomsk, Burdukova
var. fimbriata Sulz. — Sibiria: Tomsk, Burdukova; China: Khalgan.
268. *vigintiduopunctata* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.
269. *conglobata* Linn. *var. gemella* Herbst. — Sibiria: Sorokina.
var. pineti Weise. — Rossia: Saratow.
270. *quatuordecimpustulata* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk, Uszt-Kjachta; China: Khalgan.
271. *septempunctata* Linn. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David); Rossia: Saratow, Bolgary, Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok, Burdukova, Troitzkosavsk; China: Tshan-pin-cho.
272. *quinquepunctata* Linn. — Rossia: Ka-

zan, Perm; Sibiria: Tojanov gorodok, Burdukova.

273. *transversoguttata* FALD — Sibiria: Minusinsk, Janova.

274. *distincta* FALD. *var. magnifica* REDTB. — Sibiria: Burdukova.

275. *undecimpunctata* SCHNEID. — Sibiria: Tojanov gorodok, Sorokina.

276. *trifasciata* LINNÉ. — Sibiria: Krasnojarsk, Zima.

277. *fasciatopunctata* FALD. — Sibiria: Tojanov gorodok.

278. *bipunctata* LINN. — Rossia: Saratow, Kazan.

279. *undecimnotata* SCHNEID. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

var. novempunctata FOURCR. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Hippodamia CROTCH, GANGLB.

280. *variegata* GOEZE. — Sibiria: Tojanov gorodok, Burdukova.

var. Carpini FOURCR. — Sibiria: Burdukova.

var. neglecta WEISE. — Sibiria: Burdukova.

281. *tredecimpunctata* LINN. — Rossia: Kazan.

282. *amoena* FALDERM. *var. scalaris* GEBL. — Sibiria: Krasnojarsk, Burdukova. Picturis minus typicis.

Anisostica DUPONCH.

283. *novemdecimpunctata* LINN. — Rossia: Kazan.

Fam. Hydrophilidae.

Philydrus SOLIER.

284. *testaceus* FABR. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Rossia: Kazan.

var. lineatus KUW. — Caucasus: Uplisz-tziche.

Laccobius ERICHS.

285. *nigriceps* THOMS. — Rossia: Kazan.

var. maculiceps ROTTBG. — Rossia: Kazan.

Berosus LEACH.

286. *dispar* REICHE. — Rossia: Tzaritzin.

Cercyon LEACH.

287. *haemorrhoidalis* FABR. — Rossia: Kazan.

288. *quisiquilius* LINN. — Rossia: Kazan.

var. scutellare MULS. — Sibiria: Tomsk.

Sphaeridium FABR.

289. *bipustulatum* FABR. — Sibiria: Tomsk

var. quadrimaculatum MARSH. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk, Minusinsk.

290. *scarabaeoides* LINN. — Rossia: Saratow; Sibiria: Tara, Tomsk, Minusinsk.

Cryptopleurum MULS.

291. *atomarium* OLIV. — Rossia: Kazan.

Helophorus FABR.

292. *nubilus* FABR. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

293. *griseus* HBST. — Rossia: Kazan.

294. *aeneipennis* THOMS. — Rossia: Kazan.

Fam. Dermestidae.

Dermestes LINN.

295. *vulpinus* FABR. — Rossia: Saratow.

296. *sibiricus* ERICHS. — Rossia: Saratow.

297. *laniarius* ILLIG. — Rossia: Saratow.

298. *lardarius* LINN. — Sibiria: Minusinsk.

299. *spec?* — Sibiria: Minusinsk.

Attagenus LATR.

300. *Schäfferi* HERBST. — Rossia: Tzaritzin.

301. *piceus* OLIV. — Sibiria: Chmelev.

Anthrenus GEOFFR.

302. *caucasicus* REITT. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

303. *fuscus* LATR. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Heteroceridae.

Heterocerus Fabr.

304. *salinus* Kiesw. — Rossia: Saratow.
305. *fenestratus* Thunb. — Rossia: Kazan.

Fam. Scarabeidae.

Trox Fabr.

306. *hispidus* Pontopp. — Caucasus: Tusrebi; Rossia: Saratow.
307. *scaber* Linn. — Rossia: Saratow.
308. *eximius* Fald. — Mongolia: Bombotu, Sudshi.
309. *cadaverinus* Illig. — Sibiria: Troitzkosavsk.

Pleurophorus Muls.

310. *caesus* Panz. — Rossia: Saratow.

Aphodius Illig.

311. *erraticus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker, Tomsk.
312. *subterraneus* Linn. — Rossia: Saratow. *var. fuscipennis* Muls. — Rossia: Saratow.
313. *fossor* Linn. — Rossia: Kazan, Perm.
314. *haemorhroidalis* Linn. — Rossia: Kazan.
315. ***burgaltaicus*** *n. sp.* — Mongolia: Burgaltai.
316. *conjugatus* Panz — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
317. *fimetarius* Linn. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David); Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Tomsk.
318. *sulcatus* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
319. *sordidus* Fabr. *var. quadripunctatus* Panz — Sibiria: Tomsk.
320. *sordescens* Harold. — Mongolia: Burgaltai, Tuguruk.
321. *nitidulus* Fabr. — Rossia: Saratow.
322. *immundus* Creutz. — Rossia: Kazan.
323. *ater* De Geer. — Rossia: Kazan.
324. *plagiatus* Linn. *var. concolor* Schilsky. — Rossia: Tzaritzin.
325. *niger* Panz. — Rossia: Tzaritzin, Kazan.
326. ***Zichyi*** *n. sp.* — Mongolia: Burgaszta.
327. *merdarius* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
328. *tristis* Panz. — Rossia: Kazan.
329. *quadriguttatus* Herbst. — Rossia: Banovka.
330. *melanostictus* Schmidt. — Rossia: Banovka.
331. *prodromus* Brahm. — Caucasus: Tusrebi; Rossia: Saratow.
332. ***Méhelyi*** *n. sp.* — Mongolia: Burgaltai.
333. ***Roschlapili*** *n. sp.* — Mongolia: Burgaltai.
334. *luridus* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera); Sibiria: Minusinsk. *var. nigripes* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Geotrupes Latr.

335. *stercorarius* Linn., Marsh. — Rossia: Perm; Sibiria: Isker, Takarou, Tara.
336. *mutator* Marsh. — Caucasus: Tiflis, Shion.
337. *sylvaticus* Panz. — Rossia: Perm; Sibiria: Isker.
338. *impressus* Gebl — Sibiria: Troitzkosavsk; Mongolia: Burgaltai.

Scarabaeus Linné.

339. *sacer* Linn. — Mongolia: Sudshi.

Gymnopleurus Illig.

340. *pilularius* Linn. — Mongolia: Sharamurun; China: Daba.
341. *cantharus* Erichs. — Rossia: Saratow.
342. *flagellatus* Fabr. — Caucasus: Tiflis.

Copris Geoffr.

343. *lunaris* Linn. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

Onthophagus Latr.

344. *taurus* Schreb. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David et Vallis Vera).
345. *verticicornis* Laich. — Caucasus: Tiflis.
346. *ponticus* Harold. — Caucasus: Tiflis; Rossia: Lapash.

347. *austriacus* PANZ. — Sibiria: Tomsk, Kibalina, Troitzkosavsk; Mongolia: Charagol, Burgaltai, Shara-chada, Burgaszta; China: Daba.
348. *coenobita* HERBST. — Rossia: Saratow.
349. *fracticornis* PREYSSL. — Rossia: Kazan.
350. *nuchicornis* LINN. — Rossia: Saratow, Kazan.
351. ***transbaicalicus*** *n. sp.* — Sibiria: Troitzkosavsk.
352. *fissicornis* KRYN. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
353. *marginalis* GEBL. — Mongolia: Burgaltai, Tuguruk.
354. *ovatus* LINN. — Caucasus: Tiflis; Rossia: Saratow.

Caccobius THOMS.

355. *Schreberi* LINN. — Rossia: Saratow.

Oryctes ILLIG.

356. *nasicornis* LINN. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim.

Rhizotrogus LATR.

357. *aestivus* OLIV. — Rossia: Saratow.
358. *solstitialis* LINN. — Sibiria: Tobolsk, Isker, Minusinsk.

Melolontha FABR.

359. *Hippocastani* FABR. *var. baicalica* REITT. — Sibiria: Tobolsk.

Serica MAC LEAY.

360. *holosericea* SCOP. — Rossia: Saratow.
361. *brunnea* LINN. — Sibiria: Tomsk.

Phyllopertha KIRBY.

362. *horticola* LINN. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Anisoplia SERV.

363. *villosa* GOEZE. — Rossia: Kazan.

Hoplia ILLIG.

364. *parvula* KRYN. — Rossia: Kazan.
365. *aureola* PALL. — Sibiria: Sorokina, Ubej.
var. sibirica OLIV. — Sibiria: Ubej.

Epicometis BURM.

366. *hirta* PODA. — Caucasus: Tiflis; Rossia: Lapash, Uvek, Saratow.

Cetonia FABR., KR.

367. *aurata* LINN. — Rossia: Saratow; Sibiria: Tomsk, Tulun.

Potosia MULS., REITT.

368. *cuprea* FABR. *(floricola* HERBST*)* — Rossia: Saratow, Perm; Sibiria: Jekaterinburg, Tobolsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
369. *hungarica* HERBST *var. armeniaca* MÉN. — Caucasus: Tiflis.

Trichius FABR.

370. *fasciatus* LINN. — Sibiria: Tomsk, Ubej.
var. lineatocollis KRAATZ. — Sibiria: Omsk.
var. scutellaris KRAATZ. — Sibiria: Burdukova.
var. bipunctatus KRAATZ. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk.
var. sibiricus REITT. — Sibiria: Baltim, Jarovskaja, Tobolsk, Tomsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Ubej.

Fam. Buprestidae.

Chalcophora SOL.

371. *mariana* LAP. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Dicerca ESCHSCH.

372. *furcata* THUNBG. — Rossia: Uvek; Sibiria: Baltim.

Poecilonota ESCHSCH.

373. *variolosa* PAYK. — Sibiria: Sorokina.

Buprestis LINN.

374. *novemmaculata* LINN. *var. maculata* FABR. — Sibiria: Zima.

Melanophila Eschsch.

375. *acuminata* De Geer. — Sibiria: Jekaterinburg, Tara.

Phaenops Lac.

376. *cyanea* Fabr. — Sibiria: Zima.

Anthaxia Eschsch.

377. *quadripunctata* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Krasnojarsk.

Sphenoptera Solier.

378. *Gebleri* Cast. et Gory. — Mongolia: Chara-gol.
379. *fissifrons* Mars. — Mongolia: Szair-uszu.
380. *fossulata* Gebl. — Rossia: Saratow.
381. ***Zichyi*** *n. sp.* — Mongolia: Szair-uszu. Tugurjuk.

Chrysobothrys Eschsch.

382. *Kerremansi* Ab. — Sibiria: Burdukova.

Coroebus Lap.

383. *elatus* Fabr. *var. repletus* Ab. — Rossia: Kazan.

Agrilus Curtis.

384. *angustulus* Ill. — Rossia: Kazan.
385. *elongatus* Herbst. — Sibiria: Ubej.
386. *pratensis* Ratzb. — Rossia: Kazan.
387. *betuleti* Ratzb. — Sibiria: Baltim.
388. *aurichalceus* Redtb. — Rossia: Kazan.

Trachys Fabr.

389. *minuta* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Elateridae.

Adelocera Latr.

390. *conspersa* Gyllh. — Rossia: Perm.

Archontas Gozis.

391. *murinus* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Omsk.

Elater Linn.

392. *cinnabarinus* Eschsch. — Sibiria: Baltim.
393. *sanguineus* Linn. — Sibiria: Baltim.
394. *sanguinolentus* Schrnk. — Sibiria: Baltim.
var. ephippium Oliv. — Rossia: Kazan.

Betarmon Kiesw.

395. *picipennis* Bach. — Rossia: Kazan.

Hypnoidus Steph.

396. *riparius* Fabr. — Sibiria: Tomsk.
397. *quadripustulatus* Fabr. — Sibiria: Omsk.

Cardiophorus Eschsch.

398. *rufipes* Goeze — Rossia: Uvek.
399. *musculus* Erichs. — Rossia: Saratow.
400. *cinereus* Herbst. — Rossia: Saratow.
401. *Equiseti* Herbst. — Rossia: Saratow.
402. *rubripes* Germ. — Rossia: Saratow.

Melanotus Eschsch.

403. *castanipes* Payk. — Rossia: Perm

Athous Eschsch.

404. *subfuscus* Müll. — Rossia: Kazan.

Ludius Eschsch.

405. *sjaelandicus* Müll. — Rossia: Kazan.
406. *affinis* Payk. — Rossia: Kazan.
407. *tesselatus* Linn. — Rossia: Uvek, Kazan; Sibiria: Baltim, Isker, Omsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
408. *nigricornis* Panz. — Rossia: Uvek, Saratow, Kazan.
409. *melancholicus* Fabr. — Rossia: Perm.
410 *puberulus* Cand. — Rossia: Perm; Sibiria: Tobolsk, Isker, Krasnojarsk.
411. *aeneus* Linn. — Rossia: Kazan.
412 *latus* Fabr. — Rossia: Saratow.
413. *cruciatus* Linn. — Rossia: Kazan.

Agriotes Eschsch.

414. *aterrimus* Linn. — Rossia: Kazan.
415. *ustulatus* Schall. — Rossia: Saratow.

116. *sputator* Linn. — Rossia: Bolgary.
117. *lineatus* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Krasnojarsk.
118. *obscurus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk.

Dolopius Eschsch.

419. *marginatus* Linn. — Sibiria: Baltim, Jarovskaja, Isker.

Synaptus Eschsch.

420. *filiformis* Fabr. — Rossia: Kazan.

Denticollis Pill. & Mitterp.

421. *linearis* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim, Chmelev, Jarovskaja, Isker.

Fam. **Dascillidae.**

Cyphon Payk.

422. *variabilis* Thunbg. — Sibiria: Omsk.
423. *Padi* Linn. — Rossia: Kazan.
424. *Paykulli* Guér. — Sibiria: Tomsk.

Fam. **Cantharidae.**

Lygistopterus Muls.

425. *sanguineus* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Chmelev.

Lampyris Geoffr.

426. *noctiluca* Linn. — Sibiria: Baltim.

Cantharis Linn.

427. *oculata* Gebl. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok.
428. *rustica* Fall. — Rossia: Kazan.
429. *obscura* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Chmelev, Tobolsk.
430. *pellucida* Fabr. — Sibiria: Tobolsk, Isker.
431. *livida* Linn. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Baltim, Isker, Tobolsk.
432. *assimilis* Payk. — Rossia: Perm.
433. *lateralis* Linn. — Rossia: Kazan.

Rhagonycha Eschsch.

434. *testacea* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Isker.
435. *femoralis* Brull. — Rossia: Kazan.
436. *atra* Linn. — Sibiria: Chmelev.

Malthodes Kiesw.

437. *ruficollis* Latr. — Rossia: Kazan.

Charopus Erichs.

438. *plumbeomicans* Goeze. — Rossia: Kazan.

Malachius Fabr.

439. *aeneus* Fabr. — Rossia: Perm.
440. *bipustulatus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim.
441. *affinis* Mén — Rossia: Kazan.
442. *viridis* Fabr. — Rossia: Kazan, Perm.

Dasytes Payk.

443. *niger* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Jarovskaja.
444. *fusculus* Illig — Rossia: Kazan.

Dolichosoma Steph.

445. *lineare* Rossi — Rossia: Kazan.

Fam. **Cleridae.**

Necrobia Latr.

446. *violacea* Linn. — Rossia: Saratow.

Fam. **Ptinidae.**

Gibbium Scop.

447. *aequinoctiale* Boield. — China: Tshan-pin-cho.

Niptus Boield.

448. *hololeucus* Fald. — Rossia: Saratow, Kazan.

Ptinus Linné.

449. *bicinctus* Sturm. — Rossia: Perm.
450. *latro* Fabr. — Rossia: Saratow.

Fam. Anobiidae.

Anobium Fabr.

451. *paniceum* Linn. — Rossia: Saratow.

Xyletinus Latr.

452. *ruficollis* Gebl. — Rossia: Uvek.

Dorcatoma Herbst.

453. *sibirica* Reitt. — Sibiria: Burdukova.

Fam. Ciidae.

Cis Latr.

454. *Boleti* Fabr. — Rossia: Bolgary.

Fam. Tenebrionidae.

Anatolica Eschsch.

455. *Iduna* Reitt. — Sibiria: Minusinsk.
456. *paradoxa* Reitt. — Mongolia: Bain-bilch.
457. ***sulcipennis*** Reitt. *n. sp.* — Mongolia: Bain-bilch.

Melaxumia Reitt.

458. *angulosa* Gebl. — Mongolia: Urga.

Scytosoma Reitt.

459. *arcibasis* Reitt. — Mongolia: Charagol, Urga.

Microdera Eschsch.

460. *interrupta* Reitt. — Mongolia: Burgaltai.

Dordanea Reitt.

461. *Kraatzi* Reitt. — Mongolia: Bain-bilch, Szair-uszu.

Tentyria Latr.

462. *taurica* Tausch. — Rossia: Uvek, Saratow.
463. *tessulata* Tausch. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David et Vallis Vera).

Prosodes Eschsch.

464. *Kreitneri* Friv. — China: Khalgan.

Agnaptoria Reitt.

465. *Seidlitzi* Reitt. — Sibiria: Troitzkosavsk.

Blaps Fabr.

466. *rugosa* Gebl. — Sibiria: Tojanovgorodok, Krasnojarsk, Minusinsk, Kibalina, Troitzkosavsk; China: Khalgan.
467. *gressoria* Reitt. — Mongolia: Tuguruk.
468. *halophila* Fisch. — Rossia: Saratow.

Trigonoscelis Solier.

469. ***Zichyi*** *n. sp.* — Mongolia: Naran (in desert. Gobi).
470. ***Reitteri*** *n. sp.* — Mongolia: Bombotu (in desert. Gobi).

Platyscelis Latr.

471. *rugifrons* Germ. — Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Burgaltai, Charagol, Urga, Burgaszta.

Dendarus Latr.

472. *extensus* Fald. — Caucasus: Tiflis, Uplisz-tziche.

Pedinus Latr.

473. *femoralis* Linn. — Caucasus: Tiflis; Rossia: Saratow, Bolgary.
474. *strigosus* Fald. — China: Khalgan, Tshan-pin-cho.

Scleropatrum Miedel.

475. *carinatum* Gebler. — Mongolia: Bain-bilch.
476. *tuberculiferum* Reitt. — China: Khalgan.

Opatrum Fatr.

477. *sabulosum* Linn. — Caucasus: Tiflis, Uplisz-tziche; Rossia: Saratow, Uvek.
478. *subaratum* Fald. — China: Khalgan, Peking.

Gonocephalum Muls.

479. *pusillum* Fabr. — Rossia: Banovka, Uvek, Saratow.
480. *mongolicum* Reitt. — China: Peking.
481. *asperipenne* Reitt. — Mongolia: Bain-bilch.
482. ***Reitteri*** *n. sp.* — Mongolia: Bain-bilch.

Melanesthes Lacord.

483. ***mongolica*** *n. sp.* — Mongolia: Bain-bilch.
484. ***Heydeni*** *n. sp.* — Mongolia: Burg-altai, Bain-bilch.

Crypticus Latr.

485. *quisquilius* Linn. — Rossia: Bolgary, Kazan; Sibiria: Isker.
486. *pubescens* Motsch. — Sibiria: Minusinsk.

Uloma Steph.

487. *Perroudii* Muls. — Sibiria: Telma.

Tenebrio Linné.

488. *obscurus* Fabr. — Rossia: Saratow.
489 *molitor* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
490. *subrugosus* Duft. — Rossia: Uvek.
491. *brevicollis* Küst., All. — Rossia: Saratow.

Upis Fabr.

492. *ceramboides* Linn. — Sibiria: Kolion.

Fam. Alleculidae.

Mycetochara Berthold.

493. *axillaris* Payk. — Sibiria: Baltim.
494. *flavipes* Fabr. — Rossia: Kazan.

Cteniopus Sol.

495. *flavus* Scop. *var. palpalis* Seidl. — Sibiria: Krasnojarsk.

Fam. Lagriidae.

Lagria Fabr.

496. *laticollis* Motsch. — Sibiria: Omsk, Tomsk.

Fam. Mordellidae.

Tomoxia Costa.

497. *biguttata* Gyllh. — Sibiria: Sorokina, Ubej.

Mordella Linné.

498. *fasciata* Fabr. — Rossia: Kazan.
499. *aculeata* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Chmelev, Jarovskaja, Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk, Burdukova.
var. leucaspis Küst. — Sibiria: Sorokina, Ubej.

Mordellistena Costa.

500. *parvula* Gyllh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.
var. picipes Costa. — Sibiria: Zima.
501. *pumila* Gyllh. — Rossia: Kazan.

Anaspis Geoffr.

502. *frontalis* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim, Jarovskaja, Tobolsk, Isker, Tomsk.
var. lateralis Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja.
503. *flava* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.
504. *Stierlini* Em. — Rossia: Kazan.
505. *sibirica* Schilsky. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Meloidae.

Meloë Linné.

506. *proscarabaeus* Linn. — Caucasus: Tiflis.
507. *variegatus* Donov. — Caucasus: Tiflis.
508. *Reitteri* Esch. — Rossia: Saratow.
509. *erythrocnemus* Pall. — Caucasus: Tiflis.

Cerocoma Geoffr.

510. *Schäfferi* Linné. — Rossia: Kazan.

Zonabris Harold.

511. *maculata* Gebl. — Sibiria: Minusinsk.
512. *quatuordecim-punctata* Pall. — Sibiria: Minusinsk.
513. *splendidula* Pall. Sibiria: Omsk, Ilanskaja.

Epicauta Redtb.

514. *sibirica* Pall. — Sibiria: Minusinsk.
515. *megalocephala* Gebl. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk, Zima.
var. maura Fald. — Sibiria: Tulun, Burdukova.

Fam. Anthicidae.

Notoxus Geoffr.

516. *monocerus* Linn. — Rossia: Kazan.
517. *binotatus* Gebl. — Sibiria: Burdukova.

Formicomus Laferté.

518. *nobilis* Fald. — Rossia: Saratow.

Anthicus Payk., Schmidt.

519. *hispidus* Rossi. — Rossia: Uvek.
520. ***astrachanicus*** *n. sp.* — Rossia: Astrachan.
521. *ater* Panz. — Rossia: Astrachan.
522. *niger* Rossi. — Sibiria: Zima.
523. ***Kuthyi*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.
524. ***dachuricus*** *n. sp.* — Mongolia: Charagol, Urga.
525. ***Shishmareffi*** *n. sp.* — Mongolia: Charagol, Urga.

Fam. Oedemeridae.

Asclera Schmidt.

526. *coarctata* Germ. — Sibiria: Krasnojarsk, Ubej.

Oedemera Oliv.

527. *flavescens* Linn. — Rossia: Kazan.
528. *croceicollis* Gyllh. — Rossia: Kazan.
var. ♀ *sarmatica* Mor. — Rossia: Kazan. Varietatem hanc simul cum typo legi, a quo tantum segmentis duobus ultimis abdominis flavis divergit.
529. *virescens* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker, Tomsk, Burdukova.
530. *lurida* Marsh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojarsk, Burdukova.

Chrysanthia Schmidt.

531. *viridis* Schmidt. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Curculionidae.

Otiorrhynchus Germ.

532. *tristis* Scop. — Sibiria: Omsk.
533. *ligustici* Linn. — Rossia: Bolgary, Perm; Sibiria: Isker.
534. *fullo* Schrnk. — Rossia: Saratow.
535. *ovatus* Linn. — Rossia: Kazan.

Peritelus Germ.

536. *familiaris* Boh. — Rossia: Kazan.

Mylacus Schönh.

537. *rotundatus* Fabr. — Rossia: Kazan.

Ptochus Schönh.

538. *deportatus* Schh. — Sibiria: Zima.

Phyllobius Schönh.

539. *glaucus* Scop. — Rossia: Kazan, Perm.
var. fessus Boh. — Sibiria: Takarou, Omsk.
540. *Urticae* De Geer. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker, Tomsk, Ubej.
541. *mutabilis* Desbr. — Rossia: Kazan.
542. *pictus* Stev. — Sibiria: Tomsk.
543. *viridicollis* Fabr. — Rossia: Kazan.
544. *brevis* Gyllh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker.

Polydrusus Germ.

545. *mollis* Stroem. — Rossia: Saratow; Sibiria: Tobolsk.
546. *chrysomela* Oliv. — Rossia: Kazan.

Sciaphilus Steph.

547. *asperatus* Bonsd. — Rossia: Saratow.

Brachysomus Steph.

548. *echinatus* Bonsd. — Rossia: Saratow.

Strophosomus Steph.

549. *obesus* Marsh. — Rossia: Kazan.

Sitona Germ.

550. *crinitus* Oliv. — Rossia: Kazan.
551. *tibialis* Herbst. — Rossia: Kazan.
552. *foedus* Gyllh. — Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Urga.
553. *flavescens* Mrsh. — Sibiria: Omsk, Burdukova.
554. *suturalis* Steph. — Rossia: Kazan.
555. *lateralis* Gyllh. — Rossia: Kazan.

Trachyphloeus Germ.

556. *spinimanus* Germ. — Rossia: Kazan.

Psalidium Illig.

557. *maxillosum* Fabr. — Caucasus: Gori, Tiflis (Mons S. David).

Chlorophanus Germ.

558. *viridis* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Chmelev, Krasnojarsk, Ubej.

Tanymecus Schönh.

559. *palliatus* Fabr. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Isker.
560. *nebulosus* Fåhr. — Mongolia: Burgaltai, Burgaszta.

Cleonus Schönh.

561. *pulverulentus* Zoubk. — Mongolia: Tugurjuk.
562. *punctiventris* Germ. — Rossia: Uvek.
563. *carinicollis* Gyllh. — Rossia: Saratow, Lapash, Bolgary.
564. *quadrivittatus* Zoubk. — Rossia: Saratow.
565. *tigrinus* Panz. — Rossia: Saratow.
566. *flaviceps* Pall. — Mongolia: Charagol.
567. *fossulatus* Schönh. — Sibiria: Troitzkosavsk.

Alophus Schönh.

568. *triguttatus* Fabr. — Rossia: Kazan.
569. *quadriguttatus* Gebl. — Sibiria: Kolion.
570. *rudis* Boh. *var. gibbulosus* Motsch. — Mongolia: Burgaltai.

Deracanthus Schönh.

571. *Pallasii* Faust. — Mongolia: Mochorchashun, Kutuch, Szair-uszu, Bombotu.

Lepyrus Germ.

572. *palustris* Scop. — Sibiria: Tomsk.
573. *arcticus* Payk. — Sibiria: Ubej.

Hylobius Schönh.

574. *Abietis* Linn. — Sibiria: Baltim, Jarovskaja.
575. *pinastri* Gyllh. — Rossia: Perm

Hypera Germ.

576. *scapularis* Gebl. — Mongolia: Urga.
577. *Rumicis* Linn. — Rossia: Kazan.
578. *pedestris* Payk. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker.
579. *variabilis* Herbst. — Rossia: Kazan.
580. *denominanda* Cap. — Rossia: Kazan.

Pissodes Germ.

581. *Pini* Linn. — Sibiria: Baltim, Chmelev.

Grypidius Steph.

582. *Equiseti* Fabr. — Rossia: Kazan.

Notaris Steph.

583. *aethiops* Fabr — Sibiria: Jekaterinburg.

Bagous Schönh.

584 *minutus* Hochh. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Hydronomus Schönh.

585. *Alismatis* Marsh. — Rossia: Kazan.

Mononychus Germ.

586. *punctum-album* Hbst. — Rossia: Kazan.

Coeliodes Schönh.

587. *quadrimaculatus* Linn — Sibiria: Omsk, Tomsk.
588. *affinis* Payk. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim, Jarovskaja.

Rhinoncus Steph.

589. *Castor* Fabr. — Rossia: Kazan.
590. *mongolicus* Reitt. — Sibiria: Burdukova.

591. *Jakovlevi* Faust. — Sibiria: Zima.
592. *pericarpius* Fabr — Rossia: Bolgary, Kazan.

Amalus Schönh.

593 *haemorrhous* Herbst. — Rossia: Kazan.

Ceuthorrhynchidius Duval.

594. *Barnevillei* Bris. — Sibiria: Burdukova.
595. *nigrinus* Marsh. — Rossia: Kazan.
596. *melanarius* Steph. — Rossia: Kazan.
597. *floralis* Payk. — Rossia: Kazan.

Ceuthorrhynchus Germ.

598. *Symphyti* Bed. — Rossia: Kazan.
599. *variegatus* Oliv. — Sibiria: Omsk.
600. *Schönherri* Bris. — Rossia: Kazan.

Tapinotus Schönh.

601. *sellatus* Fabr. — Rossia: Kazan.

Limnobaris Bedel.

602. *T-album* Linn. — Rossia: Kazan.

Anthonomus Germ.

603. *rectirostris* Linn. — Sibiria: Baltim.

Tychius Germ.

604. *quinquepunctatus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
605. ***mongolicus*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.
606. *tomentosus* Herbst. — Rossia: Kazan.

Miccotrogus Schönh.

607. *picirostris* Fabr. — Rossia: Kazan

Orchestes Illig.

608. *Rusci* Herbst. — Rossia: Kazan.

Gymnetron Schönh.

609. *pascuorum* Gyllh. — Rossia: Kazan.
var. bicolor Gyllh. — Rossia: Kazan.
610. *Beccabungae* Linn. — Rossia: Kazan.

Miarus Steph.

611. *Campanulae* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.

Nanophyes Schönh.

612. *marmoratus* Goeze. — Rossia: Kazan.

Magdalis Germ.

613. *memnonia* Gyllh. — Sibiria: Omsk.

Apion Herbst.

614. *Craccae* Linn. — Rossia: Kazan.
615 *Onopordi* Kirby. — Rossia: Saratow.
616 *confluens* Kirby. — Rossia: Kazan.
617. *difficile* Herbst. — Rossia: Kazan.
618. *curvirostre* Gyllh. — Sibiria: Zima.
619. *pubescens* Kirby. — Rossia: Kazan.
620. *seniculus* Kirby. — Rossia: Kazan.
621. *Viciae* Payk. — Rossia: Kazan.
622. *varipes* Germ. — Rossia: Kazan.
623. *apricans* Herbst. — Rossia: Kazan.
624. *Trifolii* Linn — Rossia: Kazan.
625. *dichroum* Bedel. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk
626. *ebeninum* Kirby. — Rossia: Kazan.
627. *virens* Herbst. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
628. *Pisi* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.
629. *Spencei* Kirby. — Rossia: Kazan.
630. *brevirostre* Hebst. — Rossia: Kazan.
631. *violaceum* Kirby. — Rossia: Kazan.

Auletes Schönh.

632. *basilaris* Gyllh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.

Deporaus Samouelle.

633. *megacephalus* Germ. — Sibiria: Tobolsk.

Rhynchites Schneid.

634. *pauxillus* Germ. — Rossia: Kazan.
635. *auratus* Scop. — Rossia: Saratow.
636. *Bacchus* Linn. — Rossia: Saratow.

Bytiscus Thoms.

637. *Betulae* Linn. — Rossia: Kazan.
638 *Populi* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.

Attelabus Linn.

639. *erythropterus* Gmel. — Rossia: Kazan.
var. politus Gebl. — Sibiria: Ubej, Zima, Burdukova.

Fam. Anthribidae.

Urodon Schönh.

640. *pygmaeus* Gyllh. — Rossia: Kazan.

Fam. Bruchidae.

Bruchus Linn.

641. *atomarius* Linn. — Sibiria: Tobolsk.
642. *seminarius* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Tomsk.

Spermophagus Steven.

643. *Cardui* Boh. — Rossia: Kazan.

Fam. Scolytidae.

Hylastes Erichson.

644. *glabratus* Zett. — Rossia: Perm.

Polygraphus Erichs.

645. *polygraphus* Linn. — Rossia: Perm.

Pityogenes Bedel.

646. *chalcographus* Linn. — Rossia: Perm.

Ips De Geer.

647. *typographus* Linn — Rossia: Perm.
648. *acuminatus* Gyllh — Sibiria: Baltim.

Dryocoetes Eichhoff.

649. *autographus* Ratzeb. — Rossia: Perm.

Fam. Cerambycidae.

Rhagium Fabr., Ganglb.

650. *mordax* De Geer — Sibiria: Jarovskaja.

Pachyta Steph.

651. *quadrimaculata* Linn. — Sibiria: Tulun.

Brachyta Fairm.

652. *interrogationis* Linn. — Sibiria: Baltim, Tobolsk.
var. punctata Fald., Solsky. — Sibiria: Baltim.

Acmaeops Lec., Ganglb.

653. *marginata* Fabr. — Sibiria: Chmelev.
654. *pratensis* Laich. — Rossia: Perm.

Gaurotes Leconte.

655. *virginea* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Chmelev.
var. thalassina Schrnk. — Sibiria: Chmelev.

Oedecnema Thoms.

656. *dubia* Fabr. — Sibiria: Jarovskaja.

Leptura Linné.

657. *livida* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.
658. *rubra* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Ubej.
659. *virens* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok.
660. *sanguinolenta* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Tulun.
661. *sexmaculata* Linn. — Sibiria: Jekaterinburg, Krasnojarsk.
var. ***nigra*** *nov. var.* — Sibiria: Krasnojarsk.
662. *quadrifasciata* Linn. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Ubej
663. *melanura* Linn. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
664. *bifasciata* Müll. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
665. *attenuata* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.

Allosterna Muls.

666. *tabacicolor* De Geer. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja.

Asemum Eschsch.

667. *striatum* Linn. — Sibiria: Chmelew.

Tetropium Kirby.

668. *castaneum* Linn. — Rossia: Perm.

Callidium Fabr.

669. *violaceum* Linn. — Rossia: Perm.

Xylotrechus Chevr.

670. *rusticus* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk.
671. *ibex* Gebl. — Rossia: Kazan.

Cyrtoclytus Ganglb.

672. *capra* Germ. — Sibiria: Ubej.

Clytanthus Thoms

673. *latofasciatus* Motsch. — Sibiria: Ubej.

Dorcadion Dalm., Ganglb.

674. *carinatum* Pall. — Rossia: Saratow.
675. *elegans* Kraatz. — Rossia: Uvek, Saratow.
676. *sericatum* Kryn. — Caucasus: Tiflis.
var. micans Thoms. — Caucasus: Gori.
677. *equestre* Laxm. — Rossia: Saratow.
678. *scabricolle* Dalm. — Caucasus: Tiflis.
679. *Ribbei* Kr. *var. rubrofemoratum* Pic. — Sibiria: Vernoje (Semiretshinsk).

Neodorcadion Ganglb.

680. *involvens* Fisch. — Sibiria: Omsk, Uszt-Kjachta; Mongolia: Chara-gol.
681. ***Zichyi*** *n. sp.* — Mongolia: Naran (in desert. Gobi).

Monochammus Steph.

682. *sartor* F., Gyllh. — Rossia: Kazan.
683 *quadrimaculatus* Motsch. — Sibiria: Jarovskaja, Tojanov gorodok.
684. *sutor* Linn. — Sibiria: Chmelev, Tojanov gorodok, Ilanskaja, Tulun, Zima, Kibalina.
685. *galloprovincialis* Oliv. — Sibiria: Janova, Tara, Tojanov gorodok, Zima, Kibalina.
var. cinerascens Motsch. — Sibiria: Krasnojarsk, Kibalina.

Acanthocinus Steph

686. *aedilis* Linn. — Sibiria: Kibalina.
687. *griseus* Fabr. — Sibiria: Jarovskaja.

Liopus Serv.

688. ***Ganglbaueri*** *n. sp.* — Sibiria: Ubej.

Exocentrus Muls.

689. *balteus* Linn., Seidl. — Rossia: Perm.

Pogonochaerus Gemm.

690. *fasciculatus* De Geer. — Rossia: Perm.

Haplocnemia Steph.

691. *myops* Dalm. — Rossia: Saratow.

Agapanthia Serv.

692. *villosoviridescens* De Geer. — Rossia: Kazan.

Phytoecia Muls.

693. *scutellata* Fabr. — Rossia: Saratow.
694. *nigricornis* Fabr. — Rossia: Saratow.

Fam. Chrysomelidae.

Orsodacne Latr.

695. *Cerasi* Linn. — Rossia: Saratow Kazan.

Donacia Fabr.

696. *dentata* Hoppe *var. angustata* Kunze. — Sibiria: Tojanov gorodok.
697. *aquatica* Linn. — Rossia: Kazan.
698. *clavipes* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim.
699. *vulgaris* Zschach. — Rossia: Kazan.
700. *cinerea* Herbst. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim.

Syneta Lacord.

701. *Betulae* Fabr. — Sibiria: Tobolsk.

Zeugophora Kunze.

702. *flavicollis* Marsh. — Sibiria: Tomsk.

Lema Lacord.

703. *Erichsoni* Suffr. — Rossia: Kazan.
704. *septenrionis* Weise. — Sibiria: Jarovskaja.
705. *melanopus* Linné. — Rossia: Kazan.

Crioceris Geoffr.

706. *Lilii* Scop. — Sibiria: Baltim.
707. *merdigera* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.
708 *duodecimpunctata* Linn. — Rossia: Bolgary, Kazan.
709. *quatuordecimpunctata* Scop. — Rossia: Bolgary.

Labidostomis Lac.

710. *sibirica* Germ. — Sibiria: Omsk, Minusinsk.

Clytra Laich.

711. *quadripunctata* Linn. — Sibiria: Baltim.

Coptocephala Lac.

712 *unifasciata* Scop. — Sibiria: Tomsk.
var. Gebleri Gebl. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.

Cryptocephalus Geoffr.

713. *cordiger* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Chmelev.
714. *laevicollis* Gebler. — Rossia: Saratow.
715. *bipunctatus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.
716. *sericeus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Chmelev, Tobolsk, Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk, Burdukova.
var. pratorum Suffr. — Sibiria: Krasnojarsk.
var. coeruleus Weise. — Sibiria: Minusinsk.
717. *Hypochoeridis* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Tobolsk, Isker.
718. *janthinus* Germ. — Sibiria: Omsk, Burdukova.
719. *quadriguttatus* Richter. — Sibiria: Tomsk.
720. *flavipes* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk.
var. nigrescens Gradl. — Sibiria: Burdukova.
721. *ocellatus* Drap. — Rossia: Kazan.
722. *labiatus* Linn. — Sibiria: Tomsk.
723. *Moraei* Linn. — Rossia: Kazan.
724. *sexpustulatus* Rossi. — Rossia: Kazan.
725. *bilineatus* Linn. *var. armeniacus* Fald. — Sibiria: Tobolsk, Omsk, Zima.
726. *elegantulus* Grav. — Sibiria: Zima.

Pachybrachys Suffr.

727. *hieroghyphicus* Laich. — Rossia: Kazan.
var. tristis Laich. — Sibiria: Ubej.
728. *fimbriolatus* Suffr. — Sibiria: Omsk, Zima.

Stylosomus Suffr.

729. *flavus* Mars. — Rossia: Kazan.

Adoxus Kirby.

730. *obscurus* Linn. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Baltim.
731. *villosulus* Schrnk., Weise. — Sibiria: Tulun.

Chrysochus Redtb.

732 *asclepiadeus* Pall. — Sibiria: Tojanov gorodok, Minusinsk.

Gastroidea Hope.

733. *viridula* De Geer. — Rossia: Kazan.
734. *Polygoni* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Minusinsk.
var. ruficolis Fabr. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok.

Entomoscelis Chevrol.

735. *Adonidis* Pall. — Sibiria: Zima.

Xenomela Weise.

736. *Heydeni* Weise. — Caucasus: Kobuleti.

Chrysomela Linn.

737. *aurichalcea* Mannh., Weise. — Sibiria: Krasnojarsk.
738. *cerealis* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
739. ***distans*** *n. sp.* — Sibiria: Troitzkosavsk, Uszt-Kjachta; Mongolia: Burgaltai.
740. *fastuosa* Linn. — Sibiria: Omsk.
741. *Graminis* Linn. — Rossia: Kazan.
742. *guttifera* Motsch. — Sibiria: Troitzkosavsk; Mongolia: Urga.
var. nigrogemmata Motsch. — Mongolia: Urga.
743. *Gypsophilae* Küst. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David.)

744. *limbata* Fabr. *var. Hochhuthi* Suffr. — Sibiria: Omsk, Minusinsk.
745. *marginata* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Isker, Telma.
746. ***muralis*** *n. sp.* — China: Khalgan.
747. *perforata* Gebl. — Sibiria: Minusinsk.
748. *polita* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.
749. ***teichophila*** *n. sp.* — China: Khalgan.
750. *rufilabris* Fald. — Sibiria: Kibalina; Mongolia: Burgaltai, Urga.
751. *Salviae* Germ. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David et Vallis Vera).
752. *staphylea* Linné. — Rossia: Saratow.
753. *tarda* Motsch. — Sibiria: Uszt-Kjachta, Troitzkosavsk; Mongolia: Burgaltai.
754. ***urbana*** *n. sp.* — Sibiria: Tojanov gorodok.

Paropsides Motsch.

755. *duodecimpustulatus* Gebl. — Sibiria: Burdukova.

Phytodecta Kirby.

756. *Linnaeana* Schrnk. — Rossia: Kazan.
var. decostigma Duft. — Sibiria: Sorokina, Ubej.
var. orientalis Weise — Sibiria: Ubej.
var. nigricollis Westh. — Sibiria: Sorokina.
757. *rufipes* De Geer. — Sibiria: Baltim, Tojanov gorodok.

Phyllodecta Kirby.

758. *vulgatissima* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Sorokina, Ubej.
var. obscura Weise. — Sibiria: Sorokina.
759. *longula* Motsch — Sibiria: Minusinsk.
760. *Vitellinae* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim.

Hydrothassa Thoms.

761. *glabra* Herbst. - Rossia: Kazan.

Sternoplatys Motsch.

762. ***Weisei*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.

Phaedon Latr.

763. *Armoraciae* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Melasoma Stephens.

764. *lapponica* Linn. — Sibiria: Ubej.
765. *collaris* Linn. *var. daurica* Motsch. — Sibiria: Krasnojarsk.
766. *Populi* Linn. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.

Oïdes Weber.

767. *decempunctatus* Pillbg. — China: Peking.

Rhaphidopalpa Chevrol.

768. *chinensis* Weise. — China: Tshan-pin-cho.

Malacosoma Chevr.

769. *collaris* Humm. — Rossia: Kazan.

Phyllobrotica Redtb.

770. *signata* Mnnh. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.

Luperus Geoffr.

771. *flavipes* Linn. — Rossia: Kazan.

Lochmaea Weise.

772. *Capreae* Linn. — Sibiria: Tomsk, Sorokina.

Galerucella Crotch.

773. *Nymphaeae* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
774. *luteola* Müll. — Rossia: Saratow.
775. *calmariensis* Linn. — Rossia: Kazan
776. *pusilla* Duft. — Rossia: Kazan.
777. ***sibirica*** *n. sp.* — Sibiria: Zima.
778 ***Jakowleffi*** *n. sp.* — Sibiria: Zima, Burdukova.
779. *tenella* Linn. — Sibiria: Zima, Burdukova.

Adimonia Laich.

780. *Tanaceti* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Isker, Sorokina, Minusinsk.

781. ***mongolica*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.
782. *Sedakovi* Joan. — Sibiria: Minusinsk; China: Daba.
783. *Pomonae* Scop. — Sibiria: Tomsk, Zima.

Pallasia Weise.

784. *Absinthii* Pall. — Sibiria: Minusinsk.

Crepidodera Chevr.

785. *ferruginea* Scop. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk, Tomsk, Tojanov gorodok.

Ochrosis Foudr.

786. *Salicariae* Payk. — Rossia: Kazan.

Epitrix Foudr.

787. *pubescens* Koch. — Rossia: Kazan.

Chalcoides Foudr.

788. *metallica* Duft. — Rossia: Saratow.
789. *helxines* Linn. — Rossia: Kazan.
var. fulvicornis Fabr. — Rossia: Kazan.
790. *cyanea* Marsh. — Rossia: Kazan.
791. *aurata* Marsh. — Rossia: Kazan.

Mantura Steph.

792. *rustica* Linn. *var. suturalis* Weise. — Sibiria: Zima.

Chaetocnema Steph.

793. *semicoerulea* Koch. — Sibiria: Tojanov gorodok.
794. *concinna* Marsh. — Rossia: Kazan.
795. *tibialis* Illig. — Rossia: Uvek.
796. *aridula* Gyllh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Sorokina, Zima, Kibalina, Burdukova.
797. *hortensis* Fourcr. — Rossia: Tzaritzin, Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok.

Psylliodes Latr.

798. *cucullata* Ill. — Sibiria: Isker, Omsk, Tomsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Minusinsk, Zima.

Haltica Geoffr.

799. *Tamaricis* Schrnk — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Chmelev, Tomsk, Sorokina.
800. *oleracea* Linn. — Rossia: Kazan.
801. ***sajanica*** *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
802. ***sibirica*** *n. sp.* — Sibiria: Tomsk.
803. *Weisei* Jacobson (*laeviuscula* Weise). — Sibiria: Ubej
804. *daurica* Weise. — Sibiria: Zima, Burdukova.

Phyllotreta Foudr.

805. *ochripes* Curt. — Rossia: Kazan.
806. *sinuata* Steph. — Rossia: Kazan.
807. *undulata* Kutsch. — Rossia: Kazan.
808. *vittula* Redtb — Rossia: Tzaritzin, Kazan.
809. *atra* Fabr. — Rossia: Tzaritzin, Kazan.
810. *Cruciferae* Goeze. — Rossia: Tzaritzin.
811. *fucata* Weise. — Rossia: Tzaritzin.
812. *spec?* — Rossia: Tzaritzin.

Aphthona Chevrol.

813. *Cyparissiae* Koch. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.
814. *lutescens* Gyllh. — Rossia: Kazan.
815. *coerulea* Fourcr. — Rossia: Kazan.
816. *Euphorbiae* Schrnk. — Rossia: Kazan.
817. *semicyanea* All. — Sibiria: Minusinsk.
var. ***atra*** *nov. var.* — Sibiria: Minusinsk.

Longitarsus Latr.

818. *aeneus* Kutsch. — Rossia: Lapash, Tzaritzin, Saratow.
819. *parvulus* Payk. — Rossia: Kazan.
820. *brunneus* Duft. — Rossia: Kazan.
821. *luridus* Scop. — Sibiria: Zima.
822. *longiseta* Weise. — Rossia: Kazan.
823. *melanocephalus* De Geer. — Rossia: Kazan.
824. *pratensis* Panz. — Sibiria: Zima.

Cassida Linn.

825. *fastuosa* Schall. — Rossia: Saratow.
826. *murraea* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
var. immaculata Desbr. — Rossia: Kazan.
827. *rubiginosa* Müll. — Sibiria: Baltim.
828 *ferruginea* Hoeze. — Rossia: Kazan.
829. *denticollis* Suffr. — Sibiria: Zima, Burdukova.
830. *nebulosa* Linn. — Rossia: Tzaritzin, Lapash, Saratow, Kazan. Perm.
831. *flaveola* Thunbg. — Rossia: Kazan.
832. *margaritacea* Schall. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

UJ FAJOK ÉS FAJVÁLTOZATOK. SPECIES ET VARIETATES NOVAE.

14. Carabus Henningi Fisch. *var.* Roeschkei *n. var.*

A törzsfajtól szine által különbözik; felül rézszinű, szárnyfedőinek széle zöld, a csápok és lábak vörösek.

Szibéria: Ubej, a Jeniszei folyam partján.

Ezt az új fajváltozatot Roesehke János berlini coleopterologus tiszteletére neveztem el.

A typo differt colore supra cupreo, elytris viridi-marginatis, antennis pedibusque rufis.

Sibiria: Ubej, ad ripam fluminis Jenissei.

Varietatem hanc pulcherrimam novam in honorem clariss. Dom. J. Roeschke, Berolinensi, denominavi.

14. Carabus Henningi Fisch. *var.* sajanicus *n. var.*

Az előbbihez hasonlít, de szárnyfedői egyenletes rézszinűek, csápjai és lábai pedig feketék.

Szibéria: Minuszinszk, Ubej.

Praecedenti similis, differt colore superne cupreo, antennis pedibusque nigris.

Sibiria: Minusinsk, Ubej.

18. Nebria livida Linn. *var.* sibirica *n. var.*

Hasonlít a *var. lateralis* Fabr.-hoz, de előtora, a nagyon keskeny sárga oldalszél kivételével, egészen fekete.

Szibéria: Chmelev. A Tobol-folyó partján kövek és fatuskók alatt nem ritka.

Var. laterali Fabr. similis, differt prothorace fere toto nigro, tantum margine laterali anguste flavo.

Sibiria: Chmelev. Ad ripam fluminis Tobol, sub lapidibus et truncis haud rara.

35. Bembidium *(Peryphus)* Postae *n. sp.*

(Fig. 1.)

Zöldes-bronzszinű, a szárnyfedők csúcsán egy sárga folttal, mely oldalt előre nyúlik és a varrat mentén csak három köztércsét hagy zölden. A czombok sárgás-barnák, végük, a lábszárak, a tarsusok, a tapogatók és a csápok első íze egészen, a 2—4. íz tő-fele sárga. Az előtor szívalakú, a hátulsó szögletei derékszögüek, elül finoman, a tövén durván pontozott; felülete egészen sima, csak erős nagyítás mellett oldalról tekintve vehetünk rajta igen finom harántfekvő hullámvonalakat észre, melyek a nem mély középvonal mentén valamivel erősebbek.

Fig. 1.

Viridi-aeneus, elytris apice macula flavescente, extus antrorsum producta, intus interstitia tria haud occupante ornatis. Femoribus fusco-testaceis, horum apice, tibiis, tarsis, palpis, nec non antennarum articulo primo toto articulisque 2—4 basi flavis. Prothorace cordato, angulis posticis rectis, antice subtiliter, postice crebre punctato; disco laevigato (oculo fortiter armato oblique inspecto) lineis undulatis transversis subtilissimis, prope lineam medianam impressam paullo minus obsoletis distinguendis. Elytris punctato-striatis, striis sat di-

A szárnyfedők pontozott vonalai elég erősek, az utolsó harmadban finomabbak és a csúcs előtt teljesen elenyésznek, az 5. és 6. pontsor már egész hosszában gyengébben fejlődött. — Hossza 6 $^{m}/_{m}$.

Szibéria: Chmelev.

Ezt az új fajt, mely a *B. infuscatum* Dej. rokona, a Tobol folyó partján fedeztem fel és dr. Posta Béla, a Zichy-féle expediczió régészének, tiszteletére neveztem el.

stinctis, in triente apicali subtilioribus et ante apicem omnino evanescentibus, striis 5. et 6. per totam longitudinem obsoletis. — Long 6 $^{m}/_{m}$.

Sibiria: Chmelev.

Speciem hanc novam ex affinitate *B. infuscati* Dej. ad ripam fluminis Tobol detexi et in honorem Dom. D^{ris} B. Posta, archaeologi expeditionis Zichyanae denominavi.

40. **Pekinium** *n. subg.* (generis *Bembidium* Latr.)

A szárnyfedőkön négy rovátkával; az első, a varrat melletti rovátka teljes, az e melletti második és harmadik rovátka elül-hátul rövidített, a negyedik rovátka teljes és az oldalszél mellett foglal helyet.

Ez az új alnem a többi alnemtől a szárnyfedők rovátkáinak kisebb száma által különbözik.

Elytris striis quatuor instructis, stria suturali tota integra, striis adjacentibus secunda et tertia antice et postice abbreviatis, stria quarta integra prope marginem lateralem posita.

Subgenus hoc novum a reliquis subgeneribus striis elytrorum minus numerosis divergit.

Bembidium *(Pekinium)* **chinense** *n. sp.*

Fekete, fényes; a csápok, a tapogatók és a lábak barnás-sárgák, a csápok vége és a czombok sötétebbek, a tapogatók utolsó íze fekete. A szárnyfedőkön a csúcs előtt egy kerek sárga folt van. A fej, az előtor és a szárnyfedők fényesek, simák, nem pontozottak. Az előtor több mint másfélszer oly széles, mint hosszú, az első harmadban legszélesebb, oldalai kerekítettek, a hátulsó szögletek előtt egyenesek, az elülső szögletek kerekítettek, a hátulsók tompaszögűek; a töve előtt egy, mély pontokból álló, gyengén ívelt harántvonallal, az egyes pontok között elég erősen kifejlődött bordácskákkal. — Hossza 3·2 $^{m}/_{m}$.

Khina: Peking. A császári városban levő lótusztó (Shih-chih-hai) partján.

Niger, nitidus; antennis, palpis pedibusque fusco-testaceis, apice antennarum et femoribus obscurioribus, articulo ultimo palporum nigro. Elytris macula anteapicali rotundata flava ornatis. Capite, prothorace elytrisque nitidis, laevigatis, impunctatis. Prothorace longitudine sua dimidio latiore, in triente apicali latissimo, lateribus rotundatis, ante angulis posticis rectis; angulis anticis rotundatis, posticis obtusis; ante basin linea transversa leviter curvata, punctis profundis impressis formata, punctis his inter se carinulis sat distinctis sejunctis. — Long. 3·2 $^{m}/_{m}$.

China: Peking. Ad ripam lacus Shih-chih-hai dicti, in parte centrali urbis.

125. **Ilybius chinensis** *n. sp.*

Hosszukás-ovális, vöröses-barna, bronzfényű; a fejének elülső része, két folt a homlokon és az előtor oldalszéle sárgás-vörösek; a szárnyfedők oldalszéle mellett egy sárga sávval, mely az első harmadától kezdve ketté osztott és e két ága szám-

Oblongo-ovatus, fusco-ferrugineus, aeneomicans; capite antice, maculis duabus frontalibus lateribusque prothoracis flavoferrugineis; elytris prope marginem lateralem vitta flava, pone trientem basalem bifurcata ornatis, spatio inter furcas lineolis trans-

talan keskeny sárga harántvonallal van összekötve; a szárnyfedők közepén a szegélysáv mellett egy hosszúkás sárga folttal, a végükön pedig három szabálytalan hasonlószínű, egymással és a szegélysávval összeolvadó folttal; teste alul vörös-barna, a végtagok világosabbak. — Hossza 9, szélessége 4 m/m.

Khina: Peking (a Shih-chih-hai tóból).

Az *I. apicalis* Sharp japáni fajjal rokon.

versis numerosis notato; macula prope vittam illam ovali maculisque tribus apicalibus irregularibus inter se et cum vitta laterali hic illic confluentibus flavis; corpore subtus ferrugineo, pedibus pallidioribus. — Long. 9, Lat. 4 m/m.

China: Peking (Lacus Shih-chih-hai).

I. apicali Sharp e Japonia affinis.

142. Tachinus mongolicus *n. sp.*

Fekete, fényes; a feje és előtora igen finom harántrovátkákkal; az előtor elül keskeny, oldalain, tövén, valamint a szárnyfedők csúcsa széles sárga szegélylyel; a szárnyfedők tövén egy sárga négyszögű folt foglal helyet, mely a varratot és az oldalszélt nem éri el, közepén két elmosódott sötét folttal; a csápok két tő-ize sárga, a harmadik csápíz a másodiknál másfélszer, a negyediknél valamivel hosszabb, az 5—10. csápiz fokozatosan rövidül és szélesbedik, a tizedik íz hosszabb, mint széles, az utolsó tojásdad és valamivel hosszabb, mint az utolsóelőtti; a tapogatók és lábak sárgák, előbbiek vége sötétebb; a potroh a szárnyfedőknél valamivel erősebben pontozott, a potrohszelvények feketés-barnák, fénylők; a harmadik, negyedik és ötödik hátiszelvény hátul vöröses szegélyű, a hatodik szelvény egy erős oldalsertét visel. — Hossza 4·8 m/m.

Mongolia: Chara-gol, egyetlen példány.

A *T. elegans* Epph. fajjal rokon, ettől kisebb és keskenyebb teste, az előtornak kevésbbé erősen kerekített oldalai, szine és fent leírt bélyegei alapján különbözik.

Niger, nitidus; capite et pothorace subtilissime transversim strigosis; prothorace antice anguste, lateribus basique et elytrorum apice minus latius testaceo-marginatis; elytris macula subquadrata basali, suturam et marginem lateralem haud attingente testacea ornatis, disco maculae huius guttulis duabus obsoletis obscuris signato; articulis duobus basalibus antennarum testaceis, articulo tertio secundo dimidio et quarto parum longiore, articulis 5—10 sensim brevioribus et crassioribus, articulo decimo latitudine sua sublongiore, articulo ultimo ovato et quam praecedente paullo longiore; palpis pedisbusque testaceis, illis apice paullo infuscatis; abdomine quam elytris nonnihil fortius punctato, segmentis nigro-piceis, nitidulis; segmentis tertio, quarto et quinto postice rufescenti-marginatis, segmento sexto seta valida laterali instructo. — Long. 4·8 m/m.

Mongolia: Chara-gol, specimen unicum.

T. eleganti Epph. affinis, differt corpore minore et angustiore, lateribus prothoracis minus rotudatis, colore notisque reliquis iam allatis.

145. Tachyporus Hypnorum Fabr. *var.* atratus *n. var.*

A törzsfajtól abban különbözik, hogy szárnyfedői (hátulsó szélük kivételével) egészen feketés-barnák.

Kaukázus: Tiflisz (Szt. Dávid hegyén).

A typo differt elytris (margine apicali excepto) nigro-piceis.

Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

161. **Philonthus lepidus** Gravh. *var.* **mongolicus** *n. var.*

Alakját és sculpturáját illetőleg a törzsfajjal teljesen összevág, de különbözik attól világosabb csápjai és különösen a vörös szárnyfedők erős bronzfénye által, mely egyes példányoknál a vörös színt teljesen kiszorítja.

Mongolia: Chara-gol.

Quoad staturam et sculpturam cum typo omnino congruit, ab illo autem antennis pallidioribus et praesertim elytris rufis magis aenescentibus, colore rufo interdum toto deficiente divergit.

Mongolia: Chara-gol.

166. **Philonthus Bernhaueri** *n. sp.*

Feketés-barna, a csápok, tapogatók és lábak vörös-barnák; a feje nagy, szögletesen kerekített; az előtor valamivel hosszabb, mint széles, előfelé alig keskenyedő, a hátán két sorban öt-öt ponttal, azonkívül kétoldalt 2—2 és az oldalszél mellett három ponttal; a szárnyfedők gyengén érczesen fénylők, erősen pontozottak, a potroh valamivel finomabban, de elég sürűn pontozott; a potroh első háti szelvényeinek hátulsó széle barnás. — Hossza 7·5 $^{m}/_{m}$.

Khina: Peking.

A *Ph. ventralis* Gravh. legközelebbi rokona, attól feketés-barna szine, egészen vörös-barna csápjai, tapogatói és lábai, nagyobb és szögletesebb feje, előfelé alig keskenyedő előtora és szélesebb, mint hosszú utolsóelőtti csápíze által különbözik.

Ezt az új fajt dr. Bernhauer Miksa úrnak Stockerauban, a Staphylinidák szorgalmas kutatójának tiszteletére neveztem el.

Nirgo-fuscus, antennis, palpis pedibusque rufo-piceis; capite magno angulato-rotundato; prothorace latitudine sua paullo longiore, antrorsum vix angustato, disco seriebus duabus longitudinalibus punctorum 5—5 instructo et praeterea utrinque punctis duobus, nec non punctis tribus ad marginem lateralem seriatim dispositis; elytris leviter aenescentibus, fortiter punctatis; abdomine nonnihil subtilius, sed sat dense punctato; segmentibus dorsalibus anticis margine postico fuscescentibus. — Long. 7·5 $^{m}/_{m}$.

China: Peking.

Ph. ventrali Gravh. affinis, sed colore nigro-fusco, antennis, palpis pedibusque totis rufo-piceis, capite maiore et fortius angulato, prothorace antrorsum vix angustato antennarumque articulo penultimo longitudine vix latiore distinctus.

Speciem hanc Clar. D^{ri} M. Bernhauer, Staphylinidarum cultori peritissimo dedicavi.

178. **Stenus pekinensis** *n. sp.*

Fekete, bronzos fényű, a szárnyfedők közepén túl egy kisebb sárgás-vörös kerek folttal; a csápok, az első íz kivételével, mely fekete, barnák; az alsó állkapcsi tapogatók sárgák, utolsó ízük vége sötétebb; a lábak világos sárgás-barnák, a czombok vége felül és a tarsusok sötétebbek; feje az előtornál szélesebb, a szemek között mélyen benyomott, a közepén egy élesen kiemelkedő bordácskával, erősen pontozott és rövid sárgás-fehér szőrökkel fedett; a harmadik csápíz két és félszer akkora hosszú, mint a második, és más-

Niger, aeneo-nitens, elytris mox pone medium macula parva rotundata testaceo-rufa ornatis; antennis articulo primo nigro excepto, fuscis; palpis maxillaribus flavis, articulo ultimo apice infuscato; pedibus pallide fuscescentibus, apice femorum superne tarsisque obscurioribus; capite prothorace latiore, inter oculos profunde impresso, carinula mediana acuta instructo, fortiter punctato pilis brevibus flavo-albidis vestito; articulo tertio antennarum articulo secundo $1^{1}/_{2}$ et quam articulo quarto dimidio longiore; prothorace latitudine

félszer akkora hosszú mint a negyedik csápíz; az előtor másfélszer akkora hosszú, mint széles, és valamivel szélesebb, mint egy szárnyfedő, a közepén túl legszélesebb, erősen pontozott, csupasz, a közepén egy hosszanti rövid bemélyedéssel; a szárnyfedők ránczolva pontozottak és fehér szőrösek; a potroh háti szelvényei fehér szőrösek, e szőrök a szelvények tövén és az oldalszélei mellett sürűbbek és hosszabbak, az első három szabadon fekvő háti szelvény erősebben, a többi szelvény finomabban pontozott. — Hossza 5·5 $^{m}/_{m}$.

Khina: Peking. A városi lótusz-tó (Shih-chih-hai) partjáról.

A *St. stigmula* Erichs. nevű fajhoz hasonló, ettől azonban könnyen megkülönböztethető, mert a potroh első szabadon fekvő háti szelvényén nincsen hosszanti bordácskája; *St. alienus* Sharp-hoz is hasonlít, de teste nagyobb, erősebben pontozott, a szárnyfedők sárgás-vörös foltja nagyobb, a csápok, a tapogatók és a lábak világosabbak és alapszíne nem kékes fényű, hanem bronzos fényű fekete.

sua dimidio longiore, elytro singulo nonnihil latiore, pone medium latissimo, fortiter rugoso-punctato, glabro, foveola oblonga mediana instructo; elytris rugoso-punctatis, albido-pilosis; segmentis dorsalibus abdominis albido-pilosis, pilis versus basin et ad latera longioribus et densioribus, segmentis tribus primis detectis fortiter, segmentis reliquis tamen subtiliter punctatis. Long. 5·5 $^{m}/_{m}$.

China: Peking. Ad ripam lacus Shih-chih-hai.

St. stigmulae Erichs. similis, ab illo differt segmento dorsali primo medio haud carinato; etiam *St. alieno* Sharp affinis, sed statura majore, corpore fortius punctato, macula elytrorum majore, antennis, palpis pedibusque pallidioribus et colore haud violaceo-nigro, sed aenescenti-nigro divergit.

187. **Platystethus volgensis** *n. sp.*

Fekete, a szárnyfedők hátulsó belső negyede barnás-sárga; a lábak barnás-feketék, a tarsusok sárgás-barnák; a fej, az előtor és a szárnyfedők erősen pontozottak, a pontok között finoman, bőrszerűen ránczoltak; a fejpaizs két tüskébe nyúlik ki; a fejtetőn levő harántvonal egyenes, e mögött a fejtető erősen, bőrszerűen ránczolt s azonkívül még néhány nagyobb pontot visel; feje és előtora a szárnyfedőknél fényesebbek; a potroh igen finoman bőrszerűen ránczolt, a háti szelvények hátrafelé fokozatosan szélesebbek.

Oroszország: Czariczin.

A *Pl. alutaceus* Thoms. fajjal rokon, de ettől könnyen megkülönböztethető, mert a fejtetőn levő harántvonal nem tompaszögű, hanem egyenes.

Niger, quarta parte apicali interna elytrorum fusco-testacea; pedibus fusco-nigris, tarsis fusco-testaceis; capite, prothorace elytrisque fortiter punctatis, interstitiis punctorum subtiliter coriaceo-rugulosis; clypeo bispinoso; vertice linea transversa recta instructo et pone hanc distincte coriaceo-ruguloso, punctis nonnullis majoribus; capite et prothorace quam elytris magis nitidis; abdomine subtilissime coriaceo-ruguloso, segmentis dorsalibus retrorsum dilatatis. — Long. 3·5 $^{m}/_{m}$.

Rossia: Tzaritzin.

Pl. alutaceo Thoms. affinis, sed linea transversa verticis haud obtuse angulata mox distinguendus.

211. **Hister Czikanni** *n. sp.*

(Fig. 2.)

Hosszúkás-tojásdad, fényes fekete, a csápok és lábak vörös-barnák; a homlok elülső rovátkája egyenes; az előtor belső oldalrovátkája teljes, a külső a közepén túl terjed; a szárnyfedőkön a rövid ferde vállmelletti rovátkán kívül még négy teljes rovátka, továbbá az ötödiknek rövid maradványa a csúcs előtt és az előre, a szárnyfedőknek alig közepéig terjedő varratmenti rovátka foglalnak helyet; a propygidium durvábban és gyéren, a pygidium csak elül pontozott. — Hossza 3·5—4 m/m.

Fig. 2.

Khina: Csantai.

A *H. bissexstriatus* Fabr.-hoz nagyon hasonlít, de ettől sokkal karcsúbb teste, vörös-barna csápjai és lábai, durvábban pontozott propygidiuma és csak elül pontozott pygidiuma által könnyen meg lehet különböztetni.

Ezt az új fajt pekingi követünk, báró Czikann Mór úr, tiszteletére neveztem el.

Oblongo-ovatus, niger, nitidus, antennis pedibusque fusco-ferrugineis; linea frontali antica recta; linea laterali interna prothoracis tota integra, linea externa pone medium extensa; elytris praeter lineam brevem et obliquam subhumeralem lineis quatuor integris, linea quinta brevissima apicali lineaque suturali antrorsum usque ad medium extensa instructis; propygidio fortius parceque, pygidio tantum antice punctatis. — Long. 3·5—4 m/m.

China: Tshantai.

H. bissexstriato Fabr. valde similis, sed statura angustiore, antennis pedibusque fusco-ferrugineis, nec non propygidio fortius, pygidio tantum antice punctatis divergens.

Speciem hanc novam in honorem clariss. Dom. Bar. M. Czikann de Wahlborn, legati nostri in Imperio Chinensi in urbe Peking sedentis, denominavi.

230. **Brachypterus sibiricus** *n. sp.*

Fémfényű fekete, sürűn fedve, erős odasimuló sárgás-szürke szőrökkel; a csápok és lábak sárgás-vörösek; a fej és az előtor finomabban, a szárnyfedők durvábban pontozottak; az előtor akkora széles, mint a szárnyfedők, majdnem kétszer akkora széles, mint hosszú, oldalai gyengén kerekítettek, a tompa hátulsó szögletek előtt ki nem metszettek. — Hossza 1·7—2·2 m/m.

Szibéria: Omszk.

Hasonló a *Br. Urticae* Fabr. nevű fajhoz, de ennél nagyobb, karcsúbb, szőrözete hosszabb és sürűbb; a *Br. fulvipes* Erichs. fajtól pedig abban különbözik, hogy előtorának oldalai a hátulsó szögletek előtt nincsenek kimetszve.

Niger, aenescens, pilis flavo-griseis adpressis minus subtilibus dense vestitus; antennis pedibusque ochraceis; capite et prothorace subtilius, elytris fortius punctatis; prothorace elytris aequilato, fere duplo latiore quam longiore, marginibus lateralibus leviter rotundatis, ante angulos posticos obtusos haud sinuatis. — Long. 1·7—2·2 m/m.

Sibiria: Omsk.

Br. Urticae Fabr. similis, differt corpore maiore, angustiore et pilis longioribus densioribusque vestito; a *Br. fulvipede* Erichs. marginibus lateralibus prothoracis ante angulos posticos haud sinuatis divergit.

257. **Dapsa** *(Phylira)* **Horváthi** *n. sp.*

Sárgás-vörös, borítva a testhez simuló rövid, sárgás szőrökkel; a szárnyfedők széle elül a vállbütyök alatt, egy kisebb hosszukás folt a szárnyfedők közepe mögött

Rufo-ferruginea, pilis flavescentibus brevibus adpressis vestita; margine laterali pone callos humerales, macula parva oblonga pone medium maculaque suturali

és egy közös varratmenti folt a csúcs előtt feketék, a közös varratmenti és a középső foltot egy feketés harántsáv köti össze, mely az oldalszélig terjed; a fej és az előtor erősen pontozottak; a csápok bunkója sokkal szélesebb, mint a *D trimaculata* Motsch. fajnál; az előtor elül kissé kimetszett, majdnem egyenes, az elülső szögletek nem kiszökellők, a tövén egy középső és két, oldalvást az előtor közepéig érő hosszbarázdával; a szárnyfedők hosszúkás tojásdad alakúak, kissé lapítottak, sürűn pontozottak, oldalaik az utolsó harmad kivételével majdnem egyenesek. — Hossza 3·8 m/m.

Szibéria: Ubej, egyetlen példány.

Varratmenti rovátkája nem lévén, a kaukázusi *D. nigripennis* Reitt. és esetleg a *D. limbata* Motsch. rokonságába tartozik, különben első tekintetre a *D. trimaculata* Motsch. fajhoz hasonló, de nincs varratmenti rovátkája.

Ezt az új fajt dr. Horváth Géza, a Magyar Nemzeti Múzeum állattári osztályának igazgató-őre, tiszteletére neveztem el.

anteapicali communi nigris, fasciola angusta transversa maculam discoidalem cum margine laterali et cum macula suturali connectente nigricante; capite prothoraceque fortiter punctatis; antennarum clava multo crassiore quam in *D. trimaculata* Motsch; prothorace antice vix sinuato, fere recto, angulis anticis haud prominulis, parte basali sulcis tribus longitudinalibus uno medio, duobus lateralibus, instructa; elytris oblongo-ovatis, planiusculis, crebre punctatis, marginibus lateralibus, triente apicali excepto, subrectis. — Long. 3·8 m/m.

Sibiria: Ubej, specimen unicum.

Elytris linea suturali destitutis *D. nigripenni* Reitt. et forte *D limbatae* Motsch. (e Caucaso) affinis videtur. Primo intuitu *D. trimaculatae* Motsch. similis, sed linea suturali elytrorum deficiente longe diversa.

Speciem hanc novam in honorem Dom. Dris. G. Horváth, Directoris Sectionis Zoolog. Musaei Nationalis Hungarici denominavi.

315. Aphodius *(Mendidius)* burgaltaicus *n. sp.*

Scutelluma fekete, szárnyfedői sárgák, a varratszél barna; az előtor egyenlőtlenül pontozott, hátulsó szögletei tompák; a szárnyfedők rovátkái erősen pontozottak, a pontok sötétbarna szinűek, a köztércsék igen finom haránt-rovátkákkal; a lábak sárgás-vörösek. — Hossza 3—3·2 m/m.

Mongolia: Burgaltai.

Az *Aph. (Mendidius) diffidens* Reitt. fajhoz hasonlít, de ettől egészen fekete feje és előtora által eltér.

Scutello nigro, elytris flavis, sutura fusca; prothorace inaequaliter punctato, angulis posticis obtusis; elytris striis fortiter punctatis, punctis his obscure fuscis, interstitiis subtilissime transversim striolatis; pedibus rufo-testaceis. — Long. 3—3·2 m/m.

Mongolia: Burgaltai.

Aph (Mendidio) diffidenti Reitt. affinis, differt capite et prothorace totis nigris.

326. Aphodius *(Phaeaphodius)* Zichyi *n. sp.*

(Fig. 3.)

Fekete; feje elül erősen ránczolva pontozott, a fejtető finoman pontozott; az előtor gyéren pontozott, a pontok nagyok, elég mélyek és különösen kétoldalt sürűbbek, oldalszélei karimásak s a karimán belül egy pontsor foglal helyet, hátulsó karimája nem éri el a hátulsó szögleteket;

Niger; capite antice fortiter rugoso-punctato, vertice subtilius punctato; prothorace sparsim punctato, punctis magnis, sat profundis et versus latera numerosioribus, lateribus marginatis et serie intramarginali punctorum instructis, impressione submarginali basali angulos posticos haud

a szárnyfedők vörösek, a varrat és egy nagy háromszögalakú folt, mely az oldalszéltől és válltól befelé majdnem a varratig terjed, feketék; a lábak vörösbarnák. — Hossza 5 m/m.

Fig. 3.

Mongolia: Burgaszta.

Az *Aph. Solskyi* Harold fajhoz hasonlít, de ettől különbözik sokkal nyulánkabb teste, kisebb scutelluma és egészen sima, fényes, fekete foltos szárnyfedői által, melyeknek köztércséi nem domborúak, majdnem laposak.

Ezt az új fajt mély hálám és tiszteletem jeléül Zichy Jenő gróf nevéről neveztem el.

attingente; elytris rufis, sutura anguste maculaque magna subtriangulari laterali retrorsum dilatata, intus fere ad suturam extensa et postice oblique rotundato-truncata nigris; pedibus rufo-ferrugineis. — Long. 5 m/m.

Mongolia: Burgaszta.

Aph. Solskyi Harold affinis, sed statura multo angustiore, scutello minore, elytris nigro maculatis, totis laevigatis, nitidis, his et horum interstitiis minus convexis, fere planis diversus.

Speciem hanc novam in testimonium gratitudinis meae maximae generissimo Comiti E. Zichy dedicavi.

332. Aphodius *(Melinopterus)* Méhelyi *n. sp.*

Fekete, fényes, a szárnyfedők sárgás-vörösek, az előtor oldalai vörösen szegélyezettek, a csápok (a bunkó kivételével) és a lábak sárgás-barnák, a czombok sötétebbek; a fej erősen ránczolva pontozott, elülső széle a középen gyengén kimetszett; az előtor töve karimás, közepe sürűn és egyenlőtlenül pontozott, oldalain egyenlő hosszú, de rövid sertékkel; a scutellum fényes fekete, pontozott; a szárnyfedők pontozva rovátkoltak, a köztércsékben világosan pontozottak. — Hossza 4·5—6 m/m.

Mongolia: Burgaltai.

Ez az új faj, melyet Méhely Lajos tanár úr tiszteletére neveztem el, az *Aph. (Melinopterus) semiluteus* Reitt. fajhoz hasonlít, de attól színeződése, az előtor rövid szőrös oldalai, pontozott scutelluma és a szárnyfedőknek világosan pontozott köztércséi által különbözik.

Niger, nitidus, elytris ferrugineis, lateribus prothoracis rufo-marginatis, antennis (clava excepta) pedibusque ferrugineis, femoribus obscurioribus; capite fortiter rugoso-punctato, margine antico medio leviter sinuato; prothorace basi marginato, disco inaequaliter dense punctato, lateribus setis brevibus, sed aequilongis ciliatis; scutello nigro, nitido, punctato; elytris punctato-striatis, interstitiis distincte punctulatis. — Long. 4·5—6 m/m.

Mongolia: Burgaltai.

Species haec nova, quam in honorem clar. Prof. L. Méhely denominavi, *Aph. (Melinoptero) semiluteo* Reitt. affinis, differt colore, lateribus prothoracis breviter ciliatis, scutello punctato, elytrorum interstitiis distincte punctulatis.

333. Aphodius *(Melinopterus)* Roschlapili *n. sp.*

Az *Aph. Méhelyi m.* rokona, de attól eltér az előtor oldalainak elmosódott vörös szine, a szárnyfedők köztércséinek erősebb pontozottsága, a bunkó kivételével sötét vöröses-barna csápok és lábak, továbbá a szárnyfedőkön levő sötétebb foltok által, melyek két kívülről befelé haladó ívvonalban vannak elhelyezve. — Hossza 5—6 m/m.

Aph. Méhelyi m. affinis, differt prothoracis lateribus obsolete rufescentibus, elytrorum interstitiis fortius punctatis, antennis (clava excepta) pedibusque obscure rufo-ferrugineis et maculis obscuris elytrorum in series duas introrsum et retrorsum curvatas dispositis. — Long. 5—6 m/m.

Mongolia: Burgaltai.

E fajt Roschlapil Károly úrnak, Zichy Jenő gróf főerdészének és útitársunknak, ajánlom.

Mongolia: Burgaltai.

Speciem hanc Dom. Carolo Roschlapil, saltuario, qui in toto nostro itinere socius fuit, dedicavi.

351. **Onthophagus transbaicalicus** *n. sp.*

Fekete, fényes, csupasz; a csápok buzogánya sötét; a fejpaizs elül kimetszett, a homloklécz ívelt, elég erősen kifejlődött, a fejtető lécze közel fekszik a hátulsó szélhez és a közepén rövid széles bütyök emelkedik ki; az előtoron elül két tompa dudor foglal helyet, erősen és elég sürűn, egyenletesen pontozott, a pontok egyszerűek (nem reszelőszerűen fogacskásak), a szárnyfedők sárgák, finoman rovátkoltak, feketefoltosak, hátulsó szélük, a varrat, az első köztércse és egy-egy tőfolt a 3., 5. és 7. köztércse elején fekete, a többi folt apró és szabálytalan, a köztércsékben 1—3 sorban elhelyezett reszelőszerű ponttal; a farfedő erősen pontozott, rövid és vastag fekete szőrözettel gyéren borított; teste alul fekete, barna szőrözettel. — Hossza 7·5 $^{m}/_{m}$.

Szibéria: Troiczkoszavszk.

Az *O. aleppensis* Redt. fajhoz hasonlít, de szárnyfedőinek rajzolata más és a hátulsó tarsusok első íze rövidebb, mint a 2—5. íz együttvéve.

Niger, nitidus, glaber; clava antennarum obscura; clypeo antice emarginato, carina frontalis arcuata, sat distincta; carina verticis ad marginem posticum appropinquata et medio in tuberculum brevem latum elevata; prothorace antice obtuse bituberculato, ubique aequaliter et sat distincte dense punctato, punctis simplicibus (haud serrulatis); elytris flavo-testaceis, subtiliter striatis, nigro-maculatis, margine postico, epipleuris, sutura, interstitio primo maculisque basalibus interstitiarum 3, 5 et 7 nigris, maculis reliquis irregularibus, interstitiis seriebus 1—3 punctorum serrulatorum instructis; pygidio fortiter punctato, pilis brevibus crassiusculis nigris parce obtecto; corpore subtus nigro, fusco-piloso. — Long. 7·5 $^{m}/_{m}$.

Sibiria: Troitzkosavsk.

O. aleppensi Redt. similis, sed pictura elytrorum articuloque basali tarsorum posticorum articulis 2—5 simul sumtis breviore bene distinctus.

381. **Sphenoptera Zichyi** *n. sp.*

Fémfényű, rézszinű, alul bibor- és aczélszinű fénynyel; a feje felül majdnem egészen, az előtor középső barázdája hátul és az oldalbarázdák egészen sárgás-fehéren, lisztesen molyhosak, a fejtető töve kevésbbé sürűn molyhos; az előtor gyéren és finoman pontozott; a scutellum haránt elliptikus, háromszor akkora széles, mint hosszú, közepén bemélyedt; a szárnyfedőkön négy bordát találunk, egyet, a belsőt a varrat mellett, két hátul rövidített bordát a középen és a külsőt a váll mentén; az első és második köztércse és az oldalszél homályosabbak, erősen ránczolva pontozottak, a harmadik köztércse és a test alul sürűn, sárgás-fehéren, lisztesen molyhos, a

Metallica, cupreo-nitens, subtus purpureo- et chalybaeo-micans; capite superne fere toto prothoracisque sulco mediano posterius et sulcis lateralibus totis tomento farinoso flavescenti-albo dense obtectis; vertice basin versus minus dense tomentoso; prothorace parce subtiliterque punctato; scutello transversim elliptico, triplo latiore quam longiore, medio impresso; elytris quadricostatis, costa interna suturali, costis duabus mediis apicem versus abbreviatis, costa externa humerali; interstitiis prima et secunda margineque laterali subopacis et fortiter rugoso-punctatis, interstitio tertio sicut etiam corpore subtus tomento farinoso flavescenti-albo dense

mell és a has közepe csupasz. — Hossza 14—17 m/m.

♂. Kisebb; az utolsó hasi szelvény vége csúcsosan kerekített.

♀. Nagyobb; az utolsó hasiszelvény vége szélesen kerekített, a középen gyengén kimetszett.

Mongolia: a Gobi-sivatagban, Szair-uszu és Tugurjuk mellett.

Ezt a feltünő új fajt, mely a *Sph. cunea* Mars. és *Sph. lateralis* Fald rokona, Zichy Jenő gróf tiszteletére neveztem el.

obtectis, vitta lata mediana pectoris et ventris denudata. — Long. 14—17 m/m.

♂. Minor; segmento ultimo ventrali apice angulato-rotundato.

♀. Maior; segmento ultimo ventrali apice late rotundato, medio leviter sinuato.

Mongolia: in deserto Gobi ad Szair-uszu et Tugurjuk.

Speciem hanc insignem ex affinitate *Sph. cuneae* Mars. et *Sph. lateralis* Fald. in honorem generosissimi Comitis E. Zichy denominavi.

457. **Anatolica sulcipennis** Reitter *n. sp.*

Széles, tojásdadalakú, kissé lapított, fekete, fényes; feje durván pontozott, a szemek hátul nem szögletesek, az előtor harántalakú, a szárnyfedőknél keskenyebb, sürűn és elég erősen pontozott, szívidomú, hátulsó szögletei derékszögűek, elülső széle szélesen kimetszett, szögletei hegyesek, kiállók, oldalai alul hosszanti irányban ránczoltak, a ránczok sürűn megszakítottak; a szárnyfedők sürűn és finoman pontozottak, rövid tojásdad alakúak, 3—4 rovátkásak, köztércséik kissé ránczoltak, tövükön kifelé karimásak; a hasi szelvények simák, a lábak egyszerűek, a hátulsó lábfejek első íze összenyomott, kívül barázdált. — Hossza 11—12 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

Lata, subovalis, leviter depressa, nigra, nitida; capite crebre punctato, oculis postice non angulatis; prothorace transverso, elytris angustiore, dense sat fortiter punctato, subcordato, angulis posticis rectis, margine antico fortiter lato-emarginato, angulis subacuto-prominulis, lateribus subtus longitudinaliter rugosis, rugis dense interruptis; elytris dense subtiliter punctatis, breviter ovalibus, 3—4 sulcatis, interstitiis nonnunquam subrugosis, basi extrorsum marginata; segmentis ventralibus sublaevibus, pedibus simplicibus, tarsis posterioribus articulo primo valde compresso, extus subsulcato. — Long. 11—12 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

(Reitter.)

469. **Trigonoscelis Zichyi** *n. sp.*

Fekete, homályos, felül kissé domború; a feje gyéren szemecskézve pontozott, a pontokon feketeszőrös; szélein és a fejtetőn sárga szőrökkel fedett; a csápok vékonyak, feketeszőrösek; az előtor harántalakú, elül a hegyes szögletek előtt gyengén öblös, tövén kissé kimetszett, hátulsó szögletei tompák, felül elég sürűn és finoman szemcsézett; a szárnyfedők lapítottak, finoman szemcsézettek, fekete szőrökkel fedettek, a szárnyfedők külső harmada az oldalszegély mentén és a csúcsuk erősebben szemcsészett; a teste alul szemcsésen pontozott és sürűn finom sárga szőrökkel fedett. — Hossza 17 m/m.

Nigra, opaca, supra vix convexa; capite sparsim granulato-punctato, punctis nigro-pilosis, marginibus et verticis basi flavo pubescentibus; antennis gracilibus, nigro-pubescentibus; prothorace transverso, antice ad angulos acutiusculos utrinque vix sinuato, basi leviter emarginato, angulis posticis obtusis, supra sat dense subtiliterque granulato; elytris fere planis, subtiliter granulatis et nigro-pilosis; granulis partem $^1/_3$ lateralem et apicem occupantibus nonnihil majoribus quam reliquis; corpore subtus granulato-punctato et dense subtiliterque flavo-piloso. — Long. 17 m/m.

Mongolia: Naran (a Góbi-sivatagban).

A *Tr. Kraatzi* Friv.-fajtól feketeszőrös csápjai és szárnyfedői, az előtor gyengén kimetszett töve és a lábak fekete hosszabb szőrei alapján könnyen megkülönböztethető. A *Tr. Seidlitzi* Reitt. fajtól pedig különbözik előtorának és lábainak sárga szőrözete által; továbbá szárnyfedői lapítottak és ezeknek csúcsa erősebben pontozott, mint a közepük.

Ezt az új fajt Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., országgyűlési képviselő tiszteletére neveztem el.

Mongolia: Naran, in deserto Gobi.

A *Tr. Kraatzi* Friv. antennis elytrisque nigro-pilosis, prothorace basi leviter emarginato et pilis longioribus pedum nigris facillime distinguenda. A *Tr. Seidlitzi* Reitt. prothorace pedibusque flavo-pilosis, elytris fere planis et apice quam disco fortius granulatis divergit.

Speciem hanc novam nomine generosissimi Comitis E. Zichy ornavi.

470. **Trigonoscelis Reitteri** *n. sp.*

Fekete, homályos, csak a szárnyfedők szemecskéi fényesek; a teste nagy, kissé domború, az előtor sürűn és finoman szemcsézett, a középen gyéren, az oldalakon sürűn szemcsézett; a szárnyfedők elég sürűn és erősebben szemcsézettek, mint az előtor, a lehajlott szélük és csúcsuk erősebben szemcsézett, a vállmenti borda, különösen a középen túl, erősen fejlődött; a hátulsó tarsusok alul finom aranysárga szőrcsomók nélkül. — Hossza 20 m/m.

Mongolia: Bombotu (a Góbi-sivatagban).

A *Tr. laeviuscula* Kraatz fajhoz hasonló, de előtorának korongja is szemcsézett, a szárnyfedők lehajlott szélének szemecskéi nagyok és a hátulsó tarsusokon alul nincsenek finom aranysárga szőrcsomók.

Ezt az új fajt Reitter Ödön ismert paskaui coleopterologus tiszteletére neveztem el.

Nigra, opaca, tantum granulis elytrorum nitidis; corpore magno, paullo convexo; prothorace dense subtiliter granulato, granulis versus latera crebre, in disco autem sparsim dispositis; elytris sat dense et quam prothorace fortius granulatis, granulis marginis lateralis deflexi et versus apicem majoribus, carina humerali praesertim pone medium sat distincta; tarsis posticis subtus fasciculis pilorum aureo-flavorum destitutis. — Long. 20 m/m.

Mongolia: Bombotu, in deserto Gobi.

Tr. laeviusculae Kraatz similis, prothorace etiam disco granulato, granulis marginis lateralis deflexi elytrorum majoribus et tarsis posticis subtus fasciculis pilorum aureo-flavorum destitutis differt.

Speciem hanc novam clariss. Dom. Edm. Reitter, Coleopterorum scrutatori eximio, dedicavi.

482. **Gonocephalum Reitteri** *n. sp.*

Barnás fekete, homályos; a csápok, tapogatók, a szárnyfedők epipleurái, a test alul és a lábak barnavörösek; a fej ránczolva pontozott, a homlok alatt benyomott, a fejpaizs elül háromszög alakjában kicsípett; az előtor másfélszer szélesebb, mint hosszú, a szárnyfedőknél keskenyebb, hosszúkás pontokkal fedett, melyek helyenként összefolynak, oldalai kerekítettek, előre erősebben keskenyedők, mint hátrafelé, a hátulsó szögletek tompák, az elülsők hegyesek, végük kerekített és kissé

Fusco-nigrum, opacum; antennis, palpis, labro, elytrorum epipleuris, corpore subtus pedibusque fusco-ferrugineis; capite ruguloso-punctato, sub fronte impresso, clypeo triangulariter exciso; prothorace longitudine sua $1^1/_2$ latiore, elytris angustiore, punctis elongatis, interdum confluentibus, obtecto, lateribus rotundatis antrorsum quam retrorsum fortius angustatis, angulis posticis obtusis, angulis anticis acutis, apice rotundatis et parum prominulis; capite prothoraceque subtilissime flavo-pilosis;

kiszökellő; a fej és az előtor igen finom, alig látható sárga szőrökkel vannak fedve; a szárnyfedők tojásdadok, domborúak, finoman szemcsézettek és hosszanti rovátkák nyomait mutatják; a scutellum haránt félkör-alakú, kétszer akkora széles, mint hosszú. — Hossza 6·5 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

Ezt az új fajt szintén Reitter Ödön paskaui coleopterologus nevéről neveztem el.

elytris ovatis, convexis, subtiliter granulatis et nonnisi obsoletissime striatis; scutello transverso, semicirculari, longitudine duplo latiore. — Long. 6·5 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

Speciem hanc novam item nomine clariss. Dom. Edm. Reitter ornavi.

483. **Melanesthes mongolica** *n. sp.*

Fekete, homályos; a feje elül a középen háromszög alakjában szélesen kicsípett; a csápok, tapogatók és tarsusok vörösbarnák; a fej és az előtor sürűn pontozottak és ránczoltak; az előtor alapján egy elég mély haránt árkocska látható, mely kétoldalt valamivel finomabb; a scutellum félköralakú; a szárnyfedők majdnem párhuzamos szélűek, igen finoman szemcsézettek, rövid, az oldalszél mellett hosszabb sárga szőrökkel fedettek. — Hossza 9·5—10·5 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

A *M. maxima* Ménétr. fajhoz közel áll, de tőle a következőkben tér el: felülete homályos, az előtor tövén levő haránt barázda keskenyebb, nem oly mély, különösen pedig kétoldalt nem mély, a fej, az előtor és a teste alul sokkal durvábban és sürűbben pontozottak, a szárnyfedők pedig kevésbbé finoman és sürűbben szemcsézettek.

Nigra, elytris interdum picescentibus, subopaca; antennis, palpis tarsisque rufo-piceis; capite antice medio subtriangulariter late exciso; capite et prothorace dense punctatis et rugosis; prothorace linea intramarginali basali impressa, utrinque versus latera nonnihil subtiliore instructo; scutello semicirculari; elytris subparallelis, minutissime granulatis, breviter flavo-pilosis, pilis prope marginem lateralem longioribus. — Long. 9·5—10·5 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

M. maximae Ménétr. proxima, differt corpore opaco, sulco transverso basali prothoracis praesertim versus latera minus profundo, capite, prothorace et corpore subtus densius fortiusque punctatis, elytris densius et fortius granulatis.

484. **Melanesthes Heydeni** *n. sp.*

Vörösbarna, homályos; az előtor finoman szemcsézett és rövid, felálló, sárga szőrökkel fedett; az előtor és a szárnyfedők oldalszéle hosszú sárgás-fehér pillaszőrökkel van behintve; a szárnyfedők finomabban és sürűbben szemcsézettek, mint az előtor, és nyolcz hosszanti sorban elhelyezett sárga szőrökkel fedettek; a scutellum harántalakú, kerekített, sürűn pontozott; az elülső lábszárak a csúcson levő nagy fogon kívül még egy kisebb, de azért szintén nagy fogat viselnek a külső szélük közepén. — Hossza 5—7 m/m.

Rufo-picea, opaca; prothorace subtiliter granulato et pilis flavis brevibus erectis vestito; marginibus lateralibus prothoracis et elytrorum ciliis flavo-albidis longis instructis; elytris quam prothorace subtilius et densius granulatis, ciliis flavis in series octo longitudinales dispositis obtectis; scutello transverso, rotundato, crebre punctato; tibiis anticis praeter dentem apicalem, margine externo dente magno armatis. — Long. 5—7 m/m.

Mongolia: Burgaltai, Bain-bilch.

A *M. ciliata* Reitt. fajjal rokon, de attól vörösbarna szine által, továbbá az által, hogy felülete homályos, előtora elül majdnem egyenes, kétoldalt pontszerű gödröcskék nélkül és hogy szárnyfedői erősebben szemcsézettek és rajtuk nyolcz sor sárga szőr van, könnyen megkülönböztethető.

Ezt az új fajt dr. Heyden Lukács úrnak, a szibériai és közép-ázsiai bogár-fauna katalogusa jeles szerzőjének, tiszteletére neveztem el.

Mongolia: Burgaltai, Bain-bilch.

M. ciliati Reitt. affinis, sed colore rufopiceo, opaco, prothorace antice subrecto, foveolis punctiformibus lateralibus destituto, elytrisque fortius granulatis et seriatim flavo-ciliatis facillime distinguenda.

Speciem hanc novam nomine clar. Dris L. de Heyden, auctoris Catalogi Coleopterorum Sibiriae et Asiae centralis, ornavi.

520. **Anthicus astrachanicus** *n. sp.*

Fekete, fényes, fedve sürű aranysárga szőrözettel; a feje, az előtor és a szárnyfedők sürűn pontozottak; a szárnyfedők téglavörösek, három fekete folttal, ezek egyike háromszögletes és a scutellum mellett áll, a második folt kerek és a szárnyfedők közepén közel az oldalszélhez foglal helyet és a harmadik kerek folt a csúcs előtt; a csápok, lábszárak és tarsusok barnás-vörösek. — Hossza 3·4 m/m.

Oroszország: Asztrachán.

Legközelebb áll az *A. antherinus* Linn. fajhoz, melytől valamivel nagyobb és szélesebb termete, hosszabb és keskenyebb előtora, finomabb és nem oly sürű aranysárga fénylő szőrözete és szárnyfedőinek mustrázata által különbözik.

Niger, nitidus, dense aureo-flavo-pilosus; capite, prothorace elytrisque dense punctatis; elytris lateritiis, maculis tribus, una triangulari prope scutellum, altera rotundata in medio prope marginem externum et tertia rotundata subapicali, nigris notatis; antennis, tibiis tarsisque fusco-ferrugineis. — Long. 3·4 m/m.

Rossia: Astrachan.

A. antherino Linn. proximus, sed statura nonnihil maiore et latiore, prothorace longiore et angustiore, pilis subtilioribus et minus densis flavis aureo-micantibus coloreque elytrorum distinctus.

523. **Anthicus Kuthyi** *n. sp.*

Sárgás-vörös, fényes, fedve sárga szőrözettel; a feje és az előtor erősen, a szárnyfedők finoman és sürűn pontozottak; a fej hosszanti barázdával; az előtor keskeny, töve előtt befűződött; a szárnyfedők sárgás-barnák, a közepükön túl egy elmosódott szélű fekete folttal; potroha feketés. — Hossza 2·3 m/m.

Mongolia: Urga.

Ezt az új fajt Kuthy Dezső úrnak, a magyar bogárfauna buzgó kutatójának, tiszteletére neveztem el.

Rufo-ferrugineus, nitidus, flavo-pilosus; capite et prothorace fortius, elytris subtilius dense punctatis; capite longitrorsum sulcato; prothorace angusto, basin versus coarctato; elytris flavo-testaceis, pone medium macula obsoleta nigra notatis; abdomine nigricante. — Long. 2·3 m/m.

Mongolia: Urga.

Speciem hanc clar. Dom. D. Kuthy, Coleopterorum scrutatori nostro indefesso, dedicavi.

524. **Anthicus dachuricus** *n. sp.**

Sárgás-vörös, fényes, finoman és sürűn pontozott és sárga szőrözettel fedett; a feje, az előtor, a szárnyfedők és a potroh feketék; az előtor töve és a szárnyfedőkön egy kerek vállfolt sárgás-vörösek; a csápok és lábak sárgás-barnák, a csápok utolsó ízei és a czombok sötétebbek. — Hossza 2·2 m/m.

Mongolia: Urga, Chara-gol.

Rufo-ferrugineus, nitidus, subtiliter dense punctatus, flavo-pilosus; capite, prothorace, elytris abdomineque nigris; basi prothoracis maculaque rotundata humerali elytrorum rufo-ferrugineis; antennis pedibusque flavo-testaceis, articulis ultimis antennarum femoribusque obscurioribus. — Long. 2·2 m/m.

Mongolia: Urga, Chara-gol.

525. **Anthicus Shishmareffi** *n. sp.*

Fekete, fényes, sürűn fedve sárga szőrözettel; a fej, az előtor és a szárnyfedők egyformán sürűn pontozottak; a fej hosszanti irányban barázdált; a csápok és lábak sárgás-barnák, a csápok utolsó ízei feketések; a szárnyfedők egérszürkék. — Hossza 2·5 m/m.

Mongolia: Chara-gol, Urga.

Ezt az új fajt Shishmareff Jakab urgai orosz főkonzul tiszteletére neveztem el.

Niger, nitidus, dense flavo-pilosus; capite, prothorace elytrisque aequaliter dense punctatis; capite longitrorsum sulcato; antennis pedibusque fusco-testaceis, illarum articulis apicalibus nigricantibus; elytris murinis. — Long. 2·5 m/m.

Mongolia: Chara-gol, Urga.

In honorem clariss. Dom. J. Shishmareff, Consulis Imperii Rossici in oppido Urga sedentis, denominatus.

605. **Tychius mongolicus** *n. sp.*

Hosszúkás, tojásdad; a hátulsó czombok alul egy apró fogacskával vannak felfegyverezve; a csápok bunkója hét ízből áll; a test sárgás-vörös, sürűn fedve hosszúkás pikkelyekkel, melyek felül fehérek, alul szürkés-fehérek; az ormány tövén, a fejen, az előtor közepén és oldalain és a szárnyfedők köztércséin némelykor aranyszinű fényes pikkelyek vannak, az ormány vége, a csápok tövétől kezdve, a csápok és a tarsusok csupaszok, nem pikkelyesek, a tarsusok fehér-szőrösek; a szárnyfedők pontozott rovátkái szabadon láthatók, a középen egy sor igen keskeny fehér pikkelylyel. — Hossza 3—3·5 m/m.

Mongolia: Urga, kopár dombokon kövek alatt.

A *T. flavicollis* Steph. és *T. subsulcatus* Tourn. rokonságába tartozik és azoktól fent leírt bélyegei által könnyen megkülönböztethető.

Oblongo-ovatus; femoribus posticis subtus denticulo parvo armatis; antennarum clava articulis septem composita; corpore rufotestaceo, squamulis elongatis, superne albis, subtus griseo-albidis vestito; rostro basi, capite, disco lateribusque prothoracis et interstitiis elytrorum interdum squamulis aureo-nitentibus obtectis; rostro ante antennas, antennis tarsisque nudis, haud squamulatis, tarsis albido-pilosis; striis elytrorum punctatis bene distinguendis, serie longitudinali squamularum angustissimarum unica instructis. — Long. 3—3·5 m/m.

Mongolia: Urga, in collibus desertis sub lapidibus.

T. flavicolli Steph. et *T. subsulcato* Tourn. proximus, a quibus notis supra allatis dignoscitur.

* *Urga* mongol neve: «*Dachure*».

* Oppidum *Urga* a Mongolis «*Dachure*» dictum.

661. **Leptura sexmaculata** Linn. *var.* **nigra** *nov. var.*

A törzsalaktól egészen fekete szine által különbözik.

Szibéria: Krasznojarszk.

A typo differt colore toto nigro.

Sibiria: Krasnojarsk.

681. **Neodorcadion Zichyi** *n. sp.*

Fekete, a fej elülső része, a pofák, az előtor oldalai és a test alul sürű fehér molyhos szőrözettel fedettek, a hasi szelvényeken ezenkívül a középen és a hátulsó szél mellett hosszabb sárga szőrök is láthatók; a csápok egészen feketék, másfélszer oly hosszúak, mint az egész test, az első csápíz vége előtt egy haránthordácska áll; a fej ránczoltan szemcsézett, szétszórva fehér szőrökkel fedett, hosszanti irányban barázdált, a homlokcsapok között mély gödröcskével; a fejtető és az előtor középső barázdájának mindegyik oldalán egy fehér molyhos sávval; az előtor erősen pontozott, ránczoltan szemcsézett, a pontokban rövid fehér szőrökkel, a középső oldaltüskék nagyok, hegyesek, kissé hátra és felfelé hajlottak; a scutellum benyomott, fehér szőrökkel fedett; a szárnyfedők erősen ránczoltak, a ránczok között nehány fehér szőrrel, négy fehér molyhos sávval, melyek egyike keskeny és a varratszél mellett áll, kettő a hát közepén, ezek a csúcs előtt egyesülnek, a negyedik sáv széles és az oldalszegély mentén húzódik, a sávok közti köztércsék domborúan kiemelkednek, az első köztércse azonkívül egy sekély hosszanti barázda által két részre van osztva, az epipleurák barnásvörösek és fehér szőrökkel gyéren borítottak; a lábak sürűn fehér-szőrösek, a czombok végének belső felülete csupasz, a lábszárak felső és alsó széle és a tarsusok alul sárga szőrökkel fedettek. — Hossza 21—24 $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Naran, a Góbi-sivatagban.

A *N. Orygi* Jakowl. és *N. Potanini* Jakowl. rokona és azoktól fent elmondottak alapján igen könnyen megkülönböztethető.

Ezt az új fajt, mely valamennyi eddig ismert *Neodorcadion*-faj között a legszebb, Zichy Jenő gróf tiszteletére neveztem el.

Niger, parte antica capitis, genis, lateribus prothoracis et corpore subtus dense albo tomentosis, segmentis ventralibus praeterea medio et apice pilis longioribus flavescentibus praeditis; antennis totis nigris, corpore dimidio longioribus, articulo primo carinula transversa anteapicali instructo; capite rugoso-granulato, parce albo-piloso, longitrorsum distincte sulcato, inter tubercula antennifera profunde foveolato; sulco mediano verticis et prothoracis utrinque vitta albo-tomentosa terminato; prothorace fortiter punctato, rugoso-granulato, punctis pilos breves albidos ferentibus, spinis lateralibus mediis magnis, acutis, nonnihil retrorsum et sursum curvatis; scutello-impresso, albo-piloso; elytris fortiter rugosis, inter rugas sparsim albo-pilosis, vittis quatuor albo-tomentosis percurrentibus, una angusta suturali, duabus discoidalibus et apicem versus confluentibus, una latissima laterali, ornatis, interstitiis vittarum convexo-elevatis, interstitio primo praeterea sulco tenui longitudinali diviso, epipleuris rufo-ferrugineis, parce albo-pilosis; pedibus albo-pilosis, parte apicali interna femorum glabra, marginibus interno et externo tibiarum tarsisque subtus flavo-pilosis. — Long. 21—24 $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Naran in deserto Gobi.

N. Orygi Jakowl. et *N. Potanini* Jakowl. affine, sed notis supra allatis facillime distinguendum.

Speciem hanc pulcherrimam hujus generis animo grato generosissimo Comiti E. Zichy dedicavi.

688. Liopus Ganglbaueri *n. sp.*

Fekete; a csápok a testnél félszer hosszabbak, barnás-vörösek, az ízek vége sötétebb; az előtor sürűn és erősen pontozott, az oldaltüskék valamivel a közepe mögött vannak elhelyezve és kissé hátrafelé hajlanak; a scutellum és a szárnyfedők sötétbarna szőrökkel sürűn fedettek, csak két harántsáv, egy a középen és egy a csúcs előtt, szürke szőrökből áll, ezek a varrat mellett össze vannak folyva, az elülső sáv pedig még egy előre és kifelé, majdnem a válludorig terjedő ágat bocsát; a két harántsáv között a sötétbarna alapban még nehány kerek szürke foltocska van; a czombok és a lábszárak töve barnás-vörösek; a test alul és a lábak finom fehér szőrökkel fedettek. — Hossza 5·7 m/m.

Szibéria: Ubej, egyetlen példány.

A *L. femoratus* Fairm. rokona, de ettől szinezete alapján könnyen megkülönböztethető.

Ezt az új fajt Ganglbauer Lajos, jeles coleopterologus tiszteletére neveztem el.

Niger; antennis corpore dimidio longioribus fusco-ferrugineis, articulis apice obscurioribus; prothorace dense fortiterque punctato, spinis lateralibus mediocribus, mox pone medium positis et leviter retrorsum curvatis; scutello elytrisque pilis obscure fuscis dense vestitis, horum fasciis transversis duabus latiusculis, una in medio posita, altera anteapicali griseo-pubescentibus, intus ad suturam confluentibus, fascia anteriore ramulum angustum oblique versus humerum productum emittente, spatio inter fascias transversas guttulis nonnulis griseis ornato; femoribus basique tibiarum rufo-ferrugineis; corpore subtus pedibusque subtiliter albo-pilosis. — Long. 5·7 m/m.

Sibiria: Ubej, exemplum unicum.

L. femorato Fairm. affinis, sed colore bene distinctus.

Speciem hanc novam in honorem clariss. Dom. L. Ganglbauer, Coleopterorum scrutatoris celeberrimi, denominavi.

739. Chrysomela distans *n. sp.*

Tojásdad alakú, domború, feketés-kék, kevésbbé fénylő; az előtor rövid, harántalakú, erősen ránczolva pontozott; a scutellum hosszúkás háromszögalakú; a szárnyfedők rovátkásan pontozottak, a köztércsékben igen finoman ránczoltak és pontozottak; a mell és a lábak feketék. — Hossza 5·5—7 m/m.

Szibéria: Uszt-Kjachta, Troiczkoszavszk; Mongolia: Burgaltai.

A *Chr. tarda* Motsch. rokona és ehhez nagyon hasonlít, de az előtora sokkal keskenyebb, a szárnyfedők rovátkái sokkal erősebbek és durvábbak.

Ovata, convexa, nigro-coerulea, parum nitidula; prothorace brevi, transverso, fortiter rugoso-punctato; scutello oblongo-triangulari; elytris striato-punctatis, interstitiis subtilissime rugulosis et punctatis; sternis pedibusque nigris. — Long. 5·5—7 m/m.

Sibiria: Ust-Kjachta, Troitzkosavsk; Mongolia: Burgaltai.

Chr. tardae Motsch. maxime affinis, sed prothorace multo angustiore striisque elytrorum multo distinctioribus et fortioribus divergens.

746. Chrysomela muralis *n. sp.*

Szárnyas; teste felül erősen domború, tojásdad alakú, sötét fémfényű ibolyakék; a csápok barnás-feketék, az első ízek világosabbak; az előtor elül keskenyebb, oldalai kerekítettek, korongja finoman, az

Alata; corpore supra fortiter convexo, ovato, obscure aenescenti-violaceo; antennis fusco-nigris, articulis basalibus pallidioribus; pronoto antrorsum angustato, lateribus arcuatis, disco subtiliter, sulcis

oldalbarázdákban durván pontozott; a szárnyfedőkön a rövidített scutelláris rovátkán kívül még kilencz rovátkát találunk, melyek kettesével közelebb vannak egymáshoz elhelyezve, a köztércsék finoman, bőrszerűen ránczoltak és pontozottak; a lábak feketék, fényesek. — Hossza 6·5 m/m.

Khina: Khalgan, a sziklás hegyeken, kövek alatt, a khinai fal mellett.

lateralibus autem fortiter punctatis; elytris praeter striolam abbreviatam scutellarem striis punctatis novem binis nonnihil approximatis instructis, interstitiis subtiliter coriaceo-rugulosis et punctulatis; pedibus nigris, nitidis. — Long. 6·5 m/m.

China: Khalgan, in montibus saxosis prope murum Sinensem sub lapidibus.

749. **Chrysomela teichophila** *n. sp.*

Szárnyatlan, a szárnyfedők nincsenek összenőve; szine ibolyakék, felül olajzöld, a fej kissé kékesen fénylik, az előtor az oldalbarázdákban ibolyakék; az előtor kétszer akkora széles, mint hosszú, oldalai duzzadékosak, kerekítettek, a tövén szegélyvonal nincs; teste felül finoman, bőrszerűen ránczolt, a fej és az előtor finoman, a szárnyfedők durván és rendetlenül pontozottak; a szárnyfedők mindegyikén két borda nyoma látható, ezek helyén a szárnyfedők csak igen finoman, bőrszerűen ránczoltak, nem pontozottak; a lábszárak vége és a tarsusok alul aranysárga szőrözettel fedettek. — Hossza 8—9 m/m.

Khina: Khalgan, a khinai fal mellett.

Aptera, elytris haud connatis; corpore supra obscure viridi-olivaceo, subtus violaceo; capite nitore violaceo, sulcis lateralibus prothoracis violaceis; prothorace longitudine sua duplo latiore, basi immarginato, lateribus callosis et rotundatis; supra subtiliter scarificato, capite prothoraceque subtiliter, elytris irregulariter vage punctatis; elytris costis duabus obsoletis instructis, costis laevigatis, impunctatis; tibiis apice tarsisque subtus aureo-pilosis. — Long. 8—9 m/m.

China: Khalgan, in montibus saxosis prope murum Sinensem.

754. **Chrysomela urbana** *n. sp.*

Szárnyas, fekete, fényes, a szárnyfedők homályosak, a csápok barnás-vörösek; a fej és az előtor sima, fényes, finoman pontozott; a fejen finom középvonal van; az előtor elül, oldalt és a hátulsó szögletekben szegélyvonallal, oldalai duzzadékosak, hátulsó felükben párhuzamosak, előrefelé ívelten keskenyedők, az oldalbarázdák durván ránczolva pontozottak; a scutellum háromszögalakú, sima, fényes, igen finoman, bőrszerűen ránczolt; a szárnyfedőkön a rövidített scutelláris rovátkán kivül még kilencz rendes, pontozott rovátka van, e rovátkákból 2—2 egymáshoz közelebb fekszik, a köztércsék durvábban, bőrszerűen ránczoltak és pontozottak. — Hossza 7 m/m.

Szibéria: Tojanov gorodok.

Alata, nigra, nitida, elytris sub-opacis; antennis fusco-ferrugineis; capite prothoraceque politis, subtiliter punctatis; capite longitudinaliter sulcato; prothorace antice, lateribus angulisque posticis marginatis, lateribus callosis, antrorsum rotundato-angustatis, postice rectis, parallelis, sulcis lateralibus fortiter ruguloso-punctatis; scutello triangulari, polito, nitido, subtilissime coriaceo-ruguloso; elytris praeter striolam abbreviatam scutellarem striis punctatis novem instructis, striis binis approximatis, interstitiis fortiter coriaceo-rugulosis et punctatis. — Long. 7 m/m.

Sibiria: Tojanov gorodok.

762. **Sternoplatys Weisei** *n. sp.*

Hosszukás-tojásdad, hátul kerekített, domború, zöldes-kék szinű, fényes, a csápok és a lábak feketék; az előtor domború, durván pontozott; a szárnyfedők elég erősen rovátkásan pontozottak, a rovátkákban durván, a köztércsékben finoman pontozottak; a teste alul erősen pontozott. — Hossza 3·3—4 m/m.

Mongolia: Urga, kopár dombokon nem ritka.

Ezt az új fajt Weise Gyula, a Chrysomelidák jeles ismerőjének, tiszteletére neveztem el.

Oblongo-ovalis, postice rotundatus, convexus, virescenti-violaceus, nitidus; antennis pedibusque nigris; prothorace convexo, fortiter punctato; elytris sat fortiter punctato-striatis, striis ipsis fortiter, interstitiis subtiliter punctatis; corpore subtus fortiter punctato. — Long. 3·3—4 m/m.

Mongolia: Urga, in montis arenosis sat frequens.

In honorem clariss. Dom. Jul. Weise, Chrysomelidarum cultori peritissimo, denominatus.

777. **Galerucella sibirica** *n. sp.*

Hosszúkás, tojásdad, domború, sárga; a fejtető, a scutellum, a mell és a hasi szelvények feketék, csak az utolsó hasi szelvény csúcsa sárga; a csápok egészen vörösek, egyszinűek; az előtor középvonala mély és fekete; a szárnyfedők durván pontozottak. — Hossza 3·5 m/m.

Szibéria: Zima.

A *G. pusilla* Duft. fajhoz közel áll, de tőle kisebb teste, egészen vörös csápjai és az által különbözik, hogy csak az utolsó hasi szelvény csúcsa sárga.

Oblongo-ovata, convexiuscula, flavo-testacea, vertice, scutello, pectore segmentisque ventralibus, apice segmenti ultimi excepto, nigris; antennis totis rufis, unicoloribus; prothorace linea mediana profunda nigra instructo; elytris fortiter punctatis. — Long. 3·5 m/m.

Sibiria: Zima.

G. pusillae Duft. affinis, sed statura minore, antennis totis rufis et tantum apice segmentis ultimo ventralis testaceo.

778. **Galerucella Jakówleffi** *n. sp.*

Hosszúkás-tojásdad, domború, fehéres-sárga, finoman szőrös; a fejtető, a mell, a két utolsó hasi szelvény egészen és a harmadiknak hátulsó széle sárgás-barnák; a csápok vége feketés; az előtor pontozott, közepén hosszanti barázdával és kétoldalt egy-egy széles és mély gödröcskével; a szárnyfedők erősen pontozottak — Hossza 3 m/m.

Szibéria: Zima.

A *G. tenella* Linn. fajhoz hasonlít s ettől abban különbözik, hogy utolsó két hasi szelvénye egészen, a harmadik pedig a hátulsó szélén sárgás-barnák.

Ezt az új fajt Jakowleff B. E. úrnak, a szibériai fauna jeles kutatójának, tiszteletére neveztem el.

Oblongo-ovata, convexiuscula, albido-flava, subtiliter pilosa; vertice, pectore segmentisque duobus ultimis totis et limbo postico segmenti tertii ventris flavo-testaceis; antennis apice nigricantibus; prothorace punctato, medio longitrorsum canaliculato et utrinque foveola lata, profunda instructo; elytris fortiter punctatis. — Long. 3 m/m.

Sibiria: Zima.

G. tenellae Linn. similis, differt segmentis ventralibus duobus ultimis totis limboque postico segmenti tertii flavo-testaceis.

Speciem hanc novam clariss. B. E. Jakowleff, scrutatori Faunae Sibiricae optime merito, dedicavi.

781. Adimonia mongolica *n. sp.*

Fekete, fényes, alul sürűn fedve hosszú sárgás-fehér szőrözettel; a feje és az előtor erősen és sürűn pontozottak; a fej középvonala nem mély; az előtor középvonala és az oldalgödröcskék erősen benyomottak, az oldalai hátul egyenesek, párhuzamosak, a közepüktől előfelé egyenesen és hirtelen keskenyednek; a szárnyfedők egyenletesen és durván pontozottak, a pontok között finoman, bőrszerűen ráncoltak, három erős bordával, az oldalkarima széles és már a váll előtt kezdődik. — Hossza 7·8 m/m.

Mongolia: Urga.

Az *Ad. incisicollis* Motsch. rokona, ettől zömökebb testalakja, sokkal durvább pontozása, a szárnyfedőknek erősebb bordái és teste alsó felületének sürű és hosszú sárgás-fehér szőrözete által különbözik.

Nigra, nitida, subtus pilis longis albido-flavescentibus dense vestita; capite et prothorace dense fortiterque punctatis; linea mediana capitis parum profunda; prothoracis linea mediana foveolisque lateralibus fortiter impressis, lateribus pone medium rectis, parallelis, dein subito antrorsum coarctatis ibique totis rectis; elytris ubique aequaliter et grosse punctatis, inter punctis subtiliter coriaceo-rugulosis, costis tribus distinctissimis, limbo laterali angusto, iam ante humeros incipiente. — Long. 7·8 m/m.

Mongolia: Urga.

A. incisicolli Motsch. affinis, differt corpore robusto, grosse punctato, costis elytrorum distinctissimis, nec non pectore et ventre pilis longis albido-flavescentibus obtectis.

801. Haltica sajanica *n. sp.*

Ibolyakék, fényes, teste felül finoman pontozott; a csápok feketék; a homlokdúdorok haránttojásdadok; az előtor nagyobb, kétszer akkora széles, mint hosszú, domború, elül keskenyedő, oldalai kerekítettek, igen szélesen karimásak, az elülső szögleteknél nem duzzadékosak, a tövén levő haránthbarázda nem mély; a szárnyfedők az előtornál sokkal szélesebbek, csúcsukon egyenként kerekítettek, a válludorok kicsinyek, nem erősen kiszökellők. — Hossza 4—5 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

A *H. Tamaricis* Schrnk. fajhoz hasonlít, de előtora nagyobb, ennek elülső szögleteinél az oldalszél nem duzzadékos és a tövén levő haránthbarázda nem mély.

Violacea, nitida, superne subtiliter punctata; antennis nigris; capite tuberculis frontalibus transversim ellipticis; prothorace maiusculo, longitudine sua duplo latiore, convexo, antrorsum angustato, lateribus rotundatis, late carinatis, prope angulos anticos haud callosis, fossula transversa subbasali parum profunda; elytris prothorace multo latioribus, apice singulatim rotundatis, callis humeralibus parvis, leviter prominulis. — Long. 4—5 m/m.

Sibiria: Minusinsk.

H. Tamaricis Schrnk. similis, prothorace maiore, lateribus antice haud callosis et sulco ante basin haud profunde impresso bene distincta.

802. Haltica sibirica *n. sp.*

Kékes-zöld, fényes; a feje és az előtor sima, nehány igen finom ponttal beszórva; a szárnyfedők erősen pontozottak, majdnem párhuzamos szélűek, hátul csúcsosan kerekítettek; a csápok és lábak olajzöldek, világos szőrökkel fedettek, a harmadik

Coeruleo-viridis, nitida; capite et prothorace laevigatis, tantum punctis nonnullis minutissimis parce obtectis; elytris fortiter punctatis, subparallelis, apice angulato-rotundatis; antennis pedibusque olivaceo-viridibus, pallido-pilosis, illarum articulo

csápíz a második íznél kissé hosszabb. — Hossza 4 m/m.

Szibéria: Tomszk.

A *H. deserticola* Weise fajhoz hasonlít s ettől erősen pontozott, párhuzamos szélű szárnyfedői által különbözik, melyek hátul csúcsosan kerekítettek.

tertio articulo secundo paullo longiore. — Long. 4 m/m.

Sibiria: Tomsk.

H. deserticolae Weise affinis, differt elytris fortiter punctatis, lateribus parallelis haud rotundatis et apice angulato-rotundatis.

817. **Aphthona semicyanea** All. *var.* **atra** *nov. var.*

A törzsfajtól abban tér el, hogy felül sötét barnás-fekete szinű, fényes; a csápok 1—4. íze és a lábak sárgás-barnák, a hátulsó czombok sötétebbek.

Szibéria: Minuszinszk.

A typo differt colore obscure nigropiceo, nitido; antennarum articulis 1—4 pedibusque ferrugineis, femoribus posticis nigricantibus.

Sibiria: Minusinsk.

HYMENOPTERÁK.

MOCSÁRY SÁNDOR M. NEMZ. MÚZEUMI ŐR

ÉS

SZÉPLIGETI GYŐZŐ TANÁRTOL.

HYMENOPTEREN.

VON

ALEXANDER MOCSÁRY,

CUSTOS AM UNG. NATIONAL-MUSEUM

UND

PROF. VICTOR SZÉPLIGETI.

HYMENOPTERÁK.

A hártyásszárnyú rovarok rendjéből az expedicziò zoologusa, Csiki Ernő úr, 499 fajt és 17 fajváltozatot gyűjtött 1985 példányban. Ez eléggé tekintélyes szám, ha figyelembe vesszük ama nehézségeket, melyekkel a folytonos utazás alatt küzdeni kellett, és másrészt az idő rövidségét is.

Az alább felsorolt 499 faj és 17 fajváltozatból a Kaukazusban 9, európai Oroszországban 283, Szibériában 260, Mongoliában 14 és Khinában 7 faj lett gyűjtve.

A *Cynipidae, Ichneumonidae, Evaniidae, Braconidae, Chalcididae* és *Proctotrupidae* családokat Szépligeti Győző tanár, a többi családokat Mocsáry Sándor dolgozta fel, ki egyes fajok meghatározásánál André, Emery, Friese, Kohl és Konow ismert nevű specialisták szives tanácsát is igénybe vette.

A gyűjtöttek között 53 a tudományra nézve új faj, 1 alfaj és 7 fajváltozat van; ezek az egyes országok szerint következőleg oszlanak meg: Oroszország 27 faj és 3 fajváltozat, Szibéria 26 faj és 4 fajváltozat, Mongolia 1 alfaj és 1 fajváltozat. Hogy a rovarevők *(Entomophaga)* között oly sok új faj akadt, az abban leli magyarázatát, hogy az orosz rovarászok eddig ezekkel kevésbbé foglalkoztak, mint a fulánkosokkal *(Aculeata)*, a mennyiben Pallas, Eversmann, Radoszkovszky és főleg dr. Morawitz Nándor az óriási Orosz biro-

HYMENOPTEREN.

An Hymenopteren hat der Zoologe der Expedition, Herr Ernst Csiki, 499 Arten und 17 Varietäten in 1985 Exemplaren gesammelt. Es ist dies eine beträchtliche Anzahl, wenn man einerseits in Betracht zieht, mit wie viel Schwierigkeiten während der Reise zu kämpfen war, andererseits die wenige Zeit, welche dem Sammeln gewidmet werden konnte.

Von den unten verzeichneten 499 Arten und 17 Varietäten wurden im Kaukasus 9, im europäischen Russland 283, in Sibirien 260, in der Mongolei 14 und in Khina 7 Arten gesammelt.

Die Bearbeitung des gesammelten Materials erfolgte in folgender Weise: Prof. V. Szépligeti bearbeitete die *Cynipiden, Ichneumoniden, Evaniiden, Braconiden, Chalcididen* und *Proctotrupiden*, die übrigen Familien aber Alexander Mocsáry, der bei der Determination einiger Arten auch den Rath der bekannten Spezialisten André, Emery, Friese, Kohl und Konow in Anspruch nahm.

Unter den gesammelten Hymenopteren befanden sich 53 neue Arten, 1 Unterart und 7 Varietäten, die sich nach den einzelnen Ländern folgendermassen vertheilen: Russland 27 Arten und 3 Varietäten, Sibirien 26 Arten und 4 Varietäten, Mongolei 1 Unterart und 1 Varietät. Dass sich unter den Entomophagen so viele neue Arten fanden, ist leicht erklärlich; die russischen Entomologen befassten sich nämlich bisher mit diesen weit weniger als mit den Aculeaten, welche durch Pallas, Eversmann, Radoszkovszky und haupt-

dalom ilynemű faunáját meglehetősen ismertté tették. Mindezek daczára azonban Csiki Ernő gyűjtése a fulánkos hártyásszárnyúak közül is szolgáltatott néhány újat és másrészt érdekes adatokkal járult a fajok földrajzi elterjedésének ismeretéhez is. Így többek között megtalálta Mongoliában az *Odynerus aurantiacus* Mocs. fajt, mely eddig csak Magyarország központi részéből, Budapest, Kisujszállás és Szeged környékéről volt ismeretes. A legérdekesebb terület úgy látszik Dél-Szibéria és főleg Minuszinszk vidéke, melyet különösen ajánlhatunk az orosz rovarászok figyelmébe.

sächlich durch den ausgezeichneten Forscher Dr. Ferd. Morawitz so ziemlich bekannt gemacht wurden. Trotzdem hat die Ausbeute des Herrn E. Csiki auch einige neue Aculeaten enthalten und sehr interessante Daten zur geographischen Verbreitung der Arten geliefert. So sammelte er unter anderem in der Mongolei *Odynerus aurantiacus* Mocs., eine Art, welche bisher nur aus Central-Ungarn, aus der Umgebung von Budapest, Kisujszállás und Szeged, bekannt war. Das interessanteste Gebiet scheint Süd-Sibirien, besonders die Umgebung von Minusinsk zu sein, auf welches Gebiet wir die Aufmerksamkeit der russischen Entomologen hinlenken möchten.

Ordo. HYMENOPTERA.

Fam. Tenthredinidae.

Dolerus Jur.

1. *ciliatus* Knw. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).
2. *dubius* Klg. *var. Abietis* Panz. — Rossia: Kazan.
3. *fissus* Htg. — Rossia: Kazan.
4. *haematodes* Schrk. — Rossia: Kazan.
5. *palmatus* Klg. — Rossia: Kazan.
6. *palustris* Klg. *var. saxatilis* Klg. — Rossia: Kazan.
7. *picipes* Klg. — Rossia: Kazan.
8. *pratensis* Linn. — Rossia: Kazan.
9. *pratorum* Fall. — Rossia: Kazan.
10. *thoracicus* Klg. — Rossia: Kazan.

Rhogogastera Knw.

11. *lateralis* Fabr. — Rossia: Saratow.
12. *viridis* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Tenthredopsis Costa.

13. *fenestrata* Knw. — Sibiria: Baltim, Jarovskaja.
14. *Raddatzi* Knw. *var. indocilis* Knw. — Rossia: Kazan, Perm.

Pachyprotasis Htg.

15. *Rapae* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Isker.
16. *simulans* Klg. — Rossia: Saratow.
17. *variegata* Klg. — Sibiria: Jarovskaja.

Macrophya Dhlb.

18. *duodecimpunctata* Linn. — Rossia: Kazan.
19. *neglecta* Klg. — Rossia: Kazan.

Allantus Jur., Knw.

20. *arcuatus* Fourcr. — Rossia: Perm; Sibiria: Tojanov gorodok, Sorokina, Ubej.
21. *viennensis* Panz. — Sibiria: Minusinsk.

Tenthredo Linn.

22. *atra* Linn. — Rossia: Kazan.
23. *flava* Poda. — Sibiria: Jarovskaja.
24. *fulva* Klg. — Sibiria: Krasnojarsk.
25. *mesomelaena* Linn. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Jarovskaja.
26. *moniliata* Klg. — Rossia: Kazan.
27. *rufipennis* Fabr. — Sibiria: Jarovskaja.

Taxonus Klg.

28. *agrorum* Fall. — Rossia: Saratow.
29. *glabratus* Fall. — Sibiria: Minusinsk.

Emphytus Klg.

30. *basalis* Klg. — Sibiria: Tomsk.

Poecilostoma Dhlb.

31. *guttatum* Fall. — Rossia: Kazan.
32. *luteolum* Klg. — Sibiria: Baltim.

Athalia Leach.

33. *Rosae* Linn. (*lineolata* Lep.). — Sibiria: Omsk.
34. *spinarum* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Monophadnus Htg.

35. *geniculatus* Htg. — Rossia: Kazan.

Blennocampa Htg.

36 *subcana* Zadd. — Rossia: Kazan.
37. *tenuicornis* Klg. — Rossia: Kazan.

Tomostethus Knw.

38. *finitimus* Knw. — Sibiria: Tomsk.

Nematus Jur.

39. *albipennis* Htg. — Sibiria: Tojanov gorodok.
40. *Capreae* Panz. — Rossia: Kazan.
41. *histrio* Lep. — Rossia: Saratow.
42. *Myosotidis* Fabr. — Rossia: Kazan.
43. *Rumicis* Fall. — Rossia: Kazan.

Hylotoma Latr.

44. *enodis* Linn. — Rossia: Kazan.
45. *fuscipes* Fall. *var. expansa* Klg. — Rossia: Kazan.
46. *Hartigii* Knw. — Sibiria: Baltim.
47. *Rosae* Linn. — Sibiria: Chmelev.

Amasis Leach.

48. *obscura* Fabr. — Rossia: Perm; Sibiria: Baltim, Jarovskaja.

Abia Leach.

49. *fasciata* Linn. — Rossia: Kazan.
50. *nigricornis* Leach. — Rossia: Kazan.

Sirex Linn.

51. *spectrum* Linn. — Sibiria: Takarou.

Cephus Latr.

52. *pygmaeus* Linn. — Rossia: Perm.

Megalodontes Latr.

53. *Spireae* Klg. — Sibiria: Tomsk, Minusinsk.

Pamphilius Latr.

54. *silvaticus* Linn. — Rossia: Perm.

Fam. Cynipidae.

Amblynotus Hart.

55. ***ruficeps*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Omsk.

Psilodora Först.

56. ***hyalinipennis*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Ubej.

Kleidotoma Westw.

57. *spec.* ♂. — Rossia: Kazan.

Microstilba Först.

58. *bidentata* Först. — Rossia: Kazan.

Aulax Hart.

59. *Scabiosae* Gir. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Ichneumonidae.

Erigorgus Först.

60. *perspicillator* Grav. — Rossia: Tzaritzin.

Barycnemis Först.

61. *claviventris* Grav. — Rossia: Kazan.
62. *spec?* — Sibiria: Zima.

Isurgus Först.

63. *rufipes* Szépl. ***var. 2. nova var.*** — Sibiria: Omsk.

Porizon Grav.

64. *harpurus* Grav. — Rossia: Kazan.

Pristomerus Curt.

65. *vulnerator* Grav. — Sibiria: Omsk.

Cremastus Grav.

66. ***melanarius*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
67. *guttifer* Thoms. — Sibiria: Minusinsk.
68. *pungens* Grav. — Sibiria: Zima.
69. *geminus* Grav. — Rossia: Kazan.

Ophion Grav.

70. *minutus* Kriechb. — Rossia: Saratow.

Paniscus Grav.

71. *gracilipes* Thoms. — Rossia: Kazan, Bolgary; Sibiria: Minusinsk.

Enicospilus Steph.

72. *ramidulus* Grav. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Campoplex Grav.

73. *melampus* Först. — Sibiria: Burdukova.
74. *dubiosus* Först. — Sibiria: Minusinsk.
75. *circumpectus* Först. — Rossia: Kazan.

Charops Holmgr.

76. *decipiens* Grav. — Sibiria: Tomsk.

Cymodusa Holmgr.

77. *cruentata* Grav. — Rossia: Kazan.
78. *leucocera* Holmgr. *var. 2.* Holmgr. — Rossia: Kazan.
79. ***pulchricornis*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Zima.
80. ***elegans*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
81. *spec.* ♂. — Sibiria: Burdukova.
82. *petulans* Holmgr. — Rossia: Kazan.

Casinaria Holmgr.

83. *scabra* Thoms. — Rossia: Kazan.
84. *spec.* ♂. — Rossia: Kazan.

Limneria Holmgr.

85. *albida* Grav. — Sibiria: Sorokina.
86. *fuscicarpa* Thoms. — Rossia: Kazan.

Nemeritis Holmgr.

87. *canescens* Grav. — China: Peking.

Omorga Först.

88. *difformis* Grav. — Rossia: Perm.
89. ***unicincta*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Nepiesta Först.

90. ***nigra*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Apilasta Thoms.

91. ***nigrifemur*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
92. *spec.* ♂. — Sibiria: Burdukova.

Exetastes Grav.

93. *fornicator* Grav. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk.
94. ***Csikii*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Omsk, Minusinsk.
95. *notatus* Holmgr. — Sibiria: Minusinsk.
96. *medianus* Szépl. — Sibiria: Krasnojarsk.
97. ***minor*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Exochus Grav.

98. ***albomarginatus*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
99. *flavomarginatus* Holmgr. — Sibiria: Minusinsk.

Trachyderma Grav.

100. *scabra* Grav. — Sibiria: Baltim.

Bassus Grav.

101. *laetatorius* Grav. — Rossia: Kazan.

Promethes Först.

102. *sulcator* Grav. *var. b.* Thoms. — Rossia: Kazan.
103. *pulchellus* Holmgr. — Rossia: Kazan.

Liopsis Först.

104. *festivus* Grav. — Sibiria: Ubej.

Zootrephes Först.

105. *lateralis* Grav. — Rossia: Kazan.
106. *cingulatus* Holmgr. — Sibiria: Ubej.

Syrphoctonus Först.

107. *biguttatus* Grav. — Rossia: Kazan

Aniarophron Först.

108. ***niger*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Saratow.

Phthorima Först.

109. ***rossica*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Rhyssa Grav.

110. *persuasoria* Grav. — Rossia: Perm.
111. *approximator* Grav. (♀ *nova*) — Rossia: Perm.

Pimpla Grav.

112. *examinator* Fabr. — Rossia: Kazan.
113. *viduata* Grav. *var.* ♂. — Sibiria: Tomsk.
114. *spuria* Grav. — Rossia: Kazan.
115. *detrita* Holmgr. — Sibiria: Tojanov gorodok.
116. *pictipes* Grav. — Sibiria: Tulun.
117. *sagax* Hart. *var.* ♀. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Diblastomorpha Först.

118 *bicornis* Desv. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Conoblasta Först.

119. *fronticornis* Grav. — Rossia: Kazan.

Glypta Grav.

120. *mensurator* Grav. — Rossia: Kazan.

Syzeuctus Först.

121. ***hyalinipennis*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova.

Lissonota Grav.

122. *lateralis* Grav. — Sibiria: Minusinsk.
123. *spec.* ♂. — Sibiria: Tomsk.

Mesochorus Först.

124. ***pectinatus*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
125. *fulgurans* Curt. — Sibiria: Burdukova.

Plectiscus Grav.

126. *subtilis* Först. — Sibiria: Tobolsk.

Pezomachus Grav.

127. *instabilis* Först. — Sibiria: Omsk.
128. *spec.* ♂. — Sibiria: Isker.
129. ***rossicus*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Hemiteles Grav.

130. *aestivalis* Grav. — Rossia: Kazan.
131. ***rufipleuris*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Omsk.
132. ***sibiricus*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Isker.
133. *spec.* ♂. — Sibiria: Omsk.

Microcryptus Thoms.

134. ***xanthostigma*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
135. *spec.* ♂. — Rossia: Kazan.
136. *spec.* ♂. — Rossia: Kazan.

Acanthocryptus Thoms.

137. *flagitator* Grav. (*pumilio* Grav.) — Sibiria: Omsk.
138. *quadrispinosus* Grav. — Sibiria: Burdukova.

Gnathocryptus Thoms.

139. *vagabundus* Grav. — Rossia: Kazan.

Phygadeuon Grav.

140. ***Csikii*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
141. ***lucidus*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
142. *spec.* ♂ *(Plesignathus).* — Rossia: Kazan.
143. *spec.* ♂ *(Plesignathus).* — Sibiria: Ubej.
144. *spec.* ♂ *(Plesignathus).* — Sibiria: Zima.

Stenareus Thoms.

145. *transfuga* Grav. — Rossia: Saratow.

Cryptus Fabr.

146. *murorum* Tschek. — Sibiria: Minusinsk.
var. ♂. *n. var.* — Sibiria: Minusinsk.

147. *viduatorius* Grav. — Rossia: Kazan.
148. *incubitor* Grav. — Sibiria: Zima.
149. *spec.* ♂. — Rossia: Saratow.

Trychosis Först.

150. ***sibirica*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Ilanskaja.

Habrocryptus Thoms.

151. *assertorius* Grav. — Rossia: Kazan.

Spilocryptus Thoms.

152. *spec.* ♂. *(Gambrus).* — Sibiria: Jarowskaja.
153. *spec.* ♂. *(Gambrus).* — Rossia: Kazan.

Atractodes Grav.

154. *insignis* Förster. — Rossia: Kazan.
155. *proprius* Förster. — Sibiria: Burdukova.

Ichneumon Grav.

156. *culpatorius* Grav. — Sibiria: Tojanov gorodok.
157. *quadrialbatus* Grav. — Sibiria: Sorokina.
158. ***annulicornis*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
159. *spec.* ♂. — Sibiria: Zima.

Amblyteles Wesm.

160. *culpatorius* Grav. — Sibiria: Minusinsk, Zima.
161. *infractorius* Grav. *var. 3.* Grav. — Sibiria: Tarakanov.
162. *glaucatorius* Grav. — Mongolia: Urga.
163. *spec.* ♂. — Sibiria: Minusinsk.

Ischnus Grav.

164. *nigricollis* Wesm. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Phaeogenes Wesm.

165. *bellicornis* Wesm. — Rossia: Kazan.

Centeterus Wesm.

166. *opprimator* Grav. — Sibiria: Tomsk.

Exyston Schiödte.

167. *cinctellus* Grav. — Rossia: Kazan.

Diaborus Först.

168. ***crassiceps*** Szépl. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Erromenus Holmgr.

169. *zonator* Grav. *var. 1.* Grav. — Sibiria: Zima.

Polyblastus Hart.

170. ***elegans*** Szépl. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.

Perilissus Först.

171. *filicornis* Grav. *(Spanolectus).* — Rossia: Kazan.
172. *vernalis* Grav. *(Spanolectus).* — Rossia: Kazan.

Mesoleptus Grav.

173. *melanocephalus* Grav. — Sibiria: Zima.
174. *vulnerator* Holmgr. *(Zemiotes).* — Rossia: Kazan.
175. *barbatus* Szépl. *(Hadrodactylus).* — Rossia: Kazan.

Mesoleius Holmgr.

176. *rufolabris* Zett. *var. 2.* Holmgr. *(Scopesis).* — Sibiria: Zima.
177. ***bipunctatus*** Szépl. *n. sp. (Scopesis).* — Rossia: Kazan.
178. *spec.* ♂ *(Scopesis).* — Sibiria: Baltim.

Tryphon Grav.

179. *trochanteratus* Holmgr. — Rossia: Kazan.
180. *vulgaris* Holmgr. — Rossia: Kazan.
181. *consobrinus* Holmgr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk.
182. *confinis* Holmgr. — Rossia: Kazan.

Fam. Evaniidae.

Gasteruption Latr.

183. *tibiale* Schlett. — Rossia: Kazan.

Fam. Braconidae.

Vipio Latr.

184. *Schewyrewi* Kukujew. — Sibiria: Minusinsk.

Atanycolis Först.

185. *sculpturatus* Thoms. — Sibiria: Tarakanov.

Iphiaulax Först.

186. *impostor* Scop. — Rossia: Saratow.

Bracon Fabr.

187. *tenuicornis* Wesm. — Rossia: Kazan.
188. *cingulator* Széplig. — Rossia: Kazan.
189. *bisignatus* Wesm. — Rossia: Kazan.
190. *spec.* ♂ — Rossia: Kazan.
191. *spec.* ♂ — Rossia: Kazan.
192. *spec.* ♂ — Rossia: Kazan.
193. *spec.* ♂ — Sibiria: Omsk.

Colastes Hal.

194. *hariolator* Hal. — Rossia: Kazan.

Rhogas Nees.

195. *irregularis* Wesm. — Rossia: Kazan.
196. *gasterator* Jur. — Rossia: Kazan.
197. *bicolor* Spin. — Sibiria: Minusinsk.
198. ***Csikii*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.

Sigalphus Latr.

199. *ambiguus* Nees. — Rossia: Kazan.
200. *obscurellus* Nees. — Rossia: Kazan; Sibiria: Zima.

Chelonus Jur.

201. *inanitus* Aut. *var. d.* Széplig. — Sibiria: Omsk.
202. *carbonator* Marsh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojark.
    var. 1. ♀ Széplig. — Sibiria: Burdukova.
203. *sulcatus* Nees. — Rossia: Kazan.
    var. Széplig. — Rossia: Kazan.
204. *basalis* Curt. — Rossia: Kazan.

Cardiochiles Nees.

205. *saltator* Fabr. *var. brachialis* Rond. — Sibiria: Minusinsk.
206. ***fumipennis*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.

Microplitis Först.

207. *sordipes* Ness. ***var.*** *(nova var.)* — Sibiria: Burdukova.
208. *lugubris* Ruthe ***var.*** *(nova var.)* — Rossia: Kazan.

Apanteles Först.

209. *congestus* Nees. *var.* 2. Széplig. — Rossia: Kazan.
210. ***similis*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
211. *ferrugineus* Reinh. — Rossia: Kazan.
212. *Geryonis* Marsh. — Sibiria: Ubej.
213. ***xanthocarpus*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova, Kibalina.
214. *Zygaenarum* Marsh. — Sibiria: Zima, Omsk.
215 *impurus* Nees. — Sibiria: Omsk.
216. ***gladiator*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova.

Agathis Latr.

217. *Malvacearum* Latr. *var. 4.* Széplig. — Rossia: Kazan.
218. *rufipalpis* Nees. — Rossia: Kazan.
219. *brevisetis* Nees. — Rossia: Kazan; Sibiria: Zima, Burdukova.
220. *tibialis* Nees — Sibiria: Zima.

Microdus Nees.

221. *tumidulus* Nees *var.* 2. Marsh. — Sibiria: Omsk.

Euphorus Nees.

222. *pallidipes* Curt. — Rossia: Kazan; Sibiria: Ubej.
223. *picipes* Hal. — Rossia: Kazan.

Meteorus Hal.

224. *brunnipes* Ruthe. — Sibiria: Burdukova.

Macrocentrus Curt.

225. *marginator* Nees. — Rossia: Ubej.
226. *collaris* Spin. *var.* Széplig. — Rossia: Kazan.

Diospilus Hal.

227. *oleraceus* Hal. — Rossia: Kazan.

Opius Wesm.

228. *cingulatus* Wesm. *var.* Marsh. p. 315 — Sibiria: Omsk.
229. ***obscurus*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
230. ***rossicus*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Biosteres Först.

231. ***palaearcticus*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova.
var. ♂. — Sibiria: Tomsk.

Alysia Latr.

232. *manducator* Panz. — Sibiria: Zima.

Phaenocarpa Först.

233. *jaculans* Hal. — Rossia: Kazan.

Dacnusa Hal.

234. ***erythrogastra*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
var. ♂. — Rossia: Kazan.
235. *semirugosa* Hal. — Rossia: Kazan.
236. *areolaris* Nees. — Sibiria: Ubej.
237. ***caudata*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
238. *spec ?* — Rossia: Kazan.

Coelinius Nees.

239. *niger* Nees. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk, Zima.
240. *gracilis* Hal. — Rossia: Kazan.

Chaenon Curt.

241. *anceps* Curt. — Sibiria: Omsk.

Aphidius Nees.

242. *Rosae* Hal. — Rossia: Kazan.

Fam. Chalcididae.

Chalcis Fabr.

243. *flavipes* Panz. — Caucasus: Gori.
244. *podagrica* Fabr. — Sibiria: Tobolsk.

Perilampus Latr.

245. *ruficornis* Fabr. — Rossia: Saratow.
246. *violaceus* Fabr. — Rossia: Saratow.
247. *chlorinus* Först. — Sibiria: Minusinsk.
248. *nigriventris* Först. ***var.*** *(nova var.).* — Rossia: Kazan.

Ormyrus Westw.

249. *variolosus* Nees. — Rossia: Kazan.
250. *brevicaudis* Nees. — Sibiria: Tomsk.

Torymus Dalm.

251. *ventralis* Fonsc. — Rossia: Kazan.
252. *spec ?* — Rossia: Kazan
253. *spec ?* — Rossia: Kazan.
254. *spec ?* — Rossia: Kazan.
255. *spec ?* — Sibiria: Omsk.
256. *spec ?* — Sibiria: Omsk.

Eurytoma Ill.

257. *nodularis* Boh. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
258. *dentata* Mayr. — Rossia; Kazan.
259. *appendigaster* Boh. — Rossia: Kazan.

Isosoma Walk.

260. *guttula* Thoms. ***var.*** *(nova var.).* — Rossia: Kazan.
261. ***ovata*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
262. *spec ?* — Rossia: Kazan.

Trigonoderus Westw.

263. *spec ?* — Rossia: Kazan.
264. *spec ?* — Rossia: Kazan.

Miscogaster Walk.

265. *spec ?* — Rossia: Kazan.

266—276. *10 div. spec. Pteromalinarum.* — Rossia et Sibiria.

277—278. 2 *spec. Entedoninarum.* — Rossia: Kazan.

Fam. Proctotrupidae.

Proctotrupes Latr.

279. *gravidator* Linné. — Sibiria: Zima.
280. ***collaris*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Labeo Hal.

281. ***pusillus*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Aphelopus Dalm.

282. *melaleucus* Dalm. — Rossia: Kazan.

Goniozus Först.

283. *claripennis* Först. — Rossia: Astrachan; Sibiria: Ubej.

Teleas Latr.

284. *clavicornis* Latr. — Sibiria: Ubej.

Prosacantha Nees.

285. ***spinosa*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Platygaster Latr.

286. *tuberosa* Nees. — Rossia: Kazan.

Isocybus Först.

287. ***rossicus*** Széplig. *n. sp.* — Rossia: Kazan.
288. *grandis* Nees. — Rossia: Kazan.

Aclista Först.

289. *spec?* — Rossia: Kazan.

Galesus Curt.

290. *cornutus* Panz. — Sibiria: Tomsk.

Belyta Jur.

291. *validicornis* Thoms. — Rossia: Kazan.

Pantoclis Först.

292. ***rufipes*** Széplig. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova.

Fam. Chrysididae.

Cleptes Latr.

293. ***elegans*** Mocs. *n. sp.* — Rossia: Kazan.

Ellampus Spin., Schenck.

294. *auratus* Linn. *var. maculatus* Mocs. — Sibiria: Tomsk.
var. virescens Mocs. — Rossia: Kazan.

Holopyga Dhlb., Mocs.

295. *amoenula* Dhlb. — Rossia: Kazan.
296. *chrysonota* Först. — Rossia: Kazan.
297. *coriacea* Dhlb. — Rossia: Kazan.
298. *gloriosa* Fabr. — Sibiria: Tomsk.

Hedychrum Latr., Mocs.

299. *Gerstaeckeri* Chevr. — Rossia: Kazan.
300. *nobile* Scop. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk.

Chrysis Linn., Mocs.

301. *fulgida* Linn. — Sibiria: Janova, Tarakanov.
302. *ignita* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Tarakanov.
var. longula Ab. — Sibiria: Jarovskaja, Kibalina.
303. *rufa* Curt. (*neglecta* Shuck.) — Rossia: Kazan.

Parnopes Latr.

304. *Popovii* Ev. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Formicidae.

Odontomachus Latr.

305. *haematoda* Linn. — China: Tshan-pin-cho.

Messor Forel.

306. *barbarus* Linn. — Rossia: Tzaritzin, Banovka, Saratow.
var. ***lobulifera*** Emery *n. var.* — Mongolia: Burgaltai.

Myrmica Latr.

307. *laevinodis* Nyl. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Omsk, Tomsk.
308. *ruginodis* Nyl. — Rossia: Perm; Sibiria: Jarovskaja, Chmelev, Isker.
309. *scabrinodis* Nyl. — Rossia: Kazan.
310. *sulcinodis* Nyl. *var.* — Mongolia: Chara-gol, Urga, Bain-bilch. 4 ♀ pedibus obscuris ut in *var. nigripes* Ruzsky, sed petiolo et postpetiolo irregulariter rugosis (sec. Emery).

Tetramorium Mayr.

311. *caespitum* Linn. — Caucasus: Tiflis; Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Burgaltai, Naran, Olon-chuduck; China: Khalgan, Tschan-pin-cho, Peking.

Tapinoma Först.

312. *sessile* Say. — Mongolia: Burgaltai; China: Peking. Species hucusque tantum ex America septentrionali cognita (sec. Emery).

Plagiolepis Mayr.

313. *pygmaea* Latr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Lasius Fabr.

314. *affinis* Schck. — Rossia: Saratow; China: Khalgan.
315. *flavus* Fabr. — Rossia: Perm.
316. *niger* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Isker, Omsk, Tomsk, Ubej, Zima, Burdukova.
subspec. alienus Först. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk, Minusinsk, Troitzkosavsk.

Formica Linn.

317. *cinerea* Mayr. — Rossia: Kazan.
318. *exsecta* Nyl. — Rossia: Kazan, Perm.
subspec. prebilabris Nyl. — Sibiria: Krasnojarsk; Mongolia: Burgaltai.
319. *fusca* Linn. — Rossia: Kazan.
subspec. clara Forel. — Mongolia: Naran. — Etiam in Asia minore, Georgia, Persia.
subspec. rufibarbis Fabr. — Rossia: Kazan, Saratow; Sibiria: Omsk, Burdukova.
var. fusco-rufibarbis Fabr. — Sibiria: Tomsk.
320. *gagates* Latr. *var. transcaucasica* Nasson. — Sibiria: Minusinsk, Troitzkosavsk; Mongolia: Chara-gol, Burgaltai, Urga, Bain-bilch.
321. *nasuta* Nyl. *subspec.* ***mongolica*** Emery. *n. subsp.* — Mongolia: Chara-gol.
322. *rufa* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Baltim, Chmelev, Omsk, Tomsk, Minusinsk. — Specimina e Sibiria statura minore (sec. Emery).
var. pratensis Goeze. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Jarovskaja, Baltim, Chmelev, Tobolsk, Omsk, Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.
323. *sanguinea* Latr. — Rossia: Saratow, Perm; Sibiria: Chmelev.
324. *truncicola* Nyl. — Rossia: Saratow; Sibiria: Tomsk.
325. *uralensis* Ruzsky. — Sibiria: Troitzkosavsk.

Myrmecocystus Westw.

326. *cursor* Fonsc. — Rossia: Saratow; Sibiria: Burdukova; Mongolia: Bain-bilch.
327. *viaticus* Fabr. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Camponotus Mayr.

328. *herculeanus* Linn — Rossia: Perm; Sibiria: Baltim, Jarovskaja.
329 *ligniperda* Latr. — Rossia: Perm; Sibiria: Baltim.
330. *marginatus* Latr. — Sibiria: Tojanov gorodok.
331. *pennsylvanicus* De Geer. *var. saxatilis* Ruzsky — Rossia: Saratow, Perm; Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.
var. aterrimus Emery. — China: Daba, Khalgan, Tshan-pin-cho.

Fam. Mutillidae.

Mutilla Linn.

332. *montana* Panz. — Rossia: Saratow.
333. *maura* Linn. *var. quadrimaculata* Sich. et Rad. — Mongolia: Urga.

Fam. Scoliidae.

Tiphia Fabr.

334. *femorata* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Pompilidae.

Salius Fabr., Kohl.

335. *fuscus* Fabr., Kohl. — Rossia: Saratow, Kazan.
336. *Schenckii* Kohl. — Rossia: Saratow.

Pompilius Fabr., Kohl.

337. *aterrimus* Spin. — Sibiria: Minusinsk.
338. *campestris* Wesm. — Mongolia: Charadol, Bain-bilch.
339. ***Csikianus*** Kohl *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk, Troitzkosavsk.
340. *fumipennis* Zett. — Sibiria: Troitzkosavsk; Mongolia: Tzagaszta.
341. *tripunctatus* Dhlb. — Sibiria: Krasnojarsk.
342. *trivialis* Dhlb.? — Sibiria: Troitzkosavsk.
343. *viaticus* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan; Sibiria: Minusinsk, Troitzkosavsk.

Fam. Crabronidae.

Psen Latr.

344. *atratus* Panz. — Rossia: Kazan.

Mimesa Shuck.

345. *spec?* — Rossia: Kazan. — Unco reflexo terminali caret. An ex fortuitu?

Diodontus Curt.

346. *tristris* Vanderl. — Rossia: Kazan.

Ammophila Kirby.

347. *campestris* Latr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Tojanov gorodok, Minusinsk.
348. *sabulosa* Linn. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk.
349. *affinis* Kirby. — China: Tshan-pin-cho.

Sphex Linn.

350. *maxillosus* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Cerceris Latr.

351. *arenaria* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
352. ***borealis*** Mocs. *n. sp.* — Sibiria: Krasnojarsk.
353. ***frigida*** Mocs. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
354. *labiata* Fabr. — Rossia: Kazan.
355. *luctuosa* Costa. — Sibiria: Minusinsk.
356. *quadrifasciata* Panz. — Sibiria: Tobolsk.
357. *rybiensis* Linn. — Rossia: Kazan.

Philanthus Fabr.

358. *coronatus* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.
359. *Hellmanni* Ev. — Sibiria: Minusinsk.

Bembex Fabr.

360. *diversipes* Mor. — Sibiria: Krasnojarsk.
361. *rostrata* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok, Minusinsk, Tarakanov.

Stizus Latr.

362. ***sibiricus*** Mocs. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
363. *terminalis* Ev. — Sibiria: Minusinsk.

Gorytes Latr., Handl.

364. *albidulus* Lep. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok.
365. *mystaceus* Linn. — Sibiria: Tomsk.

Nysson Latr.

366. *dimidiatus* Jur. — Sibiria: Jarovskaja.
367. *spinosus* Latr. — Sibiria: Jarovskaaj.

Crabro Fabr., A. Mor.

368. *alatus* Panz. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojarsk.
var. basalis Sm. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.
369. *subterraneus* Fabr. — Sibiria: Krasnojarsk.
370. *cribrarius* Linn. *var.* ***inornatus*** Mocs. *n. var.* — Sibiria: Jarovskaja.
371. *sibiricus* Mor. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
372. *clypeatus* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok.
373. *planifrons* Thoms. — Sibiria: Jarovskaja.
374. *albilabris* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.
375. *armatus* Rossi. — Rossia: Kazan.
376. *Panzeri* Vanderl. — Rossia: Kazan.
377. *pygmaeus* Rossi. — Rossia: Kazan.
378. *subaeneus* Lep. — Rossia: Kazan.

Oxybelus Latr.

379. *analis* Gerst. — Rossia: Kazan.

Astata Latr.

380. *boops* Schrk. — Sibiria: Tomsk.

Larra Fabr., Kohl.

381. *pompiliformis* Panz. — Caucasus: Tiflis.

Tachysphex Kohl.

382. *pectinipes* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja.
383. *spec?* (penes *pectinipes* Linn.) — Sibiria: Isker.

Trypoxylon Latr.

384. *attenuatum* Sm. — Rossia: Kazan.
385. *figulus* Linn. — Rossia: Saratow.

Fam. Vespidae.

Eumenes Latr.

386. *coarctatus* Linn. — Sibiria: Sorokina; Mongolia: Burgaltai.

Odynerus Latr.

387. *antilope* Panz. — Sibiria: Jekaterinburg.
388. *aurantiacus* Mocs. — Mongolia: Tzagaszta.
389. *melanocephalus* Gm. — Rossia: Kazan.
390. *minutus* Fabr. — Rossia: Bolgary.
391. *nugdunensis* Sauss. — Rossia: Kazan.

Polistes Latr.

392. *gallicus* Linn. — Sibiria: Jarovskaja, Tomsk, Minusinsk, Tarakanov.
393. *hebraeus* Fabr. — China: Tshan-pincho.

Vespa Linn.

394. *crabro* Linn. — Rossia: Saratow.
395. *germanica* Fabr. — Rossia: Saratow, Kazan.
396. *rufa* Linn. — Rossia: Kazan.
397. *saxonica* Fabr. — Rossia: Kazan.
398. *sibirica* André. — Sibiria: Tarakanov.
399. *sylvestris* Scop. — Sibiria: Krasnojarsk.

Fam. Apidae.

Apis Linn.

400. *mellifica* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.

Bombus Latr.

401. *agrorum* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Tojanov gorodok.
402. *arenicola* Thoms. — Rossia: Kazan.
var. baicalensis Rad. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk.
403. *cognatus* Schmied. — Sibiria: Tomsk.
404. *consobrinus* Dhlb. — Rossia: Perm.
405. *distinguendus* Mor. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
406. *fragrans* Pall. — Sibiria: Minusinsk.
407. *hortorum* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Tomsk, Minusinsk.
408. *incertus* Mor. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.

409. *Latreillellus* KIRBY. – Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.
410. *sibiricus* FABR. — Sibiria: Krasnojarsk.
411. *terrestris* LINN. — Rossia: Kazan, Perm; Sibiria: Tobolsk, Tomsk, Krasnojarsk, Zamzor, Burdukova.
var. lucorum LINN. — Sibiria: Krasnojarsk, Tarakanov.
var. patagiatus NYL. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Ilanskaja, Tarakanov.

Podalirius LATR.

412. *borealis* MOR. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
413. *retusus* LINN. *var. aestivalis* PANZ. — Rossia: Saratow.

Eucera SCOP.

414. *longicornis* LINN. — Rossia: Kazan.

Xylocopa LATR.

415. *violacea* PODA, GERST. — Caucasus: Shion.

Melitta KIRBY.

416. *albofasciata* FRIESE. — Sibiria: Minusinsk.
417. *leporina* PANZ. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.

Dasypoda LATR.

418. *argentata* PANZ. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
419. *plumipes* PANZ. — Sibiria: Jarovskaja, Krasnojarsk, Sorokina, Minusinsk.

Panurgus PANZ.

420. *calcaratus* SCOP. — Sibiria: Sorokina.

Halictoides NYL.

421. *inermis* NYL. — Sibiria: Tomsk.

Rhophites SPIN.

422. *quinquespinosus* SPIN. — Sibiria: Omsk.

Panurginus NYL.

423. *labiatus* EV. — Rossia: Kazan.

Nomia LATR.

424 *femoralis* PALL. — Sibiria: Minusinsk.

Colletes LATR.

425. ***clypeatus*** MOCS. *n. sp.* — Sibiria: Tarakanov.
426. *Davesianus* SM. — Sibiria: Tomsk.
427. *fodiens* LATR. — Sibiria: Minusinsk.

Anthrena FABR.

428. *carbonaria* LINN. — Rossia: Kazan.
429. *cineraria* LINN. — Sibiria: Jarovskaja.
430. *chrysopyga* SCHCK. — Rossia: Kazan.
431. *chrysosceles* KIRBY. — Rossia: Kazan.
432. *congruens* SCHMIED. — Rossia: Kazan.
433. ***Csikiana*** MOCS. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
434. *extricata* SM. — Sibiria: Burdukova.
435. *floricola* EV. — Sibiria: Tomsk.
436. *fulvago* CHRIST. — Rossia: Kazan.
437. *fulvescens* SM. — Rossia: Kazan.
438. *fulvicrus* KIRBY. — Rossia: Saratow.
439. *genevensis* SCHMIED. — Rossia: Saratow.
440. *Gwynana* KIRBY. — Caucasus: Tiflis; Sibiria: Tojanov gorodok.
441. *labialis* KIRBY. — Sibiria: Jarovskaja, Krasnojarsk.
442. *lucens* IMH. — Rossia: Kazan; Sibiria: Sorokina, Tomsk.
443. *Morawitzii* THOMS. — Rossia: Saratow.
444. *nana* KIRBY — Rossia: Saratow.
445. *parvula* KIRBY — Sibiria: Jarovskaja.
446. *pectoralis* PERÉZ. — Rossia: Perm.
447. *Shawella* KIRBY. — Sibiria: Tomsk, Tojanov gorodok, Ilanskaja.
448. *simillima* SM. — Sibiria: Omsk, Minusinsk.
449. *tarsata* NYL. — Rossia: Kazan.
450. *thoracica* FABR. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.

Halictus LATR.

451. *aeratus* KIRBY. — Rossia: Kazan.
452. *albipes* FABR. — Rossia: Kazan.
453. *costulatus* KRIECHB. — Rossia: Kazan.
454. *cylindricus* FABR. — Rossia: Kazan. Sibiria: Burdukova.

455. *gramineus* Sm. — Rossia: Kazan.
456. *maculatus* Sm. — Rossia: Kazan.
457. *patellatus* Mor. — Rossia: Saratow.
458. *quadristrigatus* Latr. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
459. *rubicundus* Christ. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Bombotu.
460. *tetrazonius* Kirby. — Rossia: Saratow, Kazan.
461. *tumulorum* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk, Zima.
462. *zonulus* Kirby. — Sibiria: Jarovskaja.

Osmia Latr.

463. *Cerinthidis* Mor. — Caucasus: Tiflis.
464. *claviventris* Thoms. — Rossia: Kazan.
465. *Papaveris* Latr. — Rossia: Kazan.
466. *spinulosa* Kirby. — Rossia: Kazan.

Megachile Latr.

467. *bombycina* Ev. — Sibiria: Omsk.
468. *lagopoda* Linn. — Sibiria: Sorokina.
469. ***lucidula*** Mocs. *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
470. *maritima* Kirby. — Sibiria: Krasnojarsk.
471. *melanopyga* Costa. — Rossia: Kazan.
472. *versicolor* Sm. — Rossia: Kazan.

Anthidium Fabr.

473. *maniciatum* Fabr. — Sibiria: Tarakanov.
474. *punctatum* Latr. — Rossia: Kazan.
475. *septemspinosum* Lep. — Sibiria: Minusinsk.

Prosopis Fabr.

476. *dilatata* Kirby. — Rossia: Saratow.
477. *nigrita* Fabr. — Rossia: Kazan.
478. *variegata* Fabr. — Rossia: Kazan.
479. *spec?* — Sibiria: Tomsk.

Sphecodes Latr.

480. *ambiguus* Wesm. — Rossia: Saratow.
481. *fuscipennis* Germ. — Rossia: Saratow.
482. *gibbus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.
483. *pilifrons* Thoms. — Rossia: Kazan.
484. *reticulatus* Thoms. — Rossia: Kazan.
485. *spec?* — Sibiria: Kibalina.

Psithyrus Lep.

486. *campestris* Panz. — Sibiria: Tojanov gorodok.
487. *rupestris* Fabr. *var.* — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk. — Prothorace et etiam scutello albo-hirtis.
488. *vestalis* Fourcr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojarsk.

Epeolus Latr.

489. *Jullianii* Peréz. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Nomada Scop.

490. *armata* H. S. — Rossia: Kazan.
491. *Lathburiana* Kirby. — Rossia: Saratow.
492. *lineola* Panz. *var.* ***sibirica*** Mocs. *n. var.* — Sibiria: Minusinsk.
493. ***quadrispinosa*** Mocs. *n. sp.* — Rossia: Saratow.
494. *Roberjeotiana* Panz. — Sibiria: Tomsk.
495. ***Zichyana*** Mocs. *n. sp.* — Rossia: Saratow.
496. *zonata* Panz. — Rossia: Saratow.

Coelioxys Latr.

497. *acuminata* Nyl. — Sibiria: Minusinsk.
498. *conoidea* Klug. — Sibiria: Krasnojarsk.
499. *quadridentata* Linn. — Rossia: Kazan.

UJ VAGY KEVÉSBBÉ ISMERT FAJOK.

NEUE ODER WENIGER BEKANNTE ARTEN.

55. **Amblynotus ruficeps** Szépl. *n. sp.* ♀.

A csápok 12-ízűek, a harmadik íz valamivel rövidebb, mint a negyedik, az utolsó az előtte levőnél kétszerte hosszabb, de nem osztott. Finoman bőrnemű és fénytelen; a középtor barázdái elől fejlettek, a toroldalak finoman barázdásak s nincsenek a melltől egy bevágás által elkülönítve. A második potrohíz valamivel hosszabb a harmadiknál és a tövén szőrös. A tükörsejt hiányzik; a sugársejt mellső oldala zárt.

Vörös; az előtor közepe, a középtor háta, a paizs, az utótor, a mell, a második és harmadik potrohíz a hátulsó és oldalszélük kivételével, a negyedik és a következő ízek töve és szélük (keskenyen) és a has feketék; az öt utolsó csápíz feketés. A szárnyak víztiszták, az erezet halavány. Hossza: nem egészen 2 $^{m}/_{m}$.

Szibéria: Omszk.

Fühler 12-gliedrig; das dritte Glied etwas kürzer als das vierte, das letzte Glied doppelt so lang als das vorletzte und nicht getheilt. Fein lederartig und matt. Parapsidenfurchen vorne ausgebildet; Pleuren fein längsrunzelig und von der Mittelbrust nicht durch eine Furche geschieden. Zweites Hinterleibssegment etwas länger als das dritte und an der Basis behaart. Areola fehlt; die Radialzelle am Vorderrande geschlossen.

Roth; Prothorax in der Mitte, Mesonotum, Scutellum, Metanotum, Brust, zweites und drittes Hinterleibssegment (Seiten- und Hinterrand ausgenommen), die folgenden Segmente an der Basis und der Rand (schmal) und Bauch schwarz; die fünf letzten Fühlerglieder geschwärzt. Flügel wasserklar, Nerven bleich. Länge nicht ganz 2 $^{m}/_{m}$.

Sibirien: Omsk.

56. **Psilodora hyalinipennis** Szépl. *n. sp.* ♂.

A szárnyak víztiszták, átlátszók, az erezet barna. Az állkapcsok, a pikkely, a tomporok részben, a czombok hegye, a lábszárak és a tarsusok vörösbarnák; a hátulsó lábszárak hegye feketés. Hossza 3 $^{m}/_{m}$.

Szibéria: Ubej.

Flügel hyalin, mit braunen Nerven. Kiefer, Squamula, Trochanteren zum Theil, Schenkelspitzen, Schienen und Tarsen rothbraun; Spitze der Hinterschienen geschwärzt. Länge 3 $^{m}/_{m}$.

Sibirien: Ubej.

63. **Isurgus rufipes** Szépl. *var.* 2. ♀.

A csápok 17-ízűek, a két utolsó íz nincsen tökéletesen elválasztva; a csípők és a hátulsó czombok barnák.

Szibéria: Omszk.

Fühler 17-gliedrig, die zwei letzten Glieder sind nicht vollständig getrennt. Hüften und Hinterschenkel braun.

Sibirien: Omsk.

66. **Cremastus melanarius** Szépl. *n. sp.* ♀.

A hátvarratok mélyek és hosszúak; a szájpaizs nem széles, de határozottan kerekített; a tor karcsú; az area superomedia

Parapsiden lang und tief; Clypeus nicht breit, aber deutlich gerundet; Thorax schlank; Area superomedia und infero-

és inferomedia egymástól el van különítve, az első pontozott, a második rovátkás. Az első potrohíz nyele lapos, oldalbarázdája egyenes és széles, az íz vége csak kevéssé domború; a második íz barázdás. A korongsejt hosszabb, mint a brachialissejt, a párvonalas ér az utóbbinak felső részéből ered.

Fekete; a belső, felső és a külső szemkeret és a pikkely sárga; az állkapcsok, a szájpaizs és a lábak vörösek; a hátulsó csípők feketék, a hátulsó czombok töve, a lábszárak hegye és a tövük alatti gyürűcske feketések; a has foltos. A szárnyak barnásak, a szárnyjegy fekete. Hossza 10 m/m, a tojócső egyenlő a potroh felével.

Szibéria: Minuszinszk.

media getrennt, erstere punktirt, die letztere gerieft. Stiel des ersten Hinterleibssegmentes flach, die Furche an dessen Seiten gerade und breit; Postpetiolus nur schwach gewölbt; zweites Segment gefurcht. Discoidalzelle länger als die Brachialzelle, Nervus parallelus oberständig.

Schwarz; der innere, untere und obere Augenrand und Squamula gelb; Kiefer, Clypeus und Füsse roth; Hinterhüften schwarz, Basis der Hinterschenkel, Spitze und ein Ring an der Basis der Hinterschienen schwärzlich; Bauch schwarz gefleckt. Flügel bräunlich, Stigma schwarz. Länge 10 m/m, Bohrer so lang als der halbe Hinterleib.

Sibirien: Minusinsk.

79. **Cymodusa pulchricornis** Szépl. *n. sp.* ♂ ♀.

Fekete; a tapogatók, az állkapcsok részben, a mellső csípők hegye, a tomporok (a hátulsók tövének kivételével) és a nőstény 2—11-ik csápíze belül fehérek. A lábak vörösek; a csípők feketék; a hátulsó czombok kívül, a hátulsó lábszárak vége és a hátulsó tarsusok feketések. Az első és a második potrohíz vége, a harmadik (a töve kivételével) és a negyedik egészen vörösek. A nervellus egyenes, nem törött. Hossza 5 m/m, a tojócső valamivel hosszabb, mint az első potrohíz.

Szibéria: Zima.

A *C. leucocera* Holmgr. fajtól a csáp és a potroh elütő színében különbözik.

Schwarz; Taster, Kiefer zum Theil, Spitze der Vorderhüften, Trochanteren (Basis des hintersten ausgenommen) und die Fühlerglieder 2—11 des ♀ innen weiss. Füsse roth; Hüften schwarz, Hinterschenkel aussen, die Spitze der Hinterschienen und die Hintertarsen schwärzlich. Ende des ersten und zweiten Hinterleibssegmentes, das dritte (Basis ausgenommen) und das vierte Segment ganz roth. Nervellus gerade, nicht gebrochen. Länge 5 m/m, Bohrer etwas länger als das erste Hinterleibssegment.

Sibirien: Zima.

Von *C. leucocera* Holmgr. durch die Farbe der Fühler und des Hinterleibes verschieden.

80. **Cymodusa elegans** Szépl. *n. sp.* ♂.

A szemek szőrösek, a nervellus megtört és előre hajló. Az utótor középterecskéje a nyélterecskétől nincsen elkülönítve. A szárnyjegy oldalai egyenlők.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók, az első csápíz, a pikkely, a mellső és középső lábak, a hátulsó lábszárak és tarsusok fehérek; a hátulsó lábszárak és tarsusok végei feketék; a hátulsó czomb és

Augen behaart, Nervellus antefurcal. Area superomedia und petiolaris des Metanotums nicht getrennt; die Seiten des Pterostigma gleichlang.

Schwarz; Kiefer, Taster, Schaft, Tegula, Vorder- und Mittelbeine, die Hinterschienen und Tarsen sind weiss; Ende der Hinterschienen und Tarsen schwarz; Hinterschenkel und das zweite Hinterleibs-

a második potrohíz vörösek, az utóbbi alul fehér. Hossza 6 m/m.

Oroszország: Kazán.

segment roth, das letztere unten weiss. Länge 6 m/m.

Russland: Kasan.

89. **Omorga unicincta** Szépl. *n. sp.* ♀.

A pofák széle egyenes, a fejtető háta könnyedén öblözött. Az utótor közepe mélyített. A costula fejlett; az area basalis hosszú, párhuzamos oldalakkal. A tor oldalai pontozottak, a szárnyak töve alatt barázdásak. A tükörsejt háromszögalakú, ferde, rövidnyelű; a nervellus megtört, előrehajló. A szárnyjegy belső oldala valamivel rövidebb a külsőnél. Az utónyél homályos, erősen domborodott; a második íz a hátulsó szélességénél rövidebb, a harmadik harántszéles; a potroh vége oldalvást kissé összenyomott.

Fekete; a pikkely és a tomporok vége fehér; a lábak — a tövük kivételével — vörösek, a hátulsó lábszárak és a tarsusízek végei feketések; a második és az utolsó potrohíz hátulsó széle vörös. Az erezet fekete, a szárnyjegy sárga. Hossza 7 m/m, tojócső hosszabb az első potrohíznél.

Oroszország: Kazán.

Hinterkopf leicht gebuchtet, Rand der Backen gerade. Metanotum in der Mitte vertieft, Costula ausgebildet; Area basalis lang, mit parallel laufenden Seiten. Mesopleuren punktirt, unter der Flügelbasis längsfurchig. Spiegelzelle dreiseitig, schief, kurzgestielt; Nervellus der Hinterflügel gebrochen, antefurcal; innere Seite des Pterostigma etwas kürzer als die äussere. Postpetiolus des ersten Hinterleibssegmentes matt, stark gewölbt; zweites Segment kürzer als hinten breit, das dritte querbreit; Ende des Hinterleibes etwas compress.

Schwarz; Squamula und Spitze der Trochanteren weiss; Füsse — die Basis ausgenommen — roth, die Spitze der Hinterschienen und Tarsenglieder schwärzlich. Hinterrand des zweiten und des letzten Hinterleibssegmentes roth. Nervatur schwarz, Pterostigma gelb. Länge 7 m/m, Bohrer länger als das erste Hinterleibssegment.

Russland: Kasan.

90. **Nepiesta nigra** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az utótor nem tagolt; a második könyöksejt hiányzik, a szárnyjegy széles, a sugárér második metszete hosszabb az elsőnél, a nervellus nem törött, előrehajló; a potroh vége oldalvást alig összenyomott.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók és a szárnyjegy sárgás-vörösek; a mellső czombok, a mellső és középső lábszárak vörösek; a hátulsó lábszárak barnás-vörösek, a végük és a tarsusok barnák. A szárnyjegy sárga. Hossza 5 m/m, a tojócső elrejtett.

Oroszország: Kazán.

Metanotum nicht gefeldert; Areola fehlt, Pterostigma breit, der zweite Abschnitt der Radialader länger als der erste, Nervellus nicht gebrochen und schief gestellt; Ende des Hinterleibes kaum compress.

Schwarz; Kiefer, Taster und Pterostigma gelbroth; Vorderschenkel, Vorder- und Mittelschienen roth; Hinterschienen braunroth, Spitze derselben und die Tarsen braun. Pterostigma gelb. Länge 5 m/m, Bohrer verborgen.

Russland: Kasan.

91. **Apilasta nigrifemur** Szépl. *n. sp.* ♀.

Fehér szőröktől borzas, különösen az arczon és az utótoron. A szemek és a fej háta könnyedén öblösek. A tor oldalai elmosódottan ránczosak; az utótor nincsen kivájva, a costula hiányzik, az area basalis helyét egy középső tarajka foglalja el. Az első potrohíz vége hosszúkás és fénytelen; a második íz hosszabb a harmadiknál. A tükörsejt rövidnyelű; a nervellus nem törött, majdnem merőleges; a nervulus éren álló; a nervus recurrens átlátszó része rövid, az ér közepéig nem ér; a szárnyjegy belső oldala rövidebb a külsőnél.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók, a csáp első két íze alul, a pikkely, a tomporok (a hátulsók részben), a mellső csípők elől és a középsők a hegyükön fehérek; a czombok, a lábszárak és a tarsusok vörösek; a hátulsó czombok egészen és a hátulsó lábszárak és a tarsusok végei feketék; a potroh oldalai vörösek, a második és harmadik ízen terjedelmesebben; a has vörös, második íze fehér. A szárnyjegy sárga. Hossza 6 m/m, a tojócső elrejtett.

Oroszország: Kazán.

Weiss behaart, besonders das Gesicht und Metanotum; Augen und Hinterkopf leicht gebuchtet; Pleuren verwischt runzelig; Metanotum nicht ausgehöhlt, Costula fehlt, Area basalis nicht ausgebildet, an deren Stelle ein Mittelkielchen. Postpetiolus des ersten Hinterleibssegmentes gestreckt und matt; das zweite Segment länger als das dritte. Areola kurzgestielt; Nervellus nicht gebrochen, fast senkrecht; Nervulus interstitial; der durchsichtige Theil des rücklaufenden Nerves ist kurz; innere Seite des Pterostigma kürzer als die äussere.

Schwarz; Kiefer, Taster, die beiden ersten Fühlerglieder unten, Squamula, Trochanteren (die hintersten zum Theil) Vorderhüften vorne und die Spitze der mittleren weiss; Schenkel, Schienen und Tarsen roth; Hinterschenkel und die Spitze der Hinterschienen und Tarsen schwarz; Seiten des Hinterleibes und Bauch roth, zweites Segment unten weiss. Pterostigma gelb. Länge 6 m/m, Bohrer verborgen.

Russland: Kasan.

94. **Exetastes Csikii** Szépl. *n. sp.* ♀ ♂.

Hasonlít az *Ex. fornicator* Fabr.-hoz; a szárnyak alatt, továbbá a középtor elején egy-egy folt és a paizs sárgák; a hátulsó czombok csúcsa, a hátulsó lábszárak és a tarsusok feketék. Hossza 15 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

Var. 1. ♂. — A középtor foltjai hiányzanak.

Szibéria: Minuszinszk.

Var. 2. ♂. Az előbbi fajváltozathoz hasonlít, de a szárnytő alatti foltok is hiányzanak; a hátulsó lábszárak tőfele vörös.

Szibéria: Omszk.

Mit *Ex. fornicator* übereinstimmend; unter der Flügelbasis und vorne am Mesothorax je ein Fleck und Scutellum gelb; Hinterschenkel an der Spitze, Hinterschienen und Tarsen ganz schwarz. Länge 15 m/m.

Sibirien: Minusinsk.

Var. 1. ♂. — Die Flecke des Mesothorax fehlen.

Sibirien: Minusinsk.

Var. 2. ♂. — Wie die obige Varietät, aber die Flecke unter der Flügelbasis fehlen; Basalhälfte der Hinterschienen roth.

Sibirien: Omsk.

97. **Exetastes minor** Szépl. *n. sp.* ♀.

Fekete; a 16—18-ik csápíz belső oldala és az utolsó potrohízek hátulsó szélei fehérek; a czombok és lábszárak vörösek;

Schwarz; Fühlerglieder 16—18 innen und Hinterrand des letzten Hinterleibssegmentes weiss; Schenkel und Schienen

a mellső czomb töve, a hátulsó czomb vége és a hátulsó lábszárak végfele feketék; a potroh vörös, az első íz töve s a hatodik és hetedik íz egészen feketék. A szárnyjegy világos-barna. A középtor finoman pontozott, fénylő. Hossza 9—11 m/m.

Oroszország: Kazán; Szibéria: Omszk.

roth; Vorderschenkel an der Basis, Hinterschenkel an der Spitze und Endhälfte der Hinterschienen schwarz; Hinterleib roth, erstes Segment an der Basis, sowie sechstes und siebentes Segment ganz schwarz. Pterostigma hellbraun. Mesonotum fein punktirt, glänzend. Länge 9—11 m/m.

Russland: Kasan; Sibirien: Omsk.

98. **Exochus albomarginatus** Szépl. *n. sp.* ♂.

Az utótor felső-külső és a fogalakú terecskéi el vannak különítve; a második potrohíz elszórtan pontozott, erősen fénylő; a nervulus az alapér mögött áll.

Fekete; a csápok töve alatt egy holdalakú folt, a belső szemkeret a csápok töve mellett, a fejtetőn a szemek mellett egy-egy folt, a tapogatók, a mellső és középső csípőkön egy-egy folt, sárgák; a czombok, a lábszárak és a tarsusok vörösek; a hátulsó lábszárak és tarsusok végei feketések, tövük fehéres; a 4—7-ik potrohíz hátulsó széle fehér. Hossza 5 m/m.

Oroszország: Kazán.

Az *Ex. consimilis* Holmgr. fajhoz áll legközelebb.

Area supero-externa und dentipara getrennt; zweites Hinterleibssegment zerstreut punktirt und stark glänzend; Nervulus postfurcal.

Schwarz; unter der Fühlerbasis ein mondförmiger Fleck, der innere Augenrand neben der Fühlerbasis, am Scheitel neben den Augen je ein Fleck, die Taster, je ein Fleck an den Vorder- und Mittelhüften gelb; Schenkel, Schienen und Tarsen roth; Spitze der Hinterschienen und Tarsen schwärzlich, die Basis weisslich; Hinterrand der Segmente 4—7 weiss. Länge 5 m/m.

Russland: Kasan.

Steht dem *Ex. consimilis* Holmgr. am nächsten.

108. **Aniarophron niger** Szépl. *n. sp.* ♂.

Az arcz közepe durván pontozott; a homlok finoman pontozott és fénylő; a középtor sürűn pontozott, a barázdák hiányoznak; az utótor ránczos, léglikai kicsinyek, tökéletesen tagolt, a lejtős rész még egy középléczecskével van ellátva. A tükörsejt zárt és rövidnyelű. A hátulsó lábszárak hosszabb tüskéje hosszabb az első tarsusíz felénél. A potroh bőrnemű; első íze oly hosszú, mint hátul széles s tarajkái majdnem egészen végig fejlettek..

Fekete; a csápok alul, mintegy a közepüktől kezdve vörösek; az állkapcsok és a szájpaizs részben, a tapogatók, a pikkely, a lábak — a tövük kivételével — vörösek; a potrohízek hátulsó szélei a második íztől kezdve barnák. Hossza 5·5 m/m.

Oroszország: Szaratov.

Gesichtsmitte grob punktirt; Stirn fein punktirt und glänzend; Mesonotum dicht punktirt, Parapsidenfurchen nicht ausgebildet; Metanotum runzelig, Luftlöcher klein, vollständig gefeldert, der abschüssige Theil mit Mittelleiste versehen. Areola geschlossen und kurzgestielt. Der längere Sporn der Hinterschienen ist länger als der halbe Metatarsus. Hinterleib lederartig; erstes Segment so lang als hinten breit, mit fast ganz durchlaufenden Kielen.

Schwarz; Fühler unten von der Mitte an roth; Kiefer und Clypeus zum Theil, Taster, Squamula, Beine — die Basis ausgenommen — roth; Hinterrand der Hinterleibssegmente vom zweiten Segment an braun. Länge 5·5 m/m.

Russland: Saratow.

Ez az új faj hosszú lábszártüskéi miatt a Förster-féle *Aniarophron*-nembe tartozik s az *A. ornatus* Grav. és *nigricornis* Thoms. fajokkal áll rokonságban.

Diese Art gehört wegen des langen Spornes in die Förster'sche Gattung: *Aniarophron*, und ist mit *A. ornatus* Grav. und *A. nigricornis* Thoms. verwandt.

109. **Phthorima rossica** Széplig. *n. sp.* ♀.

Sürűn pontozott, bőrnemű, fénytelen. A középtor hátbarázdái elől eléggé jól fejlettek. Az utótor tagolt; felső középterecskéje hosszúkás, többé-kevésbbé ötoldalú; a lejtős része kicsiny. A tükörsejt zárt, rövidnyelű. A lábszárak tüskéi rövidebbek az első tarsusíz felénél. Az első potrohíz megközelítőleg háromszögalakú, hátulsó szélességénél valamivel hosszabb, taréjkái a közepén túl nem érnek; az ötödik íz fényes.

Fekete; az állkapcsok részben, a tapogatók és a pikkely sárgák; a második és harmadik potrohíz, valamint a lábak a czomboktól kezdve vörösek; a hátulsó czombok és lábszárak vége és a hátulsó tarsusok feketések. A szárnyjegy töve fehér. Hossza 4·5 m/m.

Oroszország: Kazán.

Dicht punktirt, lederartig, matt. Notaulen vorn ziemlich gut ausgebildet. Metanotum gefeldert; Area superomedia gestreckt, mehr oder weniger fünfseitig; der abschüssige Theil klein. Areola geschlossen, kurzgestielt. Sporn der Hinterschienen kürzer als der halbe Metatarsus. Erstes Hinterleibssegment annähernd dreiseitig, etwas länger als hinten breit, mit kurzen Kielen; das fünfte Segment glänzend.

Schwarz; Kiefer zum Theil, Taster und Squamula gelb; das zweite und dritte Hinterleibssegment, sowie die Beine von den Schenkeln an roth; die Spitze der Hinterschenkel und Schienen schwärzlich. Pterostigma an der Basis weiss. Länge 4·5 m/m.

Russland: Kasan.

111. **Rhyssa approximator** Grav. III. p. 264.

♀. «Segmentis 1—2 scabriculis subcanaliculatis.»

Fekete; a tapogatók, az arczon két vonalka, a pikkely és előtte egy foltocska sárgák; a lábak vörösek, a csípők feketék, a mellsők hegye vörös; a potrohízek hátulsó szélei a második íztől kezdve világosak. Hossza 20—23 m/m, a tojócső 25—30 m/m.

Oroszország: Perm.

Azt hiszem, hogy a Ratzeburg *Rh. nigricornis*-a szintén ide tartozik, a mennyiben a Permből származó példányok a leírással teljesen megegyeznek; kár, hogy Ratzeburg a két első potrohíz alkotásáról nem tesz említést.

Schwarz; Taster, zwei kurze Streifen am Gesicht, Squamula und davor ein kleiner Fleck gelb; Beine roth, Hüften schwarz, die Spitze der vordersten roth; Hinterrand der Hinterleibssegmente vom zweiten an heller gefärbt. Länge 20—23, Bohrer 25—30 m/m.

Russland: Perm.

Ich glaube, dass der Ratzeburg'sche *Rh. nigricornis* ebenfalls hierher gehört, weil die mir aus Perm vorliegenden Exemplare mit der von Ratzeburg gegebenen Beschreibung vollständig übereinstimmen; Schade, dass Ratzeburg von der Beschaffenheit der beiden ersten Hinterleibssegmente nichts erwähnt.

113. **Pimpla viduata** Grav. *var.* ♂.

A hátulsó tarsusok vörösbarnák.

Szibéria: Tomszk.

Hintertarsen rothbraun.

Sibirien: Tomsk.

117. **Pimpla sagax** Hart. *var.* ♀.

A csípők vörösek, a szárnyjegy fekete.
Szibéria: Tojanov gorodok.

Hüften roth, Pterostigma schwarz.
Sibirien: Tojanow gorodok.

121. **Syzeuctus hyalinipennis** Szépl. *n. sp.* ♀.

Fekete; a tapogatók barnák; a fejtetőfoltok sárgák; a potroh első három íze, a négy mellső czomb és lábszár és a mellső tarsusok vörösek; a középső czombok töve feketés, a hátulsó lábszárak töve vöröses. Az utótor nyélterecskéje kifejlődött. A szárnyak gyengén sárgásak. Hossza 9 m/m, a tojócső hossza egyenlő a potroh hosszával.
Szibéria: Burdukova.

Schwarz; Taster braun; Scheitelflecke gelb; die drei ersten Hinterleibssegmente, die vier Vorderschenkel und Schienen, sowie die Vordertarsen roth; Basis der Mittelschenkel schwarz, Basis der Hinterschienen röthlich. Area petiolaris des Metanotums ausgebildet. Flügel etwas gelblich. Länge 9 m/m, Bohrer so lang als der Hinterleib.
Sibirien: Burdukowa.

124. **Mesochorus pectinatus** Szépl. *n. sp.* ♀ ♂.

A *M. thoracicus* Grav. fajtól abban különbözik, hogy a második potrohíz — különösen a nősténynél — feltünően hosszabb a harmadiknál, és hogy a potroh a harmadik íztől kezdve vörös; az utolsó ízek oldalai feketések.
Oroszország: Kazán.

Unterscheidet sich von *M. thoracicus* Grav. dadurch, dass das zweite Hinterleibssegment — besonders beim ♀ — auffallend länger als das dritte, und der Hinterleib vom dritten Segment an roth ist; die letzten Segmente an den Seiten geschwärzt.
Russland: Kasan.

129. **Pezomachus rossicus** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az utótor harántfutó lécze fejlett, a lejtős része sürün pontozott és valamivel rövidebb a hátrésznél. Az első potrohíz finoman érdes, kiálló csomók nélkül; a következő ízek majdnem simák, jól kivehető pontozottság nélkül. A 7-ik csápíz hosszabb a vastagságánál.
Fekete; a 2-ik és a 3-ik csápíz egészen, a 4—8-ik alul, az előtor felül, a középtor háta (közepe azonban feketés) és a lábak vörösek; a csípők külső oldala, a czombok többé-kevésbbé, a középső és hátulsó lábszárak végei feketék; az első potrohíz hátulsó széle és a másodiké (keskenyen) sárgás-vörös. Hossza 4 m/m., a tojócső kissé kurtább az első potrohíznél.

A *Pezomachus detritus* Först. és *pedicularius* Först. fajokkal áll rokonságban.
Oroszország: Kazán.

Metanotum mit Querleiste, der abschüssige Theil dicht punktirt und etwas kürzer als der Basaltheil. Erstes Hinterleibssegment fein runzelig, Spirakel nicht knotenartig vorstehend; die folgenden Segmente fast glatt, ohne deutliche Punktirung. Siebentes Fühlerglied länger als dick.
Schwarz; zweites und drittes Fühlerglied ganz, viertes bis achtes unten, Prothorax oben, Mesonotum (Mitte geschwärzt) und die Füsse roth; Hüften aussen, Schenkel mehr oder weniger, die Spitze der Mittel- und Hinterschienen schwarz; Hinterrand des ersten Hinterleibssegmentes und des zweiten (schmal) gelbroth. Länge 4 m/m, Bohrer etwas kürzer als das erste Hinterleibssegment.
Verwandt mit *P. detritus* Först. und *pedicularius* Först.
Russland: Kasan.

Var. ♀. — Az elő- és középtor háta, a mell és az első potrohíz (kivéve a tövét és egy foltot a végén) vörösek; a hátulsó czombok csak kevéssé barnásak.

Oroszország: Kazán.

Var ♀. — Pro- und Mesonotum, Brust und erstes Hinterleibssegment (Basis und ein Fleck am Ende ausgenommen) roth; Hinterschenkel nur wenig gebräunt.

Russland: Kasan.

131. **Hemiteles rufipleuris** Széplig. *n. sp.* ♀.

Finoman pontozott, bőrnemű, fénytelen. A szájpaizs domború, oldalvást kissé összenyomott; a pofák hosszabbak az állkapcsok szélességénél; az arcz közepe gumós; a fejtető széles. A csápok karcsúak, a harmadik íz hosszabb, mint a negyedik és jóval hosszabb mint az első; az utóbbi hengeres, mélyen kimetszett. A hátbarázdák fejlettek. Az utótor ránczos, a tövén simább, két foggal; a nyélterecske magasabb az utótor felénél; a felső középterecske majdnem körded, 6-oldalú, a bordácska kissé a közepe felett fekszik. A szárnyjegy belső oldala kissé hosszabb a külsőnél, a nervellus két ága majdnem szemben álló. A potroh első két íze finoman karczolt, az első íz vége és a második íz harántszéles; a következő ízek igen finoman pontozottak és erősen fénylők.

Fekete; a szájrészek, a csápok nagyobb része és a mellső csípők sárgák; a lábak sárgás-barnák, a hátulsó czombok és lábszárak majdnem egészen feketék; a középső és hátulsó csípők vége és a 2-ik és 3-ik varrat vörös-sárgák; a has fehér, feketén foltos; az utolsó potrohízek fehéresek; az elő- és a középtor oldalai vörösek. A szárnyak a szárnyjegy alatt füstösek, ez utóbbi fekete. Hossza 4 ᵐ/ₘ, a tojócső egyenlő az első potrohíz hosszával.

Szibéria: Omszk.

Fein punktirt, lederartig und matt. Clypeus gewölbt, etwas compress; Backen länger als der Durchmesser des Kiefers, Gesichtsmitte knollenartig angeschwollen, Scheitel breit. Fühler schlank, das dritte Glied länger als das vierte und bedeutend länger als das erste; das letztere cylindrisch, tief ausgeschnitten. Notaulen ausgebildet. Metanotum runzelig, an der Basis glatter; beiderseits mit je einem Zähnchen; Area petiolaris über die Hälfte des Metanotums reichend; Area superomedia fast rund, sechsseitig, Costula etwas ober der Mitte inserirt. Innere Seite des Pterostigma etwas länger als die äussere, Nervellus fast oppositus. Die beiden ersten Hinterleibssegmente fein nadelrissig, Postpetiolus und zweites Segment querbreit; die folgenden Segmente sehr fein punktirt und stark glänzend.

Schwarz; Mundtheile, Fühler zum grösseren Theil und Vorderhüften gelb; Beine gelblich braun, Hinterschenkel und Schienen fast ganz schwarz; Ende der Mittel- und Hinterhüften, sowie die zweite und dritte Naht gelbroth; Bauch weiss, schwarz gefleckt; die letzten Hinterleibssegmente weisslich; Pro- und Mesopleuren roth. Flügel unter dem Pterostigma bewölkt, letzteres schwarz. Länge 4 ᵐ/ₘ, Bohrer so lang als das erste Hinterleibssegment.

Sibirien: Omsk.

132. **Hemiteles sibiricus** Széplig. *n. sp.* ♀.

Finoman és sürűen pontozott, bőrnemű, fénytelen. A fej gömbölyded; a pofák hosszabbak az állkapcsok átmérőjénél, fejletlen barázdával; a szájpaizs kerekített, előszéle mögött barázdával; az arcz közepe

Fein und dicht punktirt, matt. Kopf rundlich; Backen länger als der Durchmesser des Kiefers, mit undeutlicher Furche; Clypeus gerundet, hinter dem Vorderrande mit einer feinen Furche;

gumós; a fejtető széles, kerekített; a csápok meglehetősen vastagok, a harmadik íz egyenlő a negyedikkel és hosszabb mint az első. A középtor hátbarázdái hiányzanak; az utótor ránczos, töve finoman pontozott, lejtős része tökéletesen tagolt; a felső középterecske hatoldalú, fönt erősen szükített, a bordácska a közepe alatt fekszik. A nervulus az alapér mögött áll, a nervellus előre hajló, a szárnyjegy belső oldala valamivel rövidebb a külsőnél. Az első három potrohíz finoman, hullámosan pontozott, karczolt; az utónyelecske kiszélesedő; a második íz harántszéles.

Fekete; a csápok első 5 íze, a lábak, az első 4 potrohíz a varratok mentén és oldalain vörösek; a középső és hátulsó czombok vége kiterjedten és a hátulsó lábszárak csúcsa fekete. A szárnyak, különösen a szárnyjegy alatt füstösek, ez utóbbi fehér tövű. Hossza 4 m/m, a tojócső egyenlő az első potrohíz hosszával.

Szibéria: Iszker.

A *H. limbatus* Grav. és *crassicornis* Grav. mellé sorozható.

Gesichtsmitte knollig; Scheitel breit, gerundet; Fühler ziemlich dick, drittes Glied so lang als das vierte und länger als das erste. Parapsidenfurchen fehlen. Metanotum runzelig, an der Basis punktirt; der abschüssige Theil vollkommen gefeldert; Area superomedia sechsseitig, oben stark zusammengezogen, Costula unter der Mitte inserirt. Nervulus der Vorderflügel postfurcal, Nervellus der Hinterflügel antefurcal, innere Seite des Pterostigma etwas kürzer als die äussere. Die drei ersten Hinterleibssegmente fein, wellenartig punktirt-nadelrissig; Postpetiolus erweitert, das zweite Segment querbreit. Schwarz; die fünf ersten Fühlerglieder, Beine und die vier ersten Hinterleibssegmente an den Suturen und an den Seiten roth; Ende der Mittel- und Hinterschenkel und die Spitze der Hinterschienen schwarz. Flügel, besonders unter dem Pterostigma, angeraucht, letzteres an der Basis weiss. Länge 4 m/m, Bohrer so lang als das erste Segment.

Sibirien: Isker.

Neben *H. limbatus* Grav. und *crassicornis* Grav. einzureihen.

134. **Microcryptus xanthostigma** Szépl. *n. sp.* ♂.

A fej bőrneműen, tömötten pontozott és fénytelen, harántszéles; a szájpaizs oldalt könnyedén összenyomott és kiálló; a pofák rövidek; a csápok negyedik íze egyenlő az elsővel, a harmadik íz valamivel hosszabb; a fejtető széles, hátul egyenes. A középtor hátbarázdái hiányzanak; az utótor lejtős része magasabb annak felénél, az area superomedia ötoldalú, a costula hiányzik. A potroh a második íz végén a legszélesebb és vége oldalvást összenyomott; az első íz finoman érdes, alig fénylő, bordák hiányzanak, az utónyél harántszéles; a 2-ik íz harántszéles, elől keskeny; a 3-ik íz enyészetesen pontozott, fénylő; a 4-ik és a következők majdnem simák. A szárnyjegy belső oldala rövidebb a külsőnél, a discoidális sejt külső sarka derékszögű, a nervellus a közepe alatt van megtörve, szöge nagyon tompa; a párvonalas ér a vállsejt közepéből ered.

Kopf lederartig dicht punktirt und matt, querbreit; Clypeus leicht compress und vorstehend; Backen kurz; viertes Fühlerglied so lang als das erste, das dritte etwas länger; Scheitel breit, hinten gerade. Parapsiden fehlen, der abschüssige Theil des Metanotums höher als die Hälfte desselben, Area superomedia fünfseitig, Costula fehlt. Hinterleib am Ende des zweiten Segmentes am breitesten, an der Spitze compress; erstes Segment fein runzelig, kaum glänzend, ohne Kiele, Postpetiolus quer; das zweite Segment querbreit, vorn schmäler; drittes Segment undeutlich punktirt, glänzend; das vierte und die folgenden Segmente beinahe glatt. Innere Seite des Pterostigma kürzer als die äussere, Nervellus unter der Mitte gebrochen, Nervus parallelus in der Mitte der Brachialzelle inserirt.

Fekete; a szájrészek, az első két csápíz és a pikkely sárgák; a czombok a lábszárak, a tarsusok, az első és második potrohíz hátulsó széle szélesen, a többieké igen keskenyen és a második íz mellső sarkain egy-egy folt, vörösek. A szárnyjegy és az erezet sárga, a középső erek barnák. Hossza 3 m/m, a tojócső valamivel rövidebb az első íznél.

Oroszország: Kazán.

A *M. basizonius* Grav. fajjal áll rokonságban.

Schwarz; Mundtheile, die beiden ersten Fühlerglieder und Squamula gelb; Schenkel, Schienen, Tarsen, der Hinterrand des ersten und zweiten Segmentes breit, je ein Fleck an den Vorderecken des zweiten Segmentes roth. Pterostigma und Nerven gelb, die in der Mitte der Flügel befindlichen Nerven braun. Länge 3 m/m, Bohrer etwas kürzer als das erste Segment.

Russland: Kasan.

Mit *M. basizonius* Grav. verwandt.

140. **Phygadeuon Csikii** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az arcz alacsony és a fej alsó szintjén fekszik; a szájpaizs nem sokkal szélesebb a magasságánál, fogak nélkül; a szemek csupaszok; a pofák hosszabbak az állkapcsok átmérőjénél; a homlok pontozott és fénytelen; a fejtető széles s háta kissé öblözött. A csápok vastagok, a harmadik íz valamivel hosszabb mint a negyedik s jóval hosszabb mint a gömbölyded első íz. A középtor háta lapos, a közepe pontozott, szélei majdnem simák, barázdái csak elől fejlettek. A paizs lapos, az utópaizs két gödröcskével. A tor oldalainak közepe ránczos; az utótor ránczos, a lejtős részén a hosszantfutó léczek hiányzanak, a felső középterecske majdnem sima, hatoldalú, alig szélesebb mint hosszú, a costula a közepén fekszik. A szárnyjegy oldalai egyenlők, a nervellus felső ága befelé hajló. Az első potrohíz érdes, a nyél taréjkái fejlettek és a vége harántszéles; a második íz harántszéles s valamivel hosszabb a harmadiknál, közepe finoman érdes, szélei és a következő ízek simák.

Fekete; a csápok közepe, a tapogatók és a pikkely fehér; a csáptő alul, a lábak és a potroh második és harmadik íze vörösek; a csípők részben, a hátulsó czombok és lábszárak vége fekete; a potrohízek hátulsó széle világos, a második íz a közepe mögött sötét szalagot visel. A szárnyjegy fekete. Hossza 5 m/m, a tojócső rövidebb a potroh felénél.

Oroszország: Kazán.

A *Ph. annulicornis* Thoms. mellé sorolható.

Gesicht niedrig und an der Unterseite des Kopfes gelegen; Clypeus kaum breiter als hoch, nicht bezahnt; Augen kahl; Backen länger als der Durchmesser der Kiefer; Stirn punktirt und matt; Scheitel breit und hinten etwas gebuchtet. Fühler dick, drittes Glied etwas länger als das vierte und bedeutend länger als das rundliche erste Glied. Mesonotum flach, in der Mitte punktirt, an den Seiten fast glatt, Notaulen nur vorne ausgebildet. Scutellum flach, Postscutellum mit zwei Grübchen. Pleuren in der Mitte runzelig. Metanotum runzelig, der abschüssige Theil ohne Längsleisten, Area superomedia fast glatt, sechsseitig, kaum breiter als lang, Costula in der Mitte inserirt. Pterostigma gleichseitig, Nervellus antefurcal. Erstes Hinterleibssegment runzelig, Kiele am Petiolus ausgebildet, Postpetiolus querbreit; zweites Segment quer, etwas länger als das dritte, in der Mitte fein runzelig; der Rand und die folgenden Segmente glatt.

Schwarz; Fühlermitte, Taster und Squamula weiss; Fühlerbasis unten, Beine, zweites und drittes Segment roth; Hüften zum Theil, Spitze der Hinterschenkel und Schienen schwarz; Hinterrand der Segmente hell gefärbt, das zweite Segment hinter der Mitte mit dunklem Band. Pterostigma schwarz. Länge 5 m/m, Bohrer kürzer als der halbe Hinterleib.

Russland: Kasan.

Neben *Ph. annulicornis* Thoms. zu reihen.

141. **Phygadeuon lucidus** Széplig. *n. sp.* ♀.

A fej harántszéles; a szájpaizs fogak nélkül, széle és közepe között haránt futó barázdával; a pofák nem hosszabbak az állkapcsok átmérőjénél, barázda nélkül; a homlok érdes, a csápok tövénél kissé mélyített; a fejtető finoman érdes, erősen fénylő, háta öblözött. A csápok karcsúak; az első íz tojásdad, félakkora, mint a negyedik és egyharmada a harmadiknak. A középtor hátának közepe alig érdes, szélei simák; barázdái fejlettek. A tor oldalai tökéletlenül ránczosak. Az utótor érdes és fénytelen; az area petiolaris határolt; az area superomedia majdnem ötszögletű, fönt szűkített s a costula a közepe alatt fekszik; az area basalis háromoldalú. A potroh első két íze finoman és sürűn pontozott; az első íz középső bordái majdnem végig fejlettek, az utónyél hosszúkás; a második íz a hátulsó szélességénél kissé rövidebb. A szárnyjegy belső oldala hosszabb a külsőnél; a nervellus megtört, ágai egyformán elhajlók.

Fekete; a tapogatók, az állkapcsok részben, a szájpaizs széle, a csápok első öt íze, a lábak, a potroh második és harmadik íze, a negyedik töve és az első íz vége vörösek; az első pár csípő hegye, a pikkely és a potroh 5—8-ik ízének hátulsó széle fehérek; a második és harmadik potrohíz oldalszélei fekete vonallal. A fekete szárnyjegy fehér tövű. Hossza 6 m/m, a tojócső körülbelül akkora hosszú mint a potroh fele.

Oroszország: Kazán.

Kopf querbreit, Clypeus nicht bezahnt, zwischen der Mitte und dem Rande mit Furche; Backen nicht länger als der Durchmesser der Kiefer, ohne Furche; Stirn runzelig, hinter der Fühlerbasis etwas vertieft; Scheitel fein runzelig, stark glänzend, hinten gebuchtet. Fühler schlank; Schaft eiförmig, halb so lang als das vierte Glied und ein Drittel des dritten Gliedes. Mesonotum glatt, in der Mitte runzelig, Notaulen ausgebildet. Mesopleuren unvollkommen runzelig. Metanotum runzelig und matt; Area petiolaris begrenzt; Area superomedia fast fünfseitig, oben verengt, Costula unter der Mitte inserirt; Area basalis dreiseitig. Die ersten zwei Hinterleibssegmente fein und dicht punktirt; die mittleren Kiele des ersten Segmentes fast bis zum Ende ausgebildet, Postpetiolus länglich; zweites Segment etwas kürzer als hinten breit. Innere Seite des Pterostigma länger als die äussere; Nervellus gebrochen, mit gleichmässig divergirenden Schenkeln.

Schwarz; Taster, Kiefer zum Theil, Rand des Clypeus, die fünf ersten Fühlerglieder, Beine, zweites und drittes Hinterleibssegment, das vierte an der Basis und das erste am Ende roth; Vorderhüften an der Spitze, Squamula und Hinterrand der Hinterleibssegmente 5—8 weiss; zweites und drittes Segment an den Seiten mit schwarzer Linie. Pterostigma schwarz, mit weisser Basis. Länge 6 m/m, Bohrer beiläufig so lang als der halbe Hinterleib.

Russland: Kasan.

146. **Cryptus murorum** Tschek *var. n.* ♂.

A belső szemkeret egészen, a külsőn egy-egy vonalka, a fejtetőn egy-egy folt és az állkapcsok közepe fehérek; a hátulsó lábszárak és tarsusok vörösek, esetleg a harmadik és negyedik tarsus-íz fehéres.

Szibéria: Minuszinszk.

Innerer Augenrand ganz, am äusseren je eine Linie, am Scheitel beiderseits ein Fleck und die Mitte der Kiefer weiss; Hinterschienen und Tarsen roth, das dritte und vierte Tarsenglied öfters weisslich.

Sibirien: Minusinsk.

150. **Trychosis sibirica** Széplig. *n. sp.* ♀.

A tor pontozott, gyéren szőrös. A harmadik csápíz közel négyszer oly hosszú, mint vastag; a középtor elől lapos, nem csonkított, a hátbarázdák hiányzanak. Az utótoron csak a mellső harántfutó lécz fejlett, a léglikak hosszúak. A tükörsejt oldalai párvonalasak, a sugársejt rövid, a nervulus az alapér mögött áll, a nervellus a közepén törött, a disco-cubitalisérnek nincsen függeléke. Az első potrohíz léglikai nem kiállók, a nyél vége a szélességénél nem hosszabb.

Fekete; a csápok közepe fehér gyürűvel; a mellső czombok, a középsők vége, a mellső és középső lábszárak és tarsusok, a 2—4-ik potrohíz, valamint az első íz majdnem egészen, vörösek. A szárnyak barnásak, a szárnyjegy fekete. Hossza 8 m/m, a tojócső egyenlő az első potrohíz hosszával.

Szibéria: Ilanszkaja.

Thorax punktirt, spärlich behaart. Drittes Fühlerglied fast viermal so lang als dick; Mesonotum vorne flach, nicht gestutzt, Notaulen nicht ausgebildet. Am Metanotum nur die erste Querleiste ausgebildet, Spirakeln lang Areola mit parallelen Seiten, Radialzelle kurz, Nervulus postfurcal, Nervellus in der Mitte gebrochen, Discocubitalader ohne Nervenast. Luftlöcher des ersten Hinterleibssegmentes nicht vorstehend, Postpetiolus nicht länger als breit.

Schwarz; Fühler mit weissem Ring; Vorderschenkel, die Spitze der mittleren Schenkel, Vorder- und Mittelschienen und Tarsen, Hinterleibssegmente 2—4 und das erste Segment fast ganz, roth. Flügel bräunlich, Pterostigma schwarz. Länge 8 m/m, Bohrer so lang als das erste Hinterleibssegment.

Sibirien: Jlanskaja.

158. **Ichneumon annulicornis** Széplig. *n. sp.* ♀.

A szájpaizs durván és elszórtan pontozott, szögletei kerekítettek, előszéle majdnem egyenes, oldalgödröcskéi nagyok; a csápok végük felé fokozatosan vékonyodók. Az area superomedia kissé hosszabb mint széles, fönt ívelt, alul könnyedén öblös; a costula tökéletlen. Az első potrohíz vége érdes; a második íz gastrocoelisei nagyok, haránt nyújtottak, az őket elválasztó tér keskeny. A hátulsó csípők egyszerűek.

Fekete; a csápok közepe és a paizs fehér; a mellső czombok vége és a mellső lábszárak elől sárgás-fehérek; a második potrohíz egészen és a harmadik, a hátulsó széle kivételével, vörös. A szárnyak és a szárnyjegy sárgák. Hossza 14 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

Clypeus grob und zerstreut punktirt, mit fast geradem Vorderrand und gerundeten Ecken, seitliche Gruben gross; Fühler gegen die Spitze zu allmählig dünner. Area superomedia etwas länger als breit, oben bogenartig, unten leicht gebuchtet; Costula unvollkommen. Postpetiolus rauh; Gastrocoelen des zweiten Segmentes gross, quer gestreckt, der sie trennende Segmenttheil schmal. Hinterhüften einfach.

Schwarz; Fühlerring und Schildchen weiss; Ende der Vorderschenkel und die Vorderschienen vorne gelblich-weiss; zweites Hinterleibssegment ganz, das dritte (den Hinterrand ausgenommen) roth. Flügel und Pterostigma gelb. Länge 14 m/m.

Sibirien: Minusinsk.

168. **Diaborus crassiceps** Széplig. *n. sp.* ♂.

Majdnem egészen csupasz; sima és fénylő. A fej igen vastag; a szájpaizs széle pillás, az állkapcsok fogai meglehetősen egyenlők,

Fast ganz kahl; glatt und glänzend. Kopf sehr dick; Rand des Clypeus behaart, Zähne des Kiefers fast gleich lang, Backen

a pofák nagyon rövidek. A hátbarázdák elől kis horpadások képében vannak kifejlődve. Az area superomedia és basalis egybeolvadtak. A hátulsó lábszárak tüskéi hiányzanak, a karmok nem fésűsek *(Anecphysis?)*. Az első potrohíz töve nem füles, léglikai kiálló csomókat képeznek, a középbordák a léglikakon túl nyúlnak; a második íz tövének oldalain egy-egy mélyedés látható. A tükörsejt nyeles, a nervellus a közepe alatt van megtörve.

Fekete; a szájrészek, az arcz, a pofák, a csápok első két íze alul, a pikkely, a tomporok, a mellső csípők egészen és a középsők hegye fehérek; a potroh 2—4. íze vörös, az oldalszéleik és a másodikon egy-egy folt feketék; a lábak vörösek, a csípők és a hátulsó czombok feketék; a hátulsó lábszárak vége és a tarsusok feketések. A csápok alul világosak; a szárnyjegy barna. Hossza 6 m/m.

Oroszország: Kazán.

sehr kurz Notaulen nur vorn ausgebildet. Area superomedia und basalis nicht getrennt. Sporen der Hinterschienen fehlen. Krallen nicht gezähnt (*Anecphysis* ?). Basis des ersten Hinterleibssegmentes nicht ohrförmig erweitert, Luftlöcher knotenartig vorstehend, die mittleren Kiele über die Stigmen reichend; die Basis des zweiten Segmentes an den Seiten vertieft. Areola gestielt, Nervellus unter der Mitte gebrochen.

Schwarz; Mundtheile, Gesicht, Backen, die beiden ersten Fühlerglieder unten, Squamula, Trochanteren, Vorderhüften ganz und die Spitze der mittleren Hüften weiss; Hinterleibssegmente 2—4 roth, die Seitenränder und je ein Fleck am zweiten Segmente schwarz; Beine roth, Hüften und Hinterschenkel schwarz; Hintertarsen und Spitze der Hinterschienen schwärzlich. Fühler unten heller; Pterostigma braun. — Länge 6 m/m.

Russland: Kasan.

170. **Polyblastus elegans** Szépl. *n. sp.* ♀.

Sima és fényes. A szájpaizs közepe haránt kidomborodik és néhány pontalakú gödröcskét visel. Az arcz domború, durván pontozott. Az utótor tagolt, a costula hiányzik. Az első potrohíz nem taréjkás, szélesen ülő; a második íz hosszúkás; a potroh vége kissé összenyomott. A nervellus valamivel a közepe fölött van megtörve.

Fekete; a szájpaizs, az állkapcsok, a csápok és alattuk az arczon két ferdén futó vonalka, a belső és külső szemkeret, a pikkely, a lábak (a csípők kivételével), az első potrohíz vége, a második és harmadik egészen és a negyedik töve vörösek. A szárnyak sárgásak, végük feketés; a szárnyjegy sárga. Hossza 11 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

Glatt und glänzend. Clypeus mit einigen punktartigen Grübchen, die Mitte quer erhoben. Gesicht gewölbt, dicht punktirt. Metanotum gefeldert, Costula fehlt. Erstes Hinterleibssegment nicht gekielt, breitsitzend; das zweite Segment länglich; Ende des Hinterleibes schwach compress. Nervellus etwas ober der Mitte gebrochen.

Schwarz; Clypeus, Kiefer, Fühler und unter denselben am Gesicht zwei schief verlaufende Linien, innerer und äusserer Augenrand, Squamula, Beine (die Hüften ausgenommen), Ende des ersten Hinterleibssegmentes, das zweite und dritte Segment ganz und Basis des vierten roth. Flügel gelblich, an der Spitze schwärzlich; Pterostigma gelb. Länge 11 m/m.

Sibirien: Minusinsk.

175. **Mesoleptus** *(Hadrodactylus)* **barbatus** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az arcz, különösen az oldalain tömötten szőrös; a szájpaizs kerekített; a homlok

Gesicht, besonders an den Seiten dicht behaart; Clypeus gerundet, Stirn leder-

bőrnemű; a középtor háta és a tor oldalai pontozottak, fénylők. Az utótor elmosódottan ránczos, fényes; két, a tő felé egymáshoz közeledő középbordácskával. A tükörsejt nyeles; a nervellus a közepén van megtörve, egyenlően elhajló szárakkal. A szárnyjegy belső oldala rövidebb a külsőnél. Az első potrohíz léglikai az íz közepe mögött fekszenek. Az ötödik tarsus-íz kétszer oly hosszú, mint a negyedik és meggörbült; a karmok nagyok. A tojócső egyenes.

Fekete; a csápok, az állkapcsok, a tapogatók, a lábak, az első potrohíz vége, a második és harmadik íz egészen, a negyedik majdnem egészen, vörösek; a csípők, a tomporok, a hátulsó czombok és lábszárak hegye, valamint a tarsusok feketék. A szárnyjegy fekete. Hossza 8 m/m.

Oroszország: Kazán.

artig, Mesonotum und Pleuren punktirt und glänzend. Metanotum undeutlich runzlig, glänzend; mit zwei, gegen die Basis zu convergierenden Mittelkielchen. Areola gestielt, Nervellus in der Mitte gebrochen mit gleichmässig divergirenden Aesten. Innere Seite des Pterostigma kürzer als die äussere. Luftlöcher des ersten Hinterleibssegmentes hinter der Mitte gelegen. Das fünfte Tarsenglied zweimal so lang als das vierte und gekrümmt; Krallen gross. Bohrer gerade.

Schwarz; Fühler, Kiefer, Taster, Beine, Ende des ersten Hinterleibssegmentes, das zweite und dritte Segment ganz, das vierte fast ganz roth; Hüften, Trochanteren, Spitze der Hinterschenkel und Schienen, sowie die Tarsen schwarz. Pterostigma schwarz. Länge 8 m/m.

Russland: Kasan.

177. **Mesoleius** *(Scopesis)* **bipunctatus** Szépl. *n. sp.* ♀.

A szájpaizs durván pontozott, az állkapcsok alsó foga hosszabb a felsőnél. A negyedik tarsus-íz a legrövidebb. A homlok sűrűn pontozott és fénytelen, a középtor pontozott és fénylő.

Fekete; az állkapcsok, az arczon két kerek folt, a csápok két első íze alul és a szárnypikkely sárgák; a lábak vörösek, a csípők, a tomporok, a hátulsó czombok, a hátulsó lábszárak vége és a hátulsó tarsusok feketék; a potroh első négy íze vörös, az első íz töve fekete; a csápok, a végük kivételével, sárgás-vörösek; a szárnyjegy barna, feketés szegélylyel. Hossza 6 m/m.

Oroszország: Kazán.

Clypeus grob punktirt, der untere Kieferzahn länger als der obere. Das vierte Tarsenglied ist das kürzeste. Stirn dicht punktirt und glanzlos, Mesothorax punktirt und glänzend.

Schwarz; Kiefer, zwei rundliche Flecke am Gesicht, die beiden ersten Fühlerglieder unten und Squamula gelb; Beine roth, Hüften, Trochanteren, Hinterschenkel, Ende der Hinterschienen und die Hintertarsen schwarz; die vier ersten Hinterleibssegmente roth, Basis des ersten Segmentes schwarz; Fühler (mit Ausnahme der Spitze) gelbroth; Pterostigma braun, schwärzlich gesäumt. Länge 6 m/m.

Russland: Kasan.

198. **Rhogas Csikii** Szépl. *n. sp.* ♀.

A csápok 62-ízűek. Ránczos, fénytelen. Az utótor töve egy rövid, az utótor közepén túl nem haladó tarajkával. A potroh 1—3 íze szabálytalanul reczés-ránczos, a következők pontozottan érdesek, fénytelenek és oldalt kissé összenyomottak. Az

Fühler 62-gliedrig. Runzelig, matt. An der Basis des Metanotums mit einem kurzen Kielchen. Hinterleibssegmente 1—3 unregelmässig runzelig, die folgenden punktirt, rauh, matt und etwas compress. Das erste Segment länger als hinten breit, breit-

első potrohíz hosszabb a hátulsó szélességénél, szélesen ülő; a második íz egyenlő az elsővel, s mindkettőn középtarajka látható; a harmadik íz harántszéles, középtarajkája gyönge. A tükörsejt alig másfélszer hosszabb a magasságánál; a sugárér első metszete rövidebb a másodiknál, a második korongsejt félakkora, mint az első.

Fekete; az állkapcsok közepe és a tapogatók vörösbarnák; a tomporok részben, a négy első láb a czombtól kezdve, a hátulsó lábszárak tőfele és az első két potrohíz vörösek; a négy mellső czomb fölül fekete foltos. A szárnyak sárgásak, erezetük barna; a szárnyjegy fekete. Hossza 8 $^{m}/_{m}$, a tojócső félakkora, mint az első potrohíz.

Szibéria: Minuszinszk.

sitzend; das zweite Segment so lang als das erste und beide mit einem Mittelkiel; das dritte Segment querbreit, mit schwachem Mittelkiel. Areola kaum anderthalbmal so lang als hoch, erster Abschnitt der Radialader kürzer als der zweite, zweite Discoidalzelle halb so lang als die erste.

Schwarz; Mitte der Kiefer und die Taster rothbraun; Trochanteren zum Theil, die zwei vorderen Beinpaare vom Schenkel an, Basalhälfte der Hinterschienen und die beiden ersten Hinterleibssegmente roth; Vorder- und Mittelschenkel oben schwarz gefleckt. Flügel gelblich, Nerven braun; Pterostigma schwarz. Länge 8 $^{m}/_{m}$., Bohrer halb so lang als das erste Segment.

Sibirien: Minusinsk.

206. **Cardiochiles fumipennis** Szépl. *n. sp.* ♂.

A *C. saltator* Fabr. fajhoz hasonlít. A szárnyak egyenletesen feketebarnák; a hátulsó lábszárak hosszabb tüskéje hosszabb az első tarsus-íz felénél vagy legalább is oly hosszú. A csápok 40-ízűek.

Fekete; a középtor háta kisebb-nagyobb terjedelemben, valamint a mellső lábak középső része vörös.

Szibéria: Minuszinszk.

Stimmt mit *C. saltator* Fabr. überein. Flügel gleichmässig schwarzbraun; der längere Sporn der Hinterschienen länger als das erste Tarsenglied oder wenigstens ebenso lang. Fühler 40-gliedrig.

Schwarz; Mesonotum mehr oder weniger und der mittlere Theil der Vorderbeine roth.

Sibirien: Minusinsk.

207. **Microplitis sordipes** Nees *var. nov.* ♀.

A szárnypikkely fekete.

Szibéria: Burdukova.

Squamula schwarz.

Sibirien: Burdukowa.

208. **Microplitis lugubris** Ruthe *var. nov.* ♀.

A szárnyjegy kétszinű.

Oroszország: Kazán.

Pterostigma zweifarbig.

Russland: Kasan.

210. **Apanteles similis** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az *Ap. congestus* Nees fajtól csakis abban különbözik, hogy a második potrohíz jóval rövidebb, mint a harmadik.

Oroszország: Kazán.

Von *Ap. congestus* Nees dadurch verschieden, dass das zweite Hinterleibssegment bedeutend kürzer ist als das dritte.

Russland: Kasan.

213. **Apanteles xanthocarpus** Szépl. *n. sp.* ♀ ♂.

Sürűn és finoman pontozott; a tor oldalain a szárnyak alatt egy sima terecske foglal helyet. Az utótor két középléczet visel és ezek között kivájt. Az első potrohíz valamivel hosszabb, mint széles és a vége egyenesen lemetszett, a második íz majdnem fele a harmadiknak és sima. A hátulsó lábszárak tüskéje a metatarsus felénél csak valamivel rövidebb.

Fekete; a tapogatók, a mellső czombok végfele, a mellső lábszárak mellső oldala és a középső lábak térde vörös. A tüskék és a szárnyak fehérek, az erezet halavány; a szárnyjegy világos-sárga, sötéten határolva; a metacarpus fekete és hosszú. Hossza 2 m/m, a tojócső rövid.

Szibéria: Burdukova, Kibalina.

Az *Ap. Geryonis* Marsh. mellé sorozandó.

Dicht und fein punktirt; Mesopleuren unter der Flügelbasis glatt. Mesonotum mit zwei Längsleisten versehen und zwischen diesen vertieft. Erstes Hinterleibssegment etwas länger als breit, am Ende gerade abgestutzt, zweites Segment fast halb so lang als das dritte und glatt. Sporn der Hinterschienen nur etwas kürzer als der halbe Metatarsus.

Schwarz; Taster, Endhälfte der Vorderschenkel, vordere Seite der Vorderschienen und die Kniee der Mittelbeine roth. Sporen und Flügel weiss, Nervatur bleich; Pterostigma hellgelb, dunkel gesäumt; Metacarpus schwarz und lang. Länge 2 m/m, Bohrer kurz.

Sibirien: Burdukowa, Kibalina.

Neben *Ap. Geryonis* Marsh. zu reihen.

216. **Apanteles gladiator** Szépl. *n. sp.* ♀.

Finoman pontozott és fénylő. Az utótor sürűn pontozott és közepe tarajkával ellátott. Az első potrohíz kétszer oly hosszú, mint közepén széles, sürűn pontozott és fénytelen, a vége kissé keskenyebb és tökéletesen kerekített. A második íz valamivel rövidebb a harmadiknál, a töve közepén kerekded és kissé érdes szélű terecskével; a potroh többi része sima.

Fekete; a tapogatók és a lábak vörösek; a csípők feketék, a tarsusok barnák; a has töve és oldalai fehérek. A szárnyak kissé sárgásak, erezetük barna; a szárnyjegy feketés, a pikkely barnás-vörös. Hossza 4 m/m, a tojócső egyenlő a potroh hosszával, széles, kardalakúan görbült, töve vékony, a vége felé elállóan szőrös.

Szibéria: Burdukova.

Az *Ap. pallidipes* Reinh. mellé sorozandó.

Fein punktirt und glänzend. Metanotum dicht punktirt, in der Mitte mit einem Leistchen. Erstes Hinterleibssegment doppelt so lang als in der Mitte breit, dicht punktirt und matt, am Ende etwas schmäler und vollkommen zugerundet; zweites Segment etwas kürzer als das dritte, in der Basalmitte mit einem rundlichen Feldchen; die übrigen Segmente glatt.

Schwarz; Taster und Beine roth; Hüften schwarz, Tarsen braun; Bauch an der Basis und an den Seiten weiss. Flügel etwas gelblich, Nerven braun; Pterostigma schwärzlich, Squamula braunroth. Länge 4 m/m, Bohrer so lang als der Hinterleib, säbelförmig gebogen, an der Basis dünn, das Ende abstehend behaart.

Sibirien: Burdukowa.

Neben *Ap. pallidipes* Reinh. einzureihen.

229. **Opius obscurus** Szépl. *n. sp.* ♂.

A szájpaizs és az állkapcsok összeillenek, szájnyílás nincsen. A csápok 22-ízűek. A középtor hátbarázdái elől fejlettek, a paizs

Kiefer und Clypeus aneinanderliegend, Mundöffnung fehlt. Fühler 22-gliedrig. Parapsidenfurchen vorne ausgebildet, Grüb-

előtti gödröcske hiányzik. A tor oldalainak barázdája sima. A szárnyjegy lándsa-alakú, a második könyöksejt külső része elkeskenyedő, a visszafutó ér a második könyöksejthez illeszkedik; a sugárér első metszete rövid, a második metszete hosszabb, mint az első harántfutó könyökér és rövidebb, mint a meghajlott harmadik metszet; a sugársejt nem éri el a szárny csúcsát. Az utótor és az első potrohíz simák.

Fekete; a tapogató sárgás; az állkapcsok, a mellső és középső czombok csúcsa, a mellső lábszárak, a középső és hátulsó lábszárak töve vörösek. A szárnyjegy sárgásbarna. Hossza 1·5 $^{m}/_{m}$.

Oroszország: Kazán.

Az *Opius tacitus* Hal. mellé sorolandó.

chen vor dem Schild fehlt. Furche an den Thoraxseiten glatt. Pterostigma lanzettlich, zweite Cubitalzelle aussen schmäler, Nervus recurrens an die letztere inserirt, erster Abschnitt der Radialader kurz, der zweite Abschnitt länger als die erste Cubitalquerader und kürzer als der gebogene dritte Abschnitt; die Radialzelle erreicht nicht die Flügelspitze. Metanotum und erstes Hinterleibssegment glatt.

Schwarz; Taster gelblich; Kiefer, Spitze der Vorder- und Mittelschenkel, Vorderschienen und Basis der Mittel- und Hinterschienen roth. Pterostigma gelblich-braun Länge 1·5 $^{m}/_{m}$.

Russland: Kasan.

Neben *Op. tacitus* Hal. einzureihen.

230. **Opius rossicus** Szépl. *n. sp.* ♂.

A fej gömbölyded, a szemek kicsinyek. A szájpaizs és az állkapcsok nem illeszkednek egymáshoz, a száj nyitott. A csápok 25-ízűek. A középtor barázdái és a paizs előtti gödröcske kifejlettek. A toroldalak barázdája sima. Az utótor érdes, az első potrohíz barázdás. A szárnyjegy lándsa-alakú, a belső oldala rövidebb a külsőnél; a sugárér első metszete rövid, a második metszete egyenlő a harmadikkal, az utóbbi hajlott; a sugársejt rövid, nem éri el a szárny csúcsát; a második könyöksejt nagyon hosszú, párvonalas oldalakkal; a visszafutó-ér a második könyöksejtből ered.

Fekete; az állkapcsok, a szájpaizs, a tapogatók, az első két csápíz alul és a lábak vörösek; a középső és hátulsó csípők barnák. A szárnyjegy és az erezet fekete. Hossza 2 $^{m}/_{m}$.

Oroszország: Kazán.

Az *Op. celsus* Hal. mellé állítható, melytől főleg a jól kifejlett hátbarázdái által különbözik.

Kopf rundlich, Augen klein. Clypeus und Kiefer liegen nicht aneinander und bilden eine Mundöffnung. Fühler 25-gliedrig. Notaulen und Grübchen vor dem Scutellum ausgebildet. Furche an den Mesopleuren glatt. Metanotum runzelig, erstes Hinterleibssegment gefurcht-runzelig. Pterostigma lanzettlich, innere Seite kürzer als die äussere; erster Abschnitt der Radialader kurz, der zweite so lang als der gebogene dritte; Radialzelle kurz, erreicht nicht die Flügelspitze; zweite Cubitalzelle sehr lang, mit parallelen Seiten; Nervus recurrens an die zweite Cubitalzelle inserirt.

Schwarz; Kiefer, Clypeus, Taster, die beiden ersten Fühlerglieder unten und die Beine roth; Mittel- und Hinterhüften braun. Pterostigma und Nerven schwarz. Länge 2 $^{m}/_{m}$.

Russland: Kasan.

Neben *Op. celsus* Hal. einzureihen, und besonders durch die gut ausgebildeten Notaulen verschieden.

231. **Biosteres palaearsticus** Szépl. *n. sp.* ♀ ♂.

♀. A száj csukott; a tor oldalainak barázdája csipkés; a paizs egész fölületén érdes, a notaulisok fejlettek, az utótor

♀. Keine Mundöffnung. Furche der Mesopleuren gekerbt. Scutellum ganz runzelig, Notaulen ausgebildet, Metanotum run-

érdes, az első potrohíz redősen ránczos. A csápok 33-ízűek. A sugárér első metszete rövidebb, mint a második, az utóbbi oly hosszú (vagy kissé hosszabb), mint az első harántkönyökér, a harmadik metszet egyenes s közel a szárny csúcsa előtt végződik.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók, a szájpaizs, az első két csápíz, a pikkely, a lábak és a potroh a harmadik íztől kezdve vörösek; a negyedik és ötödik potrohíz hátulsó széle feketés. A szárnyjegy barna. Közel 2·5 m/m hosszú, a tojócső rövid.

♂. A csápok 35—37- és 38-ízűek; a harmadik potrohíz egészen vagy mint a negyedik, csak az oldalain vöröses. Hossza 2·5—3·5 m/m.

Szibéria: Burdukova, egy nőstény. A hímivart Magyarországból származó példányok után írtam le.

Var. ♂. — A csápok 36-ízűek. A 2—4. potrohíz az oldalán és a hátulsó szélén sárgás-vörös. Hossza majdnem 4 m/m.

Szibéria: Tomszk.

A *Biost. haemorrhous* Hal. mellé sorozandó.

zelig, erstes Hinterleibssegment längsrunzelig. Fühler 33-gliedrig. Erster Abschnitt der Radialader kürzer als der zweite, letzterer so lang (oder etwas länger) als die erste Cubitalquerader, dritter Abschnitt gerade und nahe an der Flügelspitze endend.

Schwarz; Kiefer, Taster, Clypeus, die zwei ersten Fühlerglieder, Squamula, Beine und Hinterleib vom dritten Segment an roth; Hinterrand des vierten und fünften Segmentes schwärzlich. Pterostigma braun. Länge beinahe 2·5 m/m, Bohrer kurz.

♂. Fühler 35—37- und 38-gliedrig, drittes Hinterleibssegment ganz oder so wie das vierte, nur an den Seiten röthlich. Länge 2·5—3·5 m/m.

Sibirien: Burdukowa, ein Weibchen. Das Männchen wurde von mir nach ungarischen Exemplaren beschrieben.

Var. ♂. — Fühler 36-gliedrig, Hinterleibssegmente 2—4 an den Seiten und am Hinterrande gelbroth. Länge fast 4 m/m.

Sibirien: Tomsk.

Neben *Biost. haemorrhous* Hal. einzureihen.

234. **Dacnusa erythrogastra** Szépl. *n. sp.* ♀ ♂.

A csápok hosszabbak, mint a test, a hímnél 36-ízűek, a nősténynél töröttek. A középtor hátbarázdái gyengék, a paizs előtti csatornácska fejlett; a tor oldalbarázdája sima. Az utótor domború, a tövén tarajkás, tömötten szőrös. A potroh lapátalakú, oly hosszú, mint a fej és a tor együttvéve; az első íz háromszor oly hosszú, mint széles, majdnem csupasz, érdes. A szárnyjegy keskeny, keskenyebb, mint a sugárér első metszete, töve kerekített, a vége elkeskenyedő, a sugárér az első negyedéből veszi eredetét; a sugársejt alapja kerekített, a vége kihegyesedő, oly hosszú, mint a bordasejt; a visszafutóér az első könyöksejtből ered; a sugárér alig törött; a második korongsejt zárt.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók, az első csápíz, a lábak és a potroh vörös-

Fühler länger als der Körper, 36-gliedrig (♂). Notaulen schwach, Furche vor dem Schildchen gut ausgebildet; Furche der Thoraxseiten glatt. Metanotum gewölbt, an der Basis gekielt, dicht behaart. Hinterleib spatelförmig, so lang wie Kopf und Thorax; erstes Segment dreimal so lang als breit, fast kahl, runzelig. Pterostigma schmal, schmäler als der erste Abschnitt der Radialader, an der Basis zugerundet, am Ende ausgezogen, die Radialader am Basalviertel inserirt; Radialzelle an der Basis gerundet, am Ende zugespitzt, so lang wie die Costalzelle; Nervus recurrens an die erste Cubitalzelle inserirt; Radialader kaum gebrochen; Brachialzelle geschlossen.

Schwarz; Kiefer, Taster, Schaft, Beine und Hinterleib rothgelb; erstes Segment

sárgák; az első potrohíz és a hátulsó lábak feketék, néha a hátulsó lábszárak töve és a hátulsó tarsusok vörösesek. Hossza 3 m/m, a tojócső rövid.

Oroszország: Kazán.

A *D. senilis* (Nees) Hal. fajtól megkülönbözteti őt a potroh alakja és szine.

Var. ♂. — A csápok 30-ízűek; a hátulsó lábakon a czombok felül, a lábszárak vége és a tarsusok feketések. Az első potrohíz karcsúbb.

Oroszország: Kazán.

und Hinterbeine schwarz, die Basis der Hinterschienen und die Hintertarsen bisweilen roth. Länge 3 m/m, Bohrer kurz.

Russland: Kasan.

Von *D. senilis* (Nees) Hal. durch die Form und Farbe des Hinterleibes verschieden.

Var. ♂. — Fühler 30-gliedrig; an den Hinterbeinen die Schenkel oben, die Schienen am Ende und die Tarsen schwärzlich. Erstes Hinterleibssegment schlanker.

Russland: Kasan.

237. **Dacnusa** *(? Epimicta)* **caudata** Szépl. *n. sp.* ♀.

A csápok 30-ízűek. A hátbarázdák fejlettek, a paizs előtti csatornácska hosszú. A toroldalak barázdája sima. Az utótor érdes, nem tömötten szőrös. A potroh ülő, szélesen elliptikus; az első íz négyzetalakú, majdnem szélesebb, mint hosszú és érdes; a többi íz sima, a második és harmadik íz egybeolvadtak, az ízek hátulsó szélei pillásan szőrösek. A szárnyjegy hosszú és keskeny, mindkét vége elkeskenyedő, a sugárér az első harmadából ered és megtört; a sugársejt hasas, meglehetősen távol a szárny csúcsától végződik és kissé rövidebb a bordasejtnél; a visszafutó-ér éren álló; az alsó korongsejt zárt.

Fekete; az állkapcsok, a tapogatók, a pikkely és a lábak sárgás-vörösek; a hátulsó csípők töve barna; a potroh, az első íze kivételével, barna. Hossza 3 m/m, a tojócső a potroh félhosszával egyenlő.

Oroszország: Kazán.

Fühler 30-gliedrig. Notaulen ausgebildet, Furche vor dem Schildchen sehr lang. Furche an den Mesopleuren glatt. Metanotum runzelig, behaart. Hinterleib sitzend, breit elliptisch; erstes Segment fast breiter als lang, die folgenden Segmente glatt, zweites und drittes Segment verwachsen, Hinterrand der Segmente behaart. Pterostigma lang und schmal, an beiden Enden verschmälert, Radialader an dessen erstem Drittel inserirt und gebrochen; Radialzelle bauchig, ziemlich weit vor der Flügelspitze endend und etwas kürzer als die Costalzelle; Nervus recurrens interstitial, Brachialzelle geschlossen.

Schwarz; Kiefer, Taster, Squamula und Beine gelbroth; Basis der Hinterhüften braun; Hinterleib (mit Ausnahme des ersten Segmentes) braun. Länge 3 m/m, Bohrer so lang als der halbe Hinterleib.

Russland: Kasan.

248. **Perilampus nigriventris** Först. *var.*

A potroh fémesen fénylő.

Oroszország: Kazán.

Hinterleib metallisch glänzend.

Russland: Kasan.

260. **Isosoma guttula** Thoms. *var.*

A nőstény nyakfoltjai sárgák; a hím csápízei hosszúak, megnyultak.

Oroszország: Kazán.

Halsflecke gelb (♀); Fühlerglieder gestreckt, lang (♂).

Russland: Kasan.

261. **Isosoma ovata** Szépl. *n. sp.* ♀.

A csápok 8-ízűek, az utolsó íz három darabból van összetéve. A tor durván ránczos, az utótor sejtesen ránczos és domború, központi barázdával. A ramus stigmaticus rövidebb a ramus marginalisnál, mindkettő sárga. A potroh oly hosszú, mint a tor, oldalvást össze nem nyomott, széles hátú; hasa élezett; a második íz kis gödröcskével, a harmadik íz rövidebb a negyediknél, ez utóbbi akkora, mint az ötödik íz és mind a kettő alig észrevehetően pontozott.

Fekete; az első csápíz, az előtoron két folt, a tomporok részben, a czombok vége és a lábszárak vörösek; a középső lábszárak alsó fele fekete. Hossza 3 m/m.

Oroszország: Kazán.

Rövid, széles hátú, nem hengeres potroha és durva sculpturájú tora által jellemzett faj.

Fühler 8-gliedrig, das letzte Glied aus drei Stücken zusammengesetzt. Thorax grobrunzelig, Metanotum gewölbt, zellenartig runzelig, mit einer Centralfurche. Ramus stigmaticus kürzer als der Ramus marginalis, beide gelb. Hinterleib so lang wie der Thorax, nicht compress, mit breitem Rücken; Bauch gekielt; zweites Segment mit einem Grübchen, das dritte Segment kürzer als das vierte, dieses so lang wie das fünfte und beide kaum wahrnehmbar punktirt.

Schwarz; Schaft, zwei Flecke am Prothorax, Trochanteren zum Theil, Ende der Schenkel und die Schienen ganz roth; Endhälfte der Mittelschienen schwarz. Länge 3 m/m.

Russland: Kasan.

Durch den kurzen, breiten, nicht cylindrischen Hinterleib und durch den grob runzeligen Thorax ausgezeichnet.

280. **Proctotrupes collaris** Szépl. *n. sp.* ♀.

Az előtor megvastagodott pereme egy kolbászforma gallért képez. A szárnyak rövidebbek, mint a potroh. A csípők vörösek. Különben megegyezik a *Pr. gravidator* (Linn.) Lep. fajjal, melytől rövid szárnyai s a *Pr. brevipennis* Latr.-től domború és nem elkeskenyedő utótora, s mindkettőtől megvastagodott nyakgallérja által különbözik. Hossza 5 m/m, a tojócső rövidebb a potrohnál s vége meggörbült.

Oroszország: Kazán.

Rand des Prothorax stark verdickt, eine Art von Halskragen bildend. Flügel kürzer als der Hinterleib. Hüften roth. Stimmt übrigens mit *Pr. gravidator,* von welchem er durch die kurzen Flügel, und von *Pr. brevipennis* durch das gewölbte und nicht verschmälerte Metanotum, und von beiden durch den verdickten Halskragen verschieden ist. Länge 5 m/m, Bohrer kürzer als der Hinterleib. Ende gekrümmt.

Russland: Kasan.

281. **Labeo pusillus** Szépl. *n. sp.* ♂.

A csápok 10-ízűek, az első íz csak kevéssé hosszabb a másodiknál. A fej háta mélyen öblös, de nem karimás. A sugársejt csúcsa nyitott. A középtoron nincsenek barázdák.

Fekete; az állkapcsok, a mellső lábszárak, a térdek és a középső lábszárak vége fehérek. A szárnyak fehéresek. Hossza 1·25 m/m.

Oroszország: Kazán.

Fühler 10-gliedrig, das erste Glied nur wenig länger als das zweite. Scheitel hinten tief ausgebuchtet, aber nicht gerandet. Spitze der Radialzelle offen. Notaulen nicht ausgebildet.

Schwarz; Kiefer, Vorderschienen, Kniee und die Mittelschienen an der Spitze weiss. Flügel weisslich. Länge 1·25 m/m.

Russland: Kasan.

285. **Prosacantha spinosa** Szépl. *n. sp.* ♂.

A harmadik csápíz kissé rövidebb az elsőnél, az utolsó íz még rövidebb, az ötödik töve kevéssé öblös. A középtor barázdák nélkül, s mint a paizs, durván pontozott, helyenkint érdes; az utópaizs helyén egy hatalmas tüske foglal helyet; az utótor oldalai egy-egy kis tüskét viselnek. A ramus marginalis igen hosszú, sokszorta hosszabb, mint a rövid ramus stigmaticus. A czombok karcsúak; a lábszárak hosszúak, végük felé fokozatosan kiszélesedők és nem tüskések. A potroh hosszúkás, lapátalakú; az első és második íz egészen, a harmadik a közepéig (az oldalakon azon túl is) élesen barázdásak.

Fekete; az állkapcsok és tomporok részben, a térdek, a hátulsó lábszárak töve és vége vörösek. Hossza 3·5 m/m.

Oroszország: Kazán.

A *Pr. grandis* Thoms. fajhoz áll a legközelebb.

Drittes Fühlerglied etwas kürzer als das erste, das letzte Glied ist noch kürzer; die Basis des fünften etwas gebuchtet. Notaulen nicht ausgebildet, Mesonotum und Scutellum grob punktirt, stellenweise runzelig; Postscutellum mit langem Dorn; Seiten des Metanotums mit je einem kleinen Dorn. Ramus marginalis sehr lang, mehrfach länger als der kurze Ramus stigmaticus. Schenkel schlank; Schienen lang, gegen das Ende zu allmählig erweitert, nicht bedornt. Hinterleib länglich, spatelförmig; erstes und zweites Segment ganz, drittes bis zur Mitte (an den Seiten auch noch über die Mitte) scharf gerieft.

Schwarz; Kiefer und Trochanteren zum Theil, Kniee, Basis und Spitze der Hinterschienen roth. Länge 3·5 m/m.

Russland: Kasan.

Steht der *Pr. grandis* Thoms. am nächsten.

287. **Isocybus rossicus** Szépl. *n. sp.* ♀.

A fej koczkaalakú, nem karimás, fénytelen; a középtor elől fénytelen, a parapsidabarázdák kifejlettek; a paizs domború, csúcsa szőrös és össze nem nyomott; a második potrohíz töve barázdás. A csápok bunkója hat ízből összetett.

Fekete; a csápok és a lábak vörösek, a szárnyak sárgásak. Hossza 2 m/m.

Oroszország: Kazán.

Ez az új faj összeköti az *Anisobas*- és *Isocybus*-nemeket; az elsőtől nem lapos paizsa, fejlett hátbarázdái és hat ízből álló csápbunkója, — az utóbbi nem fajaitól pedig domború és a végén össze nem nyomott paizsa különböztetik meg.

Kopf kubisch, nicht gerandet, matt; Mesonotum vorn matt, Notaulen ausgebildet; Schild gewölbt, an der Spitze behaart und nicht zusammengedrückt; Basis des zweiten Hinterleibssegmentes gefurcht-runzelig. Fühlerkeule sechs-gliedrig.

Schwarz; Fühler und Beine roth, Flügel gelblich. Länge 2 m/m.

Russland: Kasan.

Steht zwischen *Anisobas* und *Isocybus*; unterscheidet sich von ersterem durch das nicht flache Schildchen, durch die ausgebildeten Notaulen und die sechsgliedrige Fühlerkeule; von den *Isocybus*-Arten durch das gewölbte und an der Spitze nicht zusammengedrückte Scutellum.

292. **Pantoclis rufipes** Szépl. *n. sp.* ♀.

Fekete; a csápok első négy íze és a lábak vörösek; a potroh, az első íz kivételével, vörösbarna; a csápostor barna. A sugársejt és a csápok alkotása teljesen megegyező a *P. barycera* D.-T. leírá-

Schwarz; die vier ersten Fühlerglieder und Beine roth, Hinterleib (mit Ausnahme des ersten Segmentes) rothbraun, Flagellum braun. Radialzelle und Fühler stimmen mit *P. barycera* D.-T., der Hinterleib

sával, a potrohon azonban hét íznél többet nem látok; lehetséges, hogy a nyolczadik íz visszahúzódott. Az *Acropiesta*-nembe nem tartozhatik, mert ennél a csápok és a sugársejt alakja egészen más. Hossza 2 m/m.

Szibéria: Burdukova.

scheint aber nur aus 7 Segmenten gebildet zu sein, das achte Segment ist vielleicht eingezogen. Zu der Gattung *Acropiesta* kann diese Art nicht gehören, weil die Form der Fühler und die Radialzelle eine ganz verschiedene ist. Länge 2 m/m.

Sibirien: Burdukowa.

293. **Cleptes elegans** Mocs. *n. sp.*

Középszerű nagyságú, hosszas, kevéssé testes, ritkás hosszabb fehéres szőrözettel fedett; feje élénk zöldes-bronzszinű, rezes és kissé sárgaréz színbe játszó tünettel; arcza domború, meglehetősen szétszórtan erősebben pontozott, a középen csatornás, a keskeny csatornácska az első fiókszemig terjedő; a csáptőíz s az ostor 1—4 íze rőtbarnás-sárga, amaz belülről kissé barnás, a többi íz barna, igen finom fehér pehelylyel; előtora, szárnytöve s összes lábai a tomporok és a csípők végével, valamint a potroh felső részének két első szelvénye egészen s a harmadiknak mellső része alul-felül rőtbarnás-sárgák, a harmadiknak hátulsó része felül fekete, oldalai s a negyedik egészen ibolyakékes búzavirágkékek, alul szurokfeketék, a tarsusok utolsó ízei kissé barnásak; előtorának a háta domború, meglehetősen sürűn, de nem erősen pontozott, hátulsó szélénél a haránt pontsorozat hiányzik; középtorának a háta, a paizszsal és a középső melloldalakkal élénk zöldes-bronzszínű, kevés sárgarézszinű tünettel, amazok közül a két első igen szétszórtan, az utóbbi sürűn s finoman pontozott; a másodpaizs zöldes bronzszinű, az utótor háta ibolyakékes búzavirágkék, szabálytalanul kissé erősen ránczosan-reczés, a hátulsó oldalfogak kicsinyek, hegyesek; potrohának hátszelvényei fényesek, az első sima és csiszolt, a második igen ritkásan, a harmadik sürűbben igen finoman, a negyedik alul-felül erősebben és sürűbben pontozott; szárnyai szennyesen-átlátszók, ereik barnásak, a mellső szárnyak a potroh végénél sokkal rövidebbek. ♀. Hossza 6 m/m.

Oroszország: Kazán.

Mediocris, elongatus, minus robustus, totus parcius albido-pilosus; capite laete viridi-aeneo, cupreo et parum orichalceo-micanti, facie convexa, sat sparsim fortius punctata, medio canaliculata, canalicula tenui usque ad stemma anticum producta; antennarum scapo flagellique articulis 1—4 rufo-testaceis, scapo intus parum infuscato, reliquis fuscis, cano-puberulis; prothorace, alarum tegulis, pedibus omnibus cum trochanteribus coxarumque apice, abdominis item segmentis dorsalibus duobus primis totis tertiique parte basali supra subtusque rufo-testaceis, tertii parte apicali supra nigra, lateribus et quarto toto laete violascenti-cyaneis, ventralibus nigro-piceis, tarsorum articulis ultimis parum infuscatis; pronoto convexo, sat dense minus fortiter punctato, intra marginem posticum serie punctorum transversa nulla; mesonoto cum scutello mesopleurisque laete viridi-aeneis parumque orichalceo-micantibus, illis duobus valde sparsim punctatis, his autem dense punctulatis; postscutello viridi-aeneo, metanoto violascenti-cyaneo, irregulariter crassius rugoso-subreticulato, dentibus postico-lateralibus minutis, acutis; abdominis segmentis dorsalibus nitidis, primo laevi ac polito, secundo valde sparsim, tertio densius subtiliter punctulatis, quarto supra subtusque fortius densiusque punctato; alis sordide-hyalinis, venis fuscis, alis anticis apice abdominis multo brevioribus. ♀. Long. 6 m/m.

Rossia: Kazan.

A Cleptes nitidulus Fabr nősténvéhez hasonló s azzal közel rokon; de kissé nagyobb, egész testét ritkás fehéres szőrözet fedi, feje, középtorának a háta a paizszsal és középső melloldalai más szinűek, arcza erősebben pontozott, csápjainak tő-íze, szárnyainak a töve s lábai rőtbarnás-sárgák, az utótor hátulsó oldalfogai rövidebbek s vékonyabbak, potrohának hátszelvényei közül a 2—3 sokkal szétszórtabban finoman pontozott, a harmadiknak oldalai s a negyedik élénk ibolyakékes búzavirágkékek és szárnyai kissé világosabbak.

Feminae *Cleptis nitiduli* Fabr. similis et affinis; sed parum maior, totus parcius albido-pilosus, capite, mesonoto cum scutello et mesopleuris aliter coloratis, facie fortius punctata, antennarum scapo, alarum tegulis pedibusque rufo-testaceis, metanoti dentibus postico-lateralibus brevioribus minus validis, abdominis segmentis dorsalibus 2—3 multo dispersius subtiliter punctulatis, tertii lateribus quartoque laete violascenti-cyaneis, alis parum dilutioribus species mihi distincta esse videtur.

306. **Messor barbarus** Linn. *var.* **lobulifera** Emery *n. var.*

Dolgozó. — *A striaticeps* André alfaj kisebb testalkatú válfajai között ez az új válfaj csápja tőízének karélya miatt a *lobicornis* Forel algériai alakjaival megegyezik; de ettől könnyen megkülönböztethető: fejének másféle vésményei miatt.

Feje homályos, hosszában sürűn ránczos, a ránczok között a pontozatok fehéres, tompa sörteszálakkal; tora szabálytalanul finoman redős, homályos, az utótor fenyvertelen, vagy mindkét oldalán kerekded dúdorral ellátott. A potroh nyele homályos, kissé ránczos; hasa fényes. Fekete, felső állkapcsai, csápjai és lábai barnásak. — Hossza 4—5 $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Burgaltai, négy példány.

E válfajhoz nagyon közel áll az, melyet Forel tanár a Himalayából közölt velem.

Operaria. — Inter varietates staturae minoris subspeciei *striaticeps* André adscribendas haec nova lobo baseos scapi cum forma algirica *lobicornis* For. congruit, sed sculptura capitis diversa agnoscenda.

Caput opacum, confertim longitrorsum rugosum, punctis inter rugas setulas albidas, obtusas gerentibus; thorax irregulariter subtiliter rugosus, opacus, epinoto mutico vel utrinque tuberculo rotundato instructo. Petiolus opacus, rugulosus; gaster nitida. Color niger, mandibulis, antennis pedibusque fuscis. — Long. 4—5 $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Burgaltai, specimina 4.

Varietatem huic affinem ex Himalaya communicavit Prof. Forel.

(Emery.)

321. **Formica nasuta** Nyl. *subspec.* **mongolica** Emery *n. subspec.*

Dolgozó. — A Földközi-tenger környékein élő typikus fajnál sokkal kisebb, kevésbbé karcsú, a dolgozó feje kisebb, rövidebb, csápostorának ízei rövidebbek. Szine, mint a typikus példányoknál; a finom, pelyhes szőrözet a nagyító üveg alatt csak alig látható, a felálló szőrszálak nagyon kevés számúak. — Hossza 2—$4^{1}/_{4}$ $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Chara-gol, három példány.

Operaria. — Typo speciei mediterraneo multo minor, minus gracilis, capite in operaria minore, breviore, antennarum funiculi articulis brevioribus. Color ut in typo; pubes tantum microscopica, vix conspicua, pili erecti paucissimi. — Long. 2—$4^{1}/_{4}$ $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Chara-gol, specimina 3.

(Emery.)

339. **Pompilus Csikianus** Kohl *n. sp.*

E faj a *Pompilus*-nem első osztályába tartozik (Fr. Fr. Kohl, Neue Pompiliden. — Verhandl. zoolog.-botan. Gesellsch. Wien. XXXIV. 1886. p. 309.).

Hossza 8—11 $^{m}/_{m}$.

A felső szárnyak alap-ere a belső submedial terecske végéből vagy kevéssel a vége előtt ered és ívesen hajlott. A harmadik könyök-terecske nagyságra nézve a másodikkal csaknem egyenlő s a sugárterecske felé (a harmadik haránt könyökérkifelé hajlott) meglehetősen keskeny, néha csaknem háromszögű. Az alsó vagyis hátulsó szárnyak könyökere a zárt submedial terecske után lép elő. Az előtor háta szögletesen kimetszett. A tarsusok fésűje jól látható. A karmok mind foggal fegyverzettek; a karom fésűje jól kivehető s a tapadó-talpacskánál hosszabb, de nem sürű.

Homloka szembetünően kevésbbé domború, mint a *P. trivialis* Dahlb.-nál, halántékai keskenyebbek, oldalról nézve legalább felével keskenyebbek a szemeknél. A szemek a felső állkapcsok tövét érintik, s felül a fejtetőn oly távolra fekszenek egymástól, mint a milyen hosszú a csáptőíz és az ostor második íze együttvéve. A fejpaizs előszéle jól láthatóan, de kevéssé kimetszett; a felsőajak részben nyitott. A csápostor második íze négyszerte hosszabb, mint a milyen a közepén széles s a következő íznél hosszabb; ez a csápostor negyedik ízével csaknem egyenlő hosszú. — A tarsusok fésűje hosszabb, az első íz, azaz a metatarsus kivülről négy tüskével fegyverzett, de néha még egy ötödik igen finom tüske is látható a tövénél. A hátulsó lábszárak hosszabb sarkantyúja a metatarsus kétharmadával hosszaságra nézve egyenlő. A lábak egyáltalán kevéssel karcsúbbak, mint a *P. trivialis*-nál.

Első tekintetre épen olyan, mint a *P. trivialis* Dhlb. Fekete. A potroh két vagy három első szelvénye rőtszínű. A fejpaizsot, az arczot alulról, halántékait és mellső csípőit selymes fehér rövid szőrözet fedi. Tora gyöngén hamvas-szürke vagy barnás

Species sectioni primae *Pompilorum* (Fr. Fr. Kohl, Neue Pompiliden. — Verhandl. zoolog.-botan. Gesellsch. Wien. XXXIV. 1886. p. 309) adnumeranda.

Long. 8—11 $^{m}/_{m}$.

Alarum anteriorum vena basalis in apice areae submedialis internae ipso aut paullulum ante apicem egreditur et arcuatim assurgit. Areola cubitalis tertia secundae magnitudine subaequalis ad aream radialem (vena transverso-cubitali tertia extrorsum curvata) sat angustata, nonnunquam fere triangularis. Alarum posteriorum vena cubitalis post aream submedialem clausam egreditur. Pronotum postice angulatim emarginatum. Pecten tarsale distinctum. Unguiculi omnes dente armati; pecten unguiculare distinctum pulvillum superans, attamen haud densum.

Frons quam in *P. triviali* Dhlb. evidenter minus convexa, tempora angusta, a latere visa ad minimum dimidio angustiora oculis. Oculi mandibularum basin attingunt, supra in vertice longitudine pedicelli et articuli flagelli secundi (simul sumptis) inter se distant. Clypei margo anterior evidenter, sed leviter emarginatus; labrum ex parte apertum. Flagelli articulus secundus quadruplo circiter longior quam in medio crassior, articulo insequente longior; hic articulo flagelli quarto longitudine subaequalis. Pecten tarsale longius; metatarsus anticus aculeis quattuor externe armatus, nonnunquam aculeum quintum basalem subtiliorem oculis insuper praebet. Calcar longius tibiarum posticarum duabus trientibus metatarsi insequentis longitudine aequale. Pedes in toto paullulo graciliores quam in *P. triviali*.

Adspectu *P. triviali* Dhlb. Niger. Segmenta duo aut tria basalia abdominis rufa. Clypeus, facies infra, tempora nec non et coxae anticae albido-sericea. Thorax parce subcinereo aut brunnescente-tomentosus.

molyhos szőrű. Homloka, előtorának a háta s középső szelvénye alig szőrösek. A potroh végső hüvelye gyöngén szőrös.

Szibéria: Minuszinszk, Troiczkoszavszk.

Frons, pronotum et segmentum medianum vix pilosula. Valvula analis parce pilosa.

Sibiria: Minusinsk, Troitzkosavsk.

(Kohl.)

352. **Cerceris borealis** Mocs. *n. sp.*

A fejpaizs középső része domború, végszéle jól láthatóan fogazott; a szemek belső keretei alul gyöngéden széthajlók; a csápostor második íze hosszú, a harmadikkal csaknem egyenlő, az elsőnél háromszorta hosszabb; a hátulsó fiók-szemek egymás között és a szemekből oly távolságra fekszenek, mint a csápostor második íze; a középtor háta erősen redősen pontozott; a középszelvény szívded terűje meglehetős erősen s csinosan ferdén-rovátkás.

Fekete, meglehetősen fényes; egész arcza a homlokpaizszsal együtt, a felső állkapcsok töve, a csáptőíz alul, egy-egy folt az előtor hátának mindkét oldalán, szárnytöve, az utótor hátának közép szalagja és a középszelvény oldalain egy-egy fердén álló folt s a potroh első szelvényének oldalfoltjai, valamint a 2—6 szelvény hátulsó részének, elülről ívesen kimetszett szalagja, a csípők vége és a tomporok halványsárgák; csápostorának (az utolsó íz kivételével) felül barnás ízei és lábai rőtsárgák; potrohának hátszelvényei közül a négy első tövén erősen és meglehetősen sürűn, az ötödik kissé szétszórtabban és finomabban, a hatodik még finomabban pontozottak; szárnyai a végükön könnyedén füstösek, a bordaér és a szárnyjegy barnás-sárgák. ♂. Hossza 10 m/m.

Szibéria: Krasznojarszk.

E fajt potrohának öt halványsárga szalagjáról már könnyű fölismerni.

Clypei media parte convexa, margine apicali evidenter denticulato; oculorum marginibus internis subtus leniter divergentibus; antennarum flagelli articulo secundo longo, tertio subaequali, primo ter longiore; ocellis posterioribus inter se et ab oculis longitudine articuli secundi flagelli distantibus; mesonoto crasse punctato-rugoso, scutello nitido sparsim crasse, metanoto subtiliter punctato; segmenti mediani area cordiformi crassius concinne oblique-strigosa.

Nigra, subnitida; facie tota cum scuto frontali, mandibularum basi, scapo antennarum subtus, maculis utrinque in pronoto, alarum tegulis et metanoti fascia mediana, maculis item utrinque obliquis segmenti mediani, duabusque aliis in lateribus segmenti dorsalis primi abdominis et fasciis posticis quinque in segmentis 2–6, antice arcuatim leniter emarginatis, coxarum apice trochanteribusque pallide-flavis; flagelli articulis (ultimo excepto) supra infuscatis pedibusque rufo-flavis; abdominis segmentis dorsalibus quattuor primis parte basali crasse ac sat dense, quinto dispersius subtiliusque, sexto adhuc subtilius punctatis; alis apice leviter fumatis, costa stigmateque testaceis. ♂. Long. 10 m/m.

Sibiria: Krasnojarsk.

Species: de fasciis abdominis quinque pallide-flavis iam facile cognoscitur.

353. **Cerceris frigida** Mocs. *n. sp.*

A fejpaizs középső része domború, végszéle fogatlan; a szemek belső keretei alul gyöngéden széthajlók; a csápostor második íze középszerű hosszúságú, a harmadikkal csaknem egyenlő, az elsőnél csak kétszer hosszabb; a hátulsó fiók-szemek egy-

Clypei media parte convexa, margine apicali inermi; oculorum marginibus internis subtus leniter divergentibus; antennarum flagelli articulo secundo mediocri, tertio subaequali, primo duplo tantum longiore; ocellis posterioribus inter se et

más között és a szemektől olyan távolságra fekszenek, mint a csápostor két első íze együttvéve; a középtor háta és a torpaizs csaknem fényesek és meglehetősen erősen s redősen pontozottak, az utótor síma; a középszelvény szívded terűje elülről finoman pontozott, hátul három haránt redővel ellátott.

Fekete, meglehetősen fényes; arcza, egy hosszvonalka a homlokpaizson és alul, a felső állkapcsok töve, a csáptőíz alul, egy-egy folt az előtor hátának mindkét oldalán, szárnytöve, az utótor hátának középszalagja és a potroh hátoldalának a második szelvény tövén levő nagy foltja, a harmadiknak a középen ívesen kimetszett széles hátulsó szalagja, a negyediknek és ötödiknek keskeny és a hatodiknak középen kimetszett széles szalagja sárgásak; a csápostor első íze a végén és a második egészen feketék, a többi alul rőtszinű, felül barnás; lábai rőtsárgák, a két első lábpár czombjai hátul a tövűkön fekete foltosak; potrohának négy első szelvénye felül meglehetősen sürűn s erősebben, az ötödik és hatodik lassanként finomabban pontozottak; szárnyai a végükön könnyedén füstösek, a bordaér és a szárnyjegy barna-sárgák. ♂. Hossza 9 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

E faj: a középszelvény szívded terűjének vésménye által a rokon fajoktól könnyen megkülönböztethető.

ab oculis longitudine articulis duobus primis flagelli simul sumptis distantibus; mesonoto scutelloque subnitido sat crasse punctato-rugosis, metanoto impunctato; segmenti mediani area cordiformi antice subtiliter punctata, postice rugis tribus transversis instructa.

Nigra, subnitida; facie, scuti frontalis linea longitudinali subtusque, mandibularum basi, scapo antennarum subtus, maculis utrinque in pronoto, alarum tegulis et metanoti fascia mediana, abdominis item segmenti dorsalis secundi macula magna basali, fascia lata postica medio arcuatim emarginata tertii, angusta quarti quintique et lata medio excisa sexti flavidis; antennarum articulo primo apice et secundo toto nigris, reliquis subtus rufis, superne infuscatis; pedibus rufo-flavis, femoribus duobus primis basi postice nigro-maculatis; abdominis segmentis dorsalibus quattuor primis sat dense crassius, quinto sextoque successive subtilius punctatis; alis apice leviter fumatis, costa stigmateque testaceis. ♂. Long. 9 m/m.

Sibiria: Minusinsk.

Species: de segmenti mediani areae cordiformis sculptura a congenericis facillime distinguenda.

362. **Stizus sibiricus** Mocs. *n. sp.*

A szemek a fejpaizs felé hajlók; csápjainak harmadik íze hosszú, a negyediknél csak kevéssel, a másodiknál háromszorta hosszabb; a hátulsó fiók-szemek egymás között és a szemektől nagyobb távolságra fekszenek, mint a milyen hosszú a csápostor két első íze együttvéve; a középszelvény hátul kivájt, oldalszögletei összenyomottak s középen erősen kimetszettek; a felső szárnyak második könyökterecskéje nem nyeles.

Fekete, felületét ritkás szürke, arczát és melloldalait ezüstszinű szőrözet fedi, meglehetősen fényes, potroha valamivel fényesebb, érczesen búzavirágkékes tünettel, nem sü-

Oculis clypeum versus valde convergentibus; antennarum articulo tertio longo, quarto parum, secundo ter longiore; ocellis posterioribus inter se et ab oculis articulis flagelli duobus primis simul sumptis longioribus; segmento mediano postice excavato, angulis lateralibus compressis medioque fortiter excisis; alis anticis area cubitali secunda vix petiolata.

Niger, parce griseo-, in facie pleurisque argenteo-pilosus, subnitidus, abdomine magis nitido, metallice cyanescente, minus dense subtiliter punctato; labro (basi in

rűn finoman pontozott; felső ajka (tövének a közepe fekete foltos), fejpaizsa, belső szemkörei, homlokszalagja a csápok alatt, csáptőíze alul, előtora hátának szalagja, vállbütykei, szárnytöve és fedője, valamint két kis folt a szárnyak előtt s torpaizsa mindkét oldalán, úgy a két első lábpár czombjai alulról, ezeknek lábszárai elülről, a két hátulsó lábszár legnagyobb része (a középsők hátul és a hátulsók végei feketék), úgy a tarsusok első íze (a két első és a hátulsó hátulról feketék) sárgák, ennek többi íze halvány barnás-sárga, hátul s az ötödik íz barnásak; szárnyai átlátszók, ereik barnásak. — Hossza 10—11 $^{m}/_{m}$.

A nőstény: csápjai egyszerűek, feketék, az ostor alul agyagsárga; potrohának 1—5 hátszelvényét végszélén fehéres szalag ékesíti, e szalagok közül az első középen mélyen kimetszett vagy keskenyen megszakított, a többi elülről kétszer kimetszett.

A hím: csápjai feketék, az ostor alul agyagsárga, a 11-ik íz hegyes tüskében végződő, a 12-ik alul ívesen kimetszett, az utolsó rövid, hajlott, a vége hegyes; potrohának 1—6 hátszelvényét végszélén fehéres szalag ékesíti, e szalagok közül az első a középen keskenyen megszakított, a többi elülről kétszer kimetszett.

Szibéria: Minuszinszk; egy hím és három egyforma nőstény példány.

A *Stizus tridens* Fabr. s még inkább a Turkományiából leírt *Stizus cyanescens* Rad.-hez (Horae Soc. Ent. Rossicae. XXI. 1877. p. 96. ♂ ♀. — Handl. Sitzungsber. Akad. Wiss. Wien. CI. 1892. p. 39. n. 2. ♂ ♀) hasonlónak látszik; de kevesebb szines rajzokkal van ellátva s potrohának szalagjai nem sárgák, hanem fehéresek. — Egyébiránt talán csak az említett fajoknak szibériai változata.

medio nigro-maculato), clypeo, orbitis oculorum internis, fascia frontali sub antennis, antennarum scapo subtus, fascia angusta pronoti, callis humeralibus, alarum tegulis et radice maculisque duabus parvis ante alas et scutello utrinque, femoribus item duobus anterioribus subtus, tibiis his antice duabus posterioribus maxima parte (intermediis postice et posticis apice nigris) tarsorumque articulo primo (duobus anticis et posticis postice nigris) flavis, horum articulis reliquis pallide testaceis, postice et quinto infuscatis; alis hyalinis, venis fuscis. — Long. 10—11 $^{m}/_{m}$.

Femina: antennis simplicibus, nigris, flagello subtus luteo; abdominis segmentis dorsalibus 1—5 margine apicali albido-fasciatis, fascia primi medio profunde emarginata vel anguste interrupta, reliquorum antrorsum bis emarginata.

Mas: antennis nigris, flagello subtus luteo, articulo undecimo apice in spinam acutam producto, duodecimo infra arcuatim exciso, ultimo brevi, curvato, apice acuto; abdominis segmentis dorsalibus 1 - 6 margine apicali albido-fasciatis, fascia primi medio anguste interrupta, reliquorum antrorsum bis emarginata.

Sibiria: Minusinsk; unus mas et tres feminae conformes.

Stizo tridenti Fabr. et magis *Stizo cyanescenti* Rad. (Horae Soc. Ent. Rossicae. XXI. 1877. p. 96. ♂♀. — Handl. Sitzungsb. Akad. Wiss. Wien. CI. 1892. p. 39. n. 2. ♂♀.) e Turcomania descripto similis et affinis esse videtur; sed non tam luxoriose pictus abdominisque segmentorum dorsalium fasciae non flavae, sed albidae sunt. De cetero est forsan tantum specierum earum varietas sibirica?

370. Crabro *(Thyreopus)* cribrarius L. *var.* inornatus Mocs. *n. var.*

A törzsfajhoz tökéletesen hasonló; de előtorának háta és a torpaizs, a hímeknél a potroh első hátszelvénye is egyszinű feketék, nem sárgafoltosak. — 2 ♂, 1 ♀.

Szibéria: Jarovszkaja.

Typo penitus similis; sed pronoto et scutello et in maribus etiam abdominis segmento dorsali primo unicoloribus, nigris, non flavo-pictis. — 2 ♂, 1 ♀.

Sibiria: Jarovskaja.

388. **Odynerus** *(Leionotus)* **aurantiacus** Mocs.

Odynerus (Leionotus) *aurantiacus* Mocs. Természetrajzi Füzetek I. p. 89. 5. ♀. (1877).
Odynerus aurantiacus Ed. André Spéc. Hymén. Europe II. p. 747. 17. ♀. (1884).

Középnagyságú, hosszas, kevéssé testes, ritkás fehéres pehelylyel fedett, fekete, tarkítva kén- és narancssárga színnel; a középszelvény kivájása kicsiny, háromszögű, keskeny szegélylyel zárt; az utótor háta emelkedett, a középen gyöngén kimetszett; a potroh első szelvényén emelkedett haránt-vonalka nincsen.

Feje a szemek mögött kissé megszűkülő, homloka domború, sűrűn s meglehetősen mélyen pontozott; csápostora fekete, alul rozsdabarna; nyaka, torának középháta és melle fekete; előtorának háta, a szárnypikkelyek, egy-egy folt a szárnyak alatt, torpaizsa, utótorának háta s a középszelvény oldalai és lábai narancssárgák; szárnyai átlátszók, végükön kissé füstösek, az alap-erek rozsdabarnák, a többi ér s a szárnyjegy barna.

A nőstény: feje fekete, a homlokfolt a csápok között, belső szemkörei és halántékfoltja, a hosszában redősen és finoman ránczosan pontozott s alsó részén feketével szegélyezett és oldalszögletein hegyes fejpaizsa, felső állkapcsai és tapogatói, valamint csáptőíze alul narancssárgák; az előtor hátának öble és potrohának első szelvénye hátulsó szélén kénsárgák, a többi szelvény alul-felül fekete, a 2—4 hátulsó szélén kénsárga szalaggal ékesített, a másodiknak szalagja elülről kétszer kicsípett, az ötödik szelvény a középen kénsárga foltos; hasának 2—4 szelvénye mindkét oldalon kénsárga folttal jelölt. — Hossza 9—11 $^{m}/_{m}$.

A hím: feje fekete, a homlokfolt a csápok között, belső szemkörei és halántékfoltja, a ritkásan pontozott s a végén mélyen kimetszett és oldalszögletein hegyes fejpaizsa, valamint felső állkapcsai és tapogatói, csáptőíze alul s előtora hátának öble kénsárgák; potrohának szelvényei közől: az első egészen s a másodiknak mellső része alul-felül narancssárga, az utóbbi közepén fekete-, hátulsó szélén kén-

Mediocris, elongatus, minus robustus, parce albo-pubescens, niger, sulphureo- et aurantiaco-variegatus; segmenti mediani cavitate parva, triangulari, margine tenui inclusa; metathorace elevato, medio leviter exciso; abdominis segmento primo sine linea transversa elevata.

Capite pone oculos paulo angustato, fronte convexa, crebre sat fortiter punctata; antennarum funiculo nigro, subtus ferrugineo; collo, mesothoracis dorso et pectore nigris; pronoto, alarum tegulis, macula sub alis, scutello, metathorace et segmenti mediani lateribus pedibusque aurantiacis; alis hyalinis, apice parum fumatis, nervis basalibus ferrugineis, reliquis stigmateque brunneis.

Femina: capite nigro, macula frontali inter antennas, orbitis oculorum internis et temporalibus, clypeo subtiliter longitudinaliterque rugoso-punctato et parte infera nigro-marginato, apice leniter emarginato angulis lateralibus acutis, mandibulis item et palpis antennarumque scapo subtus aurantiacis; pronoti sinu abdominisque segmento primo margine postico sulphureis, segmentis reliquis supra subtusque nigris, 2—4 margine postico sulphureo-fasciatis, fascia segmenti secundi repanda, quinto macula in medio sulphurea notato; ventralibus 2—4 utrinque sulphureo-maculatis. — Long. 9—11 $^{m}/_{m}$.

Mas: capite nigro, macula frontali inter antennas, orbitis oculorum internis et temporalibus, clypeo sparsim punctato, apice profunde exciso angulis lateralibus acutis, mandibulis item et palpis antennarumque scapo subtus et pronoti sinu sulphureis; abdominis segmentis: primo toto et secundi parte antica supra subtusque aurantiacis, hoc medio nigro-, margine postico sulphureo-fasciato, reliquis supra subtusque

sárga szalaggal ékesített, a többi alul-felül fekete, a 3—5 hátulsó szélén kénsárga szalaggal, az ötödiknek a szalagja megrövidített s az oldalakra ki nem terjedő, a hatodik hátulsó szélének a közepén kénsárga folt van; hasa második szelvényének oldalai fekete foltosak, a harmadik keskeny kénsárga szalaggal, a negyedik mindkét oldalán hasonló szinű folttal jelölt. — Hossza 10 $^{m}/_{m}$.

Mongolia: Czagaszta.

E csinos fajt legelőször Budapestről írtam le. A Csiki Ernő által Mongoliában talált egyetlen nőstény példány a nálunk előfordulókhoz tökéletesen hasonló, azzal a különbséggel, hogy potroha ötödik szelvényének kénsárga foltja hiányzik.

nigris, 3—5 margine postico sulphureo-fasciatis, quinti fascia abbreviata ad latera non extensa, sexto margine postico in medio macula sulphurea notato; ventrali secundo lateribus nigro-maculato, tertio anguste sulphureo-marginato, quarto utrinque macula sulphurea. — Long. 10 $^{m}/_{m}$

Mongolia: Tzagaszta.

Formosam hanc speciem ex Hungaria centrali descripsi. Femina unica a collega E. Csiki in Mongolia inventa specimini-bus nostris penitus similis est, solum macula segmenti quinti abdominis sulphurea deest.

425. **Colletes clypeatus** Mocs. *n. sp.*

A fejpaizs kissé szélesebb, mint a milyen hosszú, a pofák rövidek, vonalszerűek, kétszer olyan szélesek, mint a milyen hosszúak, csápjainak harmadik íze a negyediknél alig hosszabb: fekete, fényes, hosszabb hamvas-szürke, torának közepét pedig fekete szőrözet fedi; a fejpaizs meglehetősen erősen pontozva karczos, vége előtt harántan benyomott, maga a széle kissé felhajlott s közepén gyöngén öblös; torának háta és a paizs meglehetősen sürűn s erősen pontozott, az utótor háta (az utópaizs) igen sürűn és meglehetősen finoman szemercsésen pontozott; potroha hátszelvényei közül a négy elsőt hátulsó szélén szalagszerűen hófehér pillás szőrözet fedi, az első szelvény meglehetősen sürűn s ékesen erősebben, a többi fokozatosan sürűbben, de finomabban pontozott; lábai feketék, hamvas-szürke szőrözettel fedettek, sarkantyúi fehéresek; szárnyai átlátszók, ereik, tőpikkelyeik s jegyök rőtszurok-barnák. ♀. Hossza 10 $^{m}/_{m}$.

Szibéria: Tarakanov.

A fajt: fejpaizsáról, tora hátáról s a potroh pontozatáról könnyű felismerni.

Clypeo longitudine parum latiore, genis brevibus, linearibus, longitudine duplo latioribus, antennarum articulo tertio quarto vix longiore: niger, nitidus, longius cinereo-, thoracis medio nigro-pilosis; clypeo crassius punctato-aciculato, ante apicem transversim impresso, ipso apice parum reflexo, medio leviter sinuato; thoracis dorso scutelloque sat dense crassius punctatis, metanoto (postscutello) valde dense subtilius granulatim punctato; abdominis segmentis dorsalibus quattuor primis margine apicali fasciatim niveo-ciliatis, primo sat dense concinne crassius, reliquis successive densius subtiliusque punctatis et punctulatis; pedibus nigris, cinereo-pilosis, calcaribus albidis; alis hyalinis, nervis alarumque tegulis stigmateque rufo-piceis. ♀. Long. 10 $^{m}/_{m}$.

Sibiria: Tarakanov.

Species: de clypeo, thoracis dorso et punctatura abdominis facile cognoscitur.

433. **Anthrena Csikiana** Mocs. *n. sp.*

A fejpaizs fénytelen, sürűn pontozott, pofái rövidek, vonalszerűek, csápjai feketék, nem hosszúak, a harmadik íz a kö-

Clypeo opaco, dense punctato, genis brevibus, linearibus, antennis nigris, haud longis, articulo tertio sequentibus tribus

vetkező háromnál együttvéve kissé rövidebb; torának középháta meglehetősen fényes, kissé szétszórtan, de nem erősen pontozott, középszelvénye fénytelen, szívalakú terűje rácsosan-ránczos (miként az *A. spectabilis*-nél): potroha széles, laposdad, fényes, a három első szelvénye ritkásan finoman pontozott, végső lapított részükön finoman bőrszerű, legvégükön rőtszínbe játszó, az utolsó barnás rojtos szőrű; hasának szelvényei fényesek, sürűn s finoman pontozottak; lábai feketék, fekete sörte-szőrökkel; szárnyai kissé füstösen átlátszók, ereik barnásak, a jegy barnasárga.

A nőstény: feje fekete s fekete—, arczát, halántékait és nyakszirtjét pedig fehér szőrözet fedi; felső ajka barnás szakállal, függeléke nagy, fényes, fordított négyszögű, a végén gyöngén kimetszve-csonkított; tora fekete s fehéres—, háta közepét pedig fekete szőrözet takarja; potroha csaknem szőrtelen, hátszelvényei közül: az első kevéssé sürűn, a 2—3 igen sürűn s finoman pontozott, a 2—4 szelvényt mindkét oldalán sürű hófehér pillás, de nem hosszú szőrözet-folt ékesíti, az elsőnek oldalain is van kevés hófehér szőrszál; hasszelvényeit fekete rojtos szőrözet fedi; az első lábpár czombja alul és a hátulsók elülről fehér szőrűek, lábainak gyűjtőszőre, azaz keféje egészen fekete, sarkantyúi és karmai feketék, hegyeik rőtszinűek. — Hossza 13 m/m.

A hím: feje és tora fekete, fedve hosszabb fehér szőrözettel, felső ajkának függeléke igen rövid, harántan-vonalszerű; potrohának hátszelvényeit ritkás fehér szőrözet takarja, lapított végső részei közül: az első szétszórtan, a 2—3 sürűbben és sokkal finomabban pontozott, a 2—3 mindkét oldalán sürű fehér szőrözetből álló folt, a negyediket hasonló szinű szalag ékesíti, az elsőnek oldalain és tövén is vannak hófehér szőrszálak; hasszelvényein fehér rojtos szőrözet látható s a rojtok előtt kevés fekete szőrszál tünik elő; a két első lábpár czombja alulról fehér szőrözetű, sarkantyúi és karmai kissé rőtszinűek. — Hossza 11—12 m/m.

simul sumptis parum breviore; mesonoti disco subnitido, sat sparsim minus fortiter punctato, segmento mediano opaco, area cordiformi clathrato-rugosa (sicut in *A. spectabili* Sm); abdomine lato, depresso, nitido, segmentis dorsalibus tribus primis sparsim subtiliter punctatis, depressionibus apicalibus subtiliter alutaceis, imis marginibus rufescentibus, fimbria anali fusca; segmentis ventralibus nitidis, dense punctulatis; pedibus nigris, nigro-setosis; alis parum fumato-hyalinis, nervis fuscis, stigmate testaceo.

Femina: capite nigro, nigro-, facie, temporibus et occipite albo-pilosis; labro fusco-barbato, appendiculo magno, nitido, obquadrangulari, apice leniter emarginato-truncato; thorace nigro, albido-, mesonoti disco nigro-hirtis; abdomine fere glabro, segmentis dorsalibus: primo minus dense, 2—3 densissime punctulatis, 2—4 utrinque macula e pilis densis niveis haud longis ciliatim ornatis, primi lateribus etiam pilis aliquot paucis niveis vestitis; segmentis ventralibus nigro-fimbriatis; femoribus anticis subtus et posticis antice albo-villosis, scopa tota nigra, calcaribus unguiculisque nigris, apice rufescentibus. — Long. 13 m/m.

Mas: capite thoraceque nigris, longius albo-villosis, labri appendiculo valde brevi, transverso-sublineari; abdominis segmentis dorsalibus sparsim albido-pilosis, depressionibus apicalibus: primo sparsim, 2—3 densius multoque subtilius punctulatis, 2—3 utrinque macula, 4-to fascia e pilis densis niveis ornatis, primi lateribus et etiam basi pilis niveis vestitis; segmentis ventralibus albo-fimbriatis, ante fimbrias pilis nigris raris inmixtis; femoribus duobus anterioribus subtus albo-villosis, calcaribus unguiculisque rufescentibus. — Long. 11—12 m/m.

Szibéria: Minuszinszk; egy nőstény és négy hím példány.

E szép faj az *A. albopunctata* Rossi (*funebris* Panz.) s annak fajváltozataihoz hasonló s azzal közel rokon; de kevéssel kisebb, középszelvényének szívalakú terűje rácsosan- és nem szemercsésen-ránczos, potrohának hátszelvényei fényesek és másképen pontozottak, a hófehér szőrözetből álló oldalfoltok rövidebb szőrűek s szárnyai csak kissé füstösek. — Középszelvényének szívalakú terűjére nézve az *A. spectabilis*-hez hasonlít; de ez másképen van szinezve és másféle szinű szőrszálakkal van fedve.

Sibiria: Minusinsk; una femina et quattuor mares.

Eximia haec species *A. albopunctatae* Rossi *(funebri* Panz.) eiusque varietatibus similis et affinis; sed parum minor, segmenti mediani area cordiformi clathrato- et non granuloso-rugosa, abdominis segmentis dorsalibus nitidis aliter punctatis, maculis lateralibus niveis e pilis brevioribus compositis alisque parum tantum fumatis, iam bene distincta. — Quoad sculpturam areae cordiformis segmenti mediani *A. spectabili* Sm. similis; sed haec aliter picta et vestita est.

469. **Megachile lucidula** Mocs. *n. sp.*

E nem kisebb fajai közül való: hosszúkás, fekete, fényes, meglehetősen vaskos, fedve fehéres szőrözettel; fejpaizsa sürűn s kissé finoman redősen-pontozott, a középen eléggé széles síma hosszvonallal, a végén csipkésen-csonkított, felső állkapcsai erősek, háromfogúak, külső barázdája mély, pofái rövidek, vonalszerűek, csápjai feketék, a harmadik íz a negyediknél kissé hosszabb, fejtetője meglehetősen sürűn és erősen s azonkívül igen finoman pontozott; torának hátaközepe szintén meglehetősen s szétszórtan, a domborúan emelkedett paizs pedig sürűbben és finomabban pontozott, a tor középső szelvénye fénytelen, bőrszerű; potrohának hátszelvényei fényesek, az első öt szelvényt hátulsó szélén szalagszerűen hófehér pillás szőrözet ékesíti, a második szelvény szalagja középen megszakított (vagy talán csak ledörzsölődött?), az utolsó csaknem egészen molyhos szőrű, az összes szelvények elülről igen sürűn, hátul sokkal szétszórtabban, finoman pontozottak, hasának gyűjtőszőre fehér, az utolsó szelvény fekete szőrös; lábai feketék, sarkantyúi fehérek, karmai tövükön rozsdabarnák; szárnyai átlátszók, ereik barnásak, a tőpikkelyek halvány-rőtszinűek. ♀. Hossza 10 m/m.

Szibéria: Minuszinszk.

E faj Friese rendszere szerint a *Paramegachile* alnembe tartozik s a *M. apicalis*

Subparva, elongata, nigra, nitida, sat robusta, albido-pilosa; clypeo dense subtilius rugoso-punctato, medio linea sat lata longitudinali laevi, apice crenulato-truncato, mandibulis validis, tridentatis, sulco externo profundo, genis brevibus, linearibus, antennis nigris, articulo tertio quarto parum longiore, vertice sat dense crassius punctato et praeterea subtilissime punctulato; thoracis disco sat crasse sparsim, scutello elevato-convexo densius subtiliusque punctatis, segmento mediano opaco, coriaceo; abdominis segmentis dorsalibus nitidis, quinque primis margine apicali fasciatim niveo-ciliatis, fascia secundi medio interrupta (forsan detrita?), ultimo fere toto albo-tomentoso, segmentis omnibus antice valde dense, postice multo dispersius subtiliter punctulatis, scopa ventrali alba, segmento ultimo nigro-piloso; pedibus nigris, calcaribus albidis, unguiculis basi ferrugineis; alis hyalinis, nervis brunneis, tegulis pallide-rufis. ♀. Long. 10 m/m.

Sibiria: Minusinsk.

Species, secundum systema Friesei ad subgenus *Paramegachile* pertinens, *M api-*

Spin. és *argentata* Fabr. fajokhoz hasonlít; de kissé nagyobb, mindenütt fényes és a fennebb előadott bélyegek által azoktól jól különbözik.

cali Spin. et *argentatae* Fabr. similis; sed paulo maior, ubique nitida et per characteres supra dictos bene distincta.

492. **Nomada lineola** Panz. *var.* **sibirica** Mocs. *n. var.*

A törzsfajhoz egészen hasonló; de kissé tarkább: szája, csáptőíze alul, torának előháta, vállbütykei, szárnypikkelyei, a paizs két nagy és a középszelvény két kisebb foltja s potrohának összes szalagjai nem czitromsárgák, hanem sárgásfehérek, csáptőíze csak felül fekete, az ostor egészen rőtszinű.

Szibéria: Minuszinszk.

Typo simillima; sed uberius picta: ore, antennarum scapo subtus, pronoto, callis humeralibus, alarum tegulis, maculis duabus magnis scutelli et minoribus segmenti mediani abdominisque fasciis omnibus non citrinis, sed flavo-albidis, antennarum tantum scapo supra nigro, flagello toto rufo.

Sibiria: Minusinsk.

493. **Nomada quadrispinosa** Mocs. *n. sp.*

Homloka a csápok között élesen ormós, felsőajkának a közepe kis foggal fegyverzett, csápjainak harmadik íze a negyediknél felével rövidebb, hátulsó lábszárainak a végén négy egyenlő nagyságú meglehetősen hosszú fekete tüske van; teste meglehetősen nagy, feje és tora fekete, hamvasszőrű; szája, belső szemkörei keskenyen, felső állkapcsának a töve, szárnypikkelyei és lábai a tomporokkat együtt rőtszinűek; torának középháta fénytelen, sürűn s erősebben szemercsésen pontozott, torának előháta, vállbütykei s a paizs két nagy foltja sárgák rőtszínnel bekerítve; potroha rőtszínű, hátszelvényei közül: az elsőnek a töve és hátulsó széle keskenyen fekete, a másodiknak keskeny, nem egészen világos szalagja a hátulsó szél előtt szintén fekete, ezen a szelvényen mindkét oldalon egy-egy meglehetősen nagy, a harmadikon sokkal kisebb sárga folt van, a negyediken a hátulsó szél előtt egy megkeskenyedett, az oldalakra ki nem terjedő s középen kissé megszakított szalag látható, e szalag alatt mindkét oldala egy-egy kis, kerekded s az ötödiket a végén egy meglehetősen nagy, szintén sárga haránt folt ékesíti; szárnyai kissé füstösen átlátszók, ereik szurokfeketék, a szárnyjegy barna-sárga. ♀. Hossza 11 m/m

Fronte inter antennas acute carinata, labro in medio dente parvo armato, antennarum articulo tertio quarto dimidio breviore, tibiis posticis apice spinulis quattuor aequalibus sat longis nigris munitis; corpore sat magno, capite thoraceque nigris, cinereo-pilosis; ore, orbitis internis anguste, mandibularum basi, antennis totis, alarum tegulis pedibusque cum trochanteribus rufis; mesonoto opaco, dense fortius granulatim punctato, pronoto, callis humeralibus maculisque duabus magnis scutelli flavis rufoque cinctis; abdomine rufo, segmentis dorsalibus: primo basi et margine apicali anguste nigris, secundi fascia angusta non satis distincta ante marginem apicalem pariter nigra, segmento hoc macula utrinque sat magna subrotunda, tertio multo minore flavis, quarto ante marginem posticum fascia abbreviata ad latera non extensa medioque subinterrupta et sub hac fascia macula utrinque rotunda minuta quintoque apice macula sat magna transversa pariter flava ornatis; alis parum fumato-hyalinis, nervis piceis, stigmate testaceo. ♀. Long. 11 m/m.

Oroszország: Szaratov.

E fajt már a hátulsó lábszárainak végén levő négy egyenlő s meglehetősen hosszú fekete tüskéjéről könnyű felismerni.

Rossia: Saratow.

Species: iam de tibiarum posticarum spinulis quattuor aequalibus sat longis nigris facile cognoscitur.

495. **Nomada Zichyana** Mocs. *n. sp.*

Homloka a csápok között élesen ormós, felső ajkának a közepe kis foggal fegyverzett, csápjainak harmadik íze a negyediknél felével rövidebb, hátulsó lábszárainak a végén három egyenlő nagyságú meglehetősen hosszú fekete tüske van; teste meglehetősen nagy, feje és tora fekete, fehéres-hamvasszürke szőrű; szája, belső szemkörei keskenyen, felső állkapcsának a töve, tora előhátának és a paizsnak két foltja, vállbütykei, szárnypikkelyei és lábai a tomporokkal együtt rőtszinűek; torának középháta fénytelen, sürűn és erősebben szemercsésen pontozott; potroha rőtszinű, hátszelvényei közül: az első tövén fekete, az 1—3 hátulsó szélén barnás, a negyedik tövén és hátulsó szélén fekete és a középen egy megkeskenyedett, az oldalakra ki nem terjedő s a középen kissé megszakított halványsárga szalag ékesíti, az ötödik tövén fekete, a végén egy meglehetősen nagy haránt fehérsárga folttal; szárnyai kissé füstösen átlátszók, ereik szurokfeketék, a szárnyjegy barnasárga. ♀. Hossza 10 m/m.

Oroszország: Szaratov.

Az előbbihez hasonló s azzal közel rokon; de hátulsó lábszárainak a végén csak három egyenlő és meglehetősen hosszú fekete tüske van, paizsának foltjai rőtszinűek, potroha 2—4 hátszelvényén sárga folt nincsen, a negyediknek szalagja és az ötödiknek foltja fehéres sárgák, nem pedig élénk sárgák.

Fronte inter antennas acute carinata, labro in medio dente parvo munito, antennarum articulo tertio quarto dimidio breviore, tibiis posticis apice spinulis tribus aequalibus sat longis nigris armatis; corpore sat magno, capite thoraceque nigris, albido-cinereoque pilosis; ore, orbitis internis anguste, mandibularum basi, maculis duabus pronoti et scutelli, callis humeralibus, alarum tegulis pedibusque cum trochanteribus rufis; mesonoto opaco, dense fortius granulatim punctato; abdomine rufo, segmentis dorsalibus: primo basi nigro, 1—3 margine apicali infuscato, quarto basi et margine apicali nigro fasciaque mediali abbreviata ad latera rufa non extensa medioque subinterrupta pallide-flava ornato, quinto basi nigro, apice macula sat magna transversa albido-flava notato; alis parum fumato-hyalinis, nervis piceis, stigmate testaceo. ♀. Long. 10 m/m.

Rossia: Saratow.

Praecedenti similis et affinis; sed tibiis posticis apice spinulis tantum tribus aequalibus sat longis nigris armatis, maculis scutelli rufis, abdominis segmentis dorsalibus 2—4 sine maculis flavis, quarti fascia et quinti macula albido-flavis et non laete-flavis, species mihi distinguenda esse videtur.

LEPKÉK.

PÁVEL JÁNOS

M. NEMZ. MÚZEUMI PREPARÁTORTÓL.

LEPIDOPTEREN.

VON

JOHANN PÁVEL,

PRÄPARATOR AM UNG. NATIONAL-MUSEUM.

LEPKÉK.

Az alább következő névjegyzék 139 fajt tartalmaz, és pedig 126 Macrolepidopterát és 13 Microlepidopterát. Ezeket mind Csiki Ernő gyűjtötte, kivéve a Kolion környékéről származó példányokat, melyeket Zichy Jenő gróf egy ott élő deportált lengyeltől vásárolt.

A mi a felsorolt lepkék földrajzi eloszlását illeti, a Kaukázusból 1, európai Oroszországból 48, Szibériából 101, Mongoliából 1 és Khinából 13 faj származik.

A gyűjtött lepkefajok között több érdekes ritkaság fordul elő, minők péld. *Smerinthus Tatarinovii* Brem., *Stigmatophora flava* Brem., *Agrotis islandica* Stgr. *var. rossica* Stgr., *Caradrina grisea* Ev., *Eupithecia sinuosaria* Ev. stb.

LEPIDOPTEREN.

Das nachfolgende Verzeichniss enthält 139 Species u. zw. 126 Macrolepidopteren und 13 Microlepidopteren. Dieselben wurden alle von E. Csiki gesammelt, mit Ausnahme jener Exemplare, welche aus der Gegend von Kolion stammen, und welche Graf E. Zichy von einem dort lebenden deportirten Polen käuflich erwarb.

Was die geographische Verbreitung der aufgezählten Lepidopteren anbetrifft, so stammen: 1 Species aus dem Kaukasus, 48 Species aus Russland, 101 Species aus Sibirien, 1 Species aus der Mongolei und 13 Species aus China.

Das gesammelte Material enthält mehrere interessante Raritäten, so z. B. *Smerinthus Tatarinovii* Brem., *Stigmatophora flava* Brem., *Agrotis islandica* Stgr. *var. rossica* Stgr., *Caradrina grisea* Ev., *Eupithecia sinuosaria* Ev. etc.

MACROLEPIDOPTERA.

Fam. Papilionidae.

Papilio Linn.

1. *Machaon* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
2. *Xuthus* Linn. — China: Shiu-feng-sze.

Sericinus Westw.

3. *Telamon* Don. — China: Shiu-feng-sze.

Thais Fabr.

4. *Polyxena* Schiff. — Rossia: Saratow.

Parnassius Latr.

5. *Nomion* Fabr. — Sibiria: Krasnojarsk.

Fam. Pieridae.

Aporia Hübn.

6. *Crataegi* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tomsk.

Pieris Schrnk.

7. *Rapae* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
8. *Napi* Linn. — Rossia: Kazan.

Anthocharis Boisd.

9. *Cardamines* Linn. — Rossia: Saratow; Sibiria: Tomsk.

Leucophasia Steph.

10. *Sinapis* Linn. — Rossia: Saratow.
    var. amurensis Mén. — Sibiria: Tobolsk, Krasnojarsk, Minusinsk.

Colias Fabr.

11. *Hyale* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
12. *Myrmidone* Esp. — Rossia: Kazan.

Eurema Hübn.

13. *Hecabe* Linn. — China: Shiu-feng-sze

Rhodocera Boisd

14. *Rhamni* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.

Fam. Lycaenidae.

Polyommatus Latr.

15. *Virgaureae* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Minusinsk.
    var. oranula Frr. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
16. *rutilus* Werne. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.
17. *Dorilis* Hufn. — Rossia: Kazan.
18. *Phlaeas* Linn. *var. Eleus* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.
19. *Amphidamas* Esp. — Sibiria: Janova.

Lycaena Fabr.

20. *Argiades* Pall. *ab. Coretas* Ochs. — Rossia: Saratow; Sibiria: Krasnojarsk.
21. *Aegon* Schiff. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk.
22. *Argus* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk.
23. *Eros* Ochs. — Sibiria: Krasnojarsk.
24. *Icarus* Rott. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
25. *Eumedon* Esp. — Rossia: Perm.
26. *Amanda* Schn. — Rossia: Kazan.
27. *Admetus* Esp. *var. Ripperti* Fr. — Sibiria: Minusinsk.
28. *Damon* Schiff. — Sibiria: Krasnojarsk.
29. *Semiargus* Rott. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok.
30. *Arion* Linn. *var. cyanecula* Ev. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
    var. obscura Frey. — Rossia: Kazan.

Fam. Nymphalidae.

Neptis Fabr.

31. *Lucilla* Fabr. — Sibiria: Krasnojarsk.
32. *Aceris* Lepech. — Rossia: Saratow.

Vanessa Fabr.

33. *Levana* Linn. — Sibiria: Kolion.
34. *Io* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk.
35. *Callirhoë* Fabr. — China: Peking.

Melitaea Fabr.

36. *Cinxia* Linn. — Rossia: Kazan.
37. *Didyma* Ochs. *var. alpina* Stdgr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
38. *Arcesia* Brem. — Sibiria: Janova.
39. *Athalia* Rott. *ab. navarina* Sélys. — Rossia: Kazan; Sibiria: Baltim, Janova.

Argynnis Fabr.

40. *Selenis* Ev. — Sibiria: Minusinsk.
41. *Selene* Schiff. — Rossia: Kazan; Sibiria: Janova, Tobolsk.
42. *Euphrosyne* Linn. — Rossia: Kazan.
43. *Dia* Linn. — Rossia: Saratow.
44. *Thore* Hübn. *var. borealis* Stgr. — Sibiria: Krasnojarsk.
45. *Ino* Esp. *var. Clara* Stgr. — Sibiria: Krasnojarsk, Sorokina.
46. *Aglaja* Linn. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Sorokina.
47. *Niobe* Linn. *ab. Eris* Meig. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
48. *Adippe* Linn. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Minusink.
49. *Rudra* Moore. — China: Shiu-feng-sze.
50. *Paphia* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk, Kemtshug.
    ab. valesina Esp. — Sibiria: Krasnojarsk, Kemtshug.

Fam. Satyridae.

Melanargia Meig.

51. *Japygia* Cyr. *var. Suwarovia* Hbst. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.

Erebia Boisd.

52. *Afra* Esp. — Rossia: Saratow.

53. *Euryale* Esp. — Sibiria: Tojanov gorodok.

Satyrus Fabr.

54. *Autonoë* Esp. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk.
var. sibirica Stgr. — Sibiria: Krasnojarsk, Sorokina, Minusinsk.
55. *Dryas* Scop. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Sorokina, Minusinsk.
var. sibirica Stgr. — Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk, Sorokina, Minusinsk.

Pararge Hübn.

56. *Megaera* Linn. — Sibiria: Tobolsk.
57. *Achine* Scop. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk.

Epinephele Hübn.

58. *Lycaon* Rott. — Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Sorokina, Minusinsk.
59. *Hyperanthus* Linn. — Sibiria: Krasnojarsk, Sorokina.

Coenonympha Hübn.

60. *Hero* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Kolion.
61. *Iphis* Schiff. — Rossia: Kazan.
62. *Pamphilus* Linn. — Rossia: Saratow, Kazan.

Fam. **Hesperidae.**

Syrichthus Boisd.

63. *Alveus* Hübn. *var. Onopordi* Ramb. — Sibiria: Minusinsk.
64. *Malvae* Linn. — Sibiria: Kolion.

Hesperia Boisd.

65. *lineola* Ochs. — Sibiria: Minusinsk.
66. *comma* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Kolion, Krasnojarsk, Minusinsk.

Carterócephalus Led.

67. *Silvius* Knoch. — Sibiria: Kolion.

Parnara Moore.

68. *Mathias* Fabr. — China: Peking, Hongkong.

Fam. **Sphingidae.**

Smerinthus Ochs.

69. *Tatarinovii* Brem. — China: Shiu-feng-sze.

Macroglossa Ochs.

70. *bombylans* Boisd. — China: Peking.

Fam. **Notodontidae.**

Dudusa Walk.

71. *sphingiformis* Moore. — China: Shiu-feng-sze.

Lephopteryx Steph.

72. *Camelina* Linn. — Sibiria: Kolion.

Fam. **Zygaenidae.**

Zygaena Fabr.

73. *Scabiosae* Schw. — Sibiria; Krasnojarsk.
74. *Trifolii* Esp. — Sibiria: Krasnojarsk.
ab. Orobi Hübn. Sibiria: Krasnojarsk.
75. *Lonicerae* Esp. — Sibiria: Krasnojarsk.
76. *carniolica* Scop. *var. Hedysari* Hübn. — Sibiria: Krasnojarsk.

Fam. **Bombycidae.**

Theophila Moore.

77. *Huttoni* Hertvid. — China: Hongkong.

Fam. **Lithosiidae.**

Stigmatophora Stgr.

78. *flava* Brem. — Sibiria: Janova.

Fam. **Arctiidae.**

Emydia Boisd.

79. *striata* Linn. *var. bipunctata* Stgr. — Sibiria: Krasnojarsk.

Diacrisia Hübn.

80. *russula* Linn. — Sibiria: Kolion.

Nemeophila Steph.

81. *Plantaginis* Linn. — Sibiria: Tobolsk, Minusinsk.

Spilosoma Steph.

82. *fuliginosa* Linn. — Sibiria: Kolion.
83. *Menthastri* Esp. — Sibiria: Kolion.
84. *Urticae* Esp. — Rossia: Kazan.

Fam. Hepialidae.

Hepialus Fabr.

85. *Humuli* Linn. — Sibiria: Tobolsk.

Fam. Psychidae.

Psyche Schrk.

86. *plumifera* Ochs. — Caucasus: Tiflis (Mons St. David); Rossia: Saratow.

Fam. Saturniidae.

Tropaea Hübn.

87. *Selene* Hübn. China: Shiu-feng-sze.

Fam. Noctuidae.

Acronycta Treitsch.

88. *Menyanthidis* View. — Sibiria: Kolion.

Agrotis Ochs.

89. *putris* Linn. — Sibiria: Kolion.
90. *islandica* Stgr. *var. rossica* Stgr. — Sibiria: Troitzkosavsk.
91. *Lycarum* H.-Sch. — China: Oroi.
92. *prasina* Fabr. — Sibiria: Kolion.

Mamestra Treitsch.

93. *contigua* Vill. — Sibiria: Kolion.
94. *dissimilis* Knoch. — Sibiria: Kolion.
95. *Brassicae* Linn. — Sibiria: Tomsk, Kolion.

Hadena Treitsch.

96. *lateritia* Hufn. — Sibiria: Janova.

Caradrina Ochs.

97. *anceps* H.-Sch. — Sibiria: Verchne-Udinsk, Troitzkosavsk.
98. *grisea* Ev. — Sibiria: Minusinsk.

Dyschorista Led.

99. *suspecta* Hübn. — Sibiria: Irkutsk.

Cucullia Schrk.

100. *Scopariae* Dorfm. — Sibiria: Minusinsk.
101. *argentina* Fabr. — Rossia: Wolsk.

Plusia Ochs.

102. *gutta* Guen — Sibiria: Krasnojarsk.
103. *eriosoma* Boubld. — China: Daba, Peking, Hongkong.

Heliothis Treitsch.

104. *dipsaceus* Linn. — Rossia: Kazan.

Agrophila Boisd.

105. *trabealis* Scop. — Rossia: Kazan.

Eculidia Ochs.

106. *Mi* Cl. *var. litterata* Cyr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Kolion.
107. *glyphica* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Kolion.

Simplica Guen.

108. *rectalis* Ev. — Sibiria: Minusinsk.

Pechypogon Hübn.

109. *barbalis* Clerck. — Sibiria: Minusinsk.

Hypena Treitsch.

110. *obesalis* Treitsch. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Geometridae.

Abraxas Leach.

111. *silvata* Scop. — Sibiria: Tobolsk.
112. *marginata* Linn. — Sibiria: Kolion.

Odontopera Steph.

113. *bidentata* Clerck. — Sibiria: Kolion.

Angerona Dup.

114. *prunaria* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Kolion.

Ematurga Led.

115. *atomaria* Linn. — Sibiria: Kolion.

Scoria Steph.

116. *lineata* Scop. — Rossia: Kazan.

Lythria HÜBN.

117. *purpuraria* LINN. — Rossia: Saratow.

Ortholitha HÜBN.

118. *plumbaria* FABR. — Rossia: Kazan.

Lithostege HÜBN.

119. *griseata* SCHIFF. — Rossia: Saratow.
var. duplicaria HÜBN. — Rossia: Saratow.
ab. infuscata EV. — Rossia: Saratow.

Eucosmia STEPH.

120. *undulata* LINN. — Sibiria: Kolion.

Cidaria TREITSCH.

121. *albicillata* LINN. — Sibiria: Kolion.
122. *hastata* LINN. — Sibiria: Kolion.
123. *luctuata* HÜBN. — Sibiria: Minusinsk.
124. *comitata* LINN. — Sibiria: Tomsk, Minusinsk.

Eupithecia CURT.

125. *coronata* HÜRN — Rossia: Kazan.
126. *sinuosaria* EV. — Sibiria: Minusinsk.

MICROLEPIDOPTERA.

Fam. Pyralidae.

Aglossa LATR.

127. *cuprealis* HÜBN. — Sibiria: Minusinsk.

Botys TREITSCH.

128. *rubiginalis* HÜBN. — Sibiria: Kolion.
129. *pandalis* HÜBN. — Rossia: Kazan.

Eurycreon LED.

130. *sticticalis* LINN. — Mongolia: Sudshi.

Fam. Crambidae.

Crambus FABR.

131. *fascelinellus* HÜBN. — Sibiria: Minusinsk.
132. *luteellus* SCHIFF. — Rossia: Kazan.

Fam. Phycidae.

Nephopteryx ZELL.

133. *janthinella* HÜBN. — Sibiria: Minusinsk.
134. *argyrella* SCHIFF. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Galleriidae.

Melissoblaptes ZELL.

135. *anellus* SCHIFF. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Tineidae.

Scardia TREITSCH.

136. *Boleti* FABR. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Gelechiidae.

Gelechia LINN.

137. *spurcella* H.-SCH. — Sibiria: Minusinsk.

Pleurota HÜBN.

138. *aorsella* CHR. — Rossia: Kazan.

Fam. Pterophoridae.

Platyptilia HÜBN.

139. *gonodactyla* SCHIFF. — Rossia: Kazan.

LEGYEK.

Dr. KERTÉSZ KÁLMÁN

MAGYAR NEMZETI MUZEUMI ASSISTENSTŐL.

DIPTEREN.

Dr. KOLOMAN KERTÉSZ,

ASSISTENT AM UNGARISCHEN NATIONAL-MUSEUM.

LEGYEK.

Ha a nagyszámú utazási munkák zoologiai részét végiglapozzuk, azt tapasztaljuk, hogy azokban a legyek rendjét rendesen alig néhány faj képviseli, vagy hogy ez a rend a legtöbb esetben teljesen hiányzik belőlük.

Ennek az oka bizonyára csak abban fekszik, hogy a legyek gyűjtése és szakszerű preparálása nagyobb gondot és több körültekintést igényel, a minek kivált nagyobb és gyorsan haladó expedicziók alkalmával bajosan lehet eleget tenni.

A magam részéről csak elismeréssel és köszönettel adózhatom ennélfogva a Zichy-féle expedicziő buzgó zoologusának, Csiki Ernő barátomnak, azért, hogy kérésemre a legyeket is nagyobb figyelemre méltatta és tüzetesebben gyűjtötte. Hogy ezt az elismerést és köszönetet csakugyan megérdemli, azt legjobban bizonyítja az alább közölt névjegyzék.

Az összes fajok száma, az Aphanipterákkal együtt, — melyek csakis technikai okokból vannak itt a legyekhez sorozva — 237-et tesz ki. Ezekből Csiki Ernő a Kaukazusban 1, európai Oroszországban 150, Szibériában 111 és Mongoliában 4 fajt gyűjtött.

Az érdekesebb fajokról szóló megjegyzések s az új fajok leírásai a rendszeres névjegyzék végén találhatók.

Megjegyzem, hogy a *Stenopogon Csikii* fajt Strobl G. admonti tanár úr ismerte

DIPTEREN.

Wenn man den zoologischen Theil von vielen Reisewerken durchblättert, gewahrt man, dass die Dipteren in denselben gewöhnlich kaum mit einigen Arten vertreten sind, oder meist gänzlich fählen.

Die Ursache hiervon liegt offenbar darin, dass das Sammeln und Präpariren der Dipteren mehr Aufmerksamkeit und Umsicht erfordert, als dies namentlich grössere und rasch vorrückende Expeditionen ermöglichen.

Ich bin daher meinem Freunde Ernst Csiki, dem eifrigen Zoologen der Zichy'schen Expedition, zu aufrichtigem Danke verpflichtet, dass er auf mein Ersuchen auch auf die Dipteren ein besonderes Augenmerk richtete und sie fleissig sammelte. Das nachfogende Verzeichniss ist der beste Beweis dafür, dass er diese Anerkennung in vollem Masse verdient.

Die Zahl der erbeuteten Arten, die Aphanipteren mitgerechnet, — welche hier nur aus technischen Gründen zu den Dipteren gestellt wurden — beträgt in ganzen 237. Von diesen wurden: 1 Art im Kaukasus, 150 in Russland, 111 im Sibirien und 4 in der Mongolei gesammelt.

Die Beschreibung der neuen Arten, sowie die Bemerkungen über schon bekannte, interessantere Arten, befinden sich am Schlusse des systematischen Verzeichnisses.

Unter den neuen Arten ist auch ein *Stenopogon Csikii*, welches von Herrn

fel újnak s ő volt szives egyszersmind leírását is elkészíteni.

Az Aphanipterák meghatározását Kohaut Rezső tanár úrnak köszönöm.

Prof. Gabriel Strobl in Admont als für neu erkannt und freundlichst beschrieben wurde.

Die Determinirung der Aphanipteren verdanke ich Herrn Prof. Rudolf Kohaut in Budapest.

ORTHORRHAPHA.

Fam. Mycetophilidae.

Sciara Meig.

1. *spec.?* — Rossia: Kazan.

Fam. Bibionidae.

Dilophus Meig.

2. *femoralis* Meig. — Sibiria: Zima.
3. *albipennis* Meig. — Sibiria: Zima.
4. *spec.?* — Sibiria: Burdukova.

Fam. Chironomidae.

Ceratopogon Meig.

5. *bicolor* Meig. — Rossia: Kazan.
6. *sericatus* Winn. — Rossia: Kazan (var. scutello flavo).

Chironomus Meig.

7. *plumosus* Linn. — Rossia: Bolgary.
8. *silvestris* Fabr. var. *ornatus* Meig. — Rossia Kazan (var. scutello flavo).

Fam. Culicidae.

Culex Linn.

9. *pipiens* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Simuliidae.

Simulia Latr.

10. *maculata* Meig. — Rossia: Kazan

Fam. Tipulidae.

Pachyrrhina Macq.

11. *crocata* Linn. — Rossia: Perm; Sibiria: Tobolsk.
12. *histrio* Fabr. — Sibiria: Ilanskaja.
13. *scurra* Meig. — Sibiria: Minusinsk.

Tipula Linn.

14. *vernalis* Meig. — Rossia: Kazan.

Triogma Schin.

15. *trisulcata* Schum. — Rossia: Kazan.

Fam. Stratiomyidae.

Nemotelus Geoffr.

16. ***Zichyi** n. sp.* — Sibiria: Omsk.

Odontomyia Meig.

17. *viridula* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.
18 *hydroleon* Linn. — Rossia: Kazan.
19. *ornata* Meig. - Rossia: Kazan.

Beris Latr.

20. *fuscipes* Meig. — Rossia: Perm.

Fam. Tabanidae.

Haematopota Meig.

21. *pluvialis* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Tabanus Linn.

22. *sudeticus* Zell. — Sibiria: Omsk.

Therioplectes Zell.

23. *tropicus* Panz. — Rossia: Kazan, Bolgary.
24. *tarandinus* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Chrysops Meig.

25. *marmoratus* Rossi. — Rossia: Kazan.
26. *caecutiens* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Asilidae.

Leptogaster Meig.

27. *cylindrica* De Geer. — Rossia : Kazan.
28. *nigricornis* Lw. — Sibiria : Omsk.

Dioctria Meig.

29. *Reinhardi* Wied. — Rossia : Perm ; Sibiria : Zima.
30. *lata* Lw. — Rossia : Kazan ; Sibiria : Ilanskaja.
31. *atricapilla* Meig. — Rossia : Kazan.
32. *aurifrons* Meig. — Rossia : Kazan.
33. *rufipes* De Geer. — Rossia : Kazan.

Stenopogon Lw.

34. *callosus* Lw. — Rossia : Bolgary.
35. ***Csikii*** Strobl *n. sp.* — Sibiria : Minusinsk.

Cyrtopogon Lw.

36. *spec* ? — Mongolia : Urga (specimen pessime conservatum).

Laphria Meig.

37. *gilva* Linn. — Sibiria : Zamzor.

Pamponerus Lw.

38. *germanicus* Fabr. — Rossia : Kazan.

Lophonotus Macq.

39. *punctipennis* Meig. — Rossia : Saratow.

Dysmachus Lw.

40. *forcipula* Zell. — Rossia : Kazan ; Sibiria : Tomsk.

Eutolmus Lw.

41. *Sedakoffii* Lw. — Sibiria : Minusinsk.

Machimus Lw.

42. *rusticus* Meig. — Sibiria : Minusinsk.

Fam. Bombyliidae.

Hemipenthes Lw.

43. *morio* Linn. — Rossia : Kazan, Saratow.

Anthrax Scop.

44. *maurus* Linn. — Rossia : Kazan, Perm.
45. *flavus* Meig. — Sibira : Sorokina.
46. *blandus* Lw. — Sibiria : Minusinsk.

Exoprosopa Macq.

47. *capucina* Fabr. — Rossia : Kazan ; Sibiria : Tomsk.

Bombylius Linn.

48. *ambustus* Wied. — Sibiria : Sorokina.
49. *major* Linn. — Rossia : Saratow.

Systoechus Lw.

50. *nitidulus* Fabr. — Sibiria : Minusinsk.

Ploas Latr.

51. *virescens* Fabr. — Rossia : Kazan.

Fam. Therevidae.

Thereva Latr.

52. *marginula* Meig. — Rossia : Saratow.
53 *bipunctata* Meig. — Sibiria : Zima.

Fam. Empidae.

Empis Linn.

54. *fallax* Egg. — Rossia : Saratow.
55. *leucoptera* Meig. — Rossia : Kazan.

Rhamphomyia Meig.

56. *filata* Zett. — Rossia : Kazan.

Drapetis Meig.

57. *setigera* Lw. — Rossia : Kazan.
58. *flexuosa* Lw. — Rossia : Kazan.

Tachydromia Meig.

59. *albocapillata* Fall. — Rossia : Kazan.

Fam. Dolichopodidae.

Dolichopus Latr.

60. *brevipennis* Meig. — Rossia : Kazan.
61. *plumipes* Scop. — Rossia : Kazan
62. *discifer* Stann. — Sibiria : Omsk.
63. *longicornis* Stann. — Sibiria : Omsk.
64. *caligatus* Whlbg. — Rossia : Kazan
65. ***angustipennis*** *n sp.* — Rossia : Kazan.

Chrysotus Meig.

66. *neglectus* Wied. — Sibiria: Burdukova.
67. *laesus* Wied. — Rossia: Kazan.

Hydrophorus Whlbg.

68. *balticus* Meig. — Sibiria: Burdukova.

CYCLORRHAPHA.

Fam. Pipunculidae.

Pipunculus Latr.

69. *sylvaticus* Meig. — Rossia: Kazan.

Fam. Syrphidae.

Ascia Meig.

70. *dispar* Meig. — Rossia: Kazan.

Melithreptus Lw.

71. *scriptus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Ilanskaja, Omsk, Zima.
72. *strigatus* Staeg. — Rossia: Kazan.

Didea Macq.

73. *alneti* Fall. — Sibiria: Burdukova.

Syrphus Fabr.

74. *Ribesii* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Burdukova.
75. *vitripennis* Meig. — Rossia: Kazan.
76. *luniger* Meig. — Sibiria: Zima.
77. *bifasciatus* Fabr. — Rossia: Saratow.

Melanostoma Schin.

78. *mellinum* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Zima.

Platycheirus St. Farg. et Serv.

79. *clypeatus* Meig. — Rossia: Kazan.

Chilosia Meig.

80. *antiqua* Meig. — Rossia: Kazan.
81. *Zetterstedti* Beck. — Sibiria: Jarovskaja.
82. *velutina* Lw. — Sibiria: Omsk.
83. *viduata* Fabr. — Rossia: Kazan.
84. *n. sp.* — Rossia: Saratow. — Speciem hanc Dom. Th. Becker, monographus huius generis non parvi laboris, in litteris ad me novam designavit, sed sine sexu masculino secundum specimen unicum femininum illam ad descriptionem ineptam declaravit.

Volucella Geoffr.

85. *bombylans* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Eristalis Latr.

86. *arbustorum* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Merodon Meig.

87. *spec.?* — Rossia: Saratow.

Eumerus Meig.

88. *sabulonum* Fall. — Sibiria: Janova.

Chrysogaster Meig.

89. *chalybeata* Meig. — Sibiria: Jarovskaja.

Pipizella Rond.

90. *virens* Fabr. — Rossia: Kazan.
91. *maculata* Macq. — Rossia: Kazan.

Pipiza Fall.

92. *noctiluca* Linn. — Sibiria: Jarovskaja.

Paragus Latr.

93. *tibialis* Fall. — Sibiria: Ilanskaja.
94. *lacerus* Lw. — Rossia: Kazan.

Chrysotoxum Meig.

95. *festivum* Linn. — Sibiria: Sorokina.
96. *sibiricum* Lw. — Sibiria: Sorokina.

Microdon Meig.

97. *latifrons* Lw. — Rossia: Perm.

Fam. Schizophora.

Subfam. *Schizometopa.*

Tachininae.

Meigenia (R.-D.) BB.

98. ? *bisignata* Meig. — Sibiria: Burdukova.

Dexodes BB.

99. *spec.* ? — Rossia: Kazan.

Parexorista BB.

100. *fimbriata* Meig. — Rossia: Kazan.
101. *affinis* Fall. — Sibiria: Burdukova

Gonia Meig.

102. *capitata* De Geer. — Rossia: Kazan.

Somoleja Rond.

103. *rebaptisata* Rond. — Rossia: Kazan

Macquartia (R.-D.) BB.

104. *atrata* Meig. — Rossia: Kazan; Sibiria: Burdukova.

Ptilops Rond.

105. *chalybeata* Meig. — Rossia: Kazan.

Plagiopsis BB.

106. *soror* Egg. — Sibiria: Minusinsk.

Myiobia Schin.

107. *fenestrata* Meig. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Zophomyia Macq.

108. *temula* Scop. — Sibiria: Jarovskaja.

Olivieria R.-D.

109. *lateralis* Fabr. — Rossia: Kazan.

Plagia Meig.

110. *curvinervis* Zett. — Rossia: Kazan.

Xysta Meig.

111. *holosericea* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.

Paralophora Girschn.

112. *pusilla* Meig. — Rossia: Kazan; Mongolia: Urga.

Acemyia Rond.

113. *subrotundata* Rond. — Rossia: Kazan.
114. ***Csikii*** *n. sp.* — Sibiria: Jarovskaja.

Sarcophaga Meig.

115. *haematodes* Meig. — Sibiria: Burdukova.
116. *socrus* Rond. — Rossia: Kazan.
117. *carnaria* Linn. — Rossia: Kazan.
118. *albiceps* Meig. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Onesia R.-D.

119. *floralis* R.-D. — Rossia: Kazan.

Metopia Meig.

120. *leucocephala* Rossi. — Rossia: Saratow.

Syntomocera Schin.

121. *cristata* Rond. — Sibiria: Zamzor.

Prosena St. Farg.

122. *siberita* Fabr — Sibiria: Omsk, Minusinsk.

Dinera Rond.

123. *rufifrons* Rond — Sibiria: Omsk.

Myiocera R.-D.

124. *carinifrons* Fall. — Sibiria: Omsk

Calliphora R.-D.

125. *grönlandica* Zett. — Rossia: Kazan
126. *erythrocephala* Meig. — Caucasus: Tiflis.

Lucilia R.-D.

127. *caesar* Linn — Rossia: Kazan.

Rhinoestrus Brau.

128. *purpureus* Brau. — Mongolia: Bombotu, Chara-gol.

Anthomyinae.

Mesembrina Meig.

129. *meridiana* Linn. — Sibiria: Tomsk.

Euphoria R.-D.

130. *cornicina* Fall. — Rossia: Kazan.

Pyrellia R.-D.

131. *serena* Meig. — Rossia: Kazan; Sibiria: Sorokina, Omsk.
132. *cyanicolor* Zett. — Sibiria: Omsk.

Musca (Linn.) Rond.

133. *domestica* Linn. — Sibiria: Omsk.
134. *tempestiva* Fall. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Myiospila Rond.

135. *meditabunda* Fabr. — Sibiria: Zima.

Aricia R.-D.

136. *serena* Meig. — Rossia: Kazan.

Spilogaster Macq.

137. *quadrum* Fabr. — Sibiria: Omsk.
138. *urbana* Meig. — Rossia: Kazan.
139. *duplicata* Meig. — Rossia: Kazan
140. *caesia* Meig. — Sibiria: Ilanskaja.
141. *spec* ? ♀. — Sibiria: Burdukova.

Limnophora R.-D

142. *spec.* ? ♀. — Rossia: Kazan.
143. *spec.* ? ♀. — Rossia: Kazan.

Hydrotaea R.-D.

144. *meteorica* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Prosalpia Pok.

145. *silvestris* Fall. — Sibiria: Jarovskaja.

Homalomyia Bouché.

146. *serena* Fall. — Rossia: Kazan.
147. *spec.*? ♀ (? *armata* Meig.). — Sibiria: Omsk.

Hydrophoria Rond.

148. *conica* Wied. — Sibiria: Jarovskaja.

Hylemyia R.-D.

149. *penicillaris* Rond. *var. b.* Stein. — Rossia: Kazan.
150. *coarctata* Fall. — Sibiria: Omsk, Zima, Burdukova.
151. *tetra* Meig. — Sibiria: Zima.
152. *pullula* Zett. — Rossia: Kazan.
153. ***megatricha*** *n. sp.* — Sibiria: Omsk, Zima.
154. *variata* Fall. — Sibiria: Zima.

Anthomyia Meig.

155. *pluvialis* Linn. — Sibiria: Omsk.
156 *sulciventris* Zett. — Rossia: Kazan.

Chortophila Macq.

157. *cilicrura* Rond. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk, Zima, Burdukova.
158. *discreta* Meig. — Sibiria: Zima.
159. *longula* Fall. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.
160. ? *impudica* Rond. — Rossia: Kazan.
161. *curvicauda* Zett. — Rossia: Kazan.
162. *lepida* Fall. (non Meig.). — Rossia: Kazan.
163. *sepia* Fall. — Rossia: Kazan; Sibiria: Burdukova.
164. *cinerella* Fall. (*pusilla* Meig.). — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk, Ilanskaja, Zima, Burdukova; Mongolia: Tugurjuk.
165. *spec* ? ♀. — Rossia: Kazan.

Hammomyia Rond.

166. *spec.* ? ♀. — Rossia: Kazan.

Chelisia Rond.

167. *mollicula* Fall. — Sibiria: Omsk.

Coenosia Meig.

168. *pygmaeella* Pok. — Rossia: Kazan.
169. *pulicaria* Zett. — Rossia: Kazan.
170. *decipiens* Fall. — Rossia: Kazan.
171. *perpusilla* Meig. — Rossia: Kazan.
172. *pygmaea* Zett. — Rossia: Kazan; Sibiria: Zima.

Subfam. *Holometopa*.

Conopidae.

Myopa Fabr.

173. *variegata* Meig. — Sibiria: Minusinsk.
174. *sp.?* — Rossia: Saratow.

Oncomyia R.-D.

175. *Sundevalli* Zett. — Sibiria: Burdukova.
176. *distincta* Meig. *var.* — Rossia: Kazan.

Physocephala Schin.

177. *rufipes* Fabr. — Sibiria: Krasnojarsk.

Scatomyzinae.

Cordylura Fall.

178. *umbrosa* Lw. — Rossia: Kazan.
179. *pudica* Meig. — Rossia: Kazan.

Scatophaga Meig.

180. *mollis* Beck. — Sibiria: Omsk.

Sciomyzinae.

Sciomyza Fall.

181. *cinerella* Fall. — Rossia: Kazan.
182. *rufiventris* Meig. — Rossia: Kazan.
183. *spec.?* — Rossia: Kazan (specimen male conservatum).

Tetanocerinae.

Tetanocera Latr.

184. *punctulata* Scop. — Sibiria: Jarovskaja.
185. *vittigera* Schin. — Rossia: Kazan.
186. *reticulata* Fabr. — Rossia: Kazan.
187. *ferruginea* Fall. — Rossia: Kazan; Sibiria: Burdukova.

Limnia R.-D.

188. *unguicornis* Scop. — Rossia: Kazan.

Elgiva Meig.

189. *rufa* Panz. — Rossia: Kazan.

Sepedon Latr.

190. *spinipes* Scop. — Rossia: Kazan.

Ortalinae.

Ortalis Fall.

191. *formosa* Panz. — Rossia: Kazan.

Ceroxys Macq.

192. *picta* Meig. — Rossia: Kazan.

Anacampta Lw.

193. *hyalinata* Panz. — Sibiria: Krasnojarsk.

Sapromyzinae.

Sapromyza Fall.

194. *lupulina* Fabr. — Rossia: Kazan.

Lauxania Fall.

195. *cylindricornis* Fabr. — Rossia: Kazan.

Lonchaeinae.

Lonchaea Fall.

196. *dasyops* Meig. — Rossia: Kazan.

Trypetinae.

Acidia R.-D.

197. *speciosa* Lw. — Sibiria: Jarovskaja.

Trypeta Meig.

198. *Lappae* Cederh. — Sibiria: Omsk.
199. *acuticornis* Lw. — Sibiria: Omsk.

Urophora R.-D.

200. *maura* Frfld. — Sibiria: Omsk.
201. *macrura* Lw. — Sibiria: Omsk.

Oxyna R.-D.

202. *parvula* Lw. — Sibiria: Omsk.
203. *argyrocephala* Lw. — Rossia: Kazan.
204. *elongatula* Lw. — Sibiria: Omsk.
205. *flavipennis* Lw. — Sibiria: Ilanskaja.

Tephritis Latr.

206. *irrorata* Fall. — Rossia: Kazan.
207. *Leontodontis* De Geer. — Rossia: Kazan.

Sepsinae.

Sepsis Fall.

208. *punctum* Fabr. — Rossia: Kazan.

Nemopoda R.-D.

209. *cylindrica* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Saltella R.-D.

210. *scutellaris* Fall. — Sibiria: Omsk.

Tanypezinae.

Calobata Meig.

211. *cibaria* Linn. — Rossia: Kazan.

Psilinae.

Psila Meig.

212. *pallida* Fall. — Sibiria: Omsk.
213. *gracilis* Meig. — Rossia: Kazan.
214. *nigra* Fall. — Rossia: Kazan.

Chloropinae.

Meromyza Meig.

215. *saltatrix* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Omsk.

Diplotoxa Lw.

216. *inconstans* Lw. — Rossia: Kazan.

Chlorops Meig.

217. *humilis* Lw. — Sibiria: Omsk.
218. *didyma* Zett. — Rossia: Kazan.
219. *serena* Lw. — Rossia: Kazan; Sibiria: Ilanskaja (var. articulo tertio antennarum non toto nigro).

Chloropisca Lw.

220. *ornata* Meig. — Sibiria: Burdukova.

Oscinis Latr.

221. *maura* Fall. — Rossia: Kazan.
222. *vindicata* Meig. — Rossia: Kazan.

Siphonella Macq.

223. *laevigata* Fall. — Sibiria: Zima.

Ochthiphilinae.

Ochthiphila Fall.

224. *aridella* Fall. — Rossia: Kazan.
225. *coronata* Lw. — Rossia: Kazan.

Leucopis Meig.

226. *griseola* Fall. — Rossia: Kazan.

Agromyzinae.

Agromyza Fall.

227. *carbonaria* Zett. — Rossia: Kazan.

Napomyza Hal.

228. *lateralis* Fall. — Rossia: Kazan.

Ceratomyza Schin.

229. *lateralis* Zett. — Rossia: Kazan.

Borborinae.

Borborus Meig.

230. *equinus* Fall. — Rossia: Kazan.
231. *vitripennis* Meig. — Sibiria: Omsk.

Heteroptera Macq.

232. *acutangula* Zett. — Rossia: Kazan.

Limosina Macq.

233. *crassimana* Hal. — Rossia: Kazan.

Fam. Hippoboscidae.

Ornithomyia Latr.

234. *avicularia* Linn. — Sibiria: Minusinsk.

APHANIPTERA.

Fam. Pulicidae.

Typhlopsylla Taschenb.

235. *typhlus* Motsch. — Sibiria: Minusinsk, in *Spermophilo Eversmanni.*

Ceratophyllus Kol., Wagn.

236. *tesquorum* Wagn. — Sibiria: Minusinsk, in *Spermophilo Eversmanni.*

237. *Silantiewi* Wagn. — Sibiria: Minusinsk, in *Spermophilo Eversmanni.*

ÚJ VAGY KEVÉSBBÉ ISMERT FAJOK.

5. Ceratopogon bicolor Meig.

E fajra vonatkozólag Strobl G. tanár Admontból a következőket közli velem: «Ugyane fajhoz tartozó nőstényt gyűjtöttem a melki zárdakertben, Alsó-Ausztriában. A hímek s a nőstények a szárnyerezetben s a lábakat illetőleg teljesen egyeznek. Nagyságuk 2·5–3 m/m. A szárnyak csupaszok, víztiszták, sárga erekkel; az alsó szegélysejt hosszú, egyszerű, meglehetősen keskeny, s valamivel a szárny második harmada mögött végződik (körülbelül 70:30); a negyedik hosszanti ér villája ülő. A lábak vörhenyes-sárgák (vagy egy még egészen ki nem szineződött nősténynél fehéres-sárgák), a czombok töve s csúcsa szélesen fekete, míg a lábtőízek csak csúcsaikon keskenyen feketék. A mellső czombok sötét csúcsa s a mellső lábszárak sötét töve rendesen egy világos csík által meg van szakítva, úgy, hogy voltaképen három sötét gyürűt lehet megkülönböztethetni, de néha ez a világos csík hiányzik. A nőstény torának háti oldala meglehetősen világos szürkés-hamvas, hátul kettéosztott sötét középsávval s két oldalsávval, melyek azonban nem vehetők ki mindig egész tisztán. A csápok, a paizs s a potroh vörhenyes-sárgák, sőt az utóbbi szine a fehéres-sárgáig változhatik.

A még eddig le nem irt hím a tor sokkal sötétebb szinezete által különbözik a nősténytől; a potroh háti oldala barnásfekete, széles fekete, hátrafelé nem hasított, mindkét oldalon világosan szegélye-

NEUE ODER WENIGER BEKANNTE ARTEN.

5. Ceratopogon bicolor Meig.

Über diese Art theilte mir Herr Prof. Strobl in Admont Folgendes mit: «Ein identisches Weibchen sammelte ich auch im Stiftsgarten von Melk, Niederösterreich. Männchen und Weibchen stimmen in den Flügeln und Beinen vollkommen überein. Grösse 2·5—3 m/m. Flügel nackt, glashell, mit gelben Adern; die Unterrandzelle lang, einfach, ziemlich schmal; sie endet etwas nach dem zweiten Flügeldrittel (circa 70:30); Gabel der vierten Längsader sitzend. Beine rothgelb (oder bei einem noch nicht ganz erhärteten Weibchen weissgelb), mit breit schwarzer Basis und Spitze aller Schenkel und Schienen und schmal schwarzer Gliederung der Tarsen. Die dunkle Spitze der Vorderschenkel und die dunkle Basis der Vorderschienen ist gewöhnlich durch eine deutlich lichtere Stelle unterbrochen, so dass drei dunkle Ringe unterschieden werden können; doch kann diese lichte Stelle auch fehlen. Das Weibchen ist am Thoraxrücken ziemlich lichtgrau bestäubt mit einer dunklen, hinten zweispaltigen Mittelstrieme und zwei ziemlich undeutlichen Seitenstriemen; Fühler, Schildchen und Hinterleib sind rothgelb, letzterer kann sogar weissgelb sein.

Das noch nicht beschriebene Männchen unterscheidet sich durch viel dunklere Färbung des Thorax; der Thoraxrücken ist braunschwarz, mit einer breiten schwarzen, rückwärts nicht gespalteten, beiderseits lichter gesäumten Mittelstrieme; fer-

zett középsávval; a paizs és a potroh egészen fekete, a csápok, valamint a csótár fekete s utóbbi csak csúcsán inkább barna. A mellső czombokon három finom, tüskeszerű serte van, melyek a nősténynél vagy egészen hiányzanak, vagy szőralakúak; voltaképeni tüskéknek a hím sertéit sem nevezhetjük».

ner durch ganz schwarzes Schildchen und Abdomen; ebenso sind die Fühler sammt Federbusch schwarz, letzterer nur an der Spitze mehr braun. An den Vorderschenkeln bemerke ich drei feine, dornartige Borsten, die beim Weibchen entweder ganz fehlen oder mehr haarartig sind; eigentliche Dornen kann man auch die Borsten des Männchens nicht nennen».

16. **Nemotelus Zichyi** *n. sp.*

(Fig. 4.)

A *signatus* Friv. és *varius* Lw. rokonsági köréből való.

♀. A fej fényes-fekete, ezüstfehéren fénylő hamvval fedett. Az alsó arcz orrszerű nyúlványa meglehetős hegyes s oly hosszú, mint a szem harántátmérőjének fele. A csápok az orrszerű nyúlvány közepén vannak beékelve, feketék; az első íz rövid, pálczikaalakú, a második valamivel hosszabb, kehelyalakú, a harmadik lándsaalakú, négy gyürűből összetett, melyek közül a három első majdnem egyenlő hosszú, míg az utolsó eléri a második és harmadik gyürű hosszát; a kétízű csápnyelecske rövid, rövidebb, mint a harmadik íz negyedik gyürűje. A csápok felett levő sárgás-fehér foltok meglehetős keskenyek, háromszegletűek, szélesen megszakítottak (a kettő közötti távolság megfelel körülbelül a homlokszélesség egy harmadának). A tor háti oldala érczszinű feketés-zöld, fényes, ezüstfehér rövid hamvval fedett. A tor oldalai feketék, hosszabb, ezüstfehér szőrözettel. A válldudorok világos-sárgák, négyszegletűek; a sárgás-fehér oldalsáv a szárny töve felé erősen kiszélesedik. A potroh sárgán szegélyzett, fényes fekete, nem túlságosan sürűen fehéresen hamvas. Az egyes gyürűk — kivéve az elsőt — hátulsó szegélye sárga; a második gyürű középső foltja háromszögletű s a gyürű közepéig terjed; a

Fig. 4.

Aus dem Verwandtschaftskreise von *signatus* Friv. und *varius* Lw.

♀. Kopf glänzend schwarz, mit silberweissem Tomente bedeckt Schnauze kaum länger als der halbe Querdurchmesser der Augen, ziemlich spitz. Fühler schwarz, auf der Mitte der Schnauze eingefügt; erstes Glied kurz, stabförmig, das zweite etwas länger, becherförmig. Der Complex des dritten Fühlergliedes lanzettförmig, aus vier Gliedern bestehend; die drei ersten Glieder fast gleich lang, das letzte so lang wie das zweite und dritte zusammengenommen. Griffel zweigliedrig kurz, kürzer als das letzte Glied des Complexes. Die gelblichweissen Flecke ober den Fühlern sind schmal, dreieckig, fast linienförmig, voneinander weit (um $^1/_3$ der Stirnbreite) abstehend. Thoraxrücken schwarzgrün, metallisch glänzend, mit rein silberweissem, anliegendem Tomente bedeckt. Thoraxseiten schwarz, mit längerer, silberweisser Behaarung. Schulterschwielen lichtgelb, viereckig; die gelblichweisse Seitenstrieme gegen die Flügelwurzel stark ausgebreitet. Hinterleib gelb gerandet, glänzend schwarz, mit spärlichem, kurzem, weissem Tomente. Die einzelnen Ringe — ausgenommen den ersten — am Hinterrande gelb gesäumt; der Mittelfleck am zweiten Ringe ist dreieckig und reicht fast bis zur Mitte des Ringes; die Mittel-

harmadik s negyedik gyürűn levők lekerekítettek s a gyürű magasságának alig egy negyedéig terjednek. A potroh hasi oldala fekete; az első s második gyürűn egy-egy négyszögletes sárgás-fehér folt van, mely főleg a második gyürűt majdnem egészen elfoglalja; a harmadik gyürűn, alapjával annak hátulsó szegélyén fekvő sárgás-fehér háromszögletű folt van, mely csúcsával a gyürű mellső szegélyét eléri; a negyedik és ötödik gyürű hátulsó szegélye fehéres-sárga. A csipők és czombok feketék, az utóbbiak csúcsa sárgás-fehér; a lábszárak és lábtőízek sárgás-fehérek, a hátsó lábszárakon széles fekete gyürű van. A szárnyak víztiszták; a rezgetyűk hófehérek. Hossza: 6·5 m/m.

Szibéria: Omszk.

Ez a faj legközelebb áll a *N. signatus* Friv. és *varius* Lw. fajokhoz. A *signatus* Friv.-tól csekélyebb nagysága, a válludorokon levő nagy sárga foltok s a fej más alakja által különbözik; a *varius* Lw.-től, eltekintve a fej más alakjától, az által különböztethető meg könnyen, hogy csápnyelecskéje igen rövid s vastag.

E fajt Zichy Jenő gróf, a tudományért lelkesedő s áldozatkész főúr tiszteletére neveztem el.

flecke am dritten und vierten Ringe sind abgerundet und erreichen kaum den vierten Theil der Höhe der Ringe. Der Bauch ist schwarz; am ersten Ringe mit einem kleinen, am zweiten mit einem sehr grossen, gelbweissen Mittelfleck; am dritten Ringe befindet sich ein dreieckiger, den vorderen Ring erreichender, weissgelber Fleck und, so wie an den nachfolgenden, ein schmaler, weissgelber Hinterrandsaum. Hüften und Schenkel schwarz, letztere an der Spitze gelblichweiss; Schienen und Tarsen gelblichweiss, die Hinterschienen mit einem breiten, schwarzen Ringe. Flügel glashell; Schwinger schneeweiss. Länge 6·5 m/m.

Sibirien: Omsk.

Die Art ist am nächsten mit *N. signatus* Friv. und *varius* Lw. verwandt. Abgesehen von dem verschiedenen Kopfbau, unterscheidet sie sich von *signatus* Friv. durch die geringere Grösse und durch den grossen gelben Schulterfleck; von *varius* Lw. kann sie am leichtesten durch den kurzen, dicken Griffel unterschieden werden.

Ich widme diese neue Art dem um die Wissenschaft so hochverdienten Grafen Eugen Zichy.

24. Therioplectes tarandinus Linn.

(Fig. 5.)

E faj hímjének rövid leírását csakis Zetterstedt egyik munkájában (Dipt. Scand. I. p. 109. 7.) találjuk, s azóta az irodalomban semmi említés sincs róla téve. A Tabanidák családjában a hímek igen ritkán találhatók, s igazán különös véletlen, hogy Csiki Ernő e faj hímjét megtalálta, — ha csak egy példányban is — nőstény azonban egyetlenegy sem került hálójába. Brauer, a paleartikus fajok feldolgozója, szintén csak röviden említi (Denkschr. Akad., Wien, XLII. p. 140), Zetterstedt nyomán.

Fig. 5.

Die Charakteristik des Männchens dieser Art gibt nur Zetterstedt (Dipt. Scand. I. p. 109. 7.) kurz; sonst ist dasselbe bis jetzt unbekannt geblieben. Es ist allgemein bekannt, dass die Männchen der Tabaniden viel seltener sind als die Weibchen, und es ist wirklich ein Zufall, dass Csiki nur ein Männchen und kein einziges Weibchen erbeutet hat. Brauer, der Bearbeiter der europäischen Tabaniden, erwähnt (Denkschr Akad. Wien, XLII. p 140) das Männchen auch nur nach Zetterstedt.

Részletes leírását a következőkben adom.

♂. A szemek élénk smaragdzöldek s igen sürű, rövid, sárga szőrzettel vannak fedve; alsó felükön két biborsáv van, melyek közül az alsó a szem hátulsó szélén a felső felé hajlik. A szemreczék mind egyformák, kicsinyek. (Brauer a többi fajok után vont következtetésből kifolyólag azt hitte, hogy a szem felső részén levő reczék nagyobbak). A pontszemek dudora kicsiny, barna, világosan kivehető; a homlokháromszög fekete, sárgásan barna, alig fénylő. A pofák profilban keskenyek, kevéssé előállók. A fej alul hosszú, sürű szőrzettel fedett. A tapogatók feketék, sárga szőrzettel, fekete szőröknek nyoma sincs rajtuk; az utolsó íz rövid lándsaalakú. A szipóka laposra nyomott, széles, fekete. A csápok vöröses-sárgák s hasonló alakúak, mint a nősténynél. A tor feketés-barna, a mellső s az oldalszegély rókavörös, sürű, hosszú szőrzettel fedett, míg a többi rész szőrzete majdnem egészen fekete. A paizs sötétbarna, rókavörös szőrzettel. A potroh bársonyfekete, kivéve az összes gyürűk hátulsó szegélyét (körülbelül a gyürűk szélességének egy negyedét), mely aranysárga nemez-szerű szőrzettel fedett. A lábak élénk sárgás-vörösek; a csípők és a czombok majdnem egészen feketék s hasonló szinű szőrökkel vannak fedve. A szárnyak áttetszők; tövük, mellső szegélyük az első hosszanti érnek a szegélyérbe való befutásáig, valamint az erek sárgásak; a szárny közepétől kezdve az erek feketék és sárgás-barnán vannak szegélyezve. A villán érfüggelék nincs.

A test hossza 20 m/m, a szárnyaké 16 m/m; a fej szélessége 7·5 m/m.

Im Folgenden gebe ich die genauere Beschreibung desselben.

♂. Augen lebhaft smaragdgrün, sehr dicht, kurz, gelb behaart, unter der Mitte mit zwei Purpurbinden, von welchen sich die untere am hinteren Augenrande zur oberen hinaufbeugt. Augenfelder alle gleich, klein. (Brauer vermuthete, dass die oberen Augenfelder grösser seien). Ocellenschwiele klein, braun, deutlich. Stirndreieck schwarz, mit fahlgelbem Tomente, schwach glänzend. Backen im Profile schmal, wenig vorstehend. Kopf unten dicht, lang behaart. Taster schwarz, gelb behaart, ohne Spur schwarzer Haare; letztes Glied lanzettförmig. Rüssel plattgedrückt, breit, schwarz, Fühler rothgelb, wie beim Weibchen gebaut. Thorax schwarzbraun, Vorder- und Seitenrand fuchsroth, dicht, lang behaart, die übrigen Theile fast ganz schwarz behaart. Schildchen dunkelbraun, fuchsroth behaart. Hinterleib sammtschwarz, alle Ringe an der Rücken- und Bauchseite mit circa $^1/_4$ der Ringbreite einnehmenden, goldgelbfilzigen Hinterrandbinden. Beine hell gelbroth; Hüften und die Schenkel fast bis zur Spitze schwarz und lang schwarz behaart. Flügel hyalin, etwas getrübt; Basaltheil und der Vorderrand bis zur Mündung der ersten Längsader und auch die Adern gelblich; die Adern von der Flügelmitte an schwarz, gelbbraun gesäumt. Gabel ohne Aderanhang.

Körperlänge 20 m/m; Flügellänge 16 m/m; Kopfbreite 7·5 m/m.

30. **Dioctria lata** Lw.

Helyénvalónak találom megemlíteni, hogy Schiner «Fauna Austrica, Diptera» czímű műve I. kötetének 120. lapján e faj ismertetésénél egy igen lényeges hiba csúszott be. E helyütt ugyanis a szakállt alkotó szőrök töve sárgának van mondva, holott az fekete, mint a hogy azt Loew a Magyarországból származó példányok leírásánál (Neue Beiträge, I. p. 37. 2) helyesen mondja.

Ich möchte hier darauf aufmerksam machen, dass in Schiner's Fauna Austriaca, Diptera, I p. 120, der Knebelbart dieser Art auf der Wurzel falsch als gelb angegeben wird; er ist schwarz, wie es Loew in der Beschreibung der Art (Neue Beiträge, I. 37. 2.) richtig angiebt.

33. **Dioctria rufipes** De Geer *var.*

A négy példány között, melyek mindannyija Kazánból való, az egyik igen lényeges színbeli eltéréseket mutat; ugyanis a középső lábak lábszárai és lábtőízei, valamint a hátulsó lábak feketebarnák, míg a mellső lábak és a középsők czombjai vörösbarnák. Az alsó arcz és a szakáll sárga.

Von den mir vorliegenden vier Exemplaren, die sämmtlich aus Kasan stammen, unterscheidet sich eines von den übrigen dadurch, dass die Schienen und Tarsen der Mittelbeine und die Hinterbeine schwarzbraun, die Vorderbeine und die Schenkel der mittleren Beine rothbraun sind. Das Untergesicht und der Knebelbart sind gelb.

35. **Stenopogon Csikii** Strobl *n. sp.*

Strobl tanár, kivel e fajt közöltem, újnak tartja, s kérésemre a következőkben írja le:

«♀. 18 m/m. Niger thoracis dorso rufo, nigro-quadrivittato, abdomine praeter latera pedibusque rufis, femoribus late nigro-bistriatis; setis fere omnibus nigris; alis cinereis, cellula posteriore late aperta. —

Sibiria: Minusinsk, 1♀.

Ez a faj szinezete tekintetében a *sabaudus, xanthomelas* Lw. (Ciliciából) és *pyrrhus* Lw. (♂ Oroszországból) fajokhoz csatlakozik, mely utóbbival abban is megegyezik, hogy a negyedik hátulsó szegélysejt tágan nyitott, de különbözik a tor háti oldalának vörhenyes-sárga szine, a csupán feketén sávozott czombok, a majdnem szintelen szárnyak s a legnagyobbrészt fekete szőrözet által.

A fej alkotása hasonló, mint a *sabaudus* fajnál; a hamvasság szürkés-sárga; a szakáll és a pofaszakáll egészen fehér, míg a fej hátulsó részének szőrözete inkább sárgás; a csápok oly hosszúak, mint a fej, tőízeik vörhenyes-barnák, míg végízük fekete. A tor sürű szürkés-sárga hamvval fedett, fekete, de háti oldala vörhenyes-sárga, négy fekete, gyengén hamvas hossz-sávval: a középsők erősen közelállók s hátul rövidítettek, az oldalsók elül és hátul meg vannak rövidítve. A paizs szintén vörhenyes-sárga. A tor két első harmada igen rövid szőrözettel van fedve, míg a hátulsó harmad és az oldalszélek meglehetős hosszú és erős, részben fekete, részben vörös tüskeszőrökkel vannak ellátva. A potroh öt

Herr Prof. Strobl, dem ich das einzige Weibchen mittheilte, erkannte in ihr eine neue Art, und beschreibt sie im Folgenden:

«♀. 18 m/m. Niger thoracis dorso rufo, nigro-quadrivittato, abdomine praeter latera pedibusque rufis, femoribus late nigro-bistriatis; setis fere omnibus nigris; alis cinereis, cellula posteriore late aperta. —

Sibiria: Minusinsk, 1 ♀.

Diese Art schliesst sich in der Färbung an *sabaudus*, *xanthomelas* Lw. (aus Cilicien) und *pyrrhus* Lw. (♂ aus Russland); mit letzterem theilt sie auch die weit geöffnete vierte Hinterrandzelle, unterscheidet sich aber leicht durch den rothgelben Thoraxrücken, die blass schwarzgestreiften Schenkel, die fast farblosen Flügel und die grösstentheils schwarze Beborstung.

Kopfbildung wie bei *sabaudus;* Bestäubung graugelblich; Knebel- und Backenbart rein weiss, Behaarung des Hinterhauptes mehr gelblich; Fühler von Kopflänge mit rothbraunen Basalgliedern und schwarzem Endgliede. Thorax ziemlich dicht graugelblich bestäubt, schwarz, der Rücken aber rothgelb, mit vier schwarzen, mässig bestäubten Striemen: die mittleren sehr genähert, nur hinten verkürzt, die seitlichen beiderseits verkürzt; Schildchen ebenfalls rothgelb. Die zwei vorderen Drittel des Thorax nur äusserst kurz borstlich behaart; das hinterste Drittel und die Seitenränder aber mit ziemlich langen und starken, theils schwarzen, theils rothen Stachelborsten. Die ersten fünf Hinterleibs-

első gyürűje háti oldalukon egészen vörhenyes-sárgák, csak oldalaikon keskenyen feketék; a három utolsó gyürű majdnem egészen fekete, meglehetős fényes, csak a középvonalban vörhenyes-sárga; a potroh végén levő tüskekoszorú tíz meglehetősen hosszú fekete tüskéből áll. A lábak vörhenyes-sárgák, fekete sertékkel; az összes czombok fekete hossz-sávokkal a mellső s hátulsó oldalon; a mellső czombokon a hátulsó oldalon levő hossz-sáv és a hátulsó czombokon mindkét sáv igen széles, annyira, hogy kivált a hátulsó czombokon a fekete szín a túlnyomó; a középső czombokon levő hossz-sávok meglehetős keskenyek. A szárnyak egyszinűek, kissé szürkések, átlátszók; az erek feketék, csak a mellső hosszanti erek inkább barnásak. Az első és negyedik hátulsó szegélysejt erei végük felé csak kevéssé konvergálnak, miáltal mindkét sejt meglehetősen tágan nyitott.

A fajt felfedezője, Csiki Ernő úr tiszteletére neveztem el, ki mint természetbuvár vett részt a Zichy-féle expediczióban.»

ringe oberseits ganz rothgelb, nur an den umgeschlagenen Seitenrändern schmal schwärzlich; die letzten drei Ringe fast ganz schwarz, ziemlich glänzend, nur in der Mittellinie rothgelb; der Dornenkranz des Afters besteht aus zehn ziemlich langen schwarzen Dornen. Beine rothgelb, mit durchwegs schwarzen Borsten; alle Schenkel mit schwarzer Vorder- und Hinterstrieme; die Hinterstrieme der Vorderschenkel und beide Striemen der Hinterschenkel sind sehr breit, so dass — besonders an den Hinterschenkeln — die schwarze Färbung weitaus vorwiegt; die der Mittelschenkel sind ziemlich schmal. Die Flügel sind einfärbig, graulich glashell, mit schwarzen Adern; nur die vorderen Längsadern sind mehr braun; die Adern der ersten und vierten Hinterrandzelle convergiren gegen das Ende nur mässig, so dass beide Zellen ziemlich breit offen stehen.

Die Art benannte ich zu Ehren des Herrn Csiki, der als Naturforscher die Expedition des Grafen Zichy begleitete und sie entdeckte».

37. **Laphria gilva** Linn.

Az élénk rozsdavörös nemez-szerű szőrözet befedi ezen példánynál az ötödik gyürű egész felületét s a középvonalban átterjed a hatodikra is, melynek egészen hátulsó szegélyéig ér.

Der lebhaft rostrothe, anliegende Filz bedeckt den ganzen fünften Hinterleibsring und breitet sich in der Mittellinie auch auf den sechsten Ring, bis zum Hinterrande dessen, aus.

46. **Anthrax blandus** Lw.

Általánosan ismert dolog, hogy az *Anthrax flavus*-szal rokon fajok, vagyis azok, melyeknek teste túlnyomóan sárga szőrözettel van fedve s szárnyuk áttetsző, meghatározása mily nagy nehézséget okoz. Hogy a Minuszinszkból származó példány csakugyan a *blandus* Lw., nincs semmi okom kételkedni, mert a leirás az utolsó betűig ráillik. S hogy szóvá teszem ezt a fajt, csak azért történik, hogy egy synonymát helyreigazítsak. Schiner «Fauna Austriaca» I. kötetének 51. lapján a Meigen-től leírt *quinquefasciatus*-fajt az *Ixion*-faj mellé mint synonymát sorolja. Ez tel-

Es ist allgemein bekannt, dass die mit *Anthrax flavus* verwandten Arten, nämlich jene, bei welchen die Behaarung fast durchwegs gelb und die Flügel ohne schwarze Zeichnung sind, sehr schwer zu bestimmen sind. Dass das aus Minusinsk stammende Exemplar der echte *blandus* Lw. ist, unterliegt keinem Zweifel, da die Beschreibung vollkommen auf ihn passt. Ich will bei dieser Gelegenheit nur eine Synonymie berichtigen. Schiener stellt in seiner Fauna Austriaca, Diptera, I. p. 51, die von Meigen beschriebene Art, *quinquefasciatus* als Synonym zu *Ixion* Fabr.

jesen helytelen s annál feltűnőbb, mert a bécsi cs. és kir. udvari múzeumban — melynek Diptera-gyűjteményét tudvalevőleg SCHINER rendezte — több példány van a *quinquefasciatus*-fajból részint a Krimből, részint MANN gyűjtése révén Amaziából és Brussából, melyeket alkalmam volt láthatni. A *quinquefasciatus* MEIG. faj rokon a *blandus* LW. fajjal, s LOEW a különbségeket «Beschreibungen europäischer Dipteren» című munkája I. kötetének 183. lapján kiemeli, miért is e helyütt elégségesnek tartom, ha erre reámutatok.

Dies ist aber nicht richtig und um so auffallender, da im Wiener Hofmuseum mehrere Exemplare aus der Krim und — von Mann gesammelt — aus Amasia und Brussa sich befinden. *Anthrax quinquefasciatus* MEIG. ist eine selbsständige gute Art, verwandt mit *A blandus* LW. Die Unterschiede sind aus LOEW's «Beschreibungen europäischer Dipteren», Bd. I. p. 183, zu entnehmen.

65. Dolichopus angustipennis *n. sp.*

(Fig. 6, 7.)

♂. Az alsóarcz és a tapogatók sárgásbarnán hamvasak; a homlok érczkék és ibolya-fényű. A csápok feketék; a harmadik íz vége felé megkeskenyedik s csúcsa tompa; a serte vastag, fekete, hosszabb a csápoknál. A szem mögötti szőrök alul s az oldalakon, körülbelül a szem közepéig sárgák, míg a fejtetőn feketék. A tor háti oldala és a paizs fényes feketezöld, négy fénytelen, keskeny, zöld hossz-sávval, melyek közül a külsők elől és hátul meg vannak rövidítve. Az acrosticalserték két sorban vannak elhelyezve s a közöttük fekvő középsáv aranyzöld. A tor oldalai aranyos-zöld fényűek. A pleurák fénytelenek, szürkén hamvasak. A paizs hosszúkás négyszögletű, oldalain behorpasztott és szélén két sertével fegyverzett. A szárnypikkelyek világos barnasárgák, szélükön fekete pillákkal. A rezgetyűk világos barnasárgák A potroh érczfényű zöld, rövid fekete szőrökkel fedett; az egyes gyürűk hátulsó szegélye keskenyen fekete. A hypopygium meglehetősen erős, feketészöld; a belső függelékek keskenyek, s félköralakúak, a külsők hosszúkásak, hátul lekerekítettek.

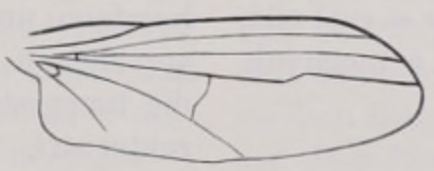

Fig. 6.

Fig. 7.

♂. Untergesicht und Taster gelbbraun bestäubt; Stirn metallisch-blau und violett glänzend. Fühler schwarz; drittes Glied gegen die Spitze zu verschmälert und am Ende stumpf; Borste dick, schwarz, länger als die Fühler. Postocularcilien unten und an den Seiten bis zur Mitte gelb, am Scheitel schwarz. Thoraxrücken und Schildchen schwarzgrün glänzend, mit vier schmalen, mattgrauen Längsstriemen, deren äussere abgekürzt sind. Acrosticalbörstchen zweizeilig, die zwischen diesen liegende Mittelstrieme goldgrün. Die Seiten des Thoraxrückens goldgrün glänzend. Pleuren matt, grau bestäubt. Schildchen länglich viereckig, an den Seiten eingedrückt, mit zwei Randborsten. Schüppchen hell braungelb, schwarz gewimpert. Schwinger hell braungelb. Hinterleib metallisch grün, kurz, schwarz behaart; der Hinterrand der einzelnen Ringe schmal schwarz gesäumt. Hypopyg ziemlich stark, schwarzgrün. Die inneren Anhänge schmal, halbkreisförmig gebogen, dem Hypopyg sich anschmiegend. Die äusseren Anhänge

kúlag görbültek, a hypopygiumhoz simultak; a külső függelékek levélalakúak, peremük szélesen fekete és fekete sertékkel ellátott. A lábak világos barnasárgák; a mellső és középső lábak metatarsusa a végén, a többi lábtőíz egészen feketebarna. A középső és hátulsó czombok két praeapicális sertével fegyverzettek. A hátulsó czombok alul feketén szőrösek; a hátulsó lábszárak erős fekete szőrökkel fedettek, belső oldalukon pedig egy erősen pontozott fekete hossz-sáv van; a középső lábszárak belső oldalán *egy* serte van. A lábszárak csúcsa és az összes lábtőízek feketésbarnák. A tapadókorongok fehérek. A szárnyak megnyúltak, keskenyek, gyengén barnák, mely szín főleg a mellső szegélyen feltünő.

Hossza 5 m/m.

Oroszország: Kazán

A jelen új faj jellemző bélyegei: a középső és hátulsó czombokon levő két praeapicalis serte s ezek mellett a sárga szemmögötti szőrök, a feketén szőrös hátulsó czombok; a fekete szőrökkel és belső oldalán ugyanilyen szinű hossz-sávval ellátott hátulsó lábszárak, végre a megnyult, keskeny szárnyak.

blattförmig, breit schwarz gerandet und schwarz gewimpert. Beine hell braungelb; Metatarsus der Vorder- und Mittelbeine am Ende und die übrigen Tarsenglieder schwarzbraun; Mittel- und Hinterschenkel mit zwei Praeapicalborsten. Hinterschenkel unten schwarz gewimpert. Hinterschienen stark schwarz beborstet, innen mit einer grob punctirten schwarzen Strieme. Mittelschienen innen mit *einer* Borste. Ende der Schienen und alle Tarsen schwarzbraun. Haftläppchen weiss. Flügel schwach gebräunt, hauptsächlich am Vorderrande, lang gestreckt, schmal.

Länge: 5 m/m.

Russland: Kasan.

Die Art wird besonders durch die zwei Praeapicalborsten an den Hinter- und Mittelschenkeln, sowie durch die gelben Postocularcilien, durch die unten schwarz gewimperten Hinterschenkel, die stark beborsteten und innen mit schwarzer Strieme versehenen Hinterschienen, endlich durch die langgestreckten, schmalen Flügel charakterisirt.

96. **Chrysotoxum sibiricum** Lw.

E fajt Loew a «Verhandlungen der zool.-bot. Gesellschaft in Wien» VI. kötetének 611. lapján írta le röviden. Tudtommal nincs is azóta az irodalomban említve s így nem találom feleslegesnek részletesebb leírását itt közreadni. Sajnos, hogy Csiki-nek nem sikerült a faj eddig ismeretlen nőstényét szintén megszereznie.

Legközelebbi rokonságban van a *Chr. festivum* Linn. és *Chr. bicinctum* Linn. fajokkal.

♂. A csápok feketék; az első és második íz majdnem egyenlő hosszú, rövid fekete szőröcskékkel fedett; a harmadik oly hosszú, mint a második és csupasz. A csápserte feketésbarna, valamivel hosszabb a harmadik íznél. A homlokdudor fényes

Loew hat diese Art in den Verh. d. zool. bot. Ges. Wien, Bd. VI. p. 611, kurz beschrieben. Meines Wissens ist die Art seitdem nirgends erwähnt und deshalb scheint es mir nicht überflüssig hier eine ausführlichere Beschreibung zu geben. Leider hat Csiki nur ein Männchen erbeutet; das Weibchen bleibt also noch immer unbekannt.

Aus der nächsten Verwandtschaft von *Chr. festivum* Linn. und *Chr. bicinctum* Linn.

♂. Fühler schwarz, erstes und zweites Glied fast gleichlang, mit kurzen Börstchen besetzt, das dritte so lang wie das zweite, nackt; Fühlerborste schwarzbraun, etwas länger als das dritte Fühlerglied. Stirnhöcker glänzend schwarz, am Grunde

fekete, tövén sárgásan hamvas s hasonlóan mint az alsó arcz, világosbarnán szőrözött. Az alsóarcz sárga, a csápdudorokig érő fekete középsávval és ép olyan szinű pofákkal. A szipóka fekete, a tapogatók szarubarnák. A szemek szétszórt, rövid szőröcskékkel fedettek; a szem hátulsó szegélye a csápdudorhoz hasonló világosbarna szinű. A tor rajza hasonló mint a *Chr. festivum*-nál; a tor háti oldala fényes fekete, a két egymáshoz közelített halványsárga középsáv körülbelül annak közepéig terjed; a válldudorok s mindkét oldalt egy-egy hozszúkás, majdnem a paizsig terjedő folt, czitromsárgák; a pleurákon, közvetlen a szárny töve előtt egy hasonló szinű, háromszegletű folt van. A paizs egészen fekete, csakis hátulsó pereme sötétbarna, szőrözete világosbarna; a tor háti oldalán, annak közepe táján ezen szőrözet közé egyes fekete szőrök keverednek. A szőrözet a tor végén és a paizson valamivel hosszabb mint mellső részén. A potroh fekete, alig fénylő, rajta négy sárga, a középvonalban megszakított ívsávval, melyek a potroh oldalperemét sehol sem érik el, s melyek közül az első — a második gyürűn — sokkal, míg a negyedik — az ötödik gyürűn — csak valamivel szélesebb mint a többi. A potroh hasi oldala fényes fekete; a második gyürű mellső szegélyén közepén megszakított sárga sáv, míg a harmadik gyürűn mindkét oldalt egy-egy sárga foltocska van. A szőrözet sárgás; az első és második gyürű oldalán feltünő, míg a többi gyürűkön rövidebb vagy majdnem hiányzik, csak a potroh végén válik ismét feltünőbbé. A lábak sötétsárgák, a csipők és tomporok feketék, fényesek; a lábszárak valamennyije utolsó negyedükig czitromsárga. A szárnyak tövifele a hátulsó tősejtig sárga, csúcsuk s hátulsó szegélyük barnás, feltünő sötétbarna folttal, mely a mellső szegélyen a korongsejtbe terjed, kétoldalt, főleg pedig a szárny töve felé meglehetős élesen van határolva.

Hossza 14 $^{m}/_{m}$, a miből 2 $^{m}/_{m}$ a csápokra esik.

gelblich bestäubt und wie das Untergesicht hellbraun behaart; letzteres gelb, mit schwarzer, bis zum Stirnhöcker reichender Mittelstrieme und eben solchen Backen. Rüssel schwarz, Taster hornbraun. Augen zerstreut kurzhaarig; Behaarung des hinteren Augenrandes wie die des Stirnhöckers hellbraun. Thorax-Zeichnung wie bei *Chr. festivum;* Rückenschild schwarzglänzend, die zwei genäherten blassgelben Mittelstriemen bis zur Mitte desselben reichend; Schulterbeulen und jederseits ein länglicher, fast bis zum Schildchen reichender Fleck citronengelb; ein dreieckiger gleichgefärbter an beiden Brustseiten vor der Flügelwurzel, nach unten spitz, die obere Seite leicht unterbrochen. Schildchen einfarbig schwarz, nur am Hinterrande schwarzbraun; Behaarung hellbraun, auf der Mitte des Thorax schwarz untermengt, am Ende desselben und auf dem Schildchen etwas länger als am Vorderrande. Hinterleib schwarz, wenig glänzend, mit vier gelben, unterbrochenen Bogenbinden, die den Seitenrand nirgends erreichen, und von welchen die erste — auf dem zweiten Ringe — bedeutend, die vierte — auf dem fünften Ringe — nur etwas breiter ist, als die übrigen. Bauch schwarz, glänzend, am Vorderrande des zweiten Ringes eine in der Mitte unterbrochene gelbe Binde, auf dem dritten Ringe beiderseits ein gelbes Fleckchen. Behaarung fahlgelblich, an den Seiten des ersten und zweiten Ringes ansehnlich, auf den übrigen Ringen kürzer oder fast fehlend, nur am Hinterleibsende wieder etwas deutlicher. Beine dunkelgelb. Hüften und Schenkelringe glänzend schwarz, sämmtliche Schienen citronengelb bis zum letzten Viertel. Flügel an der Wurzelhälfte bis herab zur hinteren Basalzelle gelb, an der Spitze und am Hinterrande bräunlich, mit einem intensiv braunen Fleck, der sich am Vorderrande bis in die Discoidalzelle hinein erstreckt und nach beiden Seiten, namentlich nach der Wurzel zu, ziemlich stark begrenzt ist.

Länge 14 $^{m}/_{m}$, wovon 2 $^{m}/_{m}$ auf die Fühler kommen.

114. **Acemyia Csikii** *n. sp.*

♂. A homlok barnásszürke, bársonyfekete középsávval; az alsóarcz fehéresszürkén csillog. A csápok feketebarnák; a tőízek világosabb szinűek; a harmadik csápíz majdnem kétszerte hosszabb a másodiknál, csúcsa karomszerűen kiálló; a serte fekete. A tapogatók sárgák (?). A tor szürkén hamvas, négy hossz-sávval, melyek közül a középsők a harántvarraton túl terjednek s nincsenek megszakítva, míg az oldalsók majdnem a paizsig érnek s a harántvarraton meg vannak szakítva. A paizs szürke. A potroh majdnem elliptikus, sárgás-szürkén hamvas; a macrochaeták a gyürűk szélén állanak. A lábak feketék, a csipők és tomporok is; a lábszárak egészen barnás-sárgák, kivéve a hátulsókat, melyeknek csúcsa sötétebb. A középső lábszárak külső oldalán egy feltünő, lefelé álló, erős serte van. A szárnyak kissé szürkések, tövükön barnás-sárgák. A harmadik hosszanti ér tövén egy kis tüske látható. Az első hátulsó szegélysejt majdnem a szárny csúcsán nyilik s keskenyen nyitott; a csúcsharántér majdnem egyenes. A szárnypikkely fehéres-szürke, pereme sárga. A rezgetyűk sárgás-barnák.

Hossza: 6 m/m.

Szibéria: Jarovszkaja.

Az egyedüli faj, mely itt tekintetbe jöhet, az *Acemyia cinerea* Mik, melytől a fekete tomporok, az egyszinű csápserte és a szárnyak szine által biztosan megkülönböztethető. Jóllehet csak egyetlenegy hím példány állott rendelkezésemre, az említett különbségek alapján mégis jónak láttam a tudományba bevezetni s felfedezőjéről, a Zichy-féle expedicziö fürge zoologusáról, Csiki Ernő barátomról elnevezni.

♂. Stirn bräunlichgrau, mit sammtschwarzer Mittelstrieme; Untergesicht weissgrau schimmernd. Fühler schwarzbraun, die Basalglieder lichter; drittes Fühlerglied fast doppelt so lang als das zweite, am Ende nagelförmig vortretend; Borste schwarz. Taster gelb (?). Rückenschild grau bestäubt, mit vier Längsstriemen, deren mittlere bis über die Quernaht reichen und nicht unterbrochen sind, die seitlichen aber fast bis zum Schildchen reichen und an der Quernaht unterbrochen sind. Schildchen grau. Hinterleib fast elliptisch, gelbichgrau bestäubt; Macrochaeten marginal. Beine schwarz, auch die Hüften und Schenkelringe; Schienen ganz braungelb, ausgenommen die hinteren, die an der Spitze dunkler sind. An der Aussenseite der Mittelschienen eine auffallende, nach unten gerichtete, starke Borste. Flügel etwas grau tingirt, an der Wurzel bräunlichgelb. An der Basis der dritten Längsader ein kleines Dörnchen. Erste Hinterrandzelle fast an der Flügelspitze mündend, schmal offen; Spitzenquerader fast gerade. Schüppchen weisslichgrau, gelb gerandet. Schwinger gelbbraun.

Länge: 6 m/m.

Sibirien: Jarowskaja.

Das Männchen, welches mir von dieser Art allein vorliegt, unterscheidet sich von *A. cinerea* Mik durch die schwarzen Schenkelringe und durch die einfärbige Fühlerborste, sowie durch die Färbung der Flügel genügend.

Ich widme die Art ihrem Entdecker, dem eifrigen Zoologen der Expedition, meinem Freunde Ernst Csiki.

149. **Hylemyia penicillaris** Rond. *var. b.*

E fajból a gyűjtött anyagban csak egy hím példány van Kazánból, mely teljesen megegyezik Rondani leírásával (Prodr. VI. p. 184. 6) s azzal, melyet Stein közölt róla (Entomol. Nachricht. XVI. 1890. p. 300. 2); azonkívül a középső lábakon a

Von dieser Art befindet sich in der Ausbeute ein Männchen aus Kasan. Es stimmt vollständig mit den Beschreibungen von Rondani (Prodr. VI. p. 184. 6) und von Stein (Entomol. Nachricht. XVI. 1890. p. 300. 2); sie hat auch die von Stein angegebene

második lábtőíz alakja is ugyanaz, melyet Stein az említett helyen leír, de nincsenek meg potrohának hasi oldalán a fajra jellemző hosszú szőrök. Kérdésemre Stein azt felelte egy levelében, hogy nincs kizárva, sőt igen valószinű, hogy ez valamely új faj, melyet azonban mégsem akarok ez után az egyetlen példány után külön névvel ellátni.

Bildung des zweiten Tarsengliedes der Mittelbeine, es fehlen ihr aber die langen Borsten an der Unterseite des Hinterleibes. Wie mir Stein brieflich mittheilte, so hat er die Fliege nur vorläufig als *penicillaris var. b.* bezeichnet, hält es aber für sehr wahrscheinlich, dass sie eine eigene gute Art bildet.

153. **Hylemyia megatricha** *n. sp.*

♂. A fej sötétebb tükrözéssel; a homloksáv sötétvörös-barna, a pontszemek felé bársonyfekete. A szemeket keskeny homlok választja el. A csápok feketék, rövidebbek az alsó arcnál; a harmadik íz hosszúkás négyszegletű, alsó csúcsán erősen legömbölyített, egy harmaddal hosszabb a másodiknál; a második íz felső szélén két hosszú serte van. A csápserte tövén meg van vastagodva, röviden tollas. A tor és paizs fekete, sárgás-szürkén hamvas; a toron — hátulról nézve is — alig vehető észre a sávozottság. A potroh igen keskeny; az első gyürű szürke, a többi szürkés-barna; a második, harmadik és negyedik gyürűn egy szürke középsáv van, mely, ha a potrohot hátulról, ferde irányból tekintjük, világosan látható, de a potrohgyürűk hátulsó szegélye által meg van törve. A potroh vége szürke. Az egész potroh szétszórtan, hosszú, fekete szőrökkel fedett; az egyes gyürűk hátulsó szegélye hosszabb és erősebb szőrökkel van ellátva; a potroh hasi oldalán a szőrözet sürűbb és hosszabb, mint a háti oldalon. A lábak feketék; a mellső lábszárak tövükön, a középső és hátulsó lábszárak egész kiterjedésükben barnák; a középső lábszárak hátulsó oldalukon két erős sertével fegyverzettek. A hátulsó lábszárak külső oldalukon a rendes három sertével, a külső — a testnek néző — oldalon háromnégy feltünő hosszú sertével vannak ellátva, míg a belső oldal egész hosszában majdnem bolyhosan szőrös; a hátulsó lábszárak csúcsán azonkívül körülbelül öt, részben befelé hajlott, vízszintesen elálló, hosszú

♂. Kopf mit dunklerem Reflex; Stirnstrieme dunkelrothbraun, gegen die Ocellen sammtschwarz. Augen durch die schmale Stirn getrennt. Fühler schwarz, kürzer als das Untergesicht; drittes Glied länglich viereckig, an der unteren Spitze stark abgerundet, um $^1/_3$ länger als das zweite; das zweite Glied auf dem Oberrande mit zwei langen Borstenhaaren. Fühlerborste an der Basis verdickt, kurz aber deutlich gefiedert. Thorax und Schildchen schwarz, mit gelbgrauem Tomente; Thorax, auch von hinten gesehen, kaum mit der Spur einer Striemung. Hinterleib sehr schmal, streifenförmig; der erste Ring grau, die übrigen graubraun; am zweiten, dritten und vierten Ringe befindet sich eine graue Mittelstrieme, die schräg von hinten betrachtet deutlich ist, aber durch die Hinterränder der Ringe unterbrochen wird; After grau. Der ganze Hinterleib sparsam, lang, schwarz behaart; die Hinterränder der einzelnen Ringe mit längeren und stärkeren Borsten versehen; auf der Bauchseite ist die schwarze Behaarung dichter und länger als auf der Rückenseite. Beine schwarz; Vorderschienen an der Basis, die Mittel- und Hinterschienen ganz braun. Mittelschienen auf der Hinterseite mit zwei kräftigen Borsten bewehrt. Hinterschienen aussen mit den gewöhnlichen drei Borsten, auf der äussern dem Körper zugewandten Seite mit 3—4 auffallend langen Borstenhaaren besetzt, während die Innenseite der ganzen Länge nach fast zottig behaart ist; ausserdem tragen die Hinterschienen an der äussersten,

serte van. A szárnyak kissé sárgásak, a mely szín a szárny tövén, mint rendesen, feltünőbb. A szárnypikkely és a rezgetyű sárgás. A szegélyér tüskéje kicsiny. A harmadik és negyedik hosszanti ér párvonalasan fut; a hátulsó haránter gyengén íves

? ♀. A test szine egészben véve világosabb; a homloksáv széles, vöröses-sárga, hátul bársonyfekete. A tor hossz-sávjai, kivált az oldalsók, alig vehetők ki. A potroh sárgás-szürke, szétszórtan, röviden, feketén szőrös; a potrohgyürük hátulsó szegélyén levő szőrök szintén rövidebbek, mint a hímnél, s a potroh hosszú szőrözete hiányzik. A lábak egészen feketék; a hosszú serték a hátulsó lábszárak külső oldalán hiányzanak. A szegélyér tüskéje hosszabb, mint a hímnél.

Hossza: ♂ 6 m/m, ♀ 5·5 m/m.

Szibéria: Omszk (♂), Zima (♀).

Minthogy a két ivar két különböző helyen lett gyűjtve, kérdéses, vajjon együvé tartozik-e? A mi arra késztetett, hogy egy fajhoz tartozóknak tekintsem őket, az a csápoknak teljesen azonos alakja és a szárnyerezetnek teljes megegyezése.

E faj legközelebbi rokonságban van a *H. coarctata* Fall.-val, melytől a lábak sötét szine által különbözik mindkét ivarban, míg a hímet főleg a hátulsó lábszárak külső oldalán levő hosszú szőrök különböztetik meg.

Spitze etwa 5, zum Theil nach innen gerichtete, senkrecht abstehende, lange Borstenhaare. Flügel gelblich tingirt, an der Basis, wie gewöhnlich, auffallender. Schüppchen und Schwinger gelblich. Randdorn klein. Dritte und vierte Längsader parallel; hintere Querader sanft geschwungen.

? ♀. Die Färbung des Körpers ist im Ganzen heller; Stirnstrieme breit, rothgelb, hinten sammtschwarz. Thoraxstriemen, hauptsächlich die seitlichen, kaum wahrnehmbar. Der Hinterleib ist gelblichgrau, sparsam, kurz, schwarz behaart; die Borsten an den Hinterrändern der einzelnen Ringe sind auch kürzer als beim Männchen, und die lange Behaarung auf der Bauchseite fehlt. Beine durchaus schwarz; die langen Borstenhaare an der Aussenseite der Hinterschienen fehlen. Randdorn grösser als beim Männchen.

Länge des ♂ 6 m/m, des ♀ 5·5 m/m.

Sibirien: Omsk (♂), Zima (♀).

Da die zwei Geschlechter an verschiedenen Orten erbeutet wurden, so ist es fraglich, ob dieselben zusammengehören. Die Übereinstimmung im Bau der Fühler und im Aderverlauf bewog mich jedoch sie für eine Art zu halten.

Diese Art steht in nächster Verwandtschaft mit *H. coarctata* Fall., von der sie sich durch die dunklere Färbung der Beine in beiden Geschlechtern und durch die langen Borstenhaare an der Aussenseite der Hinterschienen im männlichen Geschlechte unterscheidet.

176. **Oncomyia distincta** Meig. *var.*

Az egyetlen példány a törzsfajtól abban különbözik, hogy második potrohgyürűje, valamint lábai vöröses-barnák. Nincs kizárva, hogy ez egy állandó fajváltozat, sőt több példány, főleg pedig mindkét ivar ismereténél esetleg oly bélyegeket lehetne találni, melyek egy új faj felállítását engednék meg, jelenleg azonban csak színbeli esetleges eltérésnek tekinthetem.

Diese Varietät, die mir in einem Exemplare vorliegt, unterscheidet sich von der typischen Form durch die rothbraunen Beine und den ebenso gefärbten zweiten Hinterleibsring. Es ist nicht ausgeschlossen, dass wir es hier mit einer constanten Varietät zu thun haben oder sogar mit einer selbstständigen Art, doch finde ich keine genügende Merkmale, um sie mit einem besonderen Namen zu belegen.

197. **Acidia speciosa** Lw.

Az az egy nőstény példány, mely a gyűjtött anyagban van, teljesen megegyezik Loew leírásával és ábrájával, eltekintve attól, hogy a szárny csúcsa körül futó sáv a második és harmadik, valamint a harmadik és negyedik hosszanti ér között egy-egy víztiszta folt által van megszakítva, minek azonban nem lehet valami nagyobb fontosságot tulajdonítani, mert a Trypetinák szárnyrajzai tudvalevőleg nem mindig állandók.

Das Weibchen, welches mir von dieser Art allein vorliegt, stimmt genau mit der Beschreibung und Abbildung Loew's, nur ist die Binde um die Flügelspitze zwischen der zweiten und dritten, sowie zwischen der dritten und vierten Längsader durch je einen glashellen Fleck unterbrochen; was jedoch keine besondere Wichtigkeit haben dürfte, weil die Flügelzeichnungen der Trypetinen bekanntlich nicht immer constant sind.

NEUROPTEROIDÁK.

KLAPÁLEK FERENCZ

CS. K. TANÁRTÓL KAROLINENTHALBAN (CSEHORSZÁG).

NEUROPTEROIDEN.

VON

FRANZ KLAPÁLEK,

K. K. PROFESSOR IN KAROLINENTHAL (BÖHMEN).

NEUROPTEROIDÁK.

A Zichy-féle expedicziò által haza hozott Neuropteroida-gyűjtemény, melynek tudományos feldolgozásával megbízattam, összesen 42 fajból áll. E fajok az egyes Neuropteroida-rendek között a következőleg oszlanak meg:

Neuropterák	14 faj
Trichopterák.	4 »
Szitakötők	20 »
Kérészek	1 »
Plecopterák	3 »

E közül a 42 faj közül 14 faj európai Oroszországban, 24 faj Szibériában, 4 faj pedig mind a két területen lett gyűjtve.

Az igazi Neuropterák között egy új fajon (*Myrmeleon ambiguus*) kívül még néhány Myrmeleonida-álczát is találtam. Ez utóbbiaknak leírásai és rajzai bizonyára szintén érdekelni fogják a szakembereket.

A Plecopterák közül egy *Perla*-faj okvetetlenül új. De elégtelen lévén a gyűjtött anyag, tüzetes leírását még sem akartam a jelen alkalommal közölni.

NEUROPTEROIDEN.

Die Ausbeute an Neuropteroiden, welche von der Expedition des Grafen Zichy heimgebracht und mir zur Bearbeitung anvertraut wurde, umfasst im Ganzen 42 Arten. Dieselben vertheilen sich auf die einzelnen Ordnungen wie folgt:

Neuropteren.	14 Arten
Trichopteren	4 »
Odonaten	20 »
Ephemeriden	1 »
Plecopteren	3 »

Von diesen 42 Arten wurden 14 im europäischen Russland, 24 in Sibirien und 4 in beiden Gebieten gesammelt.

Unter den echten Neuropteren fand ich ausser einer neuen Art (*Myrmeleon ambiguus*) auch mehrere Myrmeleoniden-Larven, deren genauere Beschreibungen und Abbildungen nicht ohne Interesse sein dürften.

Von den Plecopteren ist eine *Perla*-Art sicher neu. Ich wollte sie aber bei dem ungenügenden Materiale nicht näher beschreiben.

Ordo. NEUROPTERA.

Fam. Panorpidae.

Panorpa Linn.

1. *communis* Linn. *var. diffinis* Mc Lachl. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja, Tomsk.

Fam. Sialidae.

Rhaphidia Linn.

2. *flaviceps* Schneid. — Rossia: Kazan.

Sialis Latr.

3. *lutaria* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Chrysopidae.

Chrysopa Leach.

4. *perla* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Jarovskaja.
5. *formosa* Br. — Sibiria: Krasnojarsk.
6. *septempunctata* Wesm. — Rossia: Kazan; femina unica nonnihil immatura, sed punctis nigris omnibus bene distinctis.

Fam. Myrmeleonidae.

Formicaleo Leach.

7. *lineatus* Fabr. — Sibiria: Minusinsk.

Myrmeleon Linn.

8. *formicarius* Linn. — Sibiria: Minusinsk.
9. ***ambiguus*** *n. sp.* — Sibiria: Minusinsk.
10. *spec? larva A.* — Rossia: Saratow.
11. *spec? larva B.* — Rossia: Saratow.
12. *spec? larva C.* — Sibiria: Troitzkosavsk.
13. *spec? larva D.* — Sibiria: Troitzkosavsk.

Genus?

14. *spec? larva.* — Sibiria: Troitzkosavsk.

Ordo. TRICHOPTERA.

Fam. Phryganeidae.

Phryganea Linn.

15. *srtiata* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Limnophilidae.

Apatania Kolen.

16. *majuscula* Mc Lachl. — Sibiria: Irkutsk.

Fam. Sericostomatidae.

Brachycentrus Curt.

17. *adoxus* Mc Lachl. — Sibiria: Tomsk.

Fam. Hydropsychidae.

Macronema Pictet.

18. *radiatum* Mc Lachl. — Sibiria: Tomsk.

Ordo. ODONATA.

Fam. Libellulidae.

Leucorrhinia Brittg.

19. *rubicunda* Linn. — Rossia: Kazan.
20. *pectoralis* Charp. — Rossia: Kazan.

Sympetrum Newm.

21. *scoticum* Donov. — Sibiria: Sorokina.
22. *pedemontanum* All. — Sibiria: Minusinsk.
23. *sanguineum* Müll. — Sibiria: Minusinsk.
24. *flaveolum* Linn. — Sibiria: Omsk, Tomsk, Krasnojarsk.

Libellula Linn

25. *quadrimaculata* Linn. — Rossia: Kazan.

Cordulia Leach.

26. *aenea* Linn. — Rossia: Kazan

Fam. Aeschnidae.

Ophiogomphus Sélys.

27. *serpentinus* Charp. — Sibiria: Krasnojarsk, Minusinsk. Specimina duo pictura pallida flava et in dorso valde dilatata gaudent.

Aeschna Fabr.

28. *crenata* Hag. — Sibiria: Krasnojarsk.
29. *juncea* Linn. — Sibiria: Tomsk.
30. *grandis* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok, Sorokina.

Fam. Agrionidae.

Calopteryx Burm.

31. *virgo* Linn. — Rossia: Kazan.

Lestes Leach.

32. *nympha* Sélys. — Sibiria: Minusinsk.
33. *sponsa* Hansem. — Sibiria: Omsk, Tomsk, Sorokina.

Sympycna Charp.

34. *paedisca* Br. — Rossia: Saratow; Sibiria: Troitzkosavsk.

Agrion Fabr.

35. *pulchellum* V. d. Lind. — Rossia: Kazan, frequens.
36. *hastulatum* Charp. — Rossia: Kazan.

Erythromma Charp.

37. *najas* Hansem. — Rossia: Kazan.

Nehalennia Sélys.

38. *speciosa* Charp. — Sibiria: Omsk.

Ordo. EPHEMERIDA.

Fam. Ephemeridae.

Rhitrogena Eaton.

39. *spec?* — Sibiria: Irkutsk.

Ordo. PLECOPTERA.

Fam. Perlidae.

Perla Geoffr.

40. *flavotincta* Mc Lachl. — Sibiria: Verchne-Udinsk, 2 ♀.
41. *spec?* — Sibiria: Kibalina.
42. *spec?* — Sibiria: Tojanov gorodok (larva indeterminabilis).

ÚJ VAGY KEVÉSBBÉ ISMERT FAJOK.

NEUE ODER WENIGER BEKANNTE ARTEN.

1. **Panorpa communis** Linn. *var.* **diffinis** Mc Lachl.

(Tab. VIII. fig. 1.)

Valamennyi példány ehhez a fajváltozathoz tartozik és erősen szineződött, kivált egy Kazánból származó pár, mely a *f. bifasciata* alakköréből való, s a melynél az apicalis sáv két ága csaknem egyenlő széles és mind a két szárnypáron teljesen ki van fejlődve; a bazális sáv mind a négy szárnyon tökéletes. Szinük igen sötét; az ormányon két szembetünő csík huzódik végig. A hím 7-ik és 8-ik potrohszelvénye a vége előtt egy-egy szembetünő, előfelé a világos szinbe átmenő és elmosódó gyürűvel van diszítve. A forceps valamivel kisebb, mint a törzsalaknál, de különben

Alle Stücke gehören dieser Varietät an, sind sehr stark gefärbt, besonders ein Paar aus Kasan, welches die *f. bifasciata* ist und beide Aeste des Apicalstreifens fast gleich stark und in beiden Flügelpaaren vollständig entwickelt zeigt; der Basalstreifen ist in allen vier Flügeln vollständig. Die Farbe ist sehr dunkel; auf dem Rüssel ziehen sich 2 deutliche Längsstreifen. Das 7. und 8. Segment des ♂ haben vor der Spitze einen deutlichen, nach vorne in die übrige hellere Farbe übergehenden Ring. Der Forceps erscheint im Vergleich mit typischen Stücken etwas kleiner, aber

semmiféle más eltérést sem mutat. A penishüvely csúcsának a kimetszése mélyebb, mint rendesen szokott lenni; de a mi *var. diffinis*-einknél is láttam már ekkora mély kimetszést. A 9-ik hasi szelvény villájának mind a két ága igen lapos és egészen fekete (felső lapjuk rendesen gyengén domború szokott lenni). E példányokat, ámbár az általános habitusban és egyes részletekben némi eltéréseket mutatnak, mindamellett csak a *var. diffinis f. bifasciata* szélső alakjainak tartom. A kiterjesztett szárnyak hossza 22·5 m/m.

zeigt sonst keinen anderen Unterschied. Der Ausschnitt auf der Spitze der Penisscheiden ist tiefer als gewöhnlich, aber ich habe auch unter unserer *var. diffinis* ähnliche Form derselben gefunden. Beide Aeste der Gabel des 9. Ventralringes sind sehr flach und ganz schwarz (gewöhnlich ist ihre obere Seite flach gewölbt). Obwohl also diese Stücke schwache Abweichungen im Habitus und einzelnen Theilen zeigen, so halte ich sie doch nur für extreme Formen der *var. diffinis, f. bifasciata*. Die Flügelspannung 22·5 m/m.

3. **Sialis lutaria** Linn.

A gyűjtött példányok egészen typikusak. A subcostalis mezőben álló haránt-ér igen közel van a sugár-ér és ennek sectora között fekvő sejt tövéhez. A fej fénytelen; a világos szinű dudorodások meglehetősen elmosódottak.

Ganz typische Stücke. Die Querader im Subcostalfelde ist sehr nahe der Basis der Zelle zwischen Radius und seinem Sector. Der Kopf stark matt und die hellen Schwielen wenig deutlich.

4. **Chrysopa perla** Linn. *var.*

(Tab. VIII fig. 2.)

A Kazánból származó nőstény példány a rendesnél sokkal világosabb szineződésű. A csápok tövét övező fekete gyürűk hátul meg vannak szakítva; a fejtetőt diszítő gyürű kétoldalt szintén meg van szakítva és hátul elmosódva, de az a része, mely a csápok között fekszik, igen erős és szembetünő, a hátulsó ágai pedig rézsút csonkítottak. A tarkó szélének sötét szegélye szembetünő, kétoldalt kissé hátrafelé görbül, s itt a szemek mögött fekvő foltokkal összefolyik. Az első csápizülék töve egy keskeny fekete gyürűvel van szegélyezve. A többi rajzolat olyan, mint a typikus törzsalaknál. Az alsó állkapcsi tapogatók utolsó izüléke majdnem egészen fekete, csak a csúcsán világos szinű. A notum rajza olyan, mint a közönséges *perlá*-nál, de mind a három folt mind a két oldalon szembetünő. Valamennyi haránt-ér fekete. A jobbszárnyon a könyök-sejt négyszögű,

Das aus Kasan stammende ♀ Exemplar ist viel heller als typische Stücke. Die schwarzen Ringe um die Fühlerbasis herum sind hinten durchbrochen; der Ring um die Scheitelwölbung ist ebenfalls an den Seiten durchbrochen und hinten nur schwach angedeutet, aber der Theil, welcher sich zwischen die Fühler erstreckt, ist sehr stark, auffallend, und seine hinteren Aeste sind schief abgestuzt. Der dunkle Saum des Hinterhauptsrandes ist deutlich, biegt an den Seiten nach hinten ein und verbindet sich da mit den Makeln hinter den Augen. Der Grund des ersten Fühlergliedes ist mit einem schmalen schwarzen Ringe gesäumt. Andere Zeichnung wie bei typischer *perla*. Das Endglied der Kiefertaster is fast ganz schwarz, nur die Spitze ist hell. Die Zeichnung des Notums wie bei *perla*, nur sind alle drei Makeln auf jeder Seite deutlich. Alle Queradern sind

mint a *Nothochrysa*-nemnél, a balszárnyon normális. A fej rajzai alapján e példányt talán *Chr. Walkeri*-nek lehetne tartani; de ennél az utóbbi fajnál a 人-alakú folt hátulsó ágai hegyes szöget képeznek, a mi példányainknál azonban tompa szögben ágaznak el; a *Walkeri*-nél a fejtető domború része fényes és nincs benyomva, holott a mi példányunknál kevésbbé fényes és úgy be van nyomva, mint *perlá*-nál.

schwarz. Im rechten Flügel ist die Cubitalzelle viereckig wie bei *Nothochrysa,* die linke normal. Die Kopfzeichnung könnte uns vielleicht dazu verführen, das Stück für eine *Chr. Walkeri* zu halten; aber die hinteren Aeste der 人-förmigen Makel bilden bei dieser Art einen scharfen Winkel, bei unserem Stücke aber einen stampfen; bei *Walkeri* ist die gewölbte Scheitelpartie glänzend und nicht eingedrückt, bei unserem Exemplar weniger glänzend und eingedrückt, wie bei *perla.*

9. **Myrmeleon ambiguus** *n. sp.*

Feje felűl fekete, a homlokon, a csápok előtt és kétoldalt a tarkó domborúbb része a szemek mögött fényes, a fejtető középső része a csápok között és mögött hosszában ránczos és fénytelen; a tarkó közepén hosszanti irányban egy duzzadt szélekkel határolt, mély barázda huzódik végig. A fej elülső része a száj felett, a homlok oldalszélei, a szemek belső szélén huzódó szegély, maga a száj s a fejnek alsó része világos-sárgák, csak a felső állkapcsok csúcsa s a tapogatók utolsó izülékei valamivel sötétebbek. A csápok fénytelen feketés-barnák, az első izülék sárga, kivéve annak feketén szegélyezett tövét; a második izülék fényes fekete. A pronotum középső és hátulsó része fénytelen sötétbarna, oldalszélei, valamint előszéle és keskeny utószéle világos-sárgák; az előszéltől három sárgaszinű ág nyúlik a középső barna mezőbe és pedig a középvonalban egy hosszú ág, kétoldalt pedig egy-egy rövidebb ágacska. A meso- és metathorax fénytelen sötétbarna, csak a szárnyak töve mellett fekvő részek, nemkülönben a mesonotum utószéle világos-sárgák. A potrok feketés-barna, fénytelen. A lábak világos-sárgák; a czombok kivált belső oldaluknak felső két harmadában, a lábszáraknak egész belső oldala s a tarsusok csúcsa fényes feketés-barnák. A szárnyerezet sárga; a felső szárnyakon a subcosta alsó fele, a sugár-ér majdnem

Kopf oben schwarz, auf der Stirn, vor den Fühlern und jederseits ein stärker gewölbter Theil des Hinterhauptes neben den Augen glänzend, der mittlere Theil des Scheitels zwischen und hinter den Fühlern längsrunzelig und glanzlos; über die Mitte des Hinterhauptes zieht sich eine tiefe, durch wulstige Ränder begränzte Längsfurche. Die vordere Partie des Kopfes über dem Munde, die Seitenränder der Stirn, ein Saum längs dem Innenrande der Augen, der Mund selbst und die untere Seite des Kopfes hellgelb, nur die Spitze der Mandibeln und die Endglieder der Taster etwas dunkler. Fühler matt, schwarzbraun; erstes Glied gelb, nur an der Basis schwarz gesäumt; das zweite Glied glänzend schwarz. Der hintere und mittlere Theil des Pronotum matt dunkelbraun, die Seitenränder, der Vorder- und schmale Hinterrand hellgelb; vom Vorderrande dringen drei Ausläufer der gelben Farbe ins braune und zwar ein langer mittlerer, und zwei rundliche kleine seitliche. Meso- und Metathorax matt dunkelbraun, nur die Einlenkungen der Flügel und der Hinterrand des Mesonotum deutlich hellgelb. Abdomen schwarzbraun, matt. Beine hellgelb; die Schenkel, besonders auf der Innenseite in den oberen zwei Dritteln, die Schienen auf der Innenseite der ganzen Länge nach und die Spitzen der Fussglieder glänzend schwarzbraun.

egész hosszában és a könyök-ér alsó része a villáig feketés-barna pettyekkel vannak tarkázva; az alsó szárnyakon csak a subcosta alsó fele van így tarkázva, a sugár-ér azonban alsó két harmadrészén egyszinű feketés-barna. A pterostigma kivált a felső szárnyakon szembetünő, nagy és fehér. A felső ajak igen széles, elől ívesen kimetszett; a felső állkapcsok nagyok, csőralakúak, fogatlanok. Az alsó állkapcsi tapogatók utolsó izüléke keskeny orsóidomú, csonkított, alig szélesebb, mint a megelőző izülékek; az ajak-tapogatók igen nagyok, közepükön legszélesebbek, tövük felé gyengén, végük felé azonban erősen elvékonyodók. A tarsusok első izüléke oly hosszú, mint a másokik és harmadik együttvéve; az izülékek a másodiktól a negyedikig fokozatosan rövidebbek; az ötödik izülék körülbelül oly hosszú, mint a három első izülék együttvéve. Az elülső lábak sarkantyúi valamivel hosszabbak, a hátulsó lábaké pedig alig oly hosszúak, mint a tarsusok első izüléke. A test hosszúsága 27·5 m/m, a felső szárnyak 29 m/m hosszúak.

Szibéria: Minuszinszk, 1 ♂, 2 ♀.

Minthogy nincs oly nagy anyagom az összehasonlításhoz, e rovart R. Mc Lachlan úrral közöltem és véleményét kikértem. A kitünő buvár, a ki a Myrmeleonidákat ez idő szerint a legjobban ismeri, ezt a fajt valamennyi eddig leírt fajtól eltérőnek tartja s azt hiszi, hogy közel áll a *Formicaleo lineatus*-hoz.

Die Flügeladern gelb; im Vorderflügel nur die untere Hälfte der Subcosta, der Radius fast in seiner ganzen Länge und der untere Theil des Cubitus bis zur Gabel schwarzbraun gefleckt; im Hinterflügel die untere Hälfte der Subcosta schwarzbraun gefleckt, der Radius aber in seinen unteren zwei Dritteln einfärbig schwarzbraun. Das Pterostigma besonders in den Vorderflügeln deutlich, gross und weiss. Die Oberlippe breit, stark quer, vorn bogenförmig ausgeschnitten; Mandibeln gross, schnabelförmig, zahnlos. Das Endglied der Kiefertaster schmal spindelförmig, abgestutzt, kaum breiter als die vorangehenden Glieder; der Lippentaster sehr gross, in der Mitte am breitesten, gegen die Basis schwach, gegen die Spitze stark, aber unsymmetrisch verengt. Erstes Fussglied etwa so lang wie das zweite und dritte zusammen; das zweite bis vierte allmählig kürzer; das fünfte etwa so lang wie die drei ersten Glieder zusammen. Sporne der Vorderbeine etwas länger, der Hinterbeine kaum so lang wie das erste Fussglied. Die Länge des Körpers 27·5 m/m, der Vorderflügel 29 m/m.

Sibirien: Minusinsk, 1 ♂, 2 ♀.

Da ich nicht so grosses Vergleichsmaterial besitze, habe ich das Thier Herrn R. Mc Lachlan mitgetheilt und seine Meinung ausgebeten. Dieser beste gegenwärtige Kenner der Myrmeleoniden hält das Thier für verschieden von allen bisher beschriebenen Arten und glaubt, sie stehe nahe dem *Formicaleo lineatus* (in litt.).

10. Myrmeleon *spec?* *larva A.*

(Tab. VIII. fig. 3—6.)

Hossza 9 m/m (a szivó állkapcsok nélkül), szélessége $3^3/_4$ m/m. Feje négyszögű, az utószögleteken kerekített, oly hosszú, mint széles, alul finomabban és meglehetős sürűen, felül erősebben, de sokkal kevésbbé sürűen sörtés; elől és kétoldalt hosszabb sörték is vannak közbevegyülve. A csápok 12—15-izülékűek s a felső állkapcsok első

Länge 9 m/m (ohne Saugzangen) Breite $3^3/_4$ m/m. Kopf viereckig, an den Hinterecken abgerundet, so lang wie breit, unten feiner und ziemlich dicht, oben stärker, aber deutlich weniger dicht beborstet; vorn und an den Seiten sind längere Borsten beigemischt. Fühler 12—15-gliedrig und reichen bis über den ersten Man-

fogán túlnyulnak; az első és második izülék hosszú, a középső izülékek legfeljebb csak valamivel hosszabbak, mint szélesek; a második izülék határozottan vékonyabb, de rendesen hosszabb, mint az első. Az utolsó izülék vékony hengeralakú és, ha a középső izülékek száma nagyobb, akkor valamivel rövidebb, mint a mikor ez utóbbiak csekélyebb számúak. A szemkúpok rövidek. Az állkapcsok felényivel hosszabbak a fejnél és három foggal vannak fegyverezve, melyek előfelé fokozatosan rövidebbek, s egymástól egyenlő távolságban állanak; az állkapcsok külső szélén a hajlásukig egy sor hosszú sörte s a külső széllel párhuzamosan egy rövidebb sor apró tüske foglal helyet; az állkapcsok belső szélén az első fog alatt három-négy, a fogak között két sörte áll, melyek közül az alsók oly hosszúak, mint az első fog; a harmadik fog előtt egy sörte áll. A tapogatók első izüléke széles tojásalakú, felületén fekete, tüskeszerű sörtékkel borítva, több mint másfélszer hosszabb, mint a többi három izülék együttvéve; a harmadik izülék a legrövidebb, majdnem gömbalakú; a negyedik oly hosszú, mint a második és harmadik együttvéve, s a mellett kissé elszélesedik, de mégis majdnem hengeralakú. A mellkas és potroh hátoldala meglehetősen sürűen meg van rakva rövid csücskökkel; minden egyes szelvényen keresztben egy, valamivel hosszabb csücskökből álló harántsor húzódik végig; az oldalszélen álló szemölcsök s a velök párvonalasan a hasoldalon levő sor hosszabb sörtéket visel, kivált a metanotumon levő szemölcs, melyen egy hosszú és tömött szőrcsomó áll. A nyolczadik hasi-szelvény utószegélyén két rövid, összehajló, erősebb csücsök foglal helyet. A kilenczedik hasi-szelvény utószegélyén nyolcz rövid, csonkított végű tüske áll, melyek négyesével vannak csoportosítva; ezek előtt egy hat hasonló és hármasával csoportosított tüskéből álló harántsor látható s e harántsor előtt még három parányi tompavégű csücsök. Az egyes szelvények oldalszélén két egymás felett álló sörtesor foglal

dibelzahn; erstes und zweites Glied lang, die mittleren höchstens nur etwas länger als breit; zweites Glied deutlich dünner, aber gewöhnlich länger als das erste. Letztes Glied dünn und, wenn sich die Zahl der kurzen Mittelglieder vermehrt, etwas kürzer, als wenn die Zahl geringer ist. Augenhügel kurz. Kiefer $^1/_2$ länger als der Kopf, mit drei, nach vorne an Länge zunehmenden Zähnen in gleichen Abständen; Aussenrand bis zur Krümmung mit einer Reihe von längeren Borsten und parallel mit dem Aussenrande mit kürzerer Reihe von kleinen Dornchen; Innenrand unter dem ersten Zahne mit 3—4, zwischen den Zähnen mit zwei Borsten, von denen die unteren die Länge des ersten Zahnes erreichen; vor dem dritten Zahne steht eine Borste. Erstes Tasterglied breit eiförmig, mit schwarzen dornartigen Borsten besetzt, mehr als $1^1/_2$-mal länger als die übrigen drei Glieder zusammen; das dritte am kürzesten, fast kugelig, das vierte so lang wie das zweite und dritte zusammen, etwas erweitert, aber doch fast walzenförmig. Die Oberseite des Thorax und Abdomen ziemlich dicht mit kurzen Spitzen besetzt; quer über jedes Segment zieht sich eine undeutliche Querreihe von etwas längeren Spitzen; die Warzen am Seitenrande und in der mit demselben parallelen Reihe auf der Bauchseite mit längeren Borsten besetzt, und zwar trägt besonders die Warze am Metanotum ein langes und dichtes Haarbüschel. Am Hinterrande des achten Bauchringes zwei kurze, convergirende Hornspitzen. Am Hinterrande des neunten Bauchringes stehen acht kurze, gestutzte Dornen, die zu vier genähert sind; vor ihnen stehen in einer Querreihe sechs ähnliche Dornen, die zu drei genähert sind und weiter nach vorn noch drei ganz kleine, abgestumpfte Hornspitzen. Auf jedem Seitenrande desselben Ringes stehen zwei übereinander gestellte Reihen von je drei dornartigen Borsten. Die Füsse der Vorder- und Mittelbeine kürzer als die Schienen; die Klauen der Hinterfüsse schwach gebogen.

helyet; mindenik sor három tüskeszerű sörtéből áll. Az elülső és középső lábak tarsusai rövidebbek, mint a lábszárak; a hátulsó tarsusok karmai gyengén hajlottak.

A test szine szürkés-barna, kivált elől sok sárgával keverve. Valamennyi chitines rész világos-sárga; az állkapcsok hajlásuktól a csúcsig gesztenyebarnák, de a harmadik fognál sötét folt nelkül. A fej felül hét gesztenyebarna folttal van diszítve: egy folt a clypeuson, a többi hat pedig két hosszanti sorban a fejtetőn áll; a két első folt inkább kerek s a legsötétebb, a két következő rézsut elliptikus és a legnagyobb, a két leghátulsó a legkisebb; a három folt egy-egy oldalon többé-kevésbbé összefolyik egymással. A fej alsó lapján két sötétebb folt foglal helyet. A notum szintén gesztenyebarna rajzzal van diszítve. A pronotumon egy elől elmosódó középső sáv és két, elől összehajló, keskeny oldalsáv látható; a meso- és metanotumon kétoldalt egy-egy sötét folt mutatkozik, mely kivált a metanotumon igen szembetünő. A hátulsó tarsusok csúcsa és a hátulsó karmok feketésbarnák. A hasioldal sötét foltos; a foltok a hasi-szelvényeken harántsorokban állanak s a középvonal két oldalán a prosternumtól egész a potroh csúcsáig egy-egy hosszanti sorban vannak rendeződve.

Oroszország: Szaratov.

Ez az álcza valamennyi eddig leírt *Myrmeleon*-álczától rajzai, az állkapcsi fogak között található sörték száma s a tapogatók utolsó izülékének alakja által határozottan különbözik.

Die Körperfarbe ist graubraun, stark mit hellgelb, besonders vorn, gemischt. Alle Chitintheile hellgelb; die Kiefer von der Krümmung bis zur Spitze kastanienbraun, aber ohne dunklen Fleck am dritten Zahne. Oben auf dem Kopfe sind sieben kastanienbraune Flecke: einer auf dem Clypeus und die übrigen sechs auf dem Scheitel längs der Mittellinie in zwei Reihen; die ersten zwei sind mehr rundlich und am dunkelsten, die nächsten zwei sind schiefelliptisch und am grössten, die zwei hintersten sind am kleinsten; alle drei in jeder Reihe fliessen mehr oder weniger zusammen. Auf der unteren Fläche des Kopfes befinden sich zwei dunklere Flecke. Auch Notum zeigt eine kastanienbraune Zeichnung. Auf dem Pronotum finden wir einen nach vorne verkürzten Mittelstreifen und zwei nach vorne convergirende und verengte Seitenstreifen; auf dem Meso- und Metanotum ist jederseits ein dunkler Fleck, welcher besonders auf dem letzteren sehr deutlich hervortritt. Die Spitze der Hinterfüsse und die Hinterklauen schwarzbraun. Die Bauchseite ist dunkler gefleckt; die Flecke bilden auf den Abdominalringen deutliche Querreihen und jederseits längs der Mittellinie vom Prosternum bis zur Hinterleibsspitze eine Längsreihe.

Russland: Saratow.

Die Larve ist von allen bisher beschriebenen Larven der Gattung *Myrmeleon* sicher verschieden: durch die Zeichnung, die Zahl der Borsten zwischen den Kieferzähnen und die Form des letzten Tastergliedes.

11. Myrmeleon *spec?* *larva B.*

(Tab. VIII. fig. 7—10.)

Ez az álcza 5 m/m hosszú és 1·75 m/m széles s az előbbi álczától a következőkben tér el: A fej hosszúkásabb, utószögletein tompábban bekerített, alul körülbelül csak oly sürűen sörtés, mint felül; a sörték tehát a fej alsó lapján határozottan kevésbbé sürűen állanak, mint az *A)*-val

Die Larve, 5 m/m lang und 1·75 m/m breit, ist von der Larve sub *A)* durch folgende Merkmale verschieden: Der Kopf ist mehr länglich, an den Hinterecken flacher abgerundet, unten nur etwa gleich dicht wie oben, also unten deutlich weniger dicht als bei *A)* beborstet. Fühler gewöhn-

jelölt álczánál. A csápok rendszerint 14 izülékből állanak, ritkábban 12—15 izülékből. Az állkapcsok fogai jóval hosszabbak és hegyesebbek, egymástól rendesen egyenlő távolságban állanak s ez esetben a közöttük levő hézagban két-két tüske áll; ritkábban tapasztalható, hogy a két felső fog között nagyobb a hézag s ilyenkor három tüskét visel. A tapogatók rövidebbek, utolsó izülékük erősebb és elől szembetünőbben kimetszett. Az utolsó hasi-szelvény utószegélyén kétoldalt álló négy tüske közül a szélső kissé feljebb van elhelyezve és hosszabb, mint a többi három; ugyanazon szelvény rövid csücskei számosabbak.

Szine sokkal sötétebb. A fej felső lapján levő foltok ugyanazon terv szerint vannak elrendezve, de nagyobbak, sötétebbek és még egy, oldalvást álló folttal vannak társulva; néha az egész fej sötét szinű, úgy, hogy csak három világosabb petty (egy-egy a szemkúpok mögött és egy középső hátul a fejtetőn) vehető ki határozottan; a fej alsó lapján lévő két sötét folt igen szembetünő. Mindenik állkapcson a hajlásban és valamennyi fogon a csúcsa előtt egy feltünő feketés-barna petty foglal helyet. A pronotum középső sávja elmosódott, az oldalsávok nagyok, görbék és előfelé erősen összehajlók. A hátulsó karmok csak kevéssé sötétebb szinűek, de tövükön egy fekete folttal vannak diszítve.

Oroszország: Szaratov.

Az *A*)-val és *B*)-vel jelölt álczákkal együtt lett gyűjtve még két, csak 4 $^{m}/_{m}$ hosszú, alkalmasint igen fiatal álcza, mely kivált az imént *B*) alatt leírt álczákhoz igen hasonlít. De ezek még sötétebb szinüek, mint a *B*-álczák legsötétebb példányai, úgy, hogy még a fej világos foltjai is tünőfélben vannak; az állkapcsok egyenes része is csak valamivel világosabb, mint a csúcsa. A csápok 15-izülékűek s a második izülék sokkal rövidebb, mint az első és nem akkora hosszú, mint a következő három izülék együttvéve. A mennyiben ezek az álczák, véleményem szerint, mégigen fiatalok, részletes leírásukat feleslegesnek tartom.

lich 14-gliedrig, seltener bis nur 12—15 gliedrig. Die Zähne auf den Kiefern sind deutlich länger und schärfer, ihr Abstand gewöhnlich gleich und dann der Zwischenraum mit je 2 Dornen versehen, seltener ist er zwischen den zwei oberen Zähnen grösser und trägt drei Dornen. Die Taster sind kürzer, ihr letztes Glied stärker und vorne deutlicher ausgekerbt. Von den vier Dornen jederseits an dem Hinterrande des letzten Bauchringes ist der äusserste etwas mehr nach oben gerückt und bedeutend länger als die übrigen drei; die kurzen Spitzen auf der Bauchseite desselben Ringes sind zahlreicher.

Die Larve ist viel dunkler. Oben auf dem Kopfe sind die Flecke nach demselben Plane geordnet, aber sie sind grösser, dunkler und noch mit einem Seitenfleck verbunden; manchmal ist der ganze Kopf dunkel und nur drei lichte Makeln (je einer hinter den Augenhügeln und einer in der Mitte hinten auf dem Scheitel) treten deutlich hervor; die zwei dunklen Flecke auf der unteren Fläche des Kopfes sind sehr deutlich. Auf jeder Mandibel in der Krümmung und auf jedem Zahne vor der Spitze ist eine deutliche schwarzbraune Makel. Auf dem Pronotum ist der Mittelstreifen schwach, die Seitenstreifen gross, gebogen und stark nach vorn convergirend. Die Hinterklauen sind nur schwach dunkler, am Grunde aber mit einem schwarzen Fleck.

Russland: Saratow.

Mit *A*) und *B*) sind gesammelt worden noch zwei nur 4 $^{m}/_{m}$ lange, wahrscheinlich sehr junge Larven, die besonders den unter *B*) näher beschriebenen Larven sehr ähnlich sind. Sie sind aber noch dunkler, als die dunkelste Form derselben, so dass auch die hellen Flecke auf dem Kopfe undeutlich sind; auch der gerade Theil der Mandibeln ist nur wenig heller als die Spitze. Die Fühler sind 15-gliedrig, und das zweite Glied ist viel kürzer als das erste und nicht so lang wie die drei nächst folgenden zusammen. Da ich die Larve für eine sehr junge halte, wäre es ohne Nutzen, dieselbe weiter zu beschreiben.

12. Myrmeleon *spec?* *larva C.*

(Tab. VIII. fig. 11—12.)

Hossza 10 m/m, szélessége $4^1/_2$ m/m. Feje határozottan hosszabb, mint széles, elől a legszélesebb, hátrafelé pedig lassanként elkeskenyedik, tehát voltaképen csonkított tojásidomú; alul valamivel sürűbben és kevésbbé finoman, felül meglehetős ritkásan sörtés, az oldalakon levő sörték hosszabbak; felül a fekete sörték között sárga, finom csücskök foglalnak helyet. A csápok 13—14-izülékűek; a második izülék körülbelül oly hosszú, mint az első; az utolsó izülék hengeralakú. Az állkapcsok fogai meglehetősen rövidek, a két alsó fog valamivel távolabb áll egymástól, mint a második fog a harmadiktól; az első fog alatt mintegy öt tüske áll, az első és második fog között rendesen három, ritkábban két tüske, a második és harmadik fog között két tüske s az utolsó fog fölött egy tüske áll. Külső pereme egy sor hosszabb sörtét visel és evvel párvonalasan egy sor rövid csücsök foglal helyet; a belső peremmel párvonalasan szintén egy, négy hasonló csücsökből álló sor húzódik. A tapogatók utolsó izüléke igen erős, az elülső oldalán egy nagy kimetszéssel, valamivel rövidebb, mint a második és harmadik izülék együttvéve; az első izüléken a fekete, tüskeszerű sörték között sárga csücskök állanak. A fej alsó lapján található tüskeszerű sörték csoportja az állkapcsok töve mögött majdnem egészen vagy legalább nagyrészt sárga sörtékből áll. Ugyanezt találjuk a testnek puha hátoldalán, a hol a sárga csücskök nagy számmal vannak képviselve. A nyolczadik hasi szelvény utószélén álló csücskök tompák és aránylag kicsinyek. A potroh csúcsának fegyverzete igen hasonlít az *A*)-val jelzett álczáéhoz, de a nyolczadik gyürű hasi oldala (csekélyebb mértékben a hetedik gyürűé is) rövid fekete tüskékkel van sürűn borítva. A négy utolsó potrohgyürű oldalperemei erős, tüskeszerű fekete sörtéket viselnek,

Länge 10 m/m, Breite $4^1/_2$ m/m Kopf deutlich länger als breit, vorne am breitesten, nach hinten deutlich allmählig rundlich verengt, demnach von abgestutzt eiförmiger Form, unten etwas dichter und wenig feiner, oben graulich zerstreut, an den Seiten länger beborstet; oben sind zwischen den schwarzen Borsten auch gelbe, feine Spitzen eingestreut. Fühler 13—14-gliedrig; das zweite Glied etwa so lang wie das erste, das letzte walzenförmig. Die Kieferzähne ziemlich kurz, die unteren zwei etwas mehr von einander entfernt als der zweite und dritte; unter dem ersten Zahne stehen etwa fünf Dorne, zwischen dem ersten und zweiten gewöhnlich drei, seltener zwei, zwischen dem zweiten und dritten zwei Dorne und über dem letzten nur ein Dorn. Die Aussenkante mit längeren Borsten besetzt und parallel mit derselben zieht sich eine Reihe von kurzen Spitzen; auch parallel mit der Innenkante zieht sich eine Reihe von vier ähnlichen Spitzen. Letztes Tasterglied sehr stark, mit grossem Ausschnitte auf der vorderen Seite, etwas kürzer als das zweite und dritte Glied zusammen; auf dem ersten Gliede sind ebenfalls gelbe Spitzen den schwarzen dornartigen Borsten beigemischt. Auch die Gruppe von dornartigen Borsten auf der unteren Seite des Kopfes unterhalb der Mandibelbasis besteht entweder gänzlich oder grösstentheils aus gelben Borsten. Dasselbe finden wir auch auf der weichen Rückenfläche des Körpers, und zwar sind die gelben Spitzen sehr zahlreich. Die Hornspitzen auf dem Hinterrande des achten Bauchringes sind stumpf und verhältnissmässig klein. Die Bewaffnung der Hinterleibspitze ist sehr ähnlich wie bei *Myrmeleon*-Larve *A*), aber auch die Bauchseite des achten Ringes und im schwächeren Grade des siebenten ist mit kurzen schwarzen Dornen recht dicht be-

melyek az első gyürűkön fokozatosan kissebbednek és eltünnek.

Rajzai igen jellemzők. A fej felső lapján egy kis gesztenyebarna folt a clypeus előszélén, egy másik nagyobb folt pedig az utószögletében áll. Két igen sötét négyszögű folt elül a homlokon foglal helyet s a fej közepén egy haránt húzódó sorban négy petty áll; ezek közül a két középső kevésbbé szembetünő. A fej alsó lapján négy folt látható: a két rendes folt a fej hosszának körülbelül a közepén és két folt az alsó ajak tövénél. A pronotumon csak a két oldalsáv van, ámbár nem igen erősen, kifejlődve; a meso- és metanotum foltjai szintén meglehetősen elmosódottak. A potroh szine sárgásba hajlik, meglehetősen elmosódott sötétebb rajzzal.

Szibéria: Troiczkoszavszk.

setzt. Die Seitenwülste der vier hinteren Abdominalringe tragen starke, stachelartige schwarze Borsten, welche auf den vorderen Ringen allmählig schwächer werden und sich verlieren.

Die Zeichnung ist recht charakteristisch. Auf der oberen Seite des Kopfes ist ein kleiner kastanienbrauner Fleck am Vorderrande, ein anderer, grösserer im Hinterwinkel des Clypeus. Zwei sehr dunkle viereckige Flecke sehen wir vorn auf der Stirn und quer über die Mitte des Kopfes zieht sich eine Querreihe von vier Makeln, von welchen die mittleren schwächer ausgeprägt sind. Auf der unteren Fläche des Kopfes sind vier Flecke: die zwei gewöhnlichen etwa in der Mitte der Länge und zwei am Grunde der Unterlippe. Auf dem Pronotum sind nur die zwei Seitenstreifen deutlich, obwohl nicht sehr stark; auch die Flecke auf dem Meso- und Metanotum sind weniger ausgeprägt. Die Farbe des Hinterleibes ist mehr gelblich mit ziemlich undeutlicher, dunklerer Zeichnung.

Sibirien: Troitzkosawsk.

13. Myrmeleon *spec.? larva D.*

A test hossza 5 m/m, szélessége 2 m/m. Ez az álcza igen hasonlít az előbbihez, csakhogy valamivel sötétebb és rajzai is jobban ki vannak fejlődve. Az állkapcsok mind a két, általam megvizsgált példánynál igen változékonyak; az egyiknél a fogak közötti hézagban csak két tüske van, a másiknál a jobboldali állkapcson az első és második fog között, a baloldalin pedig a második és harmadik fog között három-három tüske; a fogak is valamivel hosszabbaknak látszanak. A csápok és tapogatók alakja s a potroh fegyverzete igen hasonlít a *C)*-vel jelölt *Myrmeleon*-álczáéhoz. A rajzok is csak sötétebb színük és határozottabb körvonalaik által térnek el. A fej felső lapján harántsorban álló négy petty egy sávba van összefolyva, ámbár az egyes pettyeket még így is jól ki lehet venni. A clypeuson s a homlok előszélén látható pettyek sötétebbek, mint a harántsávban

Der Körper ist 5 m/m lang und 2 m/m breit. Die Larve ist der vorhergehenden sehr ähnlich, nur etwas dunkler und mit stärker ausgeprägter Zeichnung. Die Kiefer sind bei beiden vorliegenden Stücken sehr variabel; bei einem trägt der Raum zwischen den Zähnen nur zwei Dorne, bei dem anderen stehen auf der rechten Mandibel zwischen dem ersten und zweiten, auf der linken zwischen dem zweiten und dritten Zahne je drei Dorne; auch scheinen die Zähne etwas länger zu sein. Die Form der Fühler, Taster und die Bewaffnung des Hinterleibes ist sehr ähnlich wie bei *Myrmeleon*-Larve *C)*. Auch die Zeichnung weicht nur durch die dunklere Farbe und deutlichere Ausprägung ab. Die Querreihe der vier Makeln auf der Oberseite des Kopfes fliesst mehr zu einer Querbinde zusammen, obwohl einzelne Makeln doch immer sich leicht unterscheiden lassen.

állók A háton egy sötét középvonal s a hason egy világos középső sáv határozottan szembetünik.

Ha ez az álcza az előbbitől fajbeiileg csakugyan különbözik, akkor vele bizonyára igen közeli rokonságban áll; mert még azok a világos csücskök is, melyek a feketék közé vannak elvegyülve, megvannak mind a két példánynál, ámbár csekélyebb számban. Azt hiszem, hogy ez álczákat a *C)*-vel jelölt álcza fiatalabb stádiumának kell tartanunk, a mi kétéves fejlődési cziklusra mutatna.

Szibéria: Troiczkoszavszk.

Die Makeln auf dem Clypeus und am Vorderrande der Stirn sind viel dunkler, als diejenigen der Querbinde. Auf dem Rücken tritt deutlicher eine dunkle Mittellinie und auf dem Bauche ein heller Mittelstreifen auf.

Wenn überhaupt diese Larve specifisch von der vorhergehenden verschieden ist, so ist sie mit derselben sicher sehr nahe verwandt; denn auch die hellen Spitzen, die den schwarzen beigemischt sind, finden wir bei beiden Stücken, obwohl in geringerer Zahl. Ich glaube, dass wir sie als ein jüngeres Stadium der Larve *C)* betrachten müssen, was aber auf eine zweijährige Entwicklungs-Periode hinweisen würde.

Sibirien: Troitzkosawsk.

Myrmeleonidarum gen? spec? larva.

(Tab. VIII. fig. 13—15.)

Hossza 6 m/m, szélessége $1^3/_4$ m/m; a test alakja tehát keskeny, lándsaalakú. A fej majdnem négyszögű, az utószögletein erősen lekerekítve, valamivel hosszabb, mint széles, az oldalain és hátul a fej felső lapján nem igen sürűen fekete, meglehetősen rövid sörtékkel borítva; a felső lapjának elülső részén halavány szinű, rövid sörték foglalnak helyet, alsó lapja azonban — hátulsó és oldalvásti részeinek kivételével — csupasz. A csápok 12—14-izülékből állanak s az állkapcsok első fogáig nyúlnak; az első izülék rövid és vastag, a második határozottan hosszabb az elsőnél, az utolsó valamivel rövidebb vagy legfeljebb valamivel hosszabb, mint a két utolsó izülék együttvéve. Az állkapcsok $^1/_4$ résznyivel hosszabbak a fejnél, erősek és három foggal fegyverzettek, a második fog a leghosszabb, a harmadik a legrövidebb; az első és második fog között sokkal nagyobb a hézag, mint a második és harmadik fog között. Az állkapcsok belső szélén az első fog tövéig hét-nyolcz sörte áll egy sorban, melyek közül a két első rövidebb és halványabb; az első hézagban

Länge 6 m/m, Breite $1^3/_4$ m/m, der Körper also schmal, lanzettlich. Kopf subquadratisch, mit stark gerundeten Hinterecken, etwas länger als breit, an den Seiten und hinten auf der Oberseite des Kopfes nicht sehr dicht mit schwarzen, ziemlich kurzen Borsten besetzt; der vordere Theil der Oberseite ist mit kurzen, blassen Borsten besetzt, die Unterseite aber ist grösstentheils, die hinteren und seitlichen Partien ausgenommen, kahl. Fühler 12—14-gliedrig, erreichen den ersten Mandibelzahn; erstes Glied kurz und dick, das zweite deutlich länger als das erste, das letzte etwas kürzer bis wenig länger als die zwei vorletzten zusammen. Kiefer $^1/_4$ länger als der Kopf, kräftig, mit drei Zähnen, von welchen der zweite der längste, der dritte der kürzeste ist; der Abstand des ersten und zweiten ist viel grösser als derjenige des zweiten und dritten. Der Innenrand bis zum ersten Zahne mit einer Reihe von 7—9 Borsten, von welchen die ersten zwei kürzer und blass sind; im ersten Zwischenraume stehen 2—4, im zweiten 1—2 Borsten; über dem letzten Zahne befindet

2—4, a másodikban 1—2 sörte foglal helyet; az utolsó fogon túl már nincs semmiféle sörte. A tapogatók első izüléke széles; a második és harmadik izülék rövid, majdnem egyenlő hosszú és hosszabb, mint széles; a negyedik izülék sokkal hosszabb, mint a második és harmadik együttvéve, görbe, az elülső oldalán egy igen sekély, rézsút bemetszéssel. A stigmák alacsony bütykökön állanak. A potroh karcsú, majdnem orsóalakú.

A test háti oldala igen gyéren rövid, csücsökszerű sörtékkel van borítva, a mellkasi gyürűk apró sárga csücsköket viselnek, az első három vagy négy potrohgyürű felületén gyér sárga csücskök, utószélén pedig számos fekete, előfelé irányzott, hosszabb csücskök foglalnak helyet, a többi gyürű az utószélükön levő gyér csücskökön kívül egészen csupasz. A prothorax oldalain egy erős, előre görbülő sörtékből álló koszorú áll, a meso- és metathorax oldalain egy hosszú finom sörtéket viselő nagy bütyök s ez előtt egy kis bütyök három görbe csücsökkel látható. A potrohgyürük oldalt egy nagy lapos bütyökkel vannak ellátva, mely rövidebb csücskökön kívül még egy vékony ecsetet képező, hosszú sörteszőröket visel; a nyolczadik gyürű oldalain csak igen erős, fekete sörték vannak. A hasi oldal a középvonalban majdnem egészen csupasz, kétoldalt minden gyürűn két csoport finom szőrt lehet észrevenni, a belső szőrcsoportban az 5—7-ik gyürűn még három erős, karomszerűen görbült csücsök is található. A nyolczadik hasi szelvény sürűn meg van rakva rövid, erős, csonkított csücskökkel, minőkkel a megelőző három szelvényen is, ámbár csak gyéren szétszórva, találkozunk. A kilenczedik hasi szelvény szintén sürűn van borítva erős, rövid, csonkított csücskökkel és kétoldalt egy sorban álló három erős sörtével beszegve. E szelvény utószélén két rövid, kézalakú nyúlvány áll, ezeken pedig négy karomszerű s a szélek felé nagyobb tüske; ugyanezen szelvény szélén szintén négy erős,

sich keine Borste. Erstes Tasterglied breit; zweites und drittes kurz, etwa gleich lang, länger als breit; das vierte viel länger als das zweite und dritte zusammen, gekrümmt, auf der Vorderseite mit einem sehr seichten, schiefen Einschnitte. Stigmen auf niedrigen Höckern. Hinterleib schlank, fast spindelförmig.

Die Rückenfläche des Körpers ist recht spärlich mit kurzen spitzenartigen Borsten besetzt, und zwar tragen die Thoracalringe kleine gelbe Spitzen, die ersten drei bis vier Abdominalringe nebst sehr spärlichen gelben Spitzen auf der Fläche zahlreichere schwärzliche, nach vorn gerichtete, längere Spitzen am Hinterrande, die übrigen Ringe sind bis an die spärlichen Spitzen am Hinterrande fast kahl; der achte Dorsalring trägt jederseits eine Gruppe von drei krummen Spitzen, von welchen die innere am stärksten ist. An den Seiten trägt der Prothorax einen Kranz von starken, nach oben gekrümmten Borsten, Meso- und Metathorax einen grossen Höcker mit langen, feinen Borsten und vor ihm ein kleines Höckerchen mit drei krummen Spitzen. Die Abdominalringe zeigen an der Seite einen grossen flachen Höcker, welcher nebst eingestreuten kürzeren Spitzen auch lange, einen dünnen Pinsel bildende Borstenhaare trägt; auf dem achten Ringe sind an der Seite nur sehr starke schwarze Borsten. Die Bauchseite ist längs der Mittellinie fast kahl, an den Seiten sind auf jedem Ringe zwei Gruppen feiner Haare, in der mehr nach innen gestellten befinden sich aber auch auf dem fünften bis siebenten Ringe drei starke, klauenartig gekrümmte Spitzen. Die Bauchseite des achten Ringes ist mit dichten, kurzen, starken, abgestutzten Spitzen besetzt, welche auch auf den drei nächst vorangehenden Ringen zerstreut, aber spärlich sind. Die Bauchseite des neunten Ringes ist ebenfalls dicht mit starken, kurzen, abgestutzten Spitzen besetzt und jederseits durch eine Reihe von drei starken Borsten begränzt. Auf dem Hinterrande sind zwei kurze handförmige Fortsätze, deren vier klauenartige Dorne

felfelé irányzott sörte van, melyek egy sorban állanak.

Szine sárgás, némi szürke árnyalatokkal. A fejen egy nagy szívalakú petty van a clypeuson, négy ékalakú petty a felső lapján és a szemkúpok, valamint a fej oldalai erősen barnák; a fej alsó lapján két folt az alsó ajak tövén és két csík a középvonal mentén sötét szinűek. Az állkapcsok a hajlástól a csúcsig barnásak. A pro- és mesonotum hátlapja két, elől összehajló vonallal van diszítve, a pronotumon még egy elmosódott középvonal nyomai is látszanak; a metanotumon az oldalvásti vonalak pettyekké alakultak át, a középvonal innen kezdve egész a potroh közepéig igen szembetünő és kétoldalt egy-egy világos sávval van határolva. A hasi oldalon egy világos középvonal húzódik végig. A lábak világos-sárgák, a hátulsó tarsusok világos gesztenyebarnák.

Szibéria: Troiczkoszavszk.

Az előttem fekvő álcza a *Megistopus-Macronemurus-Myrmecaelurus*-csoportba tartozik, de a Myrmeleonidák fejlődési stádiumainak mostani hiányos ismerete mellett lehetetlen a genust biztosan megállapítani. Az állkapcsok alakja *Myrmecaelurus*- vagy *Megistopus*-ra mutat, a test alakja pedig *Macronemurus*-ra; a csápok szerkezete s a potroh fegyverzete szintén erre az utóbbi genusra vallanak.

* * *

Az imént leírt álcza három példányával együtt ugyanott és egyidejűleg még két ugyanolyan testalakú és fegyverzetű 3 és 4 m/m hosszú álcza lett gyűjtve, de ezek csupán oly bélyegeket mutatnak, melyek bizonyára csak korkülönbségből származnak. A legfőbb különbség a fejnek és az állkapcsoknak igen sötét feketés-barna színében s az állkapcsok sörtézetében mutat-

nach der Seite zu grösser werden. An der Seite desselben Ringes ist ebenfalls eine Reihe von vier starken, nach oben gerichteten Borsten.

Die Farbe ist gelblich, mit grau gemischt. Auf dem Kopfe ist eine grosse herzförmige Makel auf dem Clypeus, vier keilförmige Makeln auf der oberen Fläche, und die Augenhügel sowie die Seiten des Kopfes sind stark gebräunt; auf der unteren Seite des Kopfes sind zwei dunkle Makeln am Grunde der Unterlippe und zwei Striche entlang der Mittelsutur. Mandibeln sind von der Krümmung gegen die Spitze zu gebräunt. Auf der Rückenfläche des Pro- und Mesonotum sind zwei nach vorne convergirende Linien, auf dem ersteren eine sehr undeutliche Mittellinie; auf dem Metanotum sind die seitlichen Linien zu Makeln verkürzt, die Mittellinie von da bis auf die vordere Hälfte des Abdomen sehr deutlich und jederseits durch einen hellen Streifen begleitet. Auf der Bauchseite ist ein heller Mittelstreifen sichtbar. Beine sind hell gelblich, die Hintertarsen hell kastanienbraun.

Sibirien: Troitzkosawsk.

Die mir vorliegende Larve gehört in die *Megistopus-Macronemurus-Myrmecaelurus*-Gruppe, aber bei der ungenügenden Kenntniss der Verwandlungsstadien der Myrmeleoniden ist es nicht möglich, sicher das Genus zu bestimmen. Die Form der Mandibeln weist auf den *Myrmecaelurus* oder *Megistopus* hin, die Form des Körpers auf den *Macronemurus;* auch die Fühler und die Bewaffnung der Hinterleibspitze ist ähnlich wie bei letzter Gattung.

* * *

Mit den drei Exemplaren der zuletzt beschriebenen Larve wurden an derselben Localität gleichzeitig noch zwei 3 und 4 m/m lange Exemplare von derselben Körperform und Bewaffnung gesammelt, die nur solche Unterschiede zeigen, welche durch verschiedenes Alter erklärt werden können. Der Hauptunterschied besteht in der sehr dunklen, schwarzbraunen Farbe des Kopfes und Mandibeln und in der

kozik, a mennyiben az első és második állkapcsi fog között az egyik példánynál három, a másiknál négy sörte áll, a mi egyébiránt a nagy álczáknál is észlelhető; a 2-ik és 3-ik fog között 2—3 sörte foglal helyet. Ezek az álczák nyilván igen fiatalok, úgy, hogy szükségtelennek tartom őket tüzetesebben leírni és lerajzolni.

Legyen szabad e helyen még megjegyeznem, hogy a Zichy-féle expediczió gyűjtései között három esetben oly Myrmeleonida-álczákat találtam, melyek egymáshoz igen hasonlítanak, de nagyságra nézve egymástól igen különböznek. Ennélfogva nem alaptalan az a vélemény, hogy legalább néhány fajnál két évig tart a fejlődési időszak, a mely véleményt már Redtenbacher is kifejezte.

Beborstung der letzteren, denn zwischen dem ersten und zweiten Zahne zeigt eines von beiden Stücken drei, das andere vier Borsten, was aber auch bei den grossen Larven vorkommt, zwischen dem zweiten und dritten Zahne zwei bis drei Borsten. Die Larven sind sichtbar zu jung und die ausführliche Beschreibung und Abbildung derselben wäre ohne Nutzen.

Ich erlaube mir, noch auf den Umstand hinzuweisen, dass in drei Fällen das mir vorliegende Material Larven enthielt, die einander sehr ähnlich waren, aber durch die Grösse sich sehr unterschieden. Es lässt uns vermuthen, dass wenigstens bei einigen Arten eine zweijährige Entwicklungsperiode vorkommt, welche Meinung auch Redtenbacher ausgesprochen hat.

17. **Brachycentrus adoxus** Mc Lachl.

A gyűjtött példány ugyanonnan, t. i. Irkutszkból származik, a honnan Mc Lachlan kapta egyik példányát, a melynek alapján e fajt legelőször leírta. Minthogy az általam megvizsgált példány az angol szerző leírásával mindenben megegyezik s a *Brachycentrus*-nem fajai az eddigi tapasztalatok szerint mindig tömegesen szoktak előfordulni, de bizonyos életfeltételekhez vannak kötve, fajbeli azonosságában a legkevésbbé sem kételkedem. Mindamellett figyelmeztetni akarok egy jellemző bélyegre, a mely talán igen fontosnak fog látszani: a discoidalis sejt rendkívül kicsiny, mert hosszúsága a hozzátartozó nyél hosszúságának csak valami egy ötödrészét teszi ki. A *Br. subnubilus*- és *montanus*-nál ez a sejt körülbelül félakkora hosszú, mint a nyél.

A mi példányunk felső szárnyának hosszúsága 13 m/m.

Es ist ein Exemplar aus derselben Localität, woher Herr Mc Lachlan auch eins von seinen Typen, die ihm bei der Beschreibung dieser Art vorlagen, erhalten hat. Da auch dieses Stück mit der von ihm gegebenen Beschreibung vollkommen übereinstimmt und die Arten dieser Gattung nach bisheriger Erfahrung immer in grosser Menge von Individuen vorkommen, aber an gewisse Lebensverhältnisse gebunden sind, so habe ich keinen Zweifel über die Identität. Ich möchte aber doch noch auf ein Merkmal aufmerksam machen, welches vielleicht recht wichtig erscheinen wird: die Discoidalzelle ist ungemein klein, denn sie hat nur etwa ein Fünftel der Länge des zugehörigen Stieles. Bei *Br. subnubilus* und *montanus* hat dieselbe etwa die halbe Länge des Stieles.

Die Länge des Vorderflügels ist bei unserem Stücke 13 m/m.

18. **Macronema radiatum** Mc Lachl.

Igen szépen szineződött hím. Az a haránt sáv, mely a pterostigmától hátrafelé húzódik, a szárny szélességének körülbelül a

Ein sehr schön ausgefärbtes Männchen. Der Querstreifen, welcher vom Pterostigma nach hinten sich zieht, ist etwa in der

közepén ketté oszlik és valamennyi hosszanti ér, egyszerű része s a külső ág között sötét színnel van szegélyezve. A többi bélyeget illetőleg egészen typikus.

Mitte der Flügelbreite in zwei getheilt und alle Längsadern zwischen seinem einfachen Theile und dem äusseren Aste sind dunkel gesäumt. Sonst typisch

24. Sympetrum flaveolum Linn.

A Krasznojarszkból származó két nőstény közül az egyiknek az alsó szárnyai tövükön meglehetős gyengén vannak szineződve, úgy, hogy a sárga szín a szárnyháromszöget el nem éri. A másik példánynál a szárny töve egészen gyengén van szineződve és csak a felső szárnyak arculusánál van egy alig észrevehető sárga felhő, úgy, hogy ez a rovar felületes megtekintésre nem igen hasonlít a typikus *S. flaveolum*-hoz; de a hüvelybillentyű semmi számbavehető különbséget sem mutat. A pterostigma mind a két példánynál vörös.

Von den aus Krasnojarsk stammenden zwei Weibchen ist das eine an der Basis der Hinterflügel ziemlich schwach gefärbt, so dass die gelbe Farbe den Flügeldreieck nicht erreicht. Beim zweiten ist der Grund der Flügel ganz schwach gefärbt und nur am Arculus der Vorderflügel ist eine kaum bemerkbare gelbe Wolke, so dass dieses Stück habituell dem typischen *S. flaveolum* nicht ähnlich erscheint; aber die Subgenitalplatte zeigt keinen bemerkbaren Unterschied. Das Pterostigma beider Stücke ist roth.

34. Sympycna paedisca Br.

Az előttem fekvő három példányt, két nőstényt Szaratovból és egy himet Troiczkoszavszkból, ehhez a fajhoz számítom, mert a thorax középső sávjai keskenyebbek, mint a *fusca*-fajnál s a középen túl egy kerek, rövid nyúlványt eresztenek ki; a váll mögötti csíkok igen keskenyek, csipkések s itt-ott meg vannak szakítva. A háton levő bronz-szinű foltok igen keskenyek. A nőstény felső függelékei csak oly hosszúak, mint a 10-ik potrohgyürű s aránylag szélesebbek. A rajzok nem egészen typikusak, de mégis határozottan elütnek a *S. fusca* rajzaitól.

Ich zähle die vorliegenden drei Stücke, zwei ♀ von Saratow und ein ♂ von Troitzkosawsk, zu dieser Species, weil die Mittelstriemen des Thorax enger sind als bei *fusca* und über der Mitte einen rundlichen Ausläufer bilden; die Posthumeralstreifen sind sehr schmal, zackig, hie und da unterbrochen. Die Broncemakeln des Rückens sind stark verengt. Obere Anhänge der ♀ haben nur die Länge des 10. Ringes und sind verhältnissmässig breiter. Die Zeichnung ist nicht ganz typisch, aber doch deutlich von derjenigen der *S. fusca* verschieden.

39. Rhitrogena *spec.?*

Teste felül sötétbarna, olyan, mint az égetett umbra, alul a világos umbrától majdnem a siena-sárgásbarnába hajlik. A lábak olyan szinűek, mint a hasi oldal; a czombok külső oldala egy gesztenyebarna csíkkal van diszítve. A szárnyak egészen víztiszták, finom barna erezettel.

Der Körper oben dunkelbraun, wie gebrannte Umbra, unten hell Umbra bis fast Siena-gelbbraun. Beine mit der Bauchseite gleichfarbig, auf der Aussenseite der Schenkel mit einem kastanienbraunen Streifen. Flügel vollkommen wasserklar, mit feiner, brauner Nervatur, in dem

A costalis mezőben 13—14 alul egyszerű haránt ér foglal helyet, mely azonban odább reczézetet alkot. A felső szárnyak hossza 10 m/m; a hím farksörtéi mintegy 14 m/m hosszúak.

Ezek a példányok egyetlenegy eddig leírt fajjal sem egyeznek meg, de még sem lehet őket kellő módon leírni, mert a hím vesszője be van húzódva.

Szibéria: Irkutszk, egy ♂ és egy ♀.

Costalfelde unten 13—14 einfache Queradern, dann aber werden dieselben maschig. Die Länge der Vorderflügel 10 m/m, der Schwanzfäden des ♂ ungefähr 14 m/m.

Diese Exemplare stimmen mit keiner von bisher beschriebenen Arten überein, aber da die Ruthe eingezogen ist, ist es nicht möglich, die Art genügend zu beschreiben.

Sibirien: Irkutsk, ein ♂ und ein ♀.

40. **Perla flavotincta** Mc Lachl.

Minthogy a pronotum alakja az eredeti leírásban közölt ábrával nem egyezik, a fej, pronotum és hüvelybillentyű rajzát elküldtem a szerzőnek. Mc Lachlan úr a rajzból itélve azt hiszi, hogy a gyűjtött példányok kétségkívül csakugyan ehhez a fajhoz tartoznak.

Da die Form des Pronotum nicht mit der Abbildung in der Originalbeschreibung übereinstimmt, habe ich die Abbildung des Kopfes, Pronotum und der Subgenitalplatte dem Herrn Auctor geschickt. Herr Mc Lachlan glaubt, dass die Stücke ohne Zweifel der oben genannten Art angehören.

41. **Perla** *spec.?*

Kibalináról, Transbaikáliából, egy nőstény példány került, mely egyik ismert fajhoz sem tartozik és egyszerű kereken kiszélesedett hüvelybillentyűje által tünik ki. Egy ugyanabba a csoportba tartozó és eddig le nem irt, hasonló faj van gyűjteményemben Csehországból. Mind a két faj leírását akkorára halasztom, a mikor majd alkalmam lesz a *Perla*-nemet tüzetesen feldolgozni.

Ein weibliches Exemplar von Kibalina in Transbaikalien, welches keiner bekannten Art angehört und durch eine einfach rundlich erweiterte Subgenitalplatte ausgezeichnet ist. Ich besitze eine ähnliche, unbeschriebene, derselben Gruppe angehörende Art aus Böhmen und verschiebe die Beschreibung beider Arten, bis es möglich sein wird, diese Gattung monographisch zu bearbeiten.

ORTHOPTERÁK.

BOLIVAR IGNÁCZ TANÁRTÓL MADRIDBAN.

ORTHOPTÈRES.

PAR

LE PROF. IGN. BOLIVAR À MADRID.

ORTHOPTERÁK.

A Zichy-féle expedicziò által haza hozott és Csiki Ernő által gyűjtött Orthopterák nem alkotnak egy természetes faunisztikai sorozatot, mert soraikban a palearktikus fauna fajai között kizárólag ázsiai fajok is szerepelnek, minők: *Oedaleus marmoratus* Thunb., *Acridium roseum* De Geer, stb. Bizonyára így van ez a többi rovarrendnél is, minthogy az expedicziò, Európából kiindulva, egész Pekingig jutott.

A gyűjtött Orthopterák több tekintetben igen érdekesek; először is, mert tájékozást nyujtanak a szibériai fauna viszonyáról a mongoliaihoz és egyszersmind adatokat szolgáltatnak a szibériai fauna határainak, valamint több faj földrajzi elterjedésének megállapításához; továbbá, mert alkalmat nyujtottak azoknak a különös Locustidáknak a tanulmányozásához, melyeket Fischer de Waldheim az Ephippigerák közé sorozott, de a melyeknek semmi közük sincs ez utóbbiakhoz, hanem véleményem szerint egy, a Callimeninákhoz közel álló, új csoportot alkotnak. Ezt az új csoportot, melyet *Zichyinae* név alatt vezetek be a rendszerbe, a következő bélyegek jellemzik: A tarsusok első izülékén nincs oldalbarázda, ép úgy, mint a Phaneropteridáknál; a pronotum haránt fekvő barázdát visel, mely az erősen kiemelkedő oldalvásti bordákat erősen megszakítja; a lábszárak csak igen kis mértékben tüskések; azonkívül még más megkülönböztető bélyegek is vannak, melyeket a leírásban felsoroltam.

A Zichy-féle expedicziò által az orthopterologia terén elért eredmények e szerint tehát igen érdekesek.

ORTHOPTÈRES.

Les Orthoptères rapportés par l'expédition du Comte Eug. Zichy et recueillis par M. E. Csiki ne forment pas une série faunistique, puisque, parmi les espèces de la zône paléarctique, d'autres propres à l'Asie y figurent également, telles l'*Oedaleus marmoratus* Thunb., l'*Acridium roseum* De Geer, etc. Il doit en être de même pour tous les autres ordres d'Insectes, puisque l'expédition partant de l'Europe est arrivée jusqu'à Pékin.

Les Orthoptères rapportés par cette expédition sont très-intéressants à plusieurs égards, d'abord parce qu'ils nous montrent les rapports de la faune sibérienne avec la faune mongolique et pourront contribuer à fixer les limites de la première ainsi que les aires géographiques de plusieurs espèces; puis, ensuite, parce qu'ils m'ont permis d'étudier les curieux Locustiens que Fischer de Waldheim a rangés parmi les Éphippigères, mais qui n'ont absolument pas de rapport aves ces Insectes, méritant à mon avis de former une nouvelle tribu qui vient se ranger à côté des Calliméniens. Cette nouvelle tribu que je veux nommer *Zichyinae*, est caractérisée: par les tarses dont le premier article est dépourvu de sillon latéral comme dans les Phanéroptérides; par le pronotum sillonné transversalement avec des carènes fortement découpées par les sillons; par les jambes très-peu épineuses et par d'autres caractères que j'ai signalés dans la description.

Le résultat de l'expédition du Comte Zichy, pour ce qui concerne l'orthoptérologie, est donc fort intéressant.

Ordo. ORTHOPTERA.

SECTIO. I. DERMAPTERA.

Fam. Forficulidae.

Labia Leach.

1. *minor* Linn. — Rossia: Tzaritzin.

Anechura Scudd.

2. *bipunctata* Fabr. — Caucasus: Tusrebi; Sibiria: Krasnojarsk.

SECTIO. II. DICTYOPTERA.

Fam. Blattidae.

Ectobia Westw.

3. *lapponica* Linn. — Rossia: Kazan.

Stylopyga Fisch. W.

4. *orientalis* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. Mantidae.

Mantis Linn.

5. *religiosa* Linn. — China: Khalgan.

SECTIO. III. EUORTHOPTERA.

Fam. Acrididae.

Acrida Linn. (Stål).

6. *nasuta* Linn. — China: Khalgan.
7. ***Csikii*** *n. sp.* — China: Peking.

Stenobothrus Fisch.

8. *nigromaculatus* Fisch. — Sibiria: Omsk.
9. *morio* Fabr. — Sibiria: Isker, Ilanskaja.
10. *apricarius* Linn. — Sibiria: Ilanskaja.
11. ***Horváthi*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.
12. *bicolor* Charp. — Mongolia: Urga.
13. *elegans* Charp. — Sibiria: Ilanskaja.
14. *dorsatus* Zett. — Sibiria: Tarakanov, Burdukova.
15. *parallelus* Zett. — Sibiria: Ilanskaja.

Psophus Fieb.

16. *stridulus* Linn. — Mongolia: Szair-uszu.

Pachytylus Fieb.

17. *danicus* Linn. — *(cinerascens* Fabr., auct.) — China: Peking.
18. *migratorius* Linn. — China: Khalgan.

Oedaleus Fieb.

19. *marmoratus* Thunb. — China: Peking.
20. *infernalis* Sauss. — China: Daba, Khalgan.
21. *Mlokosiewiczi* Bol. — Sibiria: Monastirsk.

Celes Sauss.

22. *variabilis* Pall. — Sibiria: Monastirsk.

Bryodema Fieb.

23. *tuberculata* Fabr. — Sibiria: Minusinsk, Sorokina, Monastirsk, Troitzkosavsk; Mongolia: Urga.
24. *barabensis* Pall. — Sibiria: Minusinsk, Monastirsk, Uszt-Kjachta; Mongolia: Urga; China: Khalgan.
25. ***mongolica*** *n. sp.* — Mongolia: Urga.

Callirrhipis Sauss.

26. *Davidiana* Sauss. — Sibiria: Uszt-Kjachta; Mongolia: Tugurjuk.

Acrotylus Fieb.

27. *insubricus* Scop. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

Atractomorpha Sauss.

28. *Aurivillii* Bol. — China: Peking.
29. *Bedeli* Bol. — China: Peking.

Nocarodes Fieb.

30. *serricollis* Fisch W. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

Acridium Latr.

31. *roseum* De Geer. — China: Peking.

Tettix Latr.

32. *depressus* Bris. — Rossia: Kazan.
33. *bipunctatus* Linn. — Rossia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Zima.
34. *subulatus* Linn. — Rossia: Kazan.

Fam. **Locustidae.**

Bradyporus Charp.

35. *onos* Pall. — Mongolia: Toirim (in desert. Gobi).

Zichya *nov. gen.*

36. *vacca* Fisch. W. — Mongolia: Bainbilch.

Deracanthella *nov. gen.*

(*Deracantha* et *Ephippiger* part. Fisch. W.)

37. *aranea* Fisch W. — Mongolia: Bainbilch.

Xiphidium Serv.

38. *fuscum* Fabr. — Rossia: Kazan.

Locusta De Geer.

39. *viridissima* Linn. — Rossia: Kazan.

Gampsocleis Fieb.

40. *gratiosa* Brunn. — China: Daba.

Decticus Serv.

41. *verrucivorus* Fabr. — Rossia: Kazan; Sibiria: Minusinsk.

Fam. **Gryllidae.**

Nemobius Serv.

42. ***nitidus*** *n. sp.* — China: Peking.
43. ***Csikii*** *n. sp.* — China: Daba.

Liogryllus Sauss.

44. *campestris* Linn. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).

Gryllus Linn.

45. *infernalis* Sauss. — China: Daba.
46. *frontalis* Fieb. — Caucasus: Tusrebi.

LEIRÁSOK ÉS ÉSZREVÉTELEK.

DESCRIPTIONS ET OBSERVATIONS.

2. Anechura bipunctata Fabr.

A Krasznojarszkból származó példányok ahhoz a fajváltozathoz tartoznak, melynek homloka fekete, rajta élesen határolt sávokkal és foltokkal. Fischer de Waldheim e fajt Moszkva környékéről jegyezte fel.

Les exemplaires de Krasnojarsk appartiennent à une variété à front noir, avec les bandes et taches jaunes bien découpées. L'espèce avait été signalée des environs de Moscou par Fischer de Waldheim.

3. Ectobia lapponica Linn.

Csak egy oly hím példányt láttam, melynek szárnyfedői sajátságos szerkezetet mutatnak, a minőt egyébiránt egy, Thüringiában Mazarredo által gyűjtött példánynál

Je n'ai vu qu'un seul exemplaire ♂ qui offre dans les élytres une disposition particulière que j'ai observée du reste dans un autre exemplaire recueilli en Thuringe

is tapasztaltam; a discoidális térezet normális erei között ugyanis még más közbeeső erek láthatók, melyek igen apró reczézetet, inkább csak benyomott pontokat alkotnak, míg normális példányoknál, nevezetesen azoknál, melyeket Brunner útján Bécsből kaptam, csak a hosszanti ereket összekötő és négyszögű sejteket alkotó haránt erek láthatók. Erre a különös jelenségre felhívom azoknak a rovarászoknak a figyelmét, a kik ama tájakon laknak, a hol ez a faj tömegesen előfordul.

Fischer de Waldheim, ki e fajt *Phyllodromia lapponica* néven említi, azt mondja róla, hogy Riga és Moszkva környékén található, és hozzá teszi, hogy Szibériában a Karaulnaia Gorá-ban lakó parasztok házai tele vannak ezekkel a rovarokkal. Zetterstedt szerint Lapponiában a lappok kunyhóiban a halpikkelyek között tartózkodik. A *Phyllodromia hemiptera* Fisch. nem egyéb, mint e faj nősténye.

par M. Mazarredo; parmi les veines normales du champ discoidal on voit d'autres veines intermédiaires qui forment des mailles très-réduites, ou plutôt des points enfoncés, tandis que dans les exemplaires normaux et notamment dans ceux reçus de Vienne par l'entremise de M. Brunner, on ne voit que les veines transversales reliant les longitudinales et formant des aréoles carrées. Je signale cette particularité aux entomologistes habitant les régions, où l'espèce se trouve en abondance.

Fischer de Waldheim qui signale cette espèce sous le nom de *Phyllodromia lapponica*, dit qu'elle se trouve aux environs de Riga et de Moscou, en ajoutant que dans la Sibérie les maisons des paysans de Karaulnaia Gora sur le Tchérémenschan sont infectées de ces animaux. D'après Zetterstedt elle se trouverait en Lapponie dans les huttes des Lappons parmi les écailles des poissons. La *Phyllodromia hemiptera* Fisch. n'est que la ♀ de cette espèce.

7. Acrida Csikii *n. sp.*

Hosszúkás, zöld vagy rózsaszinű, de a szárnyfedők elülső térezete ez utóbbi esetben is zöldes. A fejtető csúcsa homorú. A csápok lapítottak, distális felerészüknek végső harmada a himnél fonálidomú, csúcsuk a hímnél a pronotum végéig, a nősténynél ennek csak typikus barázdájáig ér. A homlok és a pofák bordásak; a szemek mögött gyakran egy halavány sáv foglal helyet. A pronotum összenyomott, megnyúlt; bordái párvonalasak, összenyomottak, hátul nem ívéltek, sem pedig kiemelkedők; közepe szemcsézett, elől csonkított, hátul derékszögű, de a végső csúcsa hegyesen meg van nyúlva; typikus barázdája határozottan a közepe mögött fekszik; oldal-karéjai párvonalasak és hátrafelé épen nem vagy alig szélesednek el, előszélük igen rézsut metszésű, alsó szélük egyenes, szegélyezve igen keskeny sárga duzzadással, utószélük ki van metszve, hegyes szöglettel; felső bordájuk az oldal-

Elongata, viridis vel rosea, tantum campo antico elytrorum prasino. Fastigium verticis supra concavum. Antennae depressae, dimidio distali in ♂ tertia parte apicali filiformes, in ♂ usque ad apicem, in ♀ tantum ad sulcum typicum pronoti extensae. Fronte genisque carinulatis, pone oculos saepa vitta pallida. Pronotum compressum, elongatum; carinis parallelis, compressis, postice nec arcuatis nec elevatis; disco granoso, antice truncato, postice rectangulo, sed apice imo acute producto; sulco typico distincte pone medium sito; lobis lateralibus parallelis, postice haud vel indistincte ampliatis; margine autico valde obliquo, infero recto, augustissime flavocalloso, postico sinuato, angulo acuto; carina superiore cum carina laterali parallela, sed obsoleta, tantum e granulis minutis composita; pone sulcum strigis granulatis parum distinctis. Elytra angusta, elongata, apice acuminata, femora paullo superantia,

vásti bordával párvonalas, de elmosódott, úgy, hogy helyét tulajdonképen csak apró szemcsék jelezik; a barázda mögött apró szemcsékből álló s csak kevéssé feltünő vonalak foglalnak helyet. A szárnyfedők keskenyek, megnyúltak, csúcsukon hegyesek, a czombokon kevéssé nyúlnak túl és mind a két ivarnál egyenletesen reczézettek. A szárnyak átlátszók, igen gyengén sárgásak, keskenyen megnyúltak, hegyesek, rózsaszinű vagy zöld erekkel, csúcsukon színtelenek, barna csíkok nélkül. A sugár-ér első ága a közepe előtt villás, ennek a hátulsó mellékága kissé megvastagodott, a discoidális térezetnek ez után következő sejtjei a hímnél igen keskenyek. A középmell a közepén nem ormós, karéjai a hímnél némileg négyszögűek, belől kerekítettek, a karéjok között fekvő rész elől és hátul kiszélesedett, megnyúlt, a nősténynek eme karéjai haránt szélesek. Az elülső czombok a pronotum oldalvásti bordájánál valamivel rövidebbek; a középsők akkora hosszúak, mint a pronotum középső bordája. A tarsusok karmai rövidek, az utolsó tarsus-íznél majdnem felényivel rövidebbek, széles aroliumokkal. A hím alsó ivarlemeze hegyesen megnyúlt-

in utroque sexu aequaliter reticulata. Alae hyalinae, levissime flavescentes, anguste elongatae, acutae; venis roseis vel viridibus, apice limpidae, haud fusco-strigatae. Vena radialis ramo primo ante medium furcato, ramulo postico subincrassato, areis sequentibus campi descoidalis in ♂ valde augustatis. Mesosternum medio haud carinatum, lobis in ♂ subquadratis, intus rotundatis, spatio interlobulari antice posticeque ampliato, elongato, in ♀ lobis subtransversis. Femora antica carina laterali pronoti subbreviora; femora intermedia carina media pronoti aequilonga. Ungues tarsorum breves, articulo ultimo dimidio subbreviores, arolio dilatato. Lamina subgenitalis ♂ acuminata, producta.

Méretek $^{m}/_{m}$-ben	♂	♀	Mensurae in $^{m}/_{m}$
A test hossza	44	70	Longitudo corporis
A pronotum hossza	6·2	11·5	Longitudo pronoti
A szárnyfedők hossza	33	57	Longitudo elytrorum
A szárnyak hossza	29	51	Longitudo alarum
A szárnyfedők szélessége	3	6	Latitudo elytrorum
A szárnyak legnagyobb szélessége	10	18	Latitudo maxima alarum
Az elülső czombok hossza	6·5	9	Longitudo femorum anticorum
A középső czombok hossza	8	12	Longitudo femorum intermediorum
A hátulsó czombok hossza	24·5	40	Longitudo femorum posticorum

Khina: Peking.

Hasonlít az európai *Acrida nasuta* Linn. fajhoz, a melytől ennek legnagyobb példányait meghaladó nagyobb termete s a

China: Peking.

Elle ressemble à l'*Acrida nasuta* Linn. d'Europe dont elle diffère d'abord par sa taille plus forte que celle des plus grands

mellett aránylag rövidebb és keskenyebb szárnyfedői által különbözik, valamint keskeny prothoraxa által, melynek bordái párvonalasak és egyenesek, az oldalvásti karéjainak felső részén álló bordák pedig elmosódottak, — és végre hosszabb csápjai által is eltér. Eme bélyegekkel az *A. Ståli* Bol. fajhoz közeledik, de ez utóbbi egy más csoporthoz tartozik* és a szárnyainak sugár-ér mögötti és ulnáris mezői a hímnél ámbár igen keskenyek, de azért teljesen ki vannak fejlődve; eltér e fajtól hosszú szárnyfedői által is, melyek az *A. Csikii*-nél alig nyúlnak túl a hátulsó térdeken.

Igen nehéz és úgyszólván lehetetlen eldönteni, hogy vajjon ez a faj nem tartozik-e a régebbi szerzőknek valamelyik olyan fajához, a mely jelenleg a synonymák közé van helyezve. A leírások fogyatékossága miatt nem lehet ezeket a most elfogadott fajokkal egész biztossággal azonosítani. Közöttük van a Donovan által (Ins. China 1842. p. 22. tab. 10.) leírt és ábrázolt *Tryxalis chinensis* Westw., melynek leírását több fajra lehet vonatkoztatni, de a melynek ábrája, kivált a csápok tekintetében, egyikökkel sem egyezik, és ámbár, bizonyos könnyen felismerhető tévedésekből ítélve, az előbb idézett tábla részleteinek nem sok hitelt adhatunk, mégis meggyőződhetünk róla, hogy a Westwood-féle faj szárnyfedői sokkal hosszabbak s a prothorax oldalvásti karéjainak felső bordája kifejlettebb. Minthogy azonban nem bírtam eldönteni, hogy menynyi tulajdonítható ez esetben a rajzoló fantáziájának és mi felel meg a valóságnak, a *chinensis* vagyis helyesebben: *sinensis* nevet, ámbár nagy kétkedéssel, az imént leírt új faj synonymájának kell tartanom. Ezt helyesebb eljárásnak vélem annál, mint a melyet néhai Stål követett, midőn e fajt az *A. lineata* Thunb. közé sorozta, a nélkül, hogy ezt az egyesítést,

exemplaires de cette espèce, les élytres étant cependant plus courtes proportionnellement et plus étroites, par son prothorax plus étroit avec les carènes parallèles et droites, celle que l'on voit d'ordinaire à la partie supérieure des lobes latéraux étant presque obsolète, et enfin par ses antennes plus longues que chez *A. nasuta* Linn. Ces caractères la rapprochent de l'*A. Ståli* Bol., mais cette espèce appartient à une autre division* et les aires postradiale et ulnaire des ailes sont complètes bien que très-étroites dans le ♂; elle diffère aussi de cette espèce par la longueur des élytres qui dans *A. Csikii* dépassent à peine les genoux postérieurs.

Il est bien difficile et même on pourrait dire impossible de décider si cette espèce pourrait se rapporter à une de celles décrites par les anciens auteurs qui sont à présent réléguées dans la synonymie, l'insuffisance des descriptions ne permettant pas de les identifier avec certitude aux espèces que nous admettons aujourd'hui.

Parmi elles on peut voir *Tryxalis chinensis* Westw. décrite et représentée dans Donovan Ins. China p. 22. pl. 10 (1842) dont la description pourrait convenir à plusieurs espèces, mais dont la figure ne convient à aucune d'elles, notamment par la forme des antennes; et s'il est vrai qu'on ne peut accorder beaucoup de crédit aux détails de cette planche eu égard à certaines incorrections qu'on peut facilement apprécier, on peut s'assurer que dans l'espèce de Westwood les élytres sont bien plus longues et la carène supérieure des lobes latéraux du prothorax plus complète. Ne pouvant cependant pas apprécier la part due à la fantaisie de l'artiste de celle qui correspond en propre à l'espèce, j'ai cru devoir mettre en synonymie de la nouvelle espèce bien qu'avec de forts doutes le nom de *chinensis* ou plutôt *sinensis*. Je crois mieux agir en procédant de cette manière que de la

* I. Bolivar, Tableau pour la détermination des espèces du genre *Tryxalis* F (Feuille des Jeunes Naturalistes. XXIII. p. 161—164.)

mely egy marokkói fajt egy khinai fajjal azonosít, megokolta volna, mert a szineződés igen változékony és elégtelen bélyeg az *Acrida*-nem fajainak megkülönböztetésére. Még egy más ok is az én felfogásom mellett bizonyít; ugyanis van gyűjteményemben egy 1880—82-ben dr. Codet által Oranban, Sebdou mellett gyűjtött példány, melyet az igazi *A. lineata* Thunb. fajnak tartok és mely a Westwood-féle *chinensis*-től lényegesen különbözik.

ranger parmi *A. lineata* Thunb. comme l'a fait feu Stål qui sans expliquer les motifs de ce rapprochement, relie une espèce signalée du Maroc avec une autre de la Chine, car la coloration seule est un caractère par trop variable et insuffisant pour la détermination des espèces dans le genre *Acrida*. J'ai en outre une autre raison pour agir de la sorte, c'est que je possède un exemplaire de Sebdou (Oran) recueilli en 1880—82 par le Dr. Codet, dans lequel je crois voir la vraie *A. lineata* Thunb. et qui diffère tout à fait du *chinensis* Westw.

11. **Stenobothrus Horváthi** *n. sp.*

Kisebb termetű faj. Szine sárgásbarna. A csápok a hímnél a pronotum végén túl nyúlnak, a nősténynél pedig alig érik el azt. A fejtető felülről nézve hegyes (♂) vagy tompa; élesen határolt széles gödröcskékkel. A homlok igen ferdén lefelé hajlott. A homlok bordája a csúcsa felé lassanként kiszélesedik és barázdás, a csápok között lapos és ivesen megy át a fejtetőbe. A pronotum elől egyenesen lemetszett, hátul tompán szögletes, a hátulsó barázdája majdnem a közepe előtt fekszik; oldalvásti bordái duzzadékosak, fehéresek s egy fekete sávon vonulnak keresztül, a prozónában igen közel egymáshoz hajlanak és görbék, a metazónában erősen kifelé hajlanak s az utószélnél elenyésznek; a középső hátborda igen jól kifejlett; az oldalvásti karéjok barna folttal, a barázda mögött pedig halavány csíkkal vannak diszítve. A szárnyfedők nem érik el a hátulsó czombok csúcsát; a középső térezet a hímnél csak a bazális harmadrészig, a nősténynél azonban kissé a középen túl terjed, igen keskeny és igen röviden karéjos; járulékos ér nincsen; a scapuláris térezet a hímnél igen szabályosan elhelyezett haránt ereket visel, meglehetősen széles, üveges, a nősténynél homályos, egy halavány hosszanti érrel és csak a csúcsa felé jól kivehető haránt erekkel; az elülső ulnáris ér közelebb fekszik a hátulsó ul-

Statura minore. Colore fusco-testaceo. Antennae apicem pronoti ♂ superantes vel ♀ vix attingentes. Vertex a supero visus acutus (♂) vel obtusus; foveolis latiusculis acute delineatis. Frons valde obliqua. Costa frontalis apicem versus sensim ampliata, sulcata, inter antennas plana, cum vertice rotundato-conjuncta. Pronotum antice truncatum, postice obtuse angulatum, sulco postico fere ante medium sito; carinis lateralibus callosis, albidis, vittam atram secantibus, in prozona valde coarctatis, rotundatis, in metazona distincte divergentibus, ad marginem posticum obliteratis; carina media dorsali valde expressa; lobis lateralibus plaga fusca, pone sulcum striga pallida. Elytra apicem femorum posticorum haud attingentia; area mediastina ♂ ad tertiam partem basalem tantum extensa, in ♀ pone medium elytrorum breviter continuata, angustissima, brevissime lobata; vena adventiva nulla; area scapulari ♂ latiuscula, venis transversis valde regulariter dispositis, hyalina, in ♀ opaca, vitta pallida percurrente, venis transversis tantum versus apicem distinctis; vena ulnari antica ad venam ulnarem posticam magis appropinquata quam ad venam radialem; regulariter et parce transverse venosam. Area discoidali praeterea ♀ maculis fuscis seriatis. Campo anali saepe viridi. Alae hyalinae, elytrorum longitudine, venis

náris érhez, mint a sugár-érhez, mind a kettő szabályos gyér erekkel van összekötve. A discoidális mező a nősténynél sorban álló barna foltokat visel. Az anális térezet a nősténynél zöldszinű. A szárnyak üvegesek, oly hosszúak, mint a szárnyfedők, az elülső térezet fő-erei feketék. A lábak szürke szőrösek. A hátulsó czombok külső oldalán, a felső borda mentén egy barna sáv húzódik végig; a térdek ugyanolyan szinűek, mint a lábszárak töve. A hátulsó lábszárak barnás-sárgák. A mell szennyes-sárga. A potroh felül barna, vagy barna foltos, nem rozsdaszinű, alul szennyes-sárga. A tojócső lemezei egyszinűek, minden fog nélkül.

principalibus campi antici nigris. Pedes cinereo-villosi. Femora postica area externa ad carinam superiorem striga fusca; geniculis cum basi tibiarum concoloribus. Tibiae posticae testaceae. Pectus pallidum. Abdomen supra fuscum vel fusco-variegatum, haud ferrugineum, subtus pallidum. Valvulae ovipositoris unicolores, muticae.

Méretek $^{m}/_{m}$-ben	♂	♀	Mensurae in $^{m}/_{m}$
A test hossza	13	17	Longitudo corporis
A pronotum hossza	2·5	3·2	Longitudo pronoti
A szárnyfedők hossza	8	9	Longitudo elytrorum
A hátulsó czombok hossza	7·5	10	Longitudo femorum posticorum

Mongolia: Urga.

E faj közel áll a *St. vagans* Fieb. és *simplex* Eversm. fajokhoz s ezek között foglal helyet; a *cognatus* Fieb. fajtól kisebb termete s a szárnyfedőkkel egyenlő hosszú szárnyai által különbözik; de mindezektől eltér a nősténynek sokkal rövidebb csápjai által, melyek a pronotum utószélén túl nem nyúlnak s a hímnél valamivel hosszabbak. A pronotum typikus barázdája kissé a közepe előtt fekszik, minthogy a metazóna valamivel hosszabb, mint a prozóna. Ámbár e faj ahhoz a csoporthoz tartozik, a melynél a szárnyfedők scapuláris térezete rövid és karéjos, mégis a másik csoporthoz tartozó *St. petraeus* Briss.-hoz hasonlit; de a scapuláris térezet a hímnél nem nyúlik túl a szárnyfedőnek töve felőli harmadán, a nősténynél azonban valamivel tovább terjed, a nélkül, hogy az apicális harmadot elérné.

Mongolia: Urga.

Cette espèce est proche du *St. vagans* Fieb. et du *simplex* Eversm. auprès desquels elle vient se placer, différente du *cognatus* Fieb. par sa taille plus petite et par ses ailes aussi longues que les élytres, mais elle se distingue de ces espèces par ses antennes beaucoup plus courtes dans la ♀, ne dépassant pas le bord postérieur du pronotum, seulement un peu plus longues chez le ♂. Le sillon typique du pronotum est placé un peu avant le milieu, la métazone étant quelque peu plus longue que la prozone. Bien qu'elle appartienne à la section des espèces qui ont l'aire scapulaire des élytres courte et lobée, elle ressemble cependant au *St. petraeus* Briss. qui appartient à l'autre section; mais dans le ♂ l'aire scapulaire ne dépasse pas le tiers basilaire de l'élytre tandis que dans la ♀ elle s'étend un peu plus, bien qu'elle n'atteint pas le tiers apical.

17. Pachytylus danicus Linn.

Egy meglehetősen nagy termetű és sötét színű nősténynt láttam, mely mindenben a spanyolországi példányokhoz hasonlít. E faj egész Dél-Európában közönséges. El van terjedve Indiában és az ázsiai szigeteken, Khinában, Ausztráliában, Új-Zélandban és Polynéziában s — ámbár ritkábban — északon is előfordul; Brutten Belgiumban találta, Roebuk pedig Angolországban, Yorkshireben. Scudder szerint egy csapatával egyszer a szárazföldtől 1200 mértföldnyi távolságban találkoztak.

J'ai vu un exemplaire ♀ d'assez grande taille et de coloration obscure qui ressemble tout à fait à ceux de l'Espagne. C'est l'espèce commune dans toute l'Europe méridionale. Elle s'étend par l'Inde et les îles de l'Asie, Chine, Nouvelle-Hollande, N.-Zélande et Polynésie, et elle s'avance aussi, bien que rarement, vers le Nord; Brutten l'a trouvée en Belgique, et Roebuk en Angleterre dans le Yorkshire. Scudder en a signalé une nuée à 1200 milles des côtes.

24. Bryodema barabensis Pall.

Meglehetősen változékony faj, mely e miatt különböző nevek alatt lett leírva. Azt a fajváltozatát, melyet Saussure e szavakkal jellemzett: «*virescens, fusco griseo maculosa*», csak Urgából és Minuszinszkből láttam; az innen származó példányok mindamellett leggyakrabban oker-sárgák, a pronotumon négy sárgás folttal, melyek úgy vannak elhelyezve, mintha egy kereszt csúcsain állanának.

A Khinában, Khalganban, talált példány pronotuma az utófelén világossárga. Egy Urgába való példány szürke színű, tehát az a fajváltozat, melyet már Saussure jelzett (*variat colore griseo*); de ennél a példánynál, valamint az Urgából és Minuszinszkből származó példányoknál a szárnyak sugárzó erei rózsaszínűek, belső területe pedig halavány karmazsinpiros. Ezt a bélyeget a szerzők eddig csupán csak a *B. rhodopá*-ról említették, melyet Saussure a *B. tuberculata* Fabr. fajjal azonosnak tart.

Espèce assez variable, ce qui justifie les divers noms qu'elle a reçu. La variété que M. de Saussure a caractérisée en ces termes: «*virescens, fusco griseso maculosa*» ne m'est connue que d'Urga et Minusinsk, et cependant la coloration la plus fréquente dans les exemplaires de ces provenances est le jaune d'ocre avec quatre taches jaunâtres sur le pronotum, disposées comme si elles étaient placées aux extrémités d'une croix.

L'exemplaire venant de la Chine, Khalgan, offre la moitié postérieur du pronotum d'un jaune clair. Un autre d'Urga est de couleur gris, variation déjà observée par M. de Saussure (*variat colore griseo*); mais cet exemplaire de même que d'autres d'Urga et Minusinsk ont les veines radiantes des ailes de couleur rose et le disque interne de ces mêmes ailes lavé légèrement de carmin, particularités que je ne vois pas signalées dans les auteurs excepté pour *B rhodopa* que de Saussure rapporte à *B. tuberculata* Fabr.

25. Bryodema mongolica *n. sp.*

Sárgásbarna. A fej függőleges, majdnem egészen sima, csak oldalvást pontozott; az arcz oldalvást nézve benyomott. A fejtető paizsa enyészetesen bordás. A

Fusco-testacea. Caput verticale, sublaeve, tantum lateraliter impresso-punctatum, facie a latere visa impressa. Verticis scutellum obsolete carinatum. Costa frontalis

homlok bordája a csápok között meglehetősen széles, a fiókszemek alatt keskeny és kissé homorú, a fejtetőtől egy igen gyenge bordácska által elválasztott, a clypeus felé elszélesedett, pontozott. A pronotum erősen szemcsésen-ránczos, elől egyenesen lemetszett, hátul tompán szögletes, a középső bordája meglehetősen összenyomott; a párkányok csak a metazónán kifejlettek és élesek; a prozóna korongja domború; a metazóna korongja lelapított, szemcsés, a typikus barázdánál erősen benyomott; az oldalkaréjok a barázda mögött erősen ránczosak, utószögletük keskenyen kerekített. A szárnyfedők csonkák, barnával tarkázottak, a hátulsó czombok felén alig nyúlnak túl, tojásdadok, ereik rozsdabarnák, a közbeeső ér csak kevéssé van kifejlődve, a középső erek párvonalasak; a két közbeeső terecske közül az elülső valamivel keskenyebb, mint a hátulsó. A szárnyak igen rövidek, hátul füstösek, nem sávosak; ereik barnák. A hátulsó czombok belül feketék, a csúcsuk előtt világosabb gyürűvel, külső oldalukon barna foltosak. A hátulsó lábszárak szürkeszőrösek, kívül barna pettyesek, belül feketéskékek, fekete végű világos tüskékkel. A tarsusok szennyes-sárgák. A potroh felül barna sávos, alul szennyes-sárga.

A test hossza ♀ 32 m/m. A pronotum 8·5, a szárnyfedők 15, a szárnyak 8, a hátulsó czombok 16 m/m hosszúak.

Mongolia: Urga.

E faj, zömök termete és repülő szerveinek rövidsége miatt, közel áll a Dél-Szibériában, Dzungáriában honos *B. Baicalensis* Fisch. W. s a Khinából, Hongkongból, leírt *B. Brunneriana* Sauss fajokhoz; az előbbitől eltér szárnyainak szine (a *Baicalensis* szárnyainak hátulsó térezete rózsaszínű) és belső oldalukon nem, mint a Fischer-féle fajnál, vérvörös, hanem kékesfekete hátulsó lábszárai által; a *Brunneriana*-fajtól pedig barna szalaggal diszített szárnyai és sárgás hátulsó lábszárai által különbözik. Az új faj hátulsó czombjai és lábszárai nagyszámú, ritkásan álló apró folttal vanak borítva, a mellének inter antennas latiuscula, infra ocellum coarctata et concaviuscula, a vertice carinula obsoletissima separata, versus clypeum ampliata, punctata. Pronotum fortiter granoso-rugosum, autice truncatum, postice obtuse angulatum, carina media autice compressiuscula; canthis tantum in metazona expressis atque acutiusculis; disco prozonae convexo; disco metazonae deplanato, granoso, ad sulcum typicum valde impresso; lobis lateralibus pone sulcum valde rugosis, angulo postico anguste rotundato. Elytra abbreviata, fusco-varia, dimidium femorum posticorum vix superantia, ovalia, venis ferrugineo-testaceis, vena intercalata parum expressa, venae mediae parallela; area intercalata antica quam postica parum angusta. Alae valde abbreviatae, postice fumosae, haud fasciatae; venis fuscis. Femora postica intus nigra, ante apicem annulo pallido, extus fusco-varia. Tibiae posticae griseo-pilosae, extus maculis fuscis, intus nigro-caeruleae, spinis pallidis apice nigris. Tarsi pallidi. Abdomine supra fusco-strigato, subtus pallido.

Long. corp. ♀ 32 m/m; pron. 8·5; elytr. 15; alar. 8; fem. post. 16 m/m.

Mongolia: Urga.

Cette espèce vient se placer à côté de *B Baicalensis* Fisch. W. de la Sibérie méridionale, Songarie, et de *B. Brunneriana* Sauss. de la Chine, Hongkong, par sa forme trapue, peu svelte et par la brièveté des organes du vol; elle diffère de la première par la coloration des ailes qui dans *Baicalensis* ont le champ postérieur rose, et par les jambes postérieures d'un noir bleuâtre intense du côté interne au lieu d'être d'un rouge de sang comme dans l'espèce de Fischer; de *Brunneriana* elle se distingue aussi par les ailes qui sont ornées dans cette espèce d'une bande brune, et par les jambes postérieures qui sont jaunâtres. Dans la nouvelle espèce les

lemeze igen széles, a középmell karéjai szélesebbek, mint hosszúak s a közöttük levő távolság nagyobb, mint egy-egy karéj szélessége.

fémurs postérieurs offrent de même que les jambes un grand nombre de petites taches éparses, la lame sternale est très-large et les lobes mesosternaux sont plus larges que longs, étant séparés par un espace plus large que l'un d'eux pris isolément.

26. **Callirrhipis Davidiana** Sauss.

Ez a szép rovar, melyet P. David Pekingtől északra fedezett fel, egész külsejével valamely *Sphinctonotus*-fajra emlékeztet.

Ámbár Saussure e faj bélyegeit is szokásos pontosságával írta le, mindamellett még nehány igen érdekes részletet jegyezhetek fel róla, mi a számára felállított új nem értékét még inkább emelheti. Ezek oly ivari különbségekre vonatkoznak, melyek a *Sphinctonotus*-nemnél nem fordulnak elő, s a melyeket a következő szavakkal lehet kifejezni:

A szárnyfedők üvegesek, hártyásak, csak tövük felé eső $^1/_4$ részük bőrnemű, a csúcsuk felé eső $^1/_4$ részük szabályos négyszögű erezettel; a scapuláris térezet a hímnél közepe táján kissé elszélesedett, üveges, fedve szabályosan elhelyezett, párvonalas haránt erekkel, — a nősténynél keskeny, homályos, az erezete szabálytalan.

Ez a dimorphismus a hím szárnyfedőinek nagyobb átlátszóságától származik, mely ivarnál a scapuláris térezet olyformán van kiszélesedve, mint némely Tryxalinánál; ez a kiszélesedett rész egyszersmind üveges, haránt erei pedig párvonalasak; míg ellenben a nősténynél ez a térezet oly alkotású, a minő a *Sphinctonotus*-fajoknál szokott lenni. Még egy más bélyeg is észlelhető, mely a hímnél jobban ki van fejlődve, és mely abban áll, hogy a külső középtérezet a marginális térezet vége mellett szintén el van szélesedve s ott egy szembetünő pterostigmát alkot, melynek erei a hímnél erősebben vannak megvastagodva.

C'est un bel insecte qui a tout à fait le port d'un *Sphinctonotus*; il a été découvert par le P. David au N. de Pékin.

Bien que M. de Saussure ait décrit avec son exactitude habituelle les caractères de cette espèce, il reste encore à signaler certaines particularités fort intéressantes qui donnent plus de valeur au nouveau genre proposé pour elle; ce sont des différences sexuelles qui ne s' observent pas dans le genre *Sphinctonotus* et qu'on pourrait exprimer en quelques mots comme je tâche de le faire:

Elytra hyalina, membranacea, tantum quarta parte basali coriacea, quarta parte apicali regulariter quadrato-reticulata; area scapulari ♂ ad medium subampliata, hyalina, venis transversis regulariter dispositis, parallelis instructa; ♀ angusta, opaca irregaliter reticulata.

Ce dimorphisme est accrû par la plus grande transparence des élytres chez les ♂, chez lesquels l'aire scapulaire est dilatée vers le milieu de la même façon que chez plusieurs Tryxaliens; elle est en même temps hyaline dans la partie dilatée, les veines transverses étant parallèles; tandis que dans la ♀ cette partie est conformée comme à l'ordinaire chez les *Sphinctonotus*. On observe encore une autre particularité plus accentuée dans le ♂, et qui consiste en ce que l'aire externo-médiaire est de même dilatée près de l'extrémité du champ marginal, où elle forme un stigma très-visible étant opaque, et avec les veines grossies plus fortement chez le mâle.

Tribus. Zichyinae.

A fejtető a csápok között kissé le van lapítva s a homloktól egy jól kifejlett barázda által elválasztva. A pronotumon mélyen benyomott haránt barázdák foglalnak helyet; az oldalvásti bordák szélesen meg vannak szakítva. Valamennyi lábszár felül nem sürűn álló apró tüskéket visel, az elülső lábszárak külső oldalán az apicális tüskén kívül csak 4 tüske van. A tarsusok gömbölyüek. A meso- és metasternum haránt nem karéjos. A potroh háti szelvényein hosszanti redők nincsenek. A fartoldalékok nagyok, megnyúltak, erősek. Az alsó ivarlemezen farcsuták vannak.

Ez az új csoport, melyhez a Fischer de Waldheim által *Deracantha* már előbb lefoglalt név alatt, valamint *Ephippiger*-név alatt leírt fajok tartoznak, három nemből áll. A három nem különbségeit a következő táblázat mutatja:

Vertex inter antennas depressiusculus, a fronte sulco perfecte explicato divisus. Pronotum sulcis transversis profunde impressis; costis lateralibus late interruptis. Tibiae omnes spinis superioribus minutis, haud confertis, in margine externo tibiarum prothoracis praeter spinam apicalem tantum 4. Tarsi teretes. Meso- et metasternum transversa, haud lobata. Abdominis segmenta dorsalia plicis longitudinalibus nullis. Cerci magni, elongati, validissimi. Lamina subgenitalis stylis instructa.

Cette nouvelle tribu qui renferme les espèces décrites par Fischer de Waldheim sous le nom préoccupé de *Deracantha* et sous celui de *Ephippiger*, comprend trois genres qu'on pourra séparer à l'aide du tableau suivant:

a) A szemek domborúak, csak kissé kiállók; a fejtető csúcsa és a homlok között húzódó barázda egyenes, haránt fekvő; a fejtető a csápok között majdnem kétszer szélesebb, mint az első csáp-izülék; a csápgödrök belül alig párkányosak; a pronotum tüskék nélkül, vagy legfeljebb igen apró, enyészetes fogacskákkal, oldalkaréjai hátul keskenyebbek, mint elől; az elülső csipőkön csak egy kicsiny, alig észrevehető tüske van; az előmell fegyvertelen.

Bradyporus Charp.

a) Oculi convexi, parum exserti; sulco inter frontem et fastigium sito recto, transverso; vertex inter antennas articulo primo antennarum subduplo latior, scrobis antennarum intus vix elevatis; pronotum inerme vel tantum denticulis brevissimis subindistinctis instructum; lobis lateralibus portice minus altis quam antice; coxae antice spina minuta aegre distinguenda; prosternum submuticum.

Bradyporus Charp.

aa) A szemek gömbformák, igen kidülledtek, majdnem nyelesek; a fejtető csúcsa és a homlok között fekvő barázda szögletesen görbült; a fejtető a csápok között az első csáp-izüléknél alig szélesebb; a csápgödrök erősen kiemelkedő párkánnyal.

aa) Oculi globosi, valde exserti, substylati; sulco inter frontem et fastigium angulato; vertex inter antennas articulo primo antennarum vix latior; scrobis antennarum valde elevatis.

b) A fejtető csúcsán a csápok között nincs egy összenyomott dudor; a középmell keskenyebb, mint az utómell, oldalvást rézsut csonkított, az utószélén egyenes és kétoldalt egy-egy tüskeforma fogacskával fegyverzett. A potroh hátul elszélesedett; egyes szelvényei utószélükön megvastagodottak, párkányosak. A tarsusok tapadótalpacskái hegyesek.

Zichya *nov. gen.*

b) Fastigium inter antennas tuberculo compresso nullo; mesosternum metasterno angustius, lateribus oblique truncatum; mesosternum postice recte truncatum et utrinque denticulo spiniformi armatum. Abdomen postice ampliatum; segmentis singulis postice incrassatis, cingulatis. Tarsi pulvillis spinosis.

Zichya *nov. gen.*

bb) A fejtető csúcsa a csápok között egy összenyomott, barázdás dudort visel. A közép- és utómell egyenlő szélesek, utószélükön öblösek, nem

bb) Fastigium inter antennas tuberculo compresso, sulcato. Meso- et metasternum aeque lata, postice sinuata, haud spinosa; mesosternum

tüskések; a középmell oldalai kerekítettek. A potroh párvonalas oldalú; szelvényei utószélükön nincsenek megvastagodva. A tarsusok tapadótalpacskái kerekítettek.

Deracanthella *nov. gen.*

lateribus rotundatis. Abdomen parallelum, segmentis apice haud incrassatis. Tarsi pulvillis rotundatis.

Deracanthella *nov. gen.*

Bradyporus Charp.

A test termetes. A fejtető aláhajlott, a csápok között az első csápizüléknél másfélszer szélesebb, egy benyomott haránt vonallal, a homloktól egy jól kifejlett, kissé görbe barázda által elválasztva. A csápgödrök belül gyengén párkányosak. Az első csápizülék meglehetősen vastag és rövid. A szemek kicsinyek, nem kidülledtek. A pronotum elől és hátul öblösen csonkított; az oldalvásti bordák a közepe előtt mélyen és szélesen kimetszettek, hátul élesek, simák; a mélyen benyomott elülső barázda az oldalkaréjokra is kiterjed, a második barázda egyenes, haránt irányú, az oldalvásti bordákat meg nem szakítja; a hát gyengén ránczos; az oldalkaréjok igen megnyúltak, hátul kevésbbé szélesek. A szárnyfedők a pronotum alá vannak rejtve. Az előmell majdnem egészen fegyvertelen, csak rövid fogacskás. A közép- és utómell haránt alakú, fegyvertelen, nem karéjos. Az elülső csipőkön egy tompa, alig észrevehető tüske van. A czombok összenyomottak, alul barázdásak, fegyvertelenek vagy legfeljebb csak a hátulsó czombok belső bordáján foglal egy vagy két fog helyet; a hátulsó czombok térd-karéjai egy-egy tüskét viselnek. A lábszárak hosszúak, oldalt barázdásak; az elülsők felül lelapítottak, tompa bordákkal s az apicális tüskén kívül három tüskével; a középső lábszárak a czomboknál másfélszer hosszabbak, belül 13, kívül 5 tüskével, a csúcsukon belül és kívül egy apicális tüskével; a hátulsó lábszárak felül laposak, valamennyi bordájuk tüskés. A tarsusok gömbölyűek, oldalt nem barázdásak; tapadó-talpacskáik duzzadékosak, tompák. A potroh vastag; háti szelvényein a középvonalban rövid bordák emelkednek; utószéle nincs megvastagodva. A nőstény fartoldalékai igen rövidek, kúposak, hegyesek.

Corpus obesum. Vertex deflexus, inter antennas articulo primo antennarum sesqui latior, linea transversa impressa, a fronte sulco perfecte explicato subincurvo divisus. Scrobes antennarum intus leviter elevati. Antennae articulo primo latiusculo, subquadrato. Oculi parvi, haud exserti. Pronotum antice posticeque sinuato-truncatum, carinis lateralibus ante medium profunde et late incisis, postice acutis, laevibus; sulco antico profunde impresso per lobos laterales continuato, sulco secundo recto, transverso, carinas haud interrumpente; dorso obsolete rugoso; lobis lateralibus valde elongatis, postice minus altis. Elytra pronoto oblecta. Prosternum submuticum, tantum breviter denticulatum. Meso- et metasternum transversa, mutica, haud lobata. Coxae anticae spina obtusa parum distincta. Femora compressa, subtus sulcata, mutica vel tantum femorum posticorum carina interna uni- vel bidentata; lobis geniculatibus femorum posticorum ambobus spina armatis. Tibiae elongatae, lateribus sulcatae; tibiae anticae supra deplanatae, carinis rotundatis, praeter spinam apicalem spinis tribus armatae; tibiae intermediae femoribus sesqui longiores, intus 13-, extus 5-spinosae, apice intus extusque spina apicali instructae; tibiae posticae supra deplanatae, carinis omnibus spinosis. Tarsi teretes, latere haud sulcati, pulvillis callosis, obtusis. Abdomen crassum; segmenta dorsalia medio breviter carinata, margine postico haud incrassato. Cerci ♀ brevissimi, conici, acuti. Lamina supraanalis trigona. Ovipositor abdomine longior, leviter incurvus, acuminatus, laevis. Lamina subgenitalis emarginata.

A felső farfedő-lemez háromszögű. A tojócső hosszabb, mint a potroh, gyengén hajlott, hegyes, sima. Az alsó ivarlemez kimetszett.

A *Bradyporus* nevet a *Br. Onos* Pall. számára tartom meg.

Je conserve le nom *Bradyporus* pour le *Br. Onos* Pall.

Zichya *nov. gen.*

A test vastag. A fejtető aláhajlott, a csápok között az első csápizületnél alig szélesebb s a homloktól egy szögletesen görbülő barázda által van elválasztva; csúcsa lelapított, alig emelkedett, szögletesen barázdás, rajta három fiókszemforma, egy háromszögben álló pont látható; a két hátulsó pont egymástól csak fél akkora távolságban áll, mint az elülsőtől. A szemek erősen kidülledtek, majdnem nyelesek. A pronotum elől ívesen kiszökellő; elülső része a széle mellett egy haránt futó taréjt és kétoldalt egy-egy tüskét visel; középső része széles, az oldalain tüskés; aláhajlott karéjai elől és hátul egyenlő szélesek, duzzadékos s kissé felhajlott szegélylyel és kerekített utószöglettel. A szárnyfedők a pronotum alá vannak rejtve; a kar-ér vastag; szélük kiszélesedett. Az előmell haránt fekvő bordával, mely kétoldalt egy-egy tüskében végződik. A közép- és utómell haránt széles, nem karéjos, hátul egyenes, oldalvást egy kis foggal fegyverzett. Az elülső czombokon egy tüske foglal helyet. A czombok alul lelapítottak és gyengén barázdásak, széleik rövid tüskések; a hátulsó czombok karcsúak. A lábszárak hosszúak, felső bordáik tompák. A középső lábszárak csak $^1/_3$ részszel hosszabbak, mint a czombok. A tarsusok tapadótalpacskái igen hegyesek. A potroh majdnem hengeres; szelvényei haránt övesek, utószélükön szélesen megvastagodottak. A hím anális szelvénye igen széles s a felső farfedő-lemezzel össze van nőve. A fartoldalékok erősek, hengeresek, kissé meggörbültek, a csúcsuk hegyes. Az alsó ivarlemez nagy, hátul öblös; a farcsuták meglehetősen vastagok.

Corpus crassum. Vertex deflexus inter antennas articulo primo antennarum vix latior, a fronte sulco angulato divisus; fastigio depresso, vix elevato, angulato-sulcato; punctis tribus ocelliformibus in trigonum dispositis, punctis duobus posticis inter se dimidio quam ab antico distantibus; scrobes antennarum intus distincte elevati. Oculi valde exserti, substylati. Pronotum antice rotundato-productum; lobo antico prope marginem carina transversa instructo et utrinque spina armato; medio transverso, lateribus spinoso; lobis deflexis antice posticeque aeque altis, marginibus calloso-subreflexis, angulo postico rotundato. Elytra sub pronoto abscondita; costa valida; margine expanso. Prosternum transverse carinatum, carina utrinque in spinam producta. Meso- et metasternum transversa, haud lobata, postice recta, lateribus dente minuto instructa. Coxae anticae spina armatae. Femora subtus deplanata subsulcata, marginibus breviter spinosis; femora postica gracilia. Tibiae elongatae, carinis superioribus obtusatis; tibiae intermediae femora tantum tertia parte superantes. Tarsi pulvillis acutissime spinosis. Abdomen subcylindricum; segmentis transverse cingulatis, margine postico late incrassato. Segmentum anale ♂ latissimum, cum lamina supraanali deflexa cognatum. Cerci validi, cylindrici, subincurvi, apice mucronati. Lamina subgenitalis ampla, apice sinuata: styli crassiusculi.

36. Zichya vacca Fisch. W.

Ephippiger Vacca Fisch. W. Nouv. Mém. de la Soc. imp. des Nat. de Moscou. VIII. p. 197. 7. tab. XXV. fig. 1. ♀ (1846).

Nagyobb termetű. Színe sárgás-vörhenyes, részben fehéressel és barnával tarkázva. A fej sima, gyéren pontozott, felül az elején sötétebb s azonkívül még elmosódott sárga csíkos. A csápok barnák. A fejtetőn egy igen lelapított, kissé barázdás dudor foglal helyet. A pronotum ránczos, elől ívesen kiszökellő, fogas-tüskés, kétoldalt egy-egy nagy, hegyes tüskével; elülső része a barázdák közt három haránt fekvő bordát visel, az elülső borda az oldalszélek felé fogacskás, a középső fogacska meglehetősen erős; hátulsó része (metazónája) kissé domború, ránczos, kétoldalt bordás és fogas-tüskés, utószéle kerekítve csonkított, tüskés s a közepe táján két gömbölyű sima barna dudort visel; oldalkaréjai simák, csak elől egy hosszúkás ránczos mezővel, megvastagodott, elől apró-csipkés s közepén öblös alsó párkánynyal és szélesen kerekített utószöglettel, utófelük barna, egy széles sárga hosszanti sávval. A szárnyfedők világos színűek. Valamennyi czomb rövid tüskés. A hátulsó lábszárak felül gömbölyűek, pontozottak. A tarsusok belül halványak. A potroh felül barnával tarkázott és hosszában barna sávokkal; szelvényeinek utószéle fekete és sárga pontokkal; az utolsóelőtti háti szelvény hátul szélesen kerekített. A hím anális szelvénye igen széles és szélesen öblös. A fartoldalékok erősek, hengeresek, befelé görbültek, vastag végükön kéthegyűek.

A test hossza ♂ 24—26 m/m. A pronotum hossza 9—10, szélessége az oldalvásti bordák között 7 m/m. A hátulsó czombok 12, a hátulsó lábszárak 15 m/m hosszúak.

Mongolia: Bain-bilch.

Az általam megvizsgált három példány, úgy látszik, csak egy és ugyanazon fajhoz tartozik, ámbár jelentékenyen különbözik egymástól, kivált a pronotum metazónája által, mely többé vagy kevésbbé domború és többé vagy kevésbbé ránczos. Azt hiszem, hogy a megvizsgált példányok bizo-

Statura majore. Colore flavo-rufescente, partim albido- et fusco-variegato. Caput laeve, punctis raris sparsis, antice superne obscurius, obsolete flavo-lineatum. Antennae fuscae. Vertex tuberculo valde depresso, subsulcato. Pronotum rugosum, dorso antice rotundato-producto, dentato-spinoso, utrinque spina magna, acuta: lobo antico inter sulcos transverse tricarinatum, carina anteriore latera versus denticulata, denticulo medio validiusculo; lobo postico (metazona) convexiusculo, rugoso, lateraliter carinato atque dentato-spinoso, postice rotundato-truncato, spinoso, medio tuberculis rotundatis duobus fuscis laevibus; lobis lateralibus laevibus, tantum antice spatio oblongo rugoso; margine inferiore incrassato, antice crenulato, medio sinuato, angulo postico nullo, late rotundato; dimidio postico fuscis, medio vitta lata flava. Elytra pallida. Femora omnia breviter spinosa. Tibiae postice supra teretes, punctatae. Tarsi intus pallidi. Abdomen supra fusco-varium, maculis fuscis fasciatum; segmentorum margine postico nigro- et flavo-punctato; segmento penultimo dorsali postice late rotundato. Segmentum anale ♂ latissimum, late sinuatum. Cerci validi, cylindrici, intus subcurvati, apice crasso, bimucronati.

Long. corp. ♂ 24—26 m/m.; pron. 9—10; latit. pron. inter carinas 7; long. fem. post. 12; tib. post. 15 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

Les trois exemplaires que j'ai pu examiner, ne me paraissent pas différer par des caractères spécifiques bien qu'ils se distinguent notamment entre eux et principalement par la metazone du prothorax qui peut être plus ou moins convexe et plus ou moins rugueuse. Je pense que malgré

nyos, Fischer-től nem említett bélyegek daczára, mindenbizonynyal az *Ephippiger Vacca* Fisch. W. fajhoz tartoznak, melyből a szerző csak a nőstényt ismerte, míg én csak hímeket vizsgáltam. Az a két fényes fekete barna dudor, mely a pronotum utószéle mellett áll, igen jellemző és ámbár valamely más fajnál is előfordulhat, a többi bélyeg összessége, véleményem szerint, mégis csak az azonosság mellett bizonyít.

certains caractères omis par Fischer l'espèce que j'ai examinée, est bien l'*Ephippiger Vacca* Fisch. W. dont il n'a connu que la ♀ de même que ja n'ai pu examiner que le ♂. Les deux tubercules d'un noir brillant que le pronotum porte près du bord postérieur, sont très-caractéristiques, et bien qu'ils puissent exister également dans une deuxième espèce, le reste des caractères achève, à mon avis, d'établir l'identité.

Deracanthella *nov. gen.*

A test kissé összenyomott. A fejtető alálhajlott, a csápok közt alig szélesebb, mint az első csápizülék, rajta egy mély barázdás, összenyomott dudor látható s a homloktól egy szögletesen görbült barázda által van elválasztva; a fiókszemforma pontok közül csak az elülső van meg; a csápgödrök erősen kiemelkedő párkánynyal. A szemek igen kidülledtek, majdnem nyelesek. A pronotum megnyúlt, a *Zichya*-nem pronotumától alig különbözik, de oldalvásti bordái csak igen apró csipkések. A szárnyfedők a pronotum alá vannak rejtve. Az előmell két-fogas. A közép- és utómell szélesek, hátul öblösek, nem fogasak. Az elülső csipők egy tüskét viselnek. A lábak karcsúak. A czombok alul barázdásak, majdnem egészen fegyvertelenek, csak a középső és hátulsó czombok belső bordáján, a csúcsa felé vannak gyér és rövid tüskék. A lábszárak hosszúak, az elülsők felül némileg gömbölyűek, a hátulsók barázdásak. A tarsusok tapadó-talpacskái kicsinyek, hártyásak, megszáradva laposak. A potroh hengeres; szelvényei nem övesek, utószélükön igen keskenyen és gyengén megvastagodottak. Az anális szelvény nincs elszélesedve. A fartoldalékok erősek, hengeresek, kissé hajlottak, a végükön hegyesek. Az alsó ivarlemez oldalt párkányos, hátul erősen kimetszett; a farcsuták meglehetősen vastagok, tompa csúcscsal.

Corpus compressiusculum. Vertex deflexus, inter antennas articulo primo antennarum vix latior, tuberculo compresso, profunde sulcato, a fronte sulco angulato divisus, puncto ocelliformi antico tantum distincto; scrobes antennarum distincte elevati. Oculi valde exserti, substylati Pronotum elongatum, a pronoto *Zichyae* parum distinctum, sed carinis lateralibus tantum minute crenulatis. Elytra sub pronoto abscondita. Prosternum bidentatum. Meso- et metasternum transversa, postice sinuata, haud dentata. Coxae anticae spina armatae. Pedes graciles. Femora subtus sulcata, subinermia, tantum carina interna femorum intermediorum et posticorum apicem versus parce et breviter spinosa. Tibiae elongatae, anticae supra subteretes, posticae sulcatae. Tarsi pulvillis parvis, membranaceis, in sicco depressis. Abdomen cylindricum, segmentis haud cingulatis, marginibus angustissime et subindistincte incrassatis. Segmentum anale haud ampliatum. Cerci validi, cylindrici, subcurvati, apice mucronati. Lamina subgenitalis lateribus compresso-carinata, postice valde excisa; styli crassiusculi, apice obtusati.

37. **Deracanthella aranea** Fisch. W.

Deracantha Aranea Fisch. W. Bull. de la Soc. imp. des Nat. de Moscou. VI. p. 376. 5. (1833.)

Ephippiger Aranea Fisch. W. Nouv. Mém. de la Soc. imp. des Nat. de Moscou. VIII. p. 200. 9. tab. IX. fig. 6. (1846.)

Ephippiger verrucosus Fisch. W. loc. cit. p. 199. 8. tab. XXV. fig. 3.

Kisebb termetű, szine sárgás-vörhenyes. A fej sima, haránt duzzadt, a csápok között egy fiókszemforma piros ponttal. A fejtetőn egy összenyomott, megnyúlt, barázdás dudor látható. A csápok barnával tarkázottak. A pronotum keskeny, kissé összenyomott, szemcsésen dudorkás; háta elől kissé kerekített, aprócsipkés, hátul egyenesen lemetszett és fogasan tüskés; a prozóna kissé homorú, kétoldalt hegyesen szögletes, a közepén egy szemcsés haránt vonallal; a két zónát elválasztó barázda erősen benyomott; a metazóna elől dudorkás, haránt irányban erősen lelapított, hátul domború, duzzadt, dudorkás; az aprócsipkés bordák elől egy nagyobb fogat viselnek; az oldalkaréjok megnyúltak, simák, a bordák mellett erősen benyomottak, alsó szélük duzzadékos, középen kissé öblös, aztán pedig kerekített, színük barna, egy sárgás-vörhenyes hosszanti sima folttal. A középső czombok belső szélén csak két rövid fog van. A hátulsó czombok belül a végük felé 4 vagy 5 fogacskát viselnek. A hátulsó lábszárak felül barázdásak, alul barna tüskékkel fegyverzettek, benyomott pontokkal ellátott bordáik szintén tüskések. A tarsusok tapadó-talpacskái barnák. A potroh háta barna sávos, szelvényeinek utószéle barnával és feketével tarkázott, az utolsó szelvények ívesen kiszökellők. A hím anális szelvénye a közepén szélesen kiszökellik, középső karéja lelapított, hátul egyenesen lemetszett, szélei duzzadékosak. A fartoldalékok vastagok, hengeresek, kissé hajlottak, a végükön két fekete csúcscsal. Az alsó ivarlemez széles, oldalt párkányos, csúcsán tompa szögben kimetszett; a farcsuták vastagok, lelapítottak, végükön tompák.

A test hossza ♂ 22 m/m. A pronotum hossza 8, szélessége az oldalvásti bordák közt 4 m/m. A hátulsó czombok 11, a hátulsó lábszárak 13·5 m/m hosszúak.

Statura minore. Colore flavo-rufescente. Caput laeve, transverse tumidum, puncto ocelliformi inter antennas sito, rufo. Vertex tuberculo compresso, elongato, sulcato. Antennae fusco-variegatae. Pronotum angustum, compressiusculum, granoso-tuberculosum; dorso antice subrotundato, crenulato, postice truncato, denticulato-spinoso; prozona concaviuscula, utrinque acute angulata, medio linea transversa granulata; sulco transverso valde impresso; metazona antice tuberculata, transverse fortiterque depressa, postice convexa, tumida, tuberculata; carinis crenulatis, antice dente majore instructis: lobis lateralibus elongatis, laevibus, ad carinas valde impressis, margine inferiore calloso, medio subsinuato, deinde rotundato; fuscis, plaga laevi longitudinali flavo-rufescente ornatis. Femora intermedia margine interno tantum breviter bidentata. Femora postica intus apicem versus denticulis 4 vel 5 instructa. Tibiae posticae supra sulcatae, carinis impresso-punctatis, a basi spinosis, subtus spinis fuscis. Tarsi pulvillis fuscis. Abdomen dorso fusco-vittato, segmentis postice ochraceo- et nigro-pictis, ultimis rotundato-productis. Segmentum anale ♂ medio late producto, lobo medio depresso, postice truncato, marginibus callosis. Cerci crassi, cylindrici, leviter incurvi, apice nigro-bimucronati. Lamina subgenitalis ampla, lateribus compresso-carinata, apice obtusangulariter sinuata; styli crassi, depressi, apice obtusi.

Long. corp. ♂ 22 m/m; pron. 8; latit. pron. inter carinas 4; long fem. post. 11; tibiar. post. 13·5 m/m.

Mongolia: Bain-bilch.

Az a rovar, melyet Fischer de Waldheim idézett munkájában *Ephippiger Antilope* név alatt a IX. tábla 5. ábráján bemutatott, alkalmasint szintén e fajhoz tartozik.

Mongolia: Bain-bilch.

L'espèce représentée par Fischer de Waldheim sous le nom d'*Ephippiger Antilope* dans la fig. 5 de la pl. IX se rapporte probablement à cette espèce.

42. **Nemobius nitidus** *n. sp.*

Kicsiny, karcsú, barnássárga, barna-sörtés; alul szennyessárga. A fej alig szélesebb a pronotumnál. A szemek nem kidülledtek. A fejtetőn 5 világos csík látható. A tapogatók karcsúak, barnák. A pronotum előfelé kissé elkeskenyedik, közepén egy hosszanti vonal van benyomva, párkányai gömbölyűek, világos szinűek; karéjai széles barna csíkkal. A szárnyfedők a czombok közepéig érnek, hátul lemetszettek, csak belűl kerekítettek, fényesek; oldaltfedő térezetük 4-eres; hátfedő térezetük sima, hosszanti erekkel, de haránt erek nélkül, csak a külső erek közt láthatók fehéres vonalak nyomai; színük barna, csak vállukon van egy barna csík. A szárnyak megrövidültek. A lábak barnák, gesztenyebarna csíkokkal. A hátulsó czombok csúcsa előtt egy elmosódott világos gyürű foglal helyet. A hátulsó lábszárakon kívül és belül 4 tüske van. A potroh barna, diszítve két sorban álló kerek sárga foltokkal. A tojócső a czomboknál rövidebb, hüvelyei épszélűek.

A test hossza 6 m/m. A pronotum 1·3, a szárnyfedők 2·5, a hátulsó czombok 4·5, a tojócső 2·5 m/m hosszúak.

Khina: Peking.

E faj igen hasonlít a *N. Heydeni* Fisch.-hez, de feje kisebb, homloka az első csápizüléknél keskenyebb, pronotuma szembetünően el van szélesedve töve felé s elő- és utószélén meglehetős erősen szegélyezve, erősebben lelapított hátán pedig a bordák mentén egy sárga oldalsáv húzódik végig; szárnyfedői a végükön jobban el vannak kerekítve, oldaltfedő térezetük keskenyebb s ereik a csúcs felé egymáshoz közelednek, nem pedig párvonalasak; tojócsöve karcsúbb, valamivel hosszabb s a csúcsán egészen sima.

Minutus, gracilis, fusco-testaceus atque fusco-setosus; subtus testaceus. Caput pronoto vix latius. Oculi haud exserti. Vertex pallide 5-lineatus. Palpi graciles, fusci. Pronotum antrorsum subattenuatum, medio linea longitudinali impressa, canthis rotundatis, pallidis, lobis vitta lata fusca. Elytra ad medium femorum posticorum extensa, postice truncata, tantum intus rotundata, nitida; campo laterali 4-venoso; campo dorsali venis longitudinalibus laevibus, venis transversis nullis, tantum inter venas exteriores lineis albidis indicatis: fusca, vitta humerali pallida.

Alae abbreviatae. Pedes fusci, castaneo-strigati. Femora postica ante apicem indistincte pallide annulata. Tibiae posticae spinis intus extusque 4. Abdomen fuscum, maculis flavis rotundatis series duas formantibus ornatum. Ovipositor femoribus brevior, valvulis marginibus inermibus.

Long. corp. 6 m/m; pron. 1·3, elytr. 2·5 fem. post. 4·5, ovip. 2·5 m/m.

China: Peking.

Cette espèce ressemble tout à fait au *N. Heydeni* Fisch., mais elle a la tête plus petite, le front plus étroit que le premier article des antennes, le pronotum élargi très-visiblement vers la base et ses bords antérieur et postérieur assez fortement ourlés, son dos plus déprimé est orné d'une bande jaune latérale qui s'étend le long des carènes; les élytres sont plus arrondies à l'extrémité, ayant le champ latéral plus étroit et les veines rapprochées entre elles vers l'extrémité au lieu d'être parallèles; l'oviscapte est plus grêle, un peu plus long et tout à fait lisse à l'apex.

43. Nemobius Csikii *n. sp.*

Közepes nagyságú, világos barnássárga, feketével tarkázott; alul szürkéssárga. A A fej világos barnássárga, a homlok barázdái s egy-egy folt a szemek mögött barnák; a fejtetőn három igen rövid barna csík van. A homlok a csápok közt keskeny, az első csápizülékkel egyenlő széles. A csápok világosak, gyér és keskeny barna gyürűkkel. A tapogatók barnával tarkítottak, az utolsóelőtti izülék végső fele s az utolsónak töve és csúcsa barnák. A halavány pronotum felűl parányi barnásfekete pontokkal van szétszórtan behintve; előfelé kissé elkeskenyedett, a párkányai kerekítettek, oldalkaréjainak alsó széle hátulsó felén keskeny fekete szegélylyel. A szárnyfedők a hátulsó czombok közepéig érnek; oldaltfedő térezetük szürke, rajta 4 majdnem párvonalas érrel, tövén íves; hátfedő térezetük hátul rézsut lemetszett, a rajta levő hat ér párvonalas, nem ágas, halavány; színük az erek közt sötétebb, tarkítva fehéres haránterecskékkel. A szárnyak hiányzanak? vagy igen rövidek. A lábak szürkés-sárgák, fekete gyürűsek. A középső czombokon két basális folt, szétszórt apró pontok és egy anteapicális gyürű barnák. A hátulsó czombok tő-felükön világosak, aztán három rézsut fekvő fekete sávval vannak diszítve, az első sáv kívül megrövidült. A lábszárak barna és fekete gyürűsek. A hátulsó lábszárakon kívül 3, belül 4 halavány tüske van. A hátulsó metatarsus csak a végén barna, felül lelapított és rövid barna szőrös; apicális tüskéje a harmadik izülék közepéig, belső tüskéje pedig ennek majdnem a csúcsáig ér. A potroh világos barnássárga, közepén és oldalain sorosan álló barna foltokkal; szelvényeinek utószéle fekete pontos. A tojócső egyenes, a czomboknál valamivel rövidebb.

A test hossza ♀ 7 m/m. A pronotum 1·8, a szárnyfedők 3·2, a hátulsó czombok 5·5, a hátulsó lábszárak 4, a hátulsó metatarsusok 1·8, a tojócső 4 m/m hosszúak.

Khina: Daba.

Közel áll a jávai *N. infernalis* Sauss. fajhoz, de nagyobb termetű és más szineződésű.

Medius, fulvo-testaceus, nigro-varius; subtus pallidus. Caput fulvo-testaceum, sulcis frontalibus nec non macula postoculari fuscis, vertice brevissime fusco-trifasciato. Fronte inter antennas angusta, articulo primo antennarum aeque lata. Antennae pallidae, remote et brevissime fusco-annulatae. Palpi fusco-picti, articulo penultimo dimidio proximali, articulo ultimo basi apiceque fuscis. Pronotum pallidum, supra punctis minutis fusco-nigris sparsis; antrorsum subangustatum, canthis rotundatis, lobis lateralibus margine inferiore dimido postico anguste nigro-limbato. Elytra usque ad dimidium femorum posticorum extensa, campo laterali griseo, venis 4 subparallelis, basi arcuatis; campo dorsali postice oblique truncato, venis 6 parallelis, haud ramosis, pallidis; inter venas obscuriora et venulis transversis albidis tessellata. Alae nullae? vel valde abbreviatae. Pedes testacei, nigro-annulati. Femora intermedia maculis duabus basalibus, punctis minutis sparsis annuloque anteapicali fuscis. Femora postica dimidio basali pallida, denique nigro oblique trifasciata, fascia prima extus abbreviata. Tibiae fusco- et nigro-annulatae. Tibiae posticae spinis extus 3, intus 4, pallidis. Metatarsus posticus tantum apice fuscus, supra deplanatus breviterque fusco-pilosus; spina apicali externa usque ad medium, interna fere usque ad apicem articuli tertii productis. Abdomen fulvo-testaceum, medio et lateribus maculis seriatis fuscis, spatio fulvo inclusis; segmentorum margine postico nigro-punctato. Ovipositor rectus, femore parum brevior.

Long. corp. ♀ 7 m/m; pron. 1·8; elytr. 3·2; femor. post. 5·5; tib. post. 4; metat. post. 1·8; ovip. 4 m/m.

China: Daba.

Voisin du *N. infernalis* Sauss. de Java, mais plus grand et de coloration assez différente.